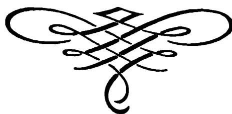
Pavojingi vaistai

THOMAS HARDY

THOMAS HARDY

Pavojingi vaistai

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Danguolė ŽALYTĖ

VILNIUS 1996

UDK 820-3
Ha304

Thomas HARDY
DESPERATE REMEDIES
Macmillan London Ltd. 1975

Knygos leidimą parėmė
Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės
ambasada Vilniuje

ISBN 9986-16-023-5

Nors gamtoje dažniausiai pasitaiko kaip tik vienas su kitu nesusiję nuotykiai, bet kadangi romanų autoriaus valdos yra išgalvotos, iš jo reikalaujama daugiau nei vien atspindėti tikrovės paprastumą.

Seras Valteris Skotas

ĮŽANGINĖS PASTABOS

Šis romanas, pirmasis išspausdintas autoriaus kūrinys, buvo parašytas prieš devyniolika metų, dar ieškant savo metodo. Jo kompoziciniais principais – panaudojant paslaptis, painiavą, netikėtumus ir moralės normų pažeidimus – be abejo, siekta tik sudominti skaitytoją; vis dėlto keletas epizodų ir bent vienas ar du veikėjai verti išlikti kiek ilgiau; o kadangi juos vargiai įmanoma fragmentiškai atkurti, dar kartą išleidžiamas visas romanas – tuo labiau kad jis jau gana ilgą laiką kartojamas ir populiarus Amerikoje.

1889 m. sausio mėn.

Prie ankstesnės pastabos pridursiu tik tiek, kad šiame „Pavojingų vaistų" leidime Vesekso miesteliai ir kitos vietovės, dažnai minimos kai kuriuose šios kūrinių serijos epizoduose, pirmą kartą pavadinti taip kaip ir kituose romanuose, kad skaitytojai, mėgstantys nuoseklumą, būtų patenkinti.

Tai vienintelė esminė pataisa, nes pasirodo, kad kai kurie mano paskutiniojo romano ypatumai, sukėlę daugiausiai diskusijų, būdingi ir šiam, mano pirmajam, išspausdintam 1871 m., kai dar nebuvo prancūziško žodžio jiems pavadinti[1] – tad geriausia palikti juos nepakeistus.

1896 m. vasario mėn.

Galbūt skaitytojas, versdamas šį sensacingą ir griežtai tradicinį pasakojimą, pastebėjo, kad kai kurios padrikos šio kūrinio ir „Vesekso eilėraščių" bei kitų po daugelio metų išspausdintų eilių mintys bei jausmai iš esmės sutampa. Šis panašumas aiškintinas taip: eilėraščiai buvo parašyti pirma romano, bet kadangi autoriui nepavyko jų išspausdinti, tai nesusilaikęs panaudojo šiame kūrinyje tas eilėraščių nuotrupas, kurios jam atėjo į galvą ir atrodė tinkamos, – perrašydamas jas proza, nes tuo metu nebetikėjo, kad eilės išvys dienos šviesą.

1912 m. rugpjūčio mėn.

T.H.

[1] Kalbama apie E. Zola (1840–1902) „natūralistinius" romanus.

Pirmas skyrius

TRISDEŠIMTIES METŲ ĮVYKIAI

1. 1835–1836 M. GRUODŽIO–SAUSIO MĖN.

Ilgõs ir sudėtingai susipynusios įvykių grandinės, dėl kurios verta aprašyti kai kuriuos Kiterėjos Grėj, Edvardo Springrouvo ir kitų nutikimus, pirmoji grandis, pradėjusi šią istoriją, buvo kalėdinė viešnagė.

Taigi 1835 metais Embrouzas Grėjus, jaunas architektas, ką tik pradėjęs dirbti Vidurio Anglijos Hokbridžo miestelyje, į šiaurę nuo Kraistminsterio, išvyko į Londoną praleisti Kalėdų švenčių pas bičiulį, kuris gyveno Blumzberyje. Jie tais pačiais metais studijavo Kembridže, kartu baigė, ir Hantvėjus, tasai bičiulis, buvo įšventintas kunigu.

Grėjus buvo gražus, nuoširdus ir švelnus. Jo mąstymas pasižymėjo savybe, kuri kalbant apie kasdienybę vadinama humoru, apie gamtą – vaizdingumu, apie abstrakcijas – poezija. Jis buvo aštraus proto ir turėjo visas tris savybes.

Pasaulio piktybę jis kaipmat užmiršdavo. Daugumai žmonių atsiskleidęs naujo draugo nedorumas tik praplečia patirtį; jam tai visuomet būdavo staigmena.

Londone jis susipažino su jūrų laivyno atsargos karininku Bradlėjumi, kuris su žmona ir dukteria gyveno Djukeri gatvėje netoli Raselo aikštės. Gyveno vidutiniškai, nors kapitono žmona buvo kilusi iš kilmingos šeimos, kurios genealoginiam medžiui priklausė keletas garsiausių karalystės giminių.

Jaunoji panelė, jų duktė, grožiu ir iškilnumu pasirodė Grėjui toli pranokstanti visas iki tol matytas merginas. Jai buvo devyniolika ar dvidešimt metų, vardu ji buvo Kiterėja. Tiesą sakant, ji nelabai skyrėsi nuo tokio pat grožio kaimo mergaičių, tik ji buvo tobulų manierų ir laikysenos, o jos ne. Paprasčiausias išskirtinis bruožas, patraukęs akį, dažnai palaikomas žmogaus esme, ir Kiterėja pasirodė jam visapusiškai tobula, pačia savo prigimtimi nepaprastesnė už kaimo merginas. Grėjus pamilo ją iš pirmo žvilgsnio, ir jausmo palaima buvo tokia pat didelė kaip ir jame slypintis pavojus.

Pirmąją savaitę Londone rekomendacijos padėjo jam susitikti su Kiterėja ir jos tėvais du ar tris kartus, o atsitiktinumai ir įsimylėjėlio išradingumas kitą savaitę suvedė juos tiek pat kartų. Tėvams patiko jaunasis Grėjus, o kadangi draugų jie turėjo mažai (lygūs jiems kilme užėmė aukštesnę padėtį), priėmė jį labai maloniai. Jo aistra Kiterėjai ne tik stiprėjo, bet ir tapo nežemiškai tauri; tiesiogiai neskatindama, ji tyliai pritarė jo rezgamiems planams būti greta jos. Atrodė, kad jos tėvas su motina visiškai prarado pasitikėjimą aukšta kilme, kuri niekas be pinigų, ir ramiai, o gal net palankiai žiūrėjo, kuo baigsis jaunuolių susižvalgymai.

Aistringas Grėjaus sapnas baigėsi liūdnai ir keistai. Po trijų savaičių saldžių išgyvenimų jis pasiekė paskutinę stadiją – savotišką moralinę Gazą[2] – prieš įpuldamas į jausmų dykynę.

Visą pažinties laiką širdies išrinktosios meilę ženklino keistumas: ji džiaugėsi jo artumu, kaip džiaugiasi įsimylėjėlė, bet nuo pradžios iki galo slėpė atpažinusi tikrąją jų ryšio prigimtį, nenorėjo suvokti jo reikšmės ir, regis, bijojo, kad jis to neatskleistų. Atrodė, kad ji tenkinasi šia diena, o puoselėti viltis nebūtina; betgi net tada, jeigu meilė yra tikslas, ją reikia laikyti pradžia, kad galėtum ja džiaugtis.

Nepaisydamas jos išsisukinėjimų, kurie būdami kliūtim tik kaitino kraują, jis nusprendė ilgiau nebedelsti. Buvo vakaras. Jis išsivedė ją į mažutę oranžeriją laiptų aikštelėje ir tarp amžinai žaliuojančių augalų, šviečiant kelioms lemputėms, išryškinančioms lapų gaivumą ir grožį, išpažino savo meilę, tokią pat gaivią ir gražią kaip jie.

– Mano meile, mano brangiausioji, būkite mano žmona!

Kiterėja atrodė kaip ką tik pabudusi iš miego.

– Ak, dabar mudu turime skirtis! – ištarė ji drebančiu, skausmingu balsu. – Aš jums parašysiu.

Sakytum karštligės krečiamas Grėjus parėjo namo ir ėmė laukti ryto. Kas apsakys jo kančią ir nuostabą, kai rankose atsidūrė šis laiškelis:

„Sudiev, sudiev amžinai. Išpažinę meilę, mudu priversti skirtis visam laikui. Atleisk man – turėjau tau pasakyti anksčiau, bet tavo meilė buvo tokia saldi! Pamiršk mane“.

[2] Žr. Teisėjų knygą, XVI 1 ir 21.

Tą pačią dieną, veikiausiai norėdama padaryti galą šiai skaudžiai istorijai, duktė su tėvais išvyko iš Londono aplankyti giminaičio į vakarų grafystę. Nei rašteliai, nei maldaujantys laiškai neišplėšė iš jos jokio paaiškinimo. Ji meldė nepersekioti jos, o labiausiai glumino tai, kad jos tėvas ir motina, kaip atrodė iš laiško, kurį jie atsiuntė Grėjui, buvo ne mažiau sujaudinti ir nuliūdinti šio staigaus atsižadėjimo. Viena buvo aišku: nesutikdami, kad priežastis svarbi, jie žinojo kokia ji ir neketino jos atskleisti.

Praėjus savaitei nuo tos dienos, Embrouzas Grėjus paliko bičiulio Hantvėjaus namus ir daugiau nebematė savo meilės, kurios taip ilgėjosi. Kartkartėm bičiulis atsakydavo į Grėjaus laiškus, kuriuose jis teiraudavosi apie ją. Bet labai menka paguoda įsimylėjėliui gauti apie mylimąją naujienų, persijotų bičiulio. Hantvėjus nieko tikro negalėjo pasakyti. Jis pranešė manąs, kad anksčiau, kokie dveji ar treji metai prieš susipažindama su Grėjum, Kiterėja flirtavusi su savo pusbroliu, reguliariosios kariuomenės karininku. Flirtas esą baigėsi staiga, pusbroliui išvykus į Indiją, o jaunoji panelė, pašlijus sveikatai, visą vasarą su tėvais keliavusi po žemyną. Galiausiai Hantvėjus pranešė, kad aplinkybės Grėjaus meilei tapusios dar nepalankesnės. Kiterėjos motina netikėtai paveldėjusi didelį turtą ir dvarus Anglijos vakaruose, staigiai vienam po kito užgesus keletui giminaičių. Dėl to jie išsikėlę iš mažojo namelio Blumzberyje ir, kaip paaiškėjo, išsižadėję net senųjų draugų iš to kvartalo.

Jaunasis Grėjus nusprendė, kad Kiterėja užmiršo jį ir jo meilę. Bet jis negalėjo jos užmiršti.

2. 1843–1861 METAI

Po aštuonerių metų Embrouzas Grėjus, vienišas ir prislėgtas, žmogus be giminių, turintis daug pažįstamų, bet nė vieno draugo, sutiko kitą jauną panelę, apdovanotą daugybe talentų ir pininingą. Praradęs Kiterėją, jis nebegalėjo nuoširdžiai pamilti kitos moters. Žemiškosios grožybės kiekvienam tuo brangesnės, kuo sunkiau pasiekiamos, o kai kurioms prigimtims neprieinamumas yra būtina sąlyga trumpalaikę meilę paversti amžina.

Šią, antrąją, panelę Grėjus vedė. Kad jis nei iš pradžių, nei vėliau nemylėjo savo žmonos kaip derėtų, buvo aišku visiems, bet tik nedaugelis žinojo, kad jo nepaklusni širdis taip ir neatprato beviltiškai skųstis dėl pirmosios dievaitės praradimo.

Jo būdas šiek tiek pagedo, kaip paprastai atsitinka jausmingiems žmonėms, ilgą laiką slegiamiems nevilties dėl to, kad prasilenkta su lemtimi. Todėl nors jis iš prigimties buvo ramaus ir malonaus būdo, pažįstamų pagarba jam vis menkėjo – tokia jau ne vieno panašaus žmogaus dalia. Žavus ir gyvas jaunatviškas jautrumas pamažu virto niūriu nervingumu, ir kai jis, įkvėptas tuščių vilčių, nekurdavo ateities planų, jį kankindavo neapsakoma neviltis. Gyvenime tai reiškėsi išlaidumu, iš pradžių beveik nesąmoningu, nes kiekviena skola mintyse būdavo sąžiningai ir tiksliai atlyginama iš turtų, kuriuos jis vylėsi susikrausiąs. Bet metams bėgant jo gyvenimo būdas nesikeitė, nes stigo gyvybingumo išsukti iš praminto tako net paaiškėjus, kad šis veda į pražūtį.

1861 metais mirė žmona, palikusi jį našlį su dviem vaikais. Vyresnįjį sūnų, vardu Ovenas, kuriam ką tik buvo sukakę septyniolika, tėvas atsiėmė iš mokyklos ir pradėjo mokyti architekto profesijos savo kontoroje. Kita buvo duktė, metais jaunesnė už Oveną. Ji buvo pakrikštyta Kiterėja, ir nesunku atspėti kodėl.

3. 1863 M. SPALIO DVYLIKTOJI

Praleidžiame porą metų, norėdami nupasakoti kitą svarbų šių žmonių gyvenimo įvykį. Veiksmo vieta vis dar ta pati – Grėjaus gimtasis Hokbridžo miestelis vieną spalio pirmadienio popietę.

Oras buvo saulėtas ir sausas, bet senovinio miestelio vaizdas akies neglostė. Pirmiausia laikas buvo ne tas. Kaip tik stojo ta stingulio valanda, kai akinanti dienos šviesa, ištrūkusi iš gaivių ilgų ryto šešėlių ir gyvastingo šviežumo, regimai dar nepersiliejo į sodrius ir ramius atspalvius, puošiančius dienos pabaigą. Antra, buvo tas savaitės metas, kai bruzdesys, kuris senoje kaimo sodyboje turi ir kibirkštėlę romantikos, bemaž nuslopęs. Galiausiai miestelis buvo trūks plyš užsimojęs būti žavus, demonstruodamas plūstantiems žiūrovams vietinį dramos skaitymo talentą, o provincijos miesteliai, pasišovę būti šmaikštūs, yra baisi nuobodybė.

Šiuo atžvilgiu maži miesteliai panašūs į mažus vaikus: jie įdomiausi tada, kai atskleidžia įgimtas savybes nenujausdami, kad esama žiūrovų. Suvokę esą stebimi, jie stengiasi patikti, puola maivytis ir virsta nemaloniomis karikatūromis, o tai juos gadina.

Išblukęs laikrodžio ciferblatas žemame bokšte bažnyčios, stovinčios trijų pagrindinių gatvių sankryžoje, rodė pusę trijų priešais dunksančiai rotušei, kurioje tuoj prasidės šnekėti peršnekėti Šek-

spyro skaitymai. Durys buvo atviros, ir tie, kurie jau buvo susirinkę viduje, stebėjo naujai ateinančius – tylomis kritikuodami jų apdarus, abejodami jų dantų ir plaukų tikrumu, vertindami jų asmeninį turtą. Tarp vėliau atėjusiųjų buvo ir nepaprasta jauna mergaitė, kuri švytėte švytėjo toje pilkybėje kaip vienintelė skaisčiai raudona aguona rudoje ražienoje. Ji vilkėjo elegantišką tamsų švarkelį, šviesiai violetinę suknutę, buvo užsidėjusi skrybėlaitę su pilkais kaspinais bei papuošimais ir mūvėjo prie jos priderintas pirštinaites. Lengvai nuėjusi salės pakraščiu, nežymiai apsidairė ir atsisėdo į savo vietą.

Toji jauna mergaitė buvo Kiterėja Grėj, dabar turinti apie aštuoniolika metų. Ir jai įeinant, ir tada, kai sėdėjo ir klausėsi skaitovų scenoje, susidomėjusios ją tyrinėjo kelios poros kaimynų akių.

Jos veidas buvo nepaprastai žavus, nors dailininko akimis ir ne toks tobulas kaip figūra, kuri buvo vos ne ideali. Tačiau ypač žavėjo ir džiugino akį jos judesių grakštumas.

Jos stiprybė iš tikrųjų buvo judesys – tiek viso kūno, trunkantis kurį laiką, tiek visai nežymus kilstelint vokus, sulenkiant pirštus, patempiant lūpą. Galva, regėjos, plaukė ore, jautri judesiui kaip magnetinė rodyklė. Ir šio lankstumo bei stamantrumo ji buvo ne išmokyta, ne nusižiūrėjo iš ko nors, o tiesiog išsiugdė *nullo cultu*[3], metams bėgant. Vaikystėje ant kelio pasitaikius akmeniui ar kelmui, už kurių užkliuvę visada pargriūdavo žaidimų draugai, ji paprastai neparkrisdavo, susiturėdavo per plauką, vos susvyravusi. Bendruose Kalėdų pobūviuose, kai ji teturėjo dvylika ar trylika metų ir dėl to buvo karštai niekinama vaikinų, save jau vyrais laikančių, jos gebėjimas lengvai ir grakščiai šokti atsverdavo moteriškumo stoką ir vertė tuos pačius vaikinus užmiršti visas savo patyčias ir grobstyte grobstyti jos vaikišką figūrėlę, nes tokios partnerės nešokdinti nebuvo galima. O vėliau, kai moteriškas instinktas pašnibždėjo, jog grakštumas – gražiausia ir nuostabiausia jos išorinė savybė, ji dėmesingai išdailino smulkmenas.

Jos plaukai žvilgančiomis garbanomis krito ant pečių ir ryškioje šviesoje buvo sodraus kviečių geltonio, kuris garbanai atsidūrus šešėlyje patamsėdavo iki riešutinės spalvos. Akys buvo mėlynos kaip safyras, nors gerokai tamsesnės nei paprastai esti šis brangak-

[3] *Nullo cultu* – be mokymo *(lot.)*.

menis. Jos kibirkščiavo švelnia ištikimybe ir pasitikėjimu, tuo skirdamosi nuo ryškesnio žėrėjimo, kuriam stinga pastovumo.

Bet bandyti įvertinti ją – kaip ir kiekvieną žavingą moterį – įprastomis kategorijomis taip pat sunku kaip ir įvertinti peizažą, pasišviečiant naktį žibintu, arba muzikos akordą, po vieną išgaunant natas. Vis dėlto iš aprašymo, kurį čia išdrįstu pateikti, galima įsivaizduoti, kad įspūdingiausi iš daugelio jos žavumų buvo šie:

miela abejonė, kai jos akys staiga pagyvėdavo ir imdavo šypsotis (jeigu akys gali šypsotis) atvirai kaip lūpos, per vienui vieną akimirką kuo ryškiausiai atspindėdamos visus galimybių, slypinčių didžiulėje erdvėje tarp „taip" ir „ne", atspalvius;

atvirumo akimirkos, vos vos nevalingai krūptelint ir susijaudinus spaudžiant pašnekovo ranką, liemenį ar kaklą, destis koks artumas;

neramus žvilgsnis į žmogų, prie kurio ji prisirišusi.

Pastarąją išraišką jos veidas įgijo renginiui įsibėgėjus, kai ji žvelgė pro langą.

Jaunős panelės dalyvavimo tikrai vidutiniškame renginyje smulkmenos nebuvo pasmerktos užmarščiai, nors pats renginys neabejotinai to nusipelnė dėl savo nereikšmingumo; po daugelio metų ji, ir ne tiktai ji, prisiminė visas smulkmenas tik dėl to, kad kaip tik tada baigėsi jos nerūpestingas gyvenimas, nežinantis, ką reiškia susimąstyti. Tai buvo paskutinė valanda, kai ji džiaugėsi atvira širdimi, dar nenujausdama labirinto, į kurį tuojau įžengs ir beveik be atokvėpio dvidešimt devynis mėnesius klaidžios painiais jo koridoriais.

Rotušė, kurioje sėdėjo Kiterėja, buvo iš rudų akmenų, ir pro vieną langą iš čia buvo matyti gretimos gatvės stogai ir kaminai, taip pat viršutinė netoliese kylančios bažnyčios bokšto dalis, dabar jau baigiama statyti prižiūrint panelės Grėj tėvui, projekto architektui.

Vangiai besidairydama Kiterėja susidomėjusi pastebėjo, kad šio bokšto viršūnė matyti iš tos vietos, kur ji sėdi, ir dabar atidžiai įsižiūrėjo, kas vyksta prie jos gracingos smailės. Aplink kūgiškai sumūrytų akmenų statinį į mėlyną dangų kilo pastolių narvas, kur stovėjo penketas vyrų – keturi apsitaisę baltai, kaip ir naujasis ranka pasiekiamas statinys, o penktasis – paprastu tamsiu kostiumu.

Keturi baltai apsirengę vyrai buvo mūrininkai ir pagalbinis darbininkas, o penktasis – architektas, ponas Grėjus. Jis, matyt, iki tol

kažką nurodinėjo, o dabar, atsitraukęs kiek tik gali, nejudėdamas stovėjo ant siauro pastolių tako.

Žiūrovams iš rotušės vėrėsi neįprastas ir įspūdingas vaizdas, švytinti miniatiūra tamsaus lango rėmuose, kurių aštriabriauniai šešėliai pabrėžė blankias piešinio spalvas.

Smailės aukštis buvo apie šimtas dvidešimt pėdų, ir penki ten besidarbuojantys vyrai atrodė visiškai abejingi paprastų mirtingųjų gyvenimui. Jie neatrodė didesni už balandžius, judėjo švelniai ir tyliai kaip dvasios. Žmogui, žiūrinčiam iš apačios, pirmiausia kildavo mintis, kad jie užsiėmę tik savo darbu, kad jie abejingi – net nepastebi – beprotiško pasaulio ten, apačioje. Nė vienas nesidairė žemyn nuo pastolių.

Paskui vienas iš jų atsisuko – tai buvo misteris Grėjus. Ir vėl sustingo nejudėdamas, stebėdamas kitų darbą. Atrodė paskendęs mintyse, tik galvą atsuko į keliamą akmenį.

„Kodėl jis šitaip stovi?“ – pagalvojo jaunoji lėdi, iki tos akimirkos tokia pat abejinga ir nerūpestinga kaip senovės tarentiečiai, kurie tokią pat popietę iš teatro stebėjo, kaip į jų uostą įplaukia galybė, sunaikinsianti jų valstybę[4].

Ji neramiai pasimuistė. „Geriau jis liptų žemyn, – sukuždėjo nenuleisdama akių nuo vaizdo dangaus fone. – Taip aukštai išsiblaškymas pavojingas“.

Vos jai spėjus sušnibždėti šiuos žodžius, tėvas neryžtingai atsirėmė į vieną pastolių skersinį lyg bandydamas jo tvirtumą, paskui atšlijo nuo jo ir šiek tiek atsitraukė. Žengdamas paslydo, susverdėjęs į šalis, išlėkė į orą ir akimirksniu dingo apačioje.

Išgąsčio priblokšta, jo duktė drebėdama atsistojo. Pravėrusi lūpas gaudė orą. Negalėjo ištarti nė garso. Aplinkiniai žmonės nesuvokdami, kas atsitiko, vienas po kito atsisuko. Jų veiduose išvydus vargšę mergaitę atsispindėjo smalsumas ir baimė. Dar akimirka – ir ji sukniubo ant grindų.

Pirmas vaizdas, kurį Kiterėja atsipeikėjusi išvydo, buvo svetimas vežimas, iš kurio iškėlę brolis ir kažkoks pagyvenęs vyriškis nešė ją šaligatviu, paskui – jos pačios namų laiptais. Po akimirkos ji prisi-

[4] Pietų Italijos uosto Tarento gyventojai bandė apsisaugoti nuo romėnų ekspansijos pasirašydami sutartį, kuria romėnai pasižadėjo nesiųsti karo laivų į Otranto įlanką. Tačiau 282 m. pr. m. e. jie tai padarė ir kilo karas.

minė, kas atsitiko, ir kai ją nešė pro duris – pro jas ką tik buvo įgabenta kita, liūdnesnė našta – jos akys išvydo pietvakarių dangų ir nesąmoningai įsidėmėjo baltą saulės šviesą, krintančią pro rudeninio debesies properšą. Pojūčiai dažnai susitapatina su to paties akimirksnio vaizdu, kad ir koks nebūdingas jis būtų. Vėliau dvasinė kančia Kiterėjai daug ryškiau primindavo saulės šviesą, krintančią į strėles panašiais spinduliais, negu vaizdą, matytą pro rotušės langą.

4. SPALIO DEVYNIOLIKTOJI

Kai mirtis įžengia į namus, ją lydi liūdesys ir siaubas. Liūdesį kelia pati mirtis, o siaubą – juodi debesys, kuriuos nujaučiame atslenkant.

Po laidotuvių Ovenas Grėjus, nusiminęs, bet ryžtingas, sėdėjo prie tėvo *escritoire*[5], vartydamas ir peržiūrinėdamas įvairiausių popierių šūsnį – ir šiaip jau atstumiančią bei sujauktą, o didelio sielvarto kamuojamam žmogui – tuo labiau. Popieriai, perrišti virvele, buvo netvarkingai sumaišyti su palaidais juodai apvedžiotais lapais, o dideli melsvi lakštai apvynioti šiurkščia raudona juostele.

Daugumą tų laiškų, sąskaitų ir kitų dokumentų jis rūpestingai ištyrinėjo ir nustatė, kad:

pirma, tėvas už profesines paslaugas gaudavo labai mažai, pajamos nesudarė nė pusės jo išlaidų, ir jo paties bei jo žmonos turtas, turėjęs jas kompensuoti, buvo iššvaistytas neapdairiai skolinant nesąžiningiems žmonėms, kurie pasinaudojo perdėm dideliu tėvo patiklumu;

antra, supratęs savo klaidą, jis bandė išgelbėti padėtį spekuliuodamas biržoje. Ryškiausias pavyzdys buvo toks: pernai Plymute jis buvo įkalbėtas visą likusį kapitalą investuoti į vertybinius popierius – paskolinti uoste stovinčio Italijos brigo, kuriam buvo uždėtas areštas, savininkui. Tikėtasi nemažo pelno, rizika irgi buvo nemaža. Paaiškėjo, kad tie vertybiniai popieriai nieko neverti. Tai buvo labiausiai nevykusi biržos spekuliacija, kokios tik galėjo imtis visiškai apie šiuos reikalus neišmanantis žmogus. Laivas nuskendo – kartu su misterio Grėjaus pinigais;

[5] *Escritoire* – rašomasis stalas *(pranc.)*.

trečia, per šias nesėkmes jis prisidarė skolų ir nebeišmanė, kaip jas grąžinti; taigi mirties valandą net tie keletas svarų jo banko sąskaitoje buvo kaip ir nebe jo;

ketvirta, žmonos mirtis prieš porą metų atvėrė jam akis, ir jis skaudžiai pajuto turįs pareigų vaikams. Tada jis ryžosi begaliniu profesiniu uolumu, o ne spekuliacijomis, susigrąžinti bent dalį to kuklaus turto, kurį prarado.

Kiterėja dažnai būdavo šalia brolio, kai šis peržiūrinėdavo popierius. Ji liūdnai kartodavo:

– Vargšas tėvelis neįvykdė savo ketinimų, nes pristigo laiko, ar ne, Ovenai? Jo praeitį galima pateisinti, nors jis ir nemėgo apie ją pasakoti. Aš niekad neužmiršiu pirmosios jį prislėgusios nelaimės ir visų dėl to atsiradusių jo gyvenimo ydų – niūrumo ir nenoro dirbti, ką mes taip dažnai pastebėdavom.

– Prisimenu, ką jis kartą pasakė, – atsiliepė brolis, – kai iki vėlumos sėdėjau pas jį. „Ovenai, – tarė jis, – nemylėk per daug aklai. Antra vertus, jeigu kada mylėsi, vis tiek mylėsi aklai, bet pabandyk išsaugoti šiek tiek atsargumo. Tegu tavo išrinktoji priklausys tau – man šito pasiekti nepavyko, – kalbėjo tėvas. – Tik mokykis atsižadėti“. Ir aš mokysiuos, Kiterėja.

– Mama kartą sakė, kad tėtę sužlugdė nepaprasta moteris, nes jis nemokėjo jos užmiršti praradęs. Kažin kur ji dabar, Ovenai? Mums buvo liepta nemėginti nieko aiškintis. Tėtė niekad neminėjo jos vardo, ar ne?

– Manau, to prašė ji pati. Bet nesuk dėl to galvos – ji ne mūsų motina.

Meilės romanas, sutriuškinęs Embrouzą Grėjų, buvo kaip tik toks, į kokius vaikinai nekreipia dėmesio, o mergaitės negali užmiršti.

5. NUO SPALIO DEVYNIOLIKTOSIOS IKI LIEPOS DEVINTOSIOS

Taigi geri Embrouzo Grėjaus norai susigrąžinti turtą dar nebuvo spėję įgauti apčiuopiamo pavidalo, kai staigi mirtis palaidojo juos amžinai.

Daugybė skolų vekselių iškart po laidotuvių nelyginant kruša pasipylė iš negirdėtų neregėtų vietų. Kad jau taip atsitiko, vekseliai buvo perduoti teismui ir likusį turtą kreditoriams turėjo paskirstyti teisėjai.

„Kaip dabar mums bus?“ – nepaliaudamas laužė galvą Ovenas. Žmonės visada, net niūriausiomis valandomis, gyvena viltimi, esą dėl to, kad jie yra JIE, jų ateitis turėtų būti ypatinga, nors nei jų prigimtis, nei ankstesnis gyvenimas nė per nago juodymą nesiskiria nuo tūkstančių kitų. Kiterėjai ir Ovenui Grėjams irgi buvo didžiausia mįslė, kaip susiklostys jų gyvenimas. Tie, kurie žinojo, kaip bus, iš savo patirties, atsakydavo labai paprastai: „Kaip ir kitiems žmonėms, atsidūrusiems tokioje padėtyje“.

Paskui Ovenas tarėsi su seserim, ką reikėtų daryti, ir jiems belaukiant atsakymų į laiškus bei kuriant kuo bergždžiausius planus prabėgo mėnuo. Netikėtos viltys, iš tolo švietusios vaivorykštės spalvomis, priartėjusios virsdavo migla. O nemalonūs gandai, nors geranoriai žmonės juos bandė slėpti, diena iš dienos pasiekdavo jų ausis. Neginčijamos tiesos, kad jie yra svajotojo, iki paskutinio fartingo iššvaisčiusio pinigus ir prasiskolinusio kaimynams, vaikai, kad duktė nesimokė jokio amato, o sūnus, kuris mokėsi, nieko nepasiekė ir, matyt, turės eiti šunims šėko pjauti, nebuvo galima nutylėti, bijant įžeisti jų jausmus, taigi ši tiesa vienaip ar kitaip uždavodavo jiems širdį kiekviename žingsnyje. Negausūs pažįstami skubindavosi prasmukti pro šalį. Seni šeimų galvos ir klestintys krautuvininkai, laisvą minutę stovėdami tarpdury, – kojų pirštai nusvirę nuo laiptelio krašto, pilvai išvirtę, – šnekučiuodavosi su draugais apie išlaidūnų dalią, o jų vaikų ateities viltis laikė ne šviesesnėmis už šešėlį. Šių žmonių sūnūs, segintys sarkastiškus kaklaraiščių smeigtukus ir rūkantys komiškas pypkes, varstė Kiterėją žvilgsniais, kuriuose ankstesnės pagarbos nebebuvo nė pėdsako.

Keista, bet mes nelabai jaudinamės dėl to, ką apie mus mano žmonės, kokią žeminančią paslaptį apie mūsų turtą, kilmę ir tikslą jie iššniukštinėja kiekvienas pavieniui. Labiausiai mes bijome, kai imama keistis nuomonėmis apie mus, taigi šimtas su niekuo nebendraujančių pažįstamų, žinančių šeimos paslaptį, mums tampo nervus mažiau nei pustuzinio asmenų kompanija, aptarinėjanti tą paslaptį, nors jie būtų vieninteliai jos saugotojai.

Galbūt smalsaujančio ir šiušenančio Hokbridžo priešiškumas būtų vieni niekai klestinčiam žmogui. Deja, netikėtai užklupęs skurdas, kai žmogaus oda dar nespėjusi surambėti, visiškai išmuša jį iš pusiausvyros. Ovenas nepaveldėjo tėvo jautrumo, bet buvo išdidus ne mažiau už jį, o jo tiesmukumas, jei vaikinas būtų buvęs

kiek neapdairesnis, galėjo virsti šališkumu. Jo supratimu, žmonija, kai jis apskritai ją prisimindavo, griežtai suskirstyta į klases be jokių pereinamųjų formų. Šia nuomone rėmėsi jo logika, kurią galima būtų atkurti, bet neverta, ir nepakantumas arba pagarba pažiūroms bei instinktyvus noras išvengti savo luomo žmonių nepritarimo. Stoiškai abejingai jis galėjo iškęsti išsiskyrimą, ligą, tremtį, katorgišką darbą, alkį ir troškulį, bet panieka jam buvo per žiauru.

Po devynių mėnesių bandymų uždirbti pinigų tęsiant tėvo pradėtus darbus – visiškai bevaisių bandymų dėl nepatyrimo Grėjus ryžosi paprastam ir radikaliam sprendimui. Jie tyliai išvyks iš šios Anglijos dalies, dings iš akių pažįstamiems, liežuvautojams, rūstiems kritikams ir piktiems kreditoriams, dėl kurių nelaimės jis nebuvo kaltas, ir išvengs žeminančios padėties vieninteliu jam skurdo paliktu būdu – kur nors toli toli parsisamdys kukliu jaunesniuoju braižytoju.

Jis įvertino savo sugebėjimus ir pasijuto kaip kareivis, galandantis kardą prieš mūšį. Pagal profesiją jis nedirbo, nes velionio tėvo klientų vis mažėjo, o kadangi mokinio niekas primygtinai ir kietai nespaudė užkalti pinigo (taip, rodos, būna visuomet, kai meistro mokinys yra jo sūnus), Ovenas apie architektūros meną ir mokslą menkai tenusimanė. Tingėti jis tikrai netingėjo, bet dar nebuvo sulaukęs tokio amžiaus, kai darbštūs vyrai, būtinybės nespaudžiami prasimušti, darbuojasi vien dėl to, kad taip liepia sveikas protas. Taigi po dvejų stažuotės metų apie projektus, fasadus, profilius ir detales jis išmanė ne daugiau už vidutinių gabumų jaunuolį, tokį kaip jis, padirbėjusį Londone, kur gyvenimas virte verda, šešetą mėnesių.

Bet vis dėlto jis galėjo praversti savo profesijos žmogui kokiame užkampyje ir ten mokytis toliau. Ir tai buvo gana realu. Jis miglotai prisiminė pažįstąs tokį žmogų, misterį Gredfildą, kuris dirbo Badmout Redžyje, Pietų Anglijos uoste ir kurorte.

Kiek padvejojęs Grėjus ryžosi parašyti šiam ponui: pasiteiravęs, kas jam rūpėjo, užsiminė apie tėvo mirtį ir pranešė, kad jo mokymosi laikas tik įpusėtas. Taigi džiaugtųsi galėdamas toliau būti mokiniu likusius dvejus metus už labai mažą atlyginimą, jei mokėti būtų pradėta iškart.

Misteris Gredfildas atsakė, kad jam nereikia mokinio, kuris atitarnautų likusį mokslo laiką Grėjaus nurodytomis sąlygomis. Bet jis pridūrė vieną pastabą: jam kaip tik reikia kontoros tarnau-

tojo – trumpam, kokiems dviem mėnesiams – kopijuoti brėžinius ir atlikti kitokius pagalbinius darbus. Jei misteris Grėjus sutinkąs imtis tokių menkų įgūdžių tereikalaujančios tarnystės, už kurią mokamas savaitinis atlyginimas, palyginus su jo lūkesčiais, labai kuklus, tai ši vieta suteiksianti jam galimybių įgyti kai kurių profesinių įgūdžių.

„Tai bus pradžia, be to, ten kitas kraštas, kur nekybos debesis, metantis ant mūsų šešėlį. Važiuosiu“, – nusprendė Ovenas.

Kiterėja irgi apmetė ateities planą, labai paprastutį, nes jos galimybės buvo dar menkesnės. Nemažu motinos turtu ji pasinaudojo tik tiek, kad buvo rūpestingai išmokslinta. Tuo ir buvo pagrįstas jos planas. Įsikūrusi su broliu Badmoute, ji ketino iškart ieškoti guvernantės vietos, pasiskelbdama laikraštyje. Oldbrikhemo advokatas, tvarkęs tėvo reikalus ir žinojęs jos padėtį, sutiko, kad dėl savo praeities ir padorumo rekomendacijų galinti kreiptis į jį.

Vieną ankstyvą rytą jie išvyko iš gimtojo miestelio, beveik nepalikę jokių pėdsakų.

Paskui miestelis apgailėjo juos, kad žengę tokį neišmintingą žingsnį. „Koks neapdairumas! Būtų lengviau susiradę darbo Hokbridže, kur visi juos pažįsta. Tikrai lengviau“.

Bet kas gi yra išmintis? Nuolatinis siekimas būti laimingam bet kokiomis priemonėmis.

Ir nesvarbu, ar žmogaus tikslas kasdieniškas – prasigyventi, ar koks kitoks, kalbant apie išmintį retai kada turimas omeny tas kitoks, nekasdieniškas, tikslas.

Antras skyrius

DVIEJŲ SAVAIČIŲ ĮVYKIAI

1. LIEPOS DEVINTOJI

Diena, kai jie išvyko, buvo viena kaitriausių ilgoje vasaros karščių virtinėje. Jiems važiuojant per laukus, didžiuliai jų plotai virpėjo ore kaip žvakės liepsna. Ramios avių bandos, sugulusios tolėliau po medžiais, atrodė blausiai melsvos, o dobilų laukai – pamėlę nuo skaisčios saulės, užliejusios jų tamsiai raudonus žiedus. Visus furgonus ir vežimus rūpestingi šeimininkai buvo perkėlę į pavėsį. Lietaus lašeliai išgaruodavo nepasiekę žemės, todėl kibirai buvo įleisti į uždengtus šulinius, kad ir iš jų vanduo neišgaruotų; ir apskritai atrodė, kad šiame krašte triūsiantys ar tinginiaujantys valstiečiai turi daugiau alaus ir sidro negu vandens.

Jau iš pirmo žvilgsnio buvo matyti, kad tie žmonės, vaiko akimis ryjantys kasdienį vaizdą, turi žavią savybę – po patirtų išgyvenimų jie geba atsiverti naujiems įspūdžiams. Tai geras bruožas, retas mūsų karštligiškais laikais – gyvos, nenustygstančios prigimties požymis.

Tiek brolis, tiek sesuo tai gebėjo, ypač sesuo. Jie žvelgė į vilnijančius javų laukus, kurie kitiems bendrakeleiviams atrodė tokie vienodi, akmenuotą molžemį su kampuotomis ir skardingomis kalvomis, pakeitusiomis ankstesnį vaizdą. Paskui prieš akis atsivėrė išdžiūvusių pelkių dykynės – tose vietose, kur paprastai tyvuliuodavo balos, dabar buvo matyti lygūs plikos, sutrūkinėjusios žemės ploteliai. Paskui iškilo eglių jaunuolynai, staigiai nutrūkstantys ties švariai nušienautomis pievomis, kuriose nejudėdamos stovėjo tingiai gromuliuodamos storakulšės sodrių spalvų karvės gulsčiomis ir tiesiomis kaip stogo kraigas nugaromis. Staiga jų akį patraukė vis dažniau šmėkštelinti jūra ir galų gale traukinys sustojo Badmout Redžio perone.

„Miestas mūsų laukia", – taip manė Grėjus visą dieną. Jis užsuko pas misterį Gredfildą – vienintelį žmogų, kuriam buvo pranešęs apie savo atvykimą, – ir paaiškėjo, kad šis viską užmiršęs.

Vis dėlto su šiuo ponu – apkūniu energingu žilabarzdžiu šešiasdešimties metų biurgeriu – Ovenui pavyko susitarti, kad kitą savaitę pradės dirbti jo kontoroje.

Tą pačią dieną Kiterėja parašė ir išsiuntė tokį skelbimą: „Jauna panelė ieško guvernantės ar kompanionės vietos. Gali mokyti anglų, prancūzų kalbų ir muzikos. Rekomendacijos palankios. Adresas: K. G., iki pareikalavimo, Badmoutas".

Šitas aprašymas popieriuje pasirodė jai tikresnis už ją pačią. „Negi čia aš? Kaip keistai atrodau", – tarė ji sau ir šyptelėjo.

2. LIEPOS VIENUOLIKTOJI

Kitą pirmadienį po atvykimo į Badmoutą Ovenas Grėjus išėjo į misterio Gredfildo kontorą pradėti darbo, o jo sesuo pirmą kartą liko namie viena.

Kad ir liūdni buvo praėjusio rudens įvykiai, visą dieną jos siela neįprastai džiaugėsi. Vietos pakeitimas, ypač kai kelionės dar naujiena, ir laisvės pojūtis grąžino gyvybingumą šiai nuoširdžiai jaunai merginai, linkusiai pasinaudoti kiekviena pasitaikiusia atgaiva. Staigus sielvartas tik kuriam laikui nuslopina laimės pojūtį, o nujaučiama, iš lėto artėjanti bėda sukelia nuovargį, kuris iš tikrųjų gali sunaikinti gebėjimą džiaugtis.

Jos viltys, susijusios su skelbimu, darėsi vis beprotiškesnės. Vaizduotė jau piešė pasiturinčią šeimą, kuriai neva tokios kaip ji baisiai trūko, o kadangi fantazijos būta lakios, tai iškilo prieš akis ir visi tos šeimos nariai, jų asmeninės savybės, dorybės ir ydos, kurį laiką ji net užmiršo, kad tektų išsiskirti su broliu.

Taip ji mąstė laukdama jo vakare sugrįžtant ir staiga žvilgtelėjo į kairiąją ranką. Mėgstančios simbolius tokio amžiaus mergaitės, pažvelgusios į savo kairįjį bevardį pirštą, labai dažnai, gal net visuomet, romantiškai užsisvajoja. Kiterėjos mintys, vis dar koketuojančios su ateitimi, kaip tik ir nuskriejo romantiškais sparnais. Ji atsilošė kėdėje, suėmė savo bevardį pirštą, pakėlė jį kitos rankos pirštais ir ilgai žiūrėjo į jį – glotnų ir laibą.

Ji alsiai sukuždėjo:

„Kažin, kas jis bus? Jeigu aukštuomenės žmogus, tai paims mano pirštą šitaip, pačiais pirštų galais, kiek virpančia širdimi ir lūpom, ir užmaus žiedą taip lengvai, kad aš nė nepajusiu – visą laiką žavingai žiūrėdamas man į akis.

Jeigu jis drąsus smarkus karys, veikiausiai išdidžiai prisiartins, paims žiedą taip, lyg jo vertė prilygtų Jos Didenybės karūnai, ir užmaus tvirtai tvirtai, šitaip. Žvilgsniu įdėmiai seks, ką darąs – lyg

kautųsi mūšyje su priešu (nors iš tikrųjų, aišku, mane labai mylės) – ir apsipils raudoniu taip pat kaip ir aš.

Jeigu jis jūreivis, tai paims mano pirštą bei žiedą štai šitaip ir rūpestingai užmaus jį, žiūrėdamas meiliai, kaip jūreiviai įpratę; galbūt pabučiuos pirštą – atvirai, lyg mes būtume kvailiojantys vaikai, kurių nestebi akis išpūtusi didžiulė pavydi minia, sakanti: „Ak, dabar jie laimingi".

Jeigu jis neturtingas žmogus, kilniaširdis ir švelnus, bet vis dėlto neturtingas..."

Greiti Oveno žingsniai laiptuose nutraukė šiuos nerimtus jos apmąstymus. Prikaišiodama sau, net supykusi ant savęs, kad šitaip užsisvajojo, kai jų padėtis kone beviltiška, ji pakilo jo pasitikti ir išvirti arbatos.

Kiterėjos noras išgirsti, kaip brolis buvo sutiktas pas misterį Gredfildą, iškart prasiveržė žodžiais. Dar nespėjus jiedviem nė susėsti prie stalo, ji puolė jį kamantinėti, kaip įprasta seserims:

– Na, Ovenai, kaip tau šiandien sekėsi? Kas tai per įstaiga? Kaip manai, ar tau patiks misteris Gredfildas?

– Turbūt. Bet šiandien jo nebuvo, su manim dirbo vyresnysis braižytojas.

Jaunos moterys turi įprotį, kuriuo nepasižymi vyrai, tuoj pat įsivaizduoti kieno tik nori gyvenimą. Taigi Kiterėjos dėmesys akimirksniu peršoko nuo misterio Gredfildo prie jo tarnautojo.

– Kas jis per žmogus?

– Atrodo labai malonus vaikinas, nors, žinoma, dar negaliu nieko tikro pasakyti. Šiaip ar taip, manau, kad jis labai garbingas žmogus, be jokių kvailysčių, ir nors nėra mokęsis privilegijuotoje mokykloje, tačiau labai apsiskaitęs ir puikiai nusimano apie geras knygas ir meną. Tiesą sakant, jis daugiau išmano už daugumą profesionalų.

– Architektui tai didelis dalykas, juk iš visų specialistų jie paprastai būna profesionaliausi.

– Taip, galbūt. Beje, manau, kad jis gana melancholiško būdo.

– Ar tas vyresnysis braižytojas turi šeimą? – po kurio laiko ramiai pasiteiravo ji pilstydama arbatą.

– Šeimą? Žinoma, ne.

– Mielas Ovenai, o iš kur aš galiu žinoti?

– Ne, ne, jis nevedęs. Bet kontoroje kalbėjomės apie moteris ir aš girdėjau jį pasakojant, kokios žmonos norėtų.

– Tai kokios gi jis norėtų? – paklausė ji neva abejingai.

– O, jis sako, kad ji turėtų būti mergiška ir paprasta, bet drauge ir nestigti moteriško rafinuotumo – štai kas pikantiškiausia. Taip, jis tvirtina, kad ji turinti turėti moteriškos išminties. „Ir vis dėlto norėčiau, kad ji išraustų, jeigu į ją įdėmiau įsispitrytų žvirblis, – kalbėjo jis. – Taigi vėl imu svajoti apie mergaitę ir iki šiol negaliu apsispręsti. Veikiausiai pasitenkinsiu tuo, kas paklius, – tęsė jis, – ir kokia ji būtų, dėkosiu Dievui, kad nėra dar blogesnė. Vis dėlto, jei galėčiau užsiminti Apvaizdai apie savo reikalavimus, juos apibrėžčiau maždaug taip: vaikas malonumuose ir motina skausmuose".

– Jis taip ir pasakė? Matyt, kad mąstantis vyras.

– Taip ir pasakė.

3. NUO LIEPOS DVYLIKTOSIOS IKI PENKIOLIKTOSIOS

Gerai žinoma, kokios nepastovios mintys žmonių galvose, todėl mato joms išmatuoti nėra. Kiekvieną didelę mintį, netikėtai atsiradus spiečiams naujų, galima suspausti į molekulę, o kiekviena menka mintelė gali išsiplėsti tokio dydžio vakuume, kokį jai įstengia suteikti protas. Kiterėjos galva šiuo metu buvo veik bemintė, tad jaunojo architekto vaizdinys vis plėtėsi. Kitą vakarą ta pati kalba vėl buvo atnaujinta.

– Jo pavardė Springrouvas, – sesers paklaustas, atsakė Ovenas. – Jis tikras menininkas, bet, atrodo, gana žemos kilmės, prasimušė savo jėgomis. Manau, kad jis fermerio sūnus ar kažkas panašaus.

– Bet, tikiuosi, jis dėl to nėra blogas?

– Aišku, ne. Smukdami žemyn, mes nuolat sutiksime aukštyn kylančius žmones. – Ovenas vis dėlto jautė, kad Springrouvas kiek žemesnės kilmės negu jie.

– Jis turbūt gerokai pagyvenęs?

– O ne! Kokių dvidešimt septynerių, ne daugiau.

– Aha, suprantu... Į ką jis panašus, Ovenai?

– Negaliu tau tiksliai nupasakoti, kaip jis atrodo: tai visada sunku.

– Ar galėtum pavadinti žemu? Man atrodo, kad dauguma žmonių žemi.

– Veikiau pasakyčiau, kad jis vidutinio ūgio, bet matau jį kontoroje tik sėdintį, taigi gerai nežinau, koks jo augumas.

– Norėčiau, kad sužinotum.

– Gal ir norėtum, bet kad aš nenoriu.

– Nenoriu ir aš, tik tu visą laiką kurstai. Ovenai, šiandien gatvėje mačiau vyrą, ir man pasirodė, kad tai jis – bet, aišku, nesu tuo tikra. Jis buvo šviesiai rudų plaukų, trumpa riesta nosimi, apskrito veido ir taip keistai prisimerkdavo į ką nors įdėmiai žiūrėdamas, kad akys virsdavo siaurais plyšiukais.

– O ne, tai ne jis, Kiterėja.

– Tikriausiai nė kiek nepanašus į jį?

– Nė kiek. Jis tamsiaplaukis, nosis beveik graikiška, dantys gražūs, o veidas inteligentiškas, kiek prisimenu.

– Aha, Ovenai, dabar tu jį nupiešei. Bet jis tikriausiai ne iš tų, kurie laikomi patraukliais ar...

– ... gražiais?

– Aš ne visai tą turėjau omeny. Bet jeigu tu jau užsiminei, tai sakyk, ar jis gražus?

– Gana gražus.

– Jo *tout ensemble*[6] puikus?

– Taip... o ne, ne, užmiršau... ne. Jo liemenė, kaklaraiščiai ir plaukai gana netvarkingi.

– Kaip apmaudu... jam pačiam, vargšeliui, turėtų būti.

– Jis tikra knygų žiurkė – niekina liūdesingų klejonių poeziją, tačiau moka Šekspyrą atmintinai iki paskutinės išnašos. Žinok, jis ir pats šioks toks poetas.

– Kaip malonu, – tarė ji. – Niekad nepažinojau poeto.

– Juk ir dabar nepažįsti, – sausai tarė Ovenas.

Ji išraudo.

– Aišku, ne. Žinau.

– Ar kas nors atsiliepė į tavo skelbimą? – pasiteiravo Ovenas.

– Ai, ne, – atsakė ji ir nusivylimo šešėlis, jau ir dieną keletą kartų šmėstelėjęs jos veide, vėl pasirodė.

Praėjo dar viena diena. Ketvirtadienį ji jau ir neklausinėdama šį tą išgirdo apie vyriausiąjį braižytoją. Jiedu labai susidraugavo su Grėjum, ir jis susigundė parodyti jos broliui keletą savo eilė-

[6] *Tout ensemble* – bendras įspūdis *(pranc.)*.

raščių, – vieni buvo rimti ir liūdni, kiti linksmi, – kurie kartkartėm buvo spausdinami vieno žurnalo poetų kampelyje. Dabar Ovenas juos parodė Kiterėjai, ši tučtuojau puolė atidžiai skaityti ir nusprendė, kad jie labai gražūs.

– Taip, Springrouvas ne kvailys, – rimtai pareiškė Ovenas.

– Taigi kad ne kvailys! – atsiliepė Kiterėja, labai susijaudinusi pakeldama akis nuo popieriaus. – Rašo šitokias eiles!

– Tu apsirikai, Kiterėja. Aš kalbu ne apie eiles, nes jų neskaičiau, o apie tai, ką jis pasakė, kai vyrai kalbėjosi apie įsimylėjėlius.

– Pasakyk man, gerai?

– Jis sako, kad įsimylėjėlis, nespėjęs nė mirktelėti, apsižiūri, kad jau susižadėjo su mylimąja – tada jis panašus į žmogų, nežinia ką nutvėrusį tamsoje. Toks žmogus nežino, ar šikšnosparnį nutvėręs, ar paukštelį, ir atvėsęs išsineša į šviesą apžiūrėti, kas tai per padaras. Nori įsitikinti, ar ji tinkamo amžiaus, bet šiaip ar taip, vis tiek turi laikyti ją geidžiamu laimikiu. Kiek vėliau jis ima svarstyti, ar ji iš tikrųjų geidžiamas laimikis, bet geidžiamas ar ne, jeigu jau pavadino ją savąja, turi likti jai ištikimas. Po kurio laiko jis susimąsto: ar ji tokio būdo, plaukų, akių, kokių troško ir kokias buvo tvirtai nusprendęs susirasti? Paaiškėja, kad viskas negerai, paskui prasideda peštynės...

– Jie susituokia ir laimingai gyvena?

– Kas? A, įsivaizduojamoji pora. Man atrodo, kad jis sakė... žinai, aš užmiršau, ką jis sakė.

– Ak, kaip gaila! – nusiminusi tarė jaunoji ledi.

– Taip.

– Bet jis pašaipūnas – žinai, man jis nebepatinka.

– O dabar tu klysti. Ne pašaipūnas. Man atrodo, jis impulsyvus vaikinas, brangiai sumokėjęs už kažkokį neapgalvotą meilės romaną.

Taip baigėsi ketvirtadienio pokalbis, o tada Kiterėja dar kartą perskaitė eiles viena. Penktadienį brolis papasakojo, kad Springrouvas pranešė jam ketinąs po poros savaičių mesti misterį Gredfildą ir bandyti laimę Londone.

Neapsakomas liūdesys užplūdo Kiterėjos širdį. Kodėl ji taip nusiminė, išgirdusi tai apie žmogų, kurio nė karto nebuvo mačiusi, juk jos dvasia buvo pakankamai gyvybinga atsitiesti po tikrų nelaimių taip, lyg jų nė nebūtų buvę. Ji negalėjo atsakyti į šį klausimą, bet Oveno naujiena ją tikrai nuliūdino.

4. LIEPOS DVIDEŠIMT PIRMOJI

Vieną ketvirtadienio rytą menkabalsis miestelio šauklys paskelbė Badmouto gatvėms, kad visų labai mėgstama ekskursija garlaiviu į Lalvindo įlanką prasideda šeštą valandą vakaro. Oras buvo gražus, ir kadangi tokia proga pasitaikė pirmą sykį, kartu su kitais išplaukė ir Ovenas su Kiterėja.

Jie pasiekė įlanką ir beveik valandą vaikščiojo kalva palei upę, o tada Grėjus prisiminė, kad už kokių dviejų ar trijų mylių nuo šios vietos stūkso įdomūs viduramžių griuvėsiai. Kažkokioje archeologijos knygoje jis buvo skaitęs apie tą statinį, o dabar, atsidūręs taip arti, panoro patikrinti savo susikurtą teoriją. Nusprendęs, kad turi užtektinai laiko suvaikščioti ten ir atgal prieš laivui pakeliant inkarą, jis ant kalvos išsiskyrė su Kiterėja ir nusileido žemyn, o paskui užkopė aukštyn viržiais apaugusiu slėniu.

Ji stovėjo ant kalvos, kur brolis ją paliko, ir laukė, kol sugrįš, žvalgydamasi aplinkui. Priešais ją į pietus driekėsi rami atvira jūra, daug žydresnė nei dangus virš galvos, o toliau mirguliavo pustuzinis mažų laivelių įvairiaspalvėmis – nuo baltut baltutėlės iki raudonai rudos – burėmis, kurias dar labiau margino besileidžiančios saulės spinduliai.

Netrukus iš tolo atsklido laivo varpo gausmas, įspėdamas keleivius, kad metas grįžti. Paskui laivo orkestro arfos ir smuikai užgrojo linksmą melodiją, į kurią darniai įsitraukė ir ošimas bangų, kai jų keteros versdavosi viena per kitą pajutusios seklumą ir paskui susigerdavo į akmenuotą smėlio pakrantę.

Ji atsisuko į krantą ir įsispitrijo, bene įžiūrės kokį ženklą, kad grįžta Ovenas. Nebuvo matyti nieko, tik nepaprastai puikus, ramus gamtovaizdis. Plati dauba už kalvos buvo nutvieksta vakaro žaros, kuri dažė viržių purpurą oranžiniu atspalviu. Buvo pats viržių žydėjimas, ir nė menkiausias atgrasiai rudas lopas dar negadino jų spalvų. Šviesa jas taip išryškino, kad atrodė, jog spalvos, pakilusios nuo žemės, plaukioja ore nelyginant raudonas garas. Mažesniuose slėniuose tarp kalvelių ir gūbrių, įvairinančių įlankos apybraižas, bet negadinančių bendro vaizdo, ji pastebėjo aukštų, penkių ar šešių pėdų, skaisčiai žalsvų paparčių sąžalynus. Platus jų kaspinas juosė keliuką, kuris nelyginant šaltinėlis vinguriavo siaura loma, besitęsiančia iki kalvos papėdės, o ten pradingo žolynuose. Tarp paparčių augo bugieniai, tamsesni už savo šešėlį. Visame lauke

raibuliavo balutės, šen ten apvalūs tvenkiniai, dabar išdžiūvę ir užžėlę meldais.

Paskutinį kartą suskambo laivo varpas. Kiterėja buvo užmiršusi ir save, ir ko ji laukianti. Dabar sunerimusi, kad tik Ovenas nepasiliktų, ji surišo nosinės kampus ir prisirinko į ją kriauklelių, sudžiūvusių augalų, suakmenėjusių gyvūnų liekanų ir patraukė per smiltynus, įsimaišydama į būrelį iškylautojų, besirenkančių iš smuklės, vasarnamių, išnuomotais vežimaičiais grįžtančių iš netolimų kelionių. Visi jie lipo į laivą primityviu tilteliu, kurį sudarė siaura lenta su dviem ratais – moterys ėjo prisilaikydamos virvės. Kiterėja delsė iki paskutinės akimirkos, ėjo drauge su kitais ir vis dairėsi į slėnį. Jos lūkuriavimas privertė kapitoną Džeikobsą, kresną vandens ir ugnies dėmėm paženklintą vyriškį (tokios dėmės būdingos dirbantiems motoriniuose laivuose), leptelėti:

– Ką gi, panyte, apgailestaudamas turiu pranešti, kad mūsų laikas baigėsi. Ko jūs lūkuriuojate?

– Brolio. Jis nuėjo truputį toliau nuo kranto ir tuoj turi grįžti. Ar negalėtumėte palaukti dar minutėlę?

– Tiesą sakant, nelabai galiu, panele.

Kiterėja pažvelgė į pilną apskritaveidį vyrą, tada į laivą, ir jos akys išraiškingai sakė, kad ji visiškai sutinkanti su juo, bet kartu jos buvo tokios maldaujančios, kad kapitonas, širdyje didžiuodamasis, jog gali įrodyti esąs kur kas žmoniškesnis, nei apie jį manoma, – o tai jam buvo nesunku, taigi juo maloniau, – delsė išplaukti, kol kai kurie keleiviai ėmė murmėti.

– Tiek to, – ryžtingai pareiškė Kiterėja. – Plaukite be manęs – aš jo palauksiu.

– Kad labai nesmagu palikti jus čia vienui vieną, – nutęsė kapitonas. – Nuoširdžiai patarčiau jums nebelaukti.

– Jis bus nuėjęs į geležinkelio stotį, ne kitaip, – įsiterpė vienas keleivis.

– Va – antai jis! – sušuko Kiterėja, įsmeigusi akis į vos matomą vyrišką figūrą, kuri skubiai žingsniavo siaura dauba tarp viržių dykynės ir kranto.

– Jis bus čia ne anksčiau kaip po penkių minučių, – tarė kažkuris keleivis. – Žmonės turėtų žinoti, kur susiruošė, ir nevėluoti. Iš tikrųjų, jeigu...

– Matote, sere, – taikiai prabilo kapitonas, – kadangi tai jos brolis, o ji visiškai viena, tai minutėlę palauksime, tuo labiau kad

jis jau ateina. Įsivaizduokite, jeigu jūs būtumėte jauna mergina, turėtumėte brolį, va kaip anas, ir stovėtumėt štai tokį vakarą atkampioje negyvenamoje pakrantėje – argi jūs nenorėtumėt, sere, kad mes luktelėtume? Manau, kad norėtumėt.

Spėriai besiartinantis žmogus, kol kapitonas šnekėjo, dingo dauboje, ir taką užstojo stūksanti uola. Dabar jau buvo girdėti jo skubūs žingsniai, atidundantys plūktu keliu, bet dar už kokių dvidešimties–trisdešimties jardų, dar už skardžio. Norėdama sutaupyti laiko, Kiterėja jau pasiruošė lipti ant tiltelio lentos.

– Leiskite paduoti jums ranką, mis, – pasisiūlė kapitonas Džeikobsas.

– Ne, nereikia, – atsakė ji ir atsargiai ėmė žengti į laivą, viena koja slinkdamasi į priekį po du ar tris colius, paskui pritraukdama prie jos antrąją – šitaip pakaitom. Iš įsitempimo prikandusi lūpą, kad nepaslystų, akis įsmeigusi į lentą, ranka laikydamasi virvės, ji galvojo tik apie tą siaurą atramą po kojomis. Staiga žingsniai sudrebino apatinį lentos galą, ir po akimirkos jų aidas atsimušė jai po kojomis.

– Oi, Ovenai, kaip aš džiaugiuosi, kad tu spėjai grįžti! – šūktelėjo ji neatsisukdama. – Tik nedrebink lentos ir neliesk manęs, gerai?... Štai ir viskas, įlipau. Kur tu taip ilgai buvai? – toliau kalbėjo ji, jau tyliau, ir atsisuko pasiekusi viršų.

Atitraukusi akis nuo savo kojų, kurios dabar jau rėmėsi į tvirtą pagrindą, ji pažvelgė į atėjusįjį ir pirmiausia išvydo nepažįstamas kelnes, paskui – nepažįstamą liemenę, galop nepažįstamą veidą. Tai buvo ne jos brolis, o visiškai nepažįstamas vyras.

Lenta buvo nuimta, mentės pakilo, stabtelėjo, nusileido, pasiblaškė vandenyje, paskui ėmė ryžtingai suktis, ir laivas išplaukė į gilius vandenis.

Vienas ar du žmonės pasisveikino su „misteriu Springrouvu" ir tada pažvelgė į Kiterėją – ar labai nusivylė. Vos tik jos ausis pasiekė vyriausiojo braižytojo pavardė, ir ji pamatė jį žengiant tiesiai prie jos.

– Tikriausiai būsite mis Grėj? – paklausė jis nusikeldamas skrybėlę.

– Taip, – atsakė Kiterėja rausdama ir stengdamasi neišsiduoti, kad slapčiom yra juo domėjusis.

– Aš misteris Springrouvas. Prieš kokią valandą ėjau pro Korvsgeito pilį ir pasivijau jūsų brolį. Jis neapskaičiavo atstumo ir jau ketino sukti atgal neapžiūrėjęs griuvėsių, nes pasitempė koją. Aš

pasiūliau eiti toliau, nes jis jau buvo netoli tikslo, o paskui, užuot grįžus į laivą, keliauti į Englberio geležinkelio stotį, nes kelias trumpesnis, o ten jis gali spėti į paskutinį traukinį ir parvažiuoti namo. Aš prižadėjau jums pranešti ir nuraminti.

– Ar jis smarkiai šlubuoja?

– O ne, tiesiog per daug vaikščiojo. Vis dėlto jam būtų geriau parvažiuoti namo.

Nusiraminus dėl Oveno, jai taip atlėgo, kad dabar jau galėjo apžiūrėti jo patikėtinį – Edvardą Springrouvą. Šis nusiėmė skrybėlę, kad atvėstų. Buvo gerokai aukštesnis už jos brolį. Nors jo veidas ir galva buvo dailūs, bruožai vyriški ir taisyklingi, tačiau antakiai buvo per švelniai išlenkti ir nubrėžti plonai, kaip moters; šiaip ar taip, be išankstinio nusistatymo galėjai pastebėti, kad jo veido bruožai sakė štai ką: nors neatrodo, kad jis daug pasieks gyvenime, bet žmonės, kurie pasiekė daug, geriau neatrodo. Jo kaktą, šiaip nepriekaištingai lygią, kirto plona raukšlelė, įsirėžusi per anksti, nes kiti bruožai buvo gaiviai jaunatviški.

Nors jam dar trūko keleto metų iki to amžiaus, kai laisva siela atsisveikina su paskutiniąja kilnaus proto silpnybe[7] ir pradeda mąstyti apie savą gūžtą bei kapitalą, jis jau buvo pasiekęs tą gyvenimo tarpsnį, kai praeities klaidos, viltingai užgimusios ir liūdnai mirusios, subrandina patirtį. Jo žvilgsnis kartais, rodos, sakė: „Aš jau apgalvojau, kaip išsisukti iš šios padėties, kurioje atsidūrėme“. Kitąkart jo žvilgsnis būdavo išsiblaškęs: „Rodos, kad tai jau esu patyręs anksčiau“.

Jis buvo nerūpestingai apsirengęs kažkuo tamsiai pilku, vietoj kaklaraiščio ryšėjo susuktą juodą skarelę, kurios mazgas buvo netvarkingas ir kreivas, o klostelėse nusėdusios baltos dulkės.

– Atleiskite, kad jus nuvyliau, – tarė jis, žiūrėdamas jai į veidą. Jų žvilgsniai susitiko, susiliejo, ir viena akimirka – tiek geras išsiauklėjimas leidžia šitaip žiūrėti – pailgėjo trigubai; ryškus skvarbus savitarpio supratimo spindulys pervėrė juodu abu, ir gimė vienas iš tų nepaaiškinamų jausmų, kurie pasiekia širdį, dar nė neprisilietus rankos, nepasakius komplimento, ir įtikina labiau nei įrodyta teorema: „Mes skirti vienas kitam“.

Veidai savaime išdavė, kad šie du žmonės pastaruoju metu nemažai mąstė vienas apie kitą. Mat Ovenas taip pat nevaržomai pasakojo jaunajam architektui apie savo seserį kaip ir šiai apie jaunąjį architektą.

7 Plg. Dž. Miltono „Lisidą“, 70-1 eil.: „Proto kilnaus paskutinė silpnybė – garbė – sielai apsnūsti neleidžia“.

Prasidėjo pokalbis, kuris abiem nebuvo neįdomus dėl to, kad susidėjo vien tik iš banalių įprastų frazių. Paskui arfų ir smuikų orkestras užgrojo linksmą melodiją, ir denis buvo paruoštas šokiams; besilinksminant saulė nusileido už horizonto, o laivagalyje patekėjo mėnuo. Jūra buvo tokia rami, kad aiškiai girdėjosi tykus šnypštimas, keliamas gausybės laivamentėms įkandin sproginėjančių burbuliukų. Keleiviai, kurie nešoko, tarp jų ir Kiterėja su Springrouvu, tylėjo atsirėmę į laivaračių mentes dengiančius rėmus arba atsistoję nuošaliai stebėjo, kaip dreba denis po šokėjų kojomis, kaip laivamenčių sukeltos bangos lengvai ritasi viena per kitą.

Kai jie pasiekė Badmouto uostą, buvo visiškai sutemę. Žaižaruojantys balti, raudoni ir žali žiburiai ryškiai skyrėsi nuo mirgančio ir ligi horizonto besidriekiančio mėnesienos tako, kurio raibuliuojančios bangelės risdamosi mažėjo iki smulkių kaip aukso smiltys kibirkštėlių.

– Aš nueisiu į stotį ir sužinosiu, kada atvažiuoja traukinys, – pasakė Springrouvas gan entuziastingai, kai jie išlipo į krantą.

Ji jam karštai padėkojo.

– Gal eikime kartu, – neryžtingai pasiūlė jis. Ji, regis, abejojo, ir jis ryžtingai parodė, kur eiti.

Stotyje jie sužinojo, kad nuo pirmos to mėnesio dienos kaip tik tas traukinys, kuriuo turėjo grįžti Grėjus, Englberio stotyje nebestoja.

– Labai gailiuosi jį suklaidinęs, – graužėsi Springrouvas.

– Tiek to, aš visai nesijaudinu, – atsakė Kiterėja.

– Ką gi, viskas tikriausiai bus gerai – jis ten pernakvos ir grįš pirmuoju rytiniu. Bet ką jūs viena darysite?

– Aš dėl to visai rami, šeimininkė labai draugiška. Einu, labanakt, misteri Springrouvai.

– Leiskite man palydėti jus iki durų, – paprašė jis.

– Ne, ačiū, mes gyvename čia pat.

Jis žiūrėjo į ją nelyginant padavėjas į grąžą. Bet ji buvo nepalenkiama.

– Ne-neužmirškite manęs, – išlemeno jis. Ji neatsakė. – Leiskite man kartais su jumis pasimatyti, – pridūrė jis.

– Tikriausiai daugiau manęs nematysit, aš išvykstu, – atsakė ji ramiai ir pasukusi Kroso gatve įbėgo į namą ir užlėkė į viršų.

Staiga praradus ką nors, kas iš pradžių atrodo nereikalinga, dažnai pasijuntama kaip kažko didžio netekus. Taip dabar jis jautėsi dėl tos mergaitės, juo labiau kad po tokio malonaus ir viltingo susitikimo ji, regis, užsiminė, jog jie daugiau nepasimatysią. Vaikinas tykiai nusekė jai iš paskos, atsistojo priešais namą ir stebėjo, kaip ji, nešina žvake, įėjo į kambarį antrame aukšte. Tačiau netrukus šis reginys nutrūko, nes ji priėjo prie lango ir užtraukė

užuolaidą. Edvardas beviltiškai žvelgė į jos išnykstančią figūrą, jausdamas kažką negrąžinamai prarandąs – taip, anot filosofų, jautėsi Adomas, pirmąkart išvydęs besileidžiančią saulę, nes būdamas nepatyręs manė, kad ji daugiau nebepatekės.

Jis dar du kartus išvydo jos šešėlį pasirodant lange, o paskui, suvokęs, kad šio žavaus silueto nebėra ko laukti, paliko tą gatvę, perkirto tiltą ir įžengė į savo vienišą kambarį kitoje pusėje, miglotai mąstydamas:

Gesinti viltį protu
Kaip neviltį reikia[8].

8 Iš P. B. Šelio eilėraščio „Labiausiai išniekintas žodis“.

Trečias skyrius

AŠTUONIŲ DIENŲ ĮVYKIAI

1. NUO LIEPOS DVIDEŠIMT ANTROSIOS IKI DVIDEŠIMT SEPTINTOSIOS

Bet ne visada būna taip, kaip atrodo. Kiterėjos širdin irgi įžengė meilė Edvardui Springrouvui, žavėdama pirmosios patirties saldybe. Kiterėjos meilė ne paveldėjo ankstesnių jausmų likučius, ne pakeitė seną jausmą nauju, kaip atsitinka labiau patyrusiose širdyse, bet užėmė visiškai naujas žemes. Šitaip žiūrėdami tuoj po saulėlydžio į blyškiai mėlyną dangų išvystame iš tuštumos gimstant žvaigždę.

Jo atsisveikinimo žodžius „Neužmiršk manęs" ji pakartojo sau šimtą kartų, ir nors manė, kad jie veikiausiai neturi didelės prasmės, vis dėlto negalėjo nežaisti jais – vartė iš visų pusių, įžvelgdama juose meilę ir ištikimybę, apsimesdama, jog jai malonūs šie prasimanymai tik dėl to, kad laikas greičiau slinktų, bet širdies gilumoje kartais patikėdama, kad tai gali būti tiesa. Šitaip valandų valandas po to, kai jiedu išsiskyrė, jos protas žaidė su vaizduote kaip kačiukas su balandžiu – ramiai ir meiliai atokvėpio metu, bet žiauriai ir negailestingai, kai kyla pavojus.

Grįžkime prie žemiškų įvykių, apie kuriuos ir pasakoja ši istorija. Kitą rytą atsitiko naujas dalykas, kuris, nors savaime ir labai menkas, turėjo didelę reikšmę čia aprašomų asmenų praeičiai ir ateičiai.

Pusryčiaujant, kaip tik tada, kai Kiterėja sekė akimis pro šalį einantį paštininką, kuris neatnešė jai jokio atsako į skelbimą, nors ji ir tikėjosi, į kambarį įžengė Ovenas.

– Na, – prabilo jis bučiuodamas ją, – tikiuosi, tu nesijaudinai. Springrouvas tau pranešė, ką aš nusprendžiau daryti, ir jūs išsiaiškinot, kad traukinys toje stotelėje nebestoja?

– Taip, viskas aišku. Bet kas tau su koja?

– Nežinau, nieko tokio. Dabar visiškai praėjo... Kiterėja, tikiuosi, tau patiko Springrouvas? Žinai, jis puikus vaikinas.

– Taip. Atrodo, kad taip, tiktai...

– Pačiu laiku jį ten susitikau, ar ne? O kai nuėjau į stotį ir sužinojau, jog traukiniu parvažiuoti negalėsiu, net koją ėmė nebe taip skaudėti. Susiruošiau pėsčias eiti namo ir nukulniavau kokias penkias mylias taku palei geležinkelį. Paskui man šovė į galvą, kad nieko gero nebus, jei eisiu pėsčias ir varginsiu skaudančią koją, taigi ėmiau dairytis, kur čia pernakvojus. Nei kaimo, nei smuklės jokios, bet galų gale pavyko prisiprašyti iešmininką, kad priglaustų mane nakčiai sarginėje, ten, kur geležinkelį kerta gatvelė.

Jie pusryčiavo toliau. Ovenas nusižiovavo.

– Tu tikriausiai praėjusią naktį neką tenumigai toje sarginėje, Ovenai? – paklausė sesuo.

– Tiesą sakant, nemiegojau. Ten buvo baisiai ankšta ir tvanku. Tos sarginės labai mažutės, ir žmogelis man užleido savo lovą. Ak, tiesa, Kite, ką aš tau papasakosiu apie tą vyriškį! Dievaži, vos neužmiršau! Bet dabar iškart pradedu. Kaip jau sakiau, jis man užleido savo lovą, bet aš nebuvau labai išrankus, ir kadangi vyriokas buvo nuoširdus, nors keistokas, sutikau joje permiegoti, o sau jis ten pat pasimetė čiužinį ant grindų. Užmigti niekaip negalėjau, gailėjausi ten apsistojęs, nors buvau labai pavargęs. Naktį čia pat dundėjo prekiniai traukiniai, bet dar blogiau, kad tas žmogelis nuolatos kalbėjo per miegus, o kartais atsitrenkdavo ranka ar koja į mano lovą, ir toji sudrebėdavo. Jaučiausi taip prastai, kad galų gale pažadinau jį ir paklausiau, ką sapnavęs, nes negalėjau nė bluosto sudėti. Jis atsiprašė, kad drumsčia man ramybę, bet, girdi, vardas, kurį aš paminėjęs, jam priminęs vieną nepažįstamąją, kuri sykį aplankiusi jį ir taip pat atsitiktinai paminėjusi tą patį vardą bei keletą labai keistų įvykių. Tai buvę prieš daugelį metų, bet mano žodžiai priminę jam tuos įvykius, ir jis juos susapnavęs taip aiškiai, lyg viskas būtų atsitikę vakar. „Koks gi tas vardas?“ – paklausiau aš. „Kiterėja“, – atsakė jis. „O kas tai per istorija?“ – toliau klausinėjau. Tada jis man papasakojo, kad kai buvęs dar jaunas ir gyvenęs Londone, pasiskolinęs keletą svarų ir pridūręs prie savo santaupų, atidaręs mažutę smuklę Hamersmite. Vieną vakarą – smuklė dirbo jau apie porą mėnesių – visi apylinkės dykaduoniai iškūrė į Vestminsterį, kur užsidegę parlamento rūmai.

Saliūne nebelikę nė gyvos dvasios, tik jis vienas, taigi pradėjęs rankioti pypkes ir stiklines, kurias skubėdami paliko lankytojai. Tada ir įėjo jauna kokių septyniolikos ar aštuoniolikos metų panelė. Ji paklausė, ar jos, mis Džeinės Teilor, nelaukia jokia moteris.

Jis atsakęs, kad ne, paklausęs jaunosios panelės, ar ji lauksianti, ir palydėjęs ją į mažą kambarėlį. Pertvaroje, skyrusioje šį kambarį nuo baro, buvo langelis, kad šeimininkas matytų, ar ten sėdintiems lankytojams ko nereikia. Keista atvykėlės elgsena ir liūdnumas sudomino smuklininką ir jis vis žvilgčiojęs už pertvaros. Buvo matyti, kad gyvenimas jai apkartęs: sėdėjo įkniaubusi veidą į delnus, jausdamasi čia tikrai nejaukiai. Paskui atėjo daug vyresnė moteris ir pašaukė mis Teilor vardu. Jis aiškiai išgirdęs jų pokalbį: „Kodėl tu jo neatnešei?“– „Jis serga ir veikiausiai iki ryto neišgyvens“.

Sulig tais vyresniosios moters žodžiais jaunesnioji, matyt, naujienos sukrėsta, apalpusi susmuko ant grindų. Smuklininkas įbėgęs ir pakėlęs ją. Ko tik jie nedarė, bet ji vis neatsigavo ir abudu smarkiai sunerimo. „Kas ji?“– paklausęs šeimininkas vyresniąją moterį. „Aš ją pažįstu“, – reikšmingai atsiliepė šioji. Abidvi elgėsi kaip sąmokslininkės, bet atrodė nepažįstamos.

Pagaliau jaunesnioji ėmė gaiveliotis ir jam šovę į galvą (vyrukas aiškiai buvo smalsuolis), kad kol ji pusiau be sąmonės, iš jos galima kai ką išgauti. Jis pasilenkęs prie jos, prispaudęs lūpas prie ausies ir griežtai paklausęs, kuo ji vardu. „Sunku netikėtai užklupti moterį, net kai ji leisgyvė, bet man pavyko“, – pasakojo iešmininkas. Paklausta ji iškart atsakė: „Kiterėja“, – ir staiga nutilo.

– Mano vardas! – šūktelėjo Kiterėja.

– Taip, tavo vardas. Tada iešmininkas ir pamanęs, jog Džeine jinai pasivadino tik dėl to, kad niekas jos neatpažintų. Tiesą jinai pasakė nesąmoningai, nes iškart pridūrė: „O, ką aš pasakiau!“– ir vėl neteko sąmonės, šįkart iš išgąsčio. Ji kur kas labiau jaudinosi, kad toji kita moteris, o ne smuklininkas, nesuabejotų jos pavardės tikrumu, ir buvo akivaizdu, kad jos tikslas – apgauti aną moterį. Iš žodžių, netyčia ištrūkusių vyresniajai moteriškei, jam paaiškėję, kad jos susitikinėdavusios ir anksčiau ir kad *soi-disant*[9] mis Džeinės Teilor apgaulės ši patikėtinė ar tarnaitė iki tol net neįtarė.

Ji atsipeikėjo, valandą pailsėjo ir, pirmiausia piktai išvariusi savo bendrininkę (dar viena keistenybė), išėjo pasiūliusi šeimininkui visus pinigus, kad šis tylėtų. Anot jo, daugiau jis jos nematęs. Aš jį klausinėjau, ar vėliau nieko apie ją negirdėjęs. „Visiškai nieko, –

[9] *Soi-disant* – tariamoji *(pranc.)*.

atsakė jis. – Kur jau čia ką girdėsi, šitiek metų praėjo". – „Bent jos pavardę sužinojot?"– pasiteiravau aš. „Tarkim, kad tai mano paslaptis, – tęsė jis. – Gal nebūčiau atsidūręs šiame krašte, jei ne tas įvykis. Žinote, smuklininkas aš buvau nekoks". Manau, kad ji už tylėjimą jam surado iešmininko vietą, be to, dar sumokėjo skolas, bet tikrai pasakyti negaliu. „Taip, – tęsė iešmininkas giliai atsidusęs, – daugiau negirdėjau to vardo iki pat šios nakties, ir prieš mano akis dabar iškilo tos jaunos apalpusios ledi vaizdas". Čia jis nutraukė šneką ir užmigo. Matyt, išsipasakojęs pasijuto lengviau, kaip tas senasis jūreivis[10], nes paskui visą naktį nė nekrustelėjo ir neištarė nė garso. Keista istorija, ar ne?

– Tikrai keista, – sušnibždėjo Kiterėja. – Labai labai keista.

– Kodėl ji ištarė tavo vardą, tokį neįprastą? – toliau kalbėjo Ovenas. – Tas vyriškis tikrai sakė tiesą, nes kuriam galui išgalvoti tokią istoriją, beje, jis to nė nebūtų sugebėjęs.

Kiterėja ilgai žiūrėjo į brolį.

– Ar tau nieko neprimena šis pasakojimas? – tarė ji.

– Ko? – paklausė brolis.

– Ar prisimeni, ką vienąkart prasitarė vargšas tėtė – kad Kiterėja buvo jo pirmoji meilė, ta, iš Blumzberio, kuri taip paslaptingai jo išsižadėjo? Širdis sako, kad čia bus ta pati moteris.

– Na jau, nepanašu, – atsakė brolis.

– Kodėl nepanašu, Ovenai? Visoje Anglijoje nėra kitos moters tokiu vardu. Kada, anot tėtės, tatai atsitiko?

– Tūkstantis aštuoni šimtai trisdešimt penktaisiais.

– O kada sudegė parlamento rūmai? Palauk, aš tuoj pasakysiu. – Kiterėja išvertė knygų krūvelę ir tai, ko jai reikėjo, surado senąme mokykliniame istorijos vadovėlyje. – Parlamento rūmai sudegė tūkstantis aštuoni šimtai trisdešimt ketvirtųjų metų spalio šešioliktosios vakarą.

– Tėvą jinai susitiko beveik po metų su ketvirčiu, – tarė Ovenas.

Abu nutilo.

– Kaip ši istorija būtų sudominusi tėtę, jeigu jis tebebūtų gyvas, – nutraukė tylą Kiterėja. – Ir kaip keistai mes ją sužinojom. Galėjom gi pusę pasaulio apversti aukštyn kojom besistengdami įminti šią mįslę – ir nieko nepešti. Jei būtume turėję savų sumetimų

[10] Pagrindinis S.T. Koldridžo eilėraščio „Senasis jūreivis" herojus.

dar ką nors patirti apie tą liūdną istoriją, kurią mums papasakojo tėtė, būtume keliavę į Blumzberį, bet kadangi mums tai visai nerūpėjo, nukeliavom du šimtus mylių priešinga kryptimi, ir čia kaip iš dangaus nukrito naujiena. Kokia tai galėtų būti paslaptis, Ovenai?

– Dievas žino. Bet kad mes dar šį tą išgirdom apie ją (jei tai ta pati moteris), tėra paprasčiausias sutapimas. Galėsim papasakoti apie šeimos istoriją draugams, jei mudu kada jų turėsim. Bet daugiau apie tai patys nesužinosim nieko – pasikliaukime likimu.

Kiterėja sėdėjo tyli ir susimąsčiusi.

– Šį rytą negavai jokio atsakymo į skelbimą? – paklausė Ovenas.

– Jokio.

– Iš tavo veido pamačiau, vos tik įėjęs.

– O jeigu negausiu nė vieno? – liūdnai pasakė ji. – Bet juk turi būti žmonių, kuriems reikia guvernantės?

– Taip, bet tie, kuriems jos reikia ir kurie išgali ją samdytis, dažniausiai susiranda pagal draugų rekomendacijas, o tie, kurie neišgali samdytis, pasikviečia neturtingą giminaitę.

– Ką gi man daryti?

– Nesijaudink. Gyvensi su manim ir toliau. Nesuk galvos kiauras dienas dėl sunkumų. Aš galiu tave išlaikyti, Kite, jei versimės kukliai. Dvidešimt penki šilingai per savaitę iš tikrųjų ne kažin kas, bet daugelis amatininkų uždirba ne daugiau, o mes gyvenam taupiau už amatininkus... Mūsų gyvenimas darosi vis skurdesnis ir kuklesnis, – niūriai pridūrė jis, – bet vis dėlto geriau toks gyvenimas nei kankinantis jausmas, kad visas pasaulis tavęs gėdisi, o tai mudu patyrėme Hokbridže.

– Negalėčiau ten grįžti, – tarė ji.

– Aš irgi. O, nė akimirkos nesigailėjau to, ką padarėm. Mes teisingai pasielgėm dingdami iš to pasaulio. – Kalbėjo jis su pašaipa, bet aiškiai buvo justi, kad toji pašaipa apsimestinė. – Be to, – tęsė jis, – aš manau netrukus susirasti kokį geresnį darbą. Norėčiau, kad šita mano tarnyba truktų ne du mėnesius, o taptų nuolatinė. Gal taip ir bus, bet niekas dar neaišku.

– Ir aš norėčiau susirasti kokį darbelį, privalau susirasti, – tvirtai pareiškė ji. – Tarkim, o tai visai įmanoma, kad spalio pradžioje tavęs nebereikės, kaip užsiminė misteris Gredfildas. Ką darytume, jei aš turėčiau būti priklausoma nuo tavęs visą žiemą?

Jie apsvarstė daugybę galimybių, kaip jaunai merginai užsidirbti, kad ji galėtų padoriai gyventi – daugmaž tinkamų ir įmanomų galimybių, kol fantazavo, bet visų jų turėjo atsisakyti, kai ėmė rašyti skelbimą, šį kartą kuklesnį. Kiterėja jaudinosi, kad būdama nepatyrusi anksčiau taip įžūliai paskelbė pasauliui esanti gerai pasirengusi guvernantė. Ji įsivaizdavo, kad kaip tik dėl šio perdėto pasitikėjimo savimi nė viena ledi ir nesikreipė. Naujas, kuklesnis skelbimas buvo toks: „Vaikų auklė arba naudinga kompanionė. Jauna mergina norėtų gauti kurią nors iš minėtųjų tarnysčių. Atlyginimas labai kuklus. Gera siuvėja. Kreiptis: G., Kroso gatvė 3, Badmout Redžis“.

Vakare nuėję išsiuntė laišką, o paskui kurį laiką vaikštinėjo krantine. Netrukus susitiko Springrouvą, persimetė su juo keletu žodžių ir nuėjo toliau. Ovenas pastebėjo, kad sesuo skaisčiai nuraudo. Keista, bet po keleto minučių Springrouvą jiedu vėl susitiko.

Šį kartą visi trys galiuką paėjėjo kartu. Edvardas kalbėjosi su Ovenu, nors visos mintys sukosi tik apie tai, kad jo žodžius suprastų mergina, einanti jam iš kitos pusės, į kurią jo žvilgsnis daugiausia ir krypo ir kuri įdėmiai jo klausėsi, nudūrusi akis sau po kojom. Sakoma, kad vyrai myli akimis, o moterys – ausimis.

Kadangi Ovenas buvo dar tik pažįstamas, o Springrouvui trūko jo amžiaus vyrams būdingo pasitikėjimo savimi, atėjo metas palinkėti broliui su seseria labos nakties arba prasimanyti priežastį, kaip nepalikti Kiterėjos, ir sugalvoti ką nors gražaus ir naujo. Ir jis prasimanė: pasiūlė pasiirstyti įlankoje. Jie sutiko, nuėjo į prieplauką, įlipo į ryškiaspalvę netoliese pririštą valtį ir išplaukė. Kiterėja sėdėjo laivagalyje ir vairavo.

Taigi tą vakarą jie irstėsi valtimi, paskui atėjo kitas vakaras, ir jie vėl irstėsi, tada dar vienas vakaras, ir dar. Kiterėja visą laiką sėdėdavo laivagalyje, spausdama rankoje vairalazdę. Jos lankstus kūnas augte suaugdavo su trapia valtele, kai ji mergiškai čia palinkdavo, čia atsitiesdavo kartu su valtim, lyg jodvi būtų viena esybė. Paskui Ovenas sumanė išmėginti savo gebėjimus irkluoti kanoją. Edvardui kanojos nepatiko, bet išvydęs Oveną jau laive, jis pasisiūlė plaukti jam iš paskos, tačiau susivokęs, kad nėra pakankamai įgudęs irkluoti, juolab žiūrint krantine vaikštinėjantiems žmonėms, šiek tiek banguojant jūrai, o dar be vairo, jis paprašė Kiterėją plaukti kartu ir vairuoti, kaip kad vairavo pirmiau. Ji įlipo į valtį, ir

jie nusiyrė Ovenui įkandin. Taip praėjo penktasis vakaras – plaukiojant.

Ir ši pora tapo dar artimesnė, o jų ryšys – dar ypatingesnis.

2. LIEPOS DVIDEŠIMT DEVINTOJI

Kiterėjai tai buvo liūdna diena – paskutinė, kai Springrouvas vadovauja Gredfildo kontorai, paskutinis vakaras, kai jis dar Badmoute, dar neišvažiavęs į tėvo namus prieš vykdamas į Londoną.

Architektas pavedė Grėjui apžiūrėti žemės sklypą beveik už dvidešimties mylių. Vadinasi, kelionei ten ir atgal jis sugaiš visą dieną ir grįš tik vėlai vakare. Kiterėja įsipiršo į kompaniją šeimininkei, jodvi kartu papusryčiavo ir prasėdėjo visą rytą. Vidurdienį ji pasijuto nerami ir nelaiminga, kad šitaip leidžia laiką. Visą popietę prasėdėjo viena, nežinia ko spoksodama pro langą ir nežinia ko tikėdamasi. Sulaukė pusės šešių, kai baigiasi Springrouvo darbo diena. Po poros minučių Springrouvas praėjo pro šalį.

Iškentė viena dar pusvalandį, bet ilgiau nebegalėjo. Ji vylėsi – drauge nuduodama, kad bijo, – jog Edvardas prasimanys kokią dingstį užsukti, bet jis, regis, neprasimanė. Skubiai apsirengusi, ji išėjo, ir vėl pasikartojo neva atsitiktinis susitikimas. Edvardas susidūrė su ja ties pirmuoju posūkiu ir nelyginant didysis kunigaikštis Ferdinandas iš „Skulptūros ir biusto“[11]

Jis pažvelgė į ją akim meilingom,
Jinai žiūrėjo, lyg iš miego bustų,
Nes užgimė gyvent – sapnai pradingo.

– Gal pasiirstytume valtimi? – staiga paklausė jis.

Kokia palaima! Nerūpestingas, dieviškas meilės metas viešpatauja trumpai, kai dvejonės pasibaigia, o svarstymai dar neprasidėję – taip atsitinka jausmo aušroje, kai jis dar neįvardytas, kai svarbu pati meilė, negalvojant, kokius sunkumus ji gali sukelti, kai vyras sielos akimis mato mylimąją gražių, prislopintų ir gaivių ryto spalvų šviesoje, supamą švelnių ryto šešėlių, kai pažįstama tik viena jos suknelė, jos esybės dalis, tik viena ypatinga poza, tik vienas gyvas savitas žvilgsnis, tik vienas švelniai ištartas sakinys, kai ji savo

[11] Iš R. Brauningo eilėraščio („Vyrai ir moterys“, 1855).

ruožtu drovi ir atsargi žodžiais ir veiksmais, kad, gink Dieve, nebūtų suprasta klaidingai ar įvertinta bent per plauką mažiau negu ji verta.

– Gal pasiirstytume valtimi? – švelniau pakartojo jis, kai į pirmą klausimą ji neatsakė, tik abejodama žiūrėjo į žemę, paskui pakėlė akis jam į veidą, raustelėjo, po to staiga raudonis atslūgo ir, kaip paprastai, ji sutriko dėl tokio jausmų sąmyšio.

Anksčiau su ja visuomet būdavo Ovenas, bet dabar irstymasis valtimi jau buvo tapęs įpročiu ir arkadiškai[12] nekaltai ji nusprendė, kad pasiplaukioti laiveliu – savaime suprantamas dalykas. Daugiau netarę nė žodžio, abu nusileido laiptais žemyn. Jis rūpestingai padėjo jai įlipti į valtį, atsisėdo, be garso atsistūmė nuo kranto ir išplaukė į atvirą jūrą.

Jiedu sėdėjo vienas priešais kitą grakščioje geltonoje valtelėje, ir jo žvilgsnis kartkartėmis nugrimzdavo josios akių gelmėse. Valtis buvo tokia mažutė, kad kiekvieną kartą, kai jis ištiesdavo į priekį rankas su irklais, jos atsidurdavo taip arti, kad Kiterėjai, turinčiai lakią vaizduotę, jau vaidenosi, jog jis kėsinasi ją apglėbti. Šis įsivaizdavimas taip sustiprėjo, kad ji jau nebesiryžo tomis rizikingomis akimirkomis žvelgti jam į akis ir nusuko žvilgsnį į tolimą horizontą. Paskui jai įkyrėjo dairytis į šonus, taigi vėl atsisėdo kaip sėdėjusi. Kaip tik tą akimirką jis pasilenkė į priekį užsimodamas irklais, ir jo aistringas įdėmus žvilgsnis susidūrė su jos akimis. Mergiškai sutrikusi, ji veržliai trūktelėjo kreipiantįjį lyną, valtis apsisuko ir jie nuplaukė tiesiai į krantą.

Jo žvilgsnis, visą laiką, kol ji dairėsi į šalis, įsmeigtas į ją, dabar nukrypo kitur ir jis pastebėjo, kur jie plaukia.

– Jūs apsukote valtį, mis Grėj, – tarė jis pažvelgęs per petį. – Pažiūrėkite į pėdsaką vandenyje – didžiulis pusratis, o priešais kiek akys užmato – zigzagai.

Ji įdėmiai pažiūrėjo.

– Tai dėl mano kaltės ar dėl jūsų? – paklausė. – Tikriausiai dėl mano?

– Sakyčiau, kad dėl jūsų.

Ji ryžtingai paleido lynus, pajutusi jo balse šiokį tokį susierzinimą.

12 Arkadija – Graikijos sritis, kurios gyventojai buvo paprasti ir dori piemenys.

– Kodėl paleidote?

– Vis tiek nemoku.

– O ne, jūs meistriškai pasukote valtį kranto link. Norite grįžti?

– Taip, būkite malonus.

– Ką gi, tada grįžtu.

– Nežinau, ką žmonės apie mus pasakys – šitaip kvailai sukinėjamės, ir vis per mano netikusį vairavimą.

– Nesvarbu, ką pasakys žmonės. – Jis patylėjo. – Manau, jūs nesate tokia silpnadvasė, kad nervintumėtės dėl to, ką pasakys žmonės?

Šiuos žodžius beveik buvo galima pavadinti per griežtais ir per rūsčiais („...kad nervintumėtės..."). Bet ar tik ne pirmą kartą gyvenime ji pajuto, kaip malonu, kai patinkančiam vyrui svarbu jos nuomonė, tegu ir dėl menkniekio. Ovenas, nors ne toks nuolaidus ir praktiškesnis, buvo labiau suvaržytas, kaip įprasta jo luomo vyrams, ir šitaip nebūtų atsakęs moteriai. Ji atsiliepė tyliai ir tiesiai – taip pat tiesiai kaip ir prieš minutę, kai teigė visiškai priešingą nuomonę:

– Aš nesinervinu.

– Nuimsiu vairą, kad grįžtant jums nebereikėtų nieko daryti, tik laikyti savo skėtį, – tarė jis ir pakilo. Nori nenori teko pasilenkti arčiau jos, kad neapvirstų valtis, kai jis tiesė rankas į laivagalį. Jai į veidą glamonėjamai dvelkė jo šiltas kvėpavimas, bet jis buvo užsiėmęs tik savo darbu. Ji atrodė lyg kažko nusikaltusi, kai jis vėl atsisėdo. Jis perskaitė jos veide, kas tas kažkas: jai buvo malonus jo prisilietimas. Bet jis dalykiškai dirstelėjo per petį, stvėrė irklus ir jie nuskriejo tiesiai į krantą.

Kiterėja pamatė, kad jis iš jos veido suprato, kas dedasi jos širdyje, ir kad supratęs vis tiek elgiasi kaip ir pirma. Jos siela sunerimo. Ji nemanė, kad jis taip pažodžiui supras jos prašymą grįžti namo. Ji neketino išduoti jam savo paslapties, bet sunkiausia buvo, kad jis atskleidė tą paslaptį ir liko abejingas.

Dabar – tik kančia. Jiedu išlips į krantą, jis palinkės jai labos nakties, o rytoj išvyks į Londoną ir ji, vargšė, praras jį amžinai. Ji nė neįtarė, kad tokia pat mintis sukosi ir jo galvoje.

Dar liko dešimt jardų, dar penki. Dabar jis laukė, kol bangos nurims, kad galėtų pririšti valtį. Saldžioji Meilė neturi būti šitaip pražudyta, mąstė dailioji Kiterėja. Ir ji susidorojo su iškilusiu

uždaviniu – moterims tatai pavyksta – išgelbėjo Erotą nuo pavojaus...

– Ar jūs labai norite į krantą, misteri Springrouvai? – paklausė ji, o skaisčios tamsiai mėlynos akys pažvelgė į jį šiek tiek, ne per daug, ilgesingai.

– Aš? Nė kiek, – atsakė jis, regis, nustebintas jos klausimo, bet tą nustebimą beveik pavertė niekais akyse šmėstelėję žiburiukai. – Betgi jūs norite, ar ne?

– Jeigu jau išplaukėme, o vakaras toks gražus, – švelniai ir maloniai kalbėjo ji, – norėčiau pasiirstyti ilgiau, jeigu jūs sutiksite. Aš pabandysiu vairuoti geriau, kad jums nebūtų sunku. Labai stengsiuos.

Dabar jo veidas išdavė paslaptį: „Mes skirti vienas kitam – taip, mylimoji". Apsukę valtį, jiedu vėl išsiyrė įlankon.

– Dabar vairuokite kur tik norite, – tarė jis tyliai. Nesvarbu, tiesiai ar ne – kur tik norite.

– Gal į Krestono pakrantę? – pasiūlė ji, rodydama į paplūdimio ruožą šiaurinėje Badmouto krantinėje.

– Gerai, į Krestono pakrantę, – atsakė jis suspausdamas irklus. Ji dailiai suėmė virves, ir jie pasuko kairėn.

Ilgai valtyje nebuvo girdėti nieko, tik darnus irklų pliuškenimas ir įkabų girgždesys. Pagaliau Springrouvas prabilo.

– Rytoj turiu išvažiuoti, – tarė mėgindamas laimę.

– Taip, – tyliai atsiliepė ji.

– Bandysiu prasimušti Londone.

– Taip, – pakartojo ji su tokiu pat rūpestingumu ir švelnumu.

– Bet neprasimušiu.

– Kodėl gi ne? Architektūra – žavi profesija. Žmonės sako, kad architekto darbas vienas malonumas.

– Taip, bet žmonės menkai tevertina meistriškumą. Anksčiau maniau kitaip, o dabar – nebe. Tiems, kurie praturtėjo, meniniai gabumai visiškai nebuvo būtini.

– O kas būtina?

– Savotiška energija, kuria žmonės, nors kiek mėgstantys meną, labai retai kada pasižymi. Be to, uolumas užmezgant pažintis ir mokėjimas jomis pasinaudoti. Visą dėmesį tokie žmonės skiria kviestiniams pietums, iškalę keletą elementariausių frazių, kurios gali praversti pokalbiui. Tai argi aš panašus į žmogų, galintį išgarsėti?

– Jūs panašus į žmogų, galintį suklysti.
– Kaip?
– Jūs, kaip ir dauguma neįvertintųjų, slapta linkęs manyti, kad visi žmonės, kuriems nepaprastai pasisekė, – kvailiai, o visi, kuriems nepaprastai nepasisekė, – genijai.
– Labai išmintingi žodžiai iš tokios jaunos panelės lūpų, – ramiai tarė jis. – Iš to galima numanyti, kad esate patyrusi.
Ji neatkreipė dėmesio į šią jo mintį.
– Pasistenkite prasisiekti, – pasakė ji liūdnai ir mąsliai, neatitraukdama nuo jo akių.
Springrouvas raustelėjo nuo jos nuoširdžių žodžių ir susimąstė.
– Tada, kaip cenzorius Katonas[13], kad būčiau šiuolaikiškas, darysiu tą, ką pats niekinu, – pagaliau ištarė. – Kaip jūs manote, ko aš griebiausi suvokęs tai, apie ką kalbėjau? Jau anksčiau nepaprastai mėgęs eiles, aš pradėjau skaityti jas nuolat, o paskiau ėmiau rašinėti pats. Naudingai dirbti ir pasitenkinti profesine ar prekybine sėkme žmogui neleidžia būtent įprotis rašyti jausmingas eiles, kurios jau verčiau būtų numirusios neturėdamos peno.
– Jūs dabar rašote eiles? – paklausė ji.
– Nebe. Mano poetiškos dienos, kaip paprastai būna, praėjo. Eilių rašymas – liga, kuria turi persirgti tokie žmonės kaip aš, lygiai kaip jie perserga barzdos auginimo, įsivaizdavimo, kad su jais neteisingai elgiamasi, arba kalbų, kad pasaulyje nėra dėl ko gyventi, liga.
– Tada skirtumas tarp paprasto žmogaus ir pripažinto poeto tik toks, kad vienas apsigavęs atsikvošėjo, o antrasis apsigaudinėja visą gyvenimą.
– Jūsų žodžiuose tiek daug tiesos, kad jie tiesiog nepakenčiami. Tačiau dabar, kai „lioviausi mąstęs apie nedėkingąją Mūzą"[14], man tai nebesvarbu, tik... – jis nutilo, lyg bandytų prisiminti rimtesnį darbą nei eilių rašymas.
Kiterėja mintimis perbėgo tolesnes eilėraščio eilutes, ir kadangi jos nuostabiai atitiko dabartinę padėtį, pamanė, ar tik jis nesijuokia iš jos. Nejaukus susimąstymas atsispindėjo jos veide.

13 Cenzorius Katonas (234–149 m. pr. m. e.) garsėjo neapykanta tuomet madingai prabangai.

14 T. y. Springrouvas neberašo eilių, plg. Dž. Miltono „Lisidą", 66 eil.

Springrouvas atspėjo jos mintis ir ištarė tik tiek: „Taip“. Paskui vėl stojo tyla.

– Jei būčiau žinojęs, kad čia atvažiuos Amarilė[15], nebūčiau susiruošęs išvykti, – tęsė jis.

Toks lengvabūdiškumas ir juokeliai Kiterėjai buvo nepakenčiami, mat moteris visada į jausmą žiūri rimtai, o įsimylėjęs vyras, kad ir ištikimiausias, visą laiką neaiškiai ir miglotai nujaučia prarandąs savo orumą ir tuščiai švaistąs laiką.

– Bet negi jūs nepasistengsite padaryti karjeros? Pabandykite dar kartą, pabandykite, – sukuždėjo ji. – Aš ketinu bandyti. Pasiskelbiau ieškanti darbo.

– Žinoma, pasistengsiu, – karštai atsiliepė jis ir šyptelėjo. – Bet reikia atsiminti, kad net Kristoferio Reno šlovė priklausė nuo atsitiktinio gaisro Pading Leine[16]. O mano sėkmė, atrodo, vėluoja. Dažnai pamąstau, kad dar nė nesusiruošus gyventi ateis laikas mirti. Tačiau aš sieksiu – tik dabar nebe šlovės, o lengvo pasiturimo gyvenimo.

Liūdna, bet kuo labiau viduriniosios klasės žmonės, studijuodami poeziją ir meną, išpuoselėja gebėjimą tyriausiai ir tobuliausiai vedybinei meilei, tuo sunkiau jį įgyvendinti, nes jie negali susikrauti tiek turto, kad pakaktų santuokai. Vyras, kuris gerai uždirba, neturi laiko patirti begalinę, didingą meilę, o vyras, kuris patiria ją, neturi laiko praturtėti.

– Jeigu jums nepasisektų, jeigu visai nepasisektų susikrauti turto, – karštai tarė ji, – nesijaudinkite. Iš tikrųjų dideli žmonės nesitenkina viduriu – jie arba tampa garsūs, arba lieka nežinomi.

– Lieka nežinomi, – tęsė jis, – jeigu jų idėjos atlaidžiai toleruojamos, o tampa garsūs, jeigu yra nepaprasti pasišventėliai.

– Taip, ir dėl to bijau, kad mano žodžiai tik sugadino jums nuotaiką, užuot paguodę. Galbūt aš nevisiškai teisi...

– Viskas priklauso nuo to, ką laikysime iš tikrųjų didžiu. Bet svarbiausia – žmogui nereikia blaškytis, jeigu jis nori prasisiekti,

[15] Iš „Lisido“, 68 eil. Piemenaitę Amarilės vardu apdainavo Teokritas, Vergilijus ir Ovidijus.

[16] Serui Kristoferiui Renui (1632–1723) buvo pasiūlyta atstatyti per Didįjį Londono gaisrą 1666 m. sudegusią Šv. Povilo katedrą ir 52 Sičio bažnyčias. Gaisras prasidėjo Pading Leine.

nereikia per daug žavėtis gėlėmis, augančiomis už svetimos tvoros. Bijau, kad aš elgiausi kaip tik taip. – Įsižiūrėjęs į tolį, jis nutilo.

Labai jautrios sielos nenukrypsta nuo užsibrėžto tikslo tik tada, jei pasižymi gebėjimu – iš esmės tokiu paprastu, bet retai pasitaikančiu, kaip ir atkaklumas, – gebėjimu įžvelgti, kad nauji keliai, kurie atrodo kur kas puikesni negu jų nueitieji, slepia didžiulį kartėlį, nesuvokiamą tik dėl to, kad jis be galo tolimas.

Jie atsidūrė prie Ringsvorto kranto. Uolas čia sudarė klodai, visiškai nepanašūs į stūksančius anoje įlankos pusėje, o po vandeniu buvo ne smėlis ir žvirgždas, o riogsojo kieti rieduliai, tarp kurių jūros vanduo, keista, slūgsojo ramus, nesugurdavo nė viena bangos ketera – toks nepaprastai tykus buvo oras. Vėjelis visiškai nutilo, ir vaiskaus vandens ramybės nedrumstė nė menkiausia judančio oro sukelta bangelė. Įvairūs violetiniai ir mėlyni atspalviai atsispindėjo šiame veidrodyje kaskart, kai bangelė pasvirdavo į rytus ar į vakarus. Kokių dvidešimties pėdų gylyje jie matė uolėtą dugną, priaugusį įvairiausio aukščio žolių ir nutaškuotą minkštų padarėlių, sidabriniu blizgesiu krintančių jiems į akis.

Pagaliau ji pažvelgė į jį – kokį įspūdį padarė jos padrąsinantys žodžiai. Jis paleido irklus ir valtis sustojo. Atrodė, kad visa žemė tyli susimąsčiusi, lyg laukdama jo prisipažinimo. Tą akimirką jis, rodės, sulaužė įžadą, kurio iki tol tvirtai laikėsi. Pakilęs iš savo vietos laivo viduryje, jis priėjo ir drąsiai atsisėdo ant siauro suolelio laivagalyje greta jos.

Ji ėmė tankiau ir giliau kvėpuoti. Jis paėmė jos dešinę savo dešiniąja, ir ji neištraukė rankos. Jis apkabino kairiąja ranka jos kaklą, prisiliesdamas kairiojo skruosto. Ji neatsitraukė. Švelniai ją suspaudęs glėby, jis prisitraukė jos veidą ir lūpas prie savųjų, bet nelyginant ant bedugnės krašto kažkokia keista mintis ar apžavai staiga sustabdė jį – ne tik jos, bet ir savęs jis droviai paklausė: „Ar galiu?“

Ji bandė ištarti „ne“, bet tas „ne“ buvo toks keistas, greičiau teigiantis ir mėgdžiojantis „taip“ intonacijas. Taigi buvo sukuždėtas „ne“, užtrukęs beveik ketvirtį minutės, „e“ skambėjo kaip pavasarinis nepaprastai meilingas balandžio burkavimas balandei. Net suvokusi, kad jai pavyko ištarti tokį žodį, kokio norėjo, ji vis dėlto drebėjo laukdama, kaip jis bus suprastas, bet toji abejonė vargu ar truko ilgiau kaip pusę širdies tvinksnio. Prisispaudęs arčiau, jis pabučiavo ją. Paskui dar sykį – ilgesniu bučiniu.

Tai buvo laimingiausia jų gyvenimo akimirka. Abiejų veidai pražydo ir suliepsnojo, o širdys tikėjo ir netikėjo tuo, ką sakė lūpos.

– Aš myliu tave ir tu myli mane, Kiterėja, – sušnibždėjo jis.

Ji neneigė. Buvo taip gera. Švelnūs garsai, sklindą iš kalnų slėnių, tolimo miesto, artimo kranto, greta banguojančio vandens, ir bučinys, ilgas bučinys – visa buvo „daugybė džiaugsmo balsų", ir jie skambėjo sutartinai.

Bet jam į galvą vėl atėjo ta pati nemaloni mintis, susijusi su ketinimu, kurio jis prieš minutę ar dvi buvo nutaręs nebesilaikyti.

– Aš galėčiau būti savo profesijos vergas, kad laimėčiau tave, Kiterėja, galėčiau sąžiningai dirbti patį nemaloniausią darbą, kad tik būčiau arti tavęs, nereikšdamas jokių teisių. Padaryčiau ką tik nori! Bet aš tau ne viską pasakiau, tu nežinai, ką dar turiu pasakyti. Ar tu galėtum atleisti taip pat, kaip kad myli?

Ji sunerimo pamačiusi, kad klausdamas jis išblyško.

– Ne, nieko nesakyk, – tęsė jis. – Aš kai ką nuslėpiau nuo tavęs ir dėl to man neramu. Neturėjau teisės tave pamilti, bet pamilau. Kai kas neleido...

– Kas? – paklausė ji.

– Kai kas neleido... iki bučinio – taip, kol pabučiavau tave, o dabar niekas negali uždrausti! Mes tikėsimės, nepaisydami nieko... Vis dėlto aš privalau apie mūsų meilę pasakyti tavo broliui. Brangioji, tu geriau eik namo, o aš pasitiksiu jį stotyje ir viską paaiškinsiu.

Trumpa Kiterėjos palaima išnyko be pėdsako. O, jeigu ji būtų žinojusi, kad šitaip baigsis, argi būtų leidusi jam peržengti paprasčiausios pažinties ribas? Niekad niekad!

– O man nepaaiškinsi? – nedrąsiai paklausė. Ją apniko abejonės, slegiančios abejonės.

– Ne dabar. Ir nesijaudink be reikalo, – švelniai tarė jis. – Aš nesakau iki galo tik dėl to, kad dar ne viską žinau ir galiu iškelti neteisingą versiją. Galbūt net nebus ko pasakoti. Aš kaltas, kad paskubėjau apie tai užsiminti. Atleisk man, mieloji, atleisk.

Jai vos širdis neplyšo, ji nebepajėgė nieko jam atsakyti. Jis grįžo į savo vietą ir paėmė irklus.

Jie vėl pasuko tolimos krantinės link. Dabar krantinės namų virtinė vakaro brėkšmoje buvo panaši į tamsiai pilką raištį. Saulei nusileidus, sužibo viena kita žvaigždė. Jie artinosi prie kranto. Edvardas irkluodamas abejingai žiūrėjo į raudonus jos šaliko dry-

žius, kurie temstant atrodė juodi. Ji žvelgė į ilgą geltoną lempų girliandą ant miesto pylimo, rodės, leidžiančią į jūros gelmes ilgas ugnines virpančias šaknis. Netrukus jie pasiekė prieplaukos laiptus. Kaip ir pirma, jis paėmė ją už rankos, kuri buvo šalta kaip vanduo, ir nepaleido iki pat jos durų. Jo pasitikėjimas išsklaidė stingulį: jis matė, kad ji nebyliai, kaip sugautas žvirblis, kaltina jį žvilgsniu. Likęs vienas, nuėjo į krantinę ir atsisėdo.

Ji neturėjo jėgų eiti vidun į savo vienišą kambarėlį, buvo beviltiškai liūdna. Kai Springrouvas dingo, ji pasuko atgal ir priėjusi prie kampo išvydo jį atsisėdant. Tada liūdnai praslinko šaligatviu pro jį ir nepastebėta susimąstė greta, melancholiškai sustingusi kaip marmuras. Norom nenorom girdėjo pianino skambesį ir dainuojančiųjų balsus, sklindančius iš prašmatnių aristokratų namų pro atvirus langus, iš kurių liejosi žibintų šviesa, skubėdama susilieti su oranžine pilnatim, ką tik patekėjusia virš įlankos. Paskui Edvardas ėmė vaikščioti pirmyn atgal, o Kiterėja, bijodama, kad jis jos nepastebėtų, nuskubėjo namo, prieš tai pažvelgusi į jį paskutinį kartą. Jis nežadėjo parašyti, jis neprašė, kad ji rašytų – nieko, tik neaiški viltis ir nesuvokiama baimė. Dieve Dieve!

Grįžęs namo, Ovenas nerado sesers mažutėje svetainėje ir užlipo viršun su žvake į jos miegamąjį. Rado ją miegančią ant antklodės, vis dar su švarkeliu ir skrybėlaite. Įėjusi ji krito ant lovos ir pasidavė keistam sloguičiui, kurį sukelia besiskleidžianti meilė. Jos ilgos nuleistos blakstienos dar tebebuvo drėgnos nuo ašarų.

Meilė – palaima aitri, apcukruota rakštis,
Gyvastis merdinti, vis dar nemirus mirtis.[17]

– Kiterėja, – sušnibždėjo jis bučiuodamas. Ji krūptelėjusi pabudo ir dar neatsikvošėjusi prasitarė:

– Jo nebėr.

– Jis man viską papasakojo, – ramiai atsiliepė Grėjus. Išvažiuoja rytoj anksti rytą. Negražu, kad jis man tave paveržė, ir žiauru, kad tu slėpei įsimylėjusi.

– Mudu nieko negalėjom padaryti, – tarė ji ir pašokdama pridūrė: – Ovenai, ar jis tau viską papasakojo?

[17] Iš T. Vatsono 18 soneto „Aistringame meilės amžiuje“(1582).

– Viską apie judviejų meilę nuo pradžios iki galo, – tiesiai atsakė jis.

Vadinasi, Edvardas nieko daugiau nepasakė, kaip buvo žadėjęs. Šiaip ar taip, ji negalėjo jo smerkti. Ji bandys sutraukyti jo uždėtas grandines. Sudrebėjo visu kūnu pamaniusi, kad jis galbūt ją apgavo.

– Ovenai, – oriai tarė ji, – kas jis man? Niekas. Turiu išmest iš galvos šitą nesąmonę – patikėk manim, aš tai padarysiu. Viską išsklaidys kur kas svarbesni rūpesčiai. Aš blaiviai apgalvojau savo padėtį – juk turiu kaip nors užsidirbti pragyvenimui. Noriu pasakyti, kad dar kartą duosiu skelbimą.

– Skelbimai neturi prasmės.

– Tik ne šitas. – Jis stebėjosi jos optimistišku atsakymu, kol ji paėmė nuo stalo popierėlį ir parodė jam. – Žiūrėk, ką aš ketinu daryti, – liūdnai, beveik gailiai tarė ji. Tai buvo trečiasis jos skelbimas: „Kambarinė. Nepatyrusi. Aštuoniolikos metų. – G., Kroso gatvė 3, Badmoutas“.

Ovenas, rimtuolis Ovenas, visiškai apstulbo. Nenusakomu, besikeičiančiu balsu jis pakartojo:

– Kambarinė!

– Taip, kambarinė. Tai garbinga tarnyba, – tvirtai pareiškė Kiterėja.

– Tu, Kiterėja?

– Taip, aš. Kas aš tokia?

– Tu niekad nebūsi kambarinė – niekad, galvą dedu.

– Bent jau pabandysiu.

– Šitokia negarbė...

– Nesąmonė! Sakau tau, kad jokia čia negarbė. – Ji ėmė karščiuotis. – Tu gerai žinai...

– Na ką gi, jei nori, skelbkis, – pertraukė jis. – Kodėl parašei „nepatyrusi“?

– Kad aš ir esu nepatyrusi.

– Nesvarbu, išbrauk „nepatyrusi“. Mes neturtingi, Kiterėja, – sumurmėjo jis kiek patylėjęs, – be to, po dviejų mėnesių, atrodo, mano tarnyba čia baigsis.

– Su neturtu galima taikstytis, – pridūrė ji, – kad tik darbo būtų... Mudu kaip palaimos trokštame to, kas mums buvo skirta kaip prakeikimas, o štai dabar netgi to neduota... Vis dėlto būk smagesnis, Ovenai, ir nenukabink nosies!

Norint pateisinti nevilties apimtus vyrus, vertėtų prisiminti, kad tokiais atvejais moterys – neprilygstamos, švelnios, angeliškos ar kokios tik norit – kur kas lengviau pakelia bėdas dažniausiai ne dėl to, kad turi daugiau optimizmo įveikti švinaakę neviltį, bet dėl to, kad jos yra ne tokios įžvalgios ir daugelio būsimųjų bėdų tiesiog neįsivaizduoja.

Ketvirtas skyrius

VIENOS DIENOS ĮVYKIAI

1. RUGPJŪČIO KETVIRTOJI. IKI KETVIRTOS VALANDOS POPIET

Kitos savaitės pradžioje Kiterėja sulaukė atsakymo į savo skelbimą, į kurį buvo sudėjusi paskutines viltis. Sulaukė ne iš už šimtų mylių, ne iš Londono, Škotijos, Airijos ar žemyno, kaip ji vylėsi šitiek vargusi, o iš kaimo sodybos, esančios visai netoli tos vietos, kur dabar gyveno, – nė dvidešimties mylių nebus iki ten. Atsakymas buvo toks:

Nepvoterio dvaras,
1864 m. rugpjūčio 3 d.

Mis Eldklif reikalinga jauna kambarinė. Darbas lengvas. Mis Eldklif ketvirtadienį bus Badmoute ir norėtų pamatyti G., jei ši dar nesusirado vietos, Belvederio viešbutyje, Esplanadoje 4 valandą. Į šį raštelį atsakyti nereikia

Truputį anksčiau nurodyto laiko Kiterėja, užsidėjusi kuklią skrybėlaitę ir apsivilkusi juodo šilko švarkeliu, jau žengė į viešbutį. Lūkestis, gaivus vėjelis nuo jūros, tolima šviesi perspektyva švelniai švelniai nurausvino jos skruostus ir grąžino eigasčiai dalį lankstumo, beveik prarasto nuo užgriuvusių bėdų ir minčių apie Edvardą.

Ji įėjo į viešbutį ir prisiartino prie bufeto.

– Ar čia apsistojusi mis Eldklif? – paklausė ji dailiai apsirengusios bufetininkės, kuri kalbėjosi su šeimininke, apsikarsčiusia aukso grandinėmis, bumbulais ir karoliais.

– Ne, – šaltai atsakė bufetininkė. Kiterėja buvo šiek tiek per graži prastiems savo apdarams.

– Mis Eldklif turėtų čia apsistoti, – pasakė šeimininkė trečiam, nematomam, asmeniui tokiu tonu, lyg jai jau kelios dienos būtų žinoma tai, ko klausė Kiterėja. – Paruošk jai kambarį, ir greičiau.

Kadangi įsakymas buvo labai griežtas, o jo vykdyti pulta veržliai, Kiterėja nusprendė, jog mis Eldklif labai žymi moteris.

– Jūs čia sutarėt pasikalbėti su mis Eldklif? – pasiteiravo šeimininkė.

– Taip.

– Turėsite palaukti, mergaite, – perspėjo šeimininkė. Pinigų medžiotojos intuicija jai kaipmat pakuždėjo, kad iš Kiterėjos nieko nepeš.

Kiterėja buvo nuvesta į kažkokį nenusakomą kambarį pavėsingoje pastato pusėje, lyg miegamąjį, lyg gyvenamąjį kambarį, į vieną iš apartamentų pirmo aukšto koridoriaus gale. Sienos, užuolaidos, kilimas ir baldų užtiesalai buvo mėlyni, o šalta šviesa, srūvanti iš šiaurryčių dangaus ir krintanti ant plataus naujų čerpių stogo – tai buvo vienintelis pro langą matomas vaizdas – savotiškai blukino tą mėlynumą. Tik iš po durų, vedančių į kitą šio numerio kambarį, sklido mažutytis, bet labai ryškus ruoželis – plonytė raudonos šviesos juostelė, rodanti, kad į gretimą kambarį skaisčiai šviečia saulė. Tas spindintis ruoželis buvo vienintelis linksmesnis kambario akcentas.

Laukdami žmonės ima mąstyti ir elgtis vaikiškai, nes geresnio gyvenimo viltį gali užgesinti vienas vienintelis kito žmogaus ištartas žodis. Kiterėja įbedė akis į šviesos ruoželį ir pradėjo vaizduotis nuostabiausią rojų ten, iš kur sklido šis spindulys, primenantis jai gerą darbą nedorame pasaulyje.

Stebėdama dulkeles, plaukiojančias priešais spindintį plyšį, ji išgirdo prie durų sustojant karietą. Paskui į kambarį, susisiekiantį su tuo, kuriame laukė Kiterėja, koridoriumi nušlamėjo damos sijonai.

Auksinis ruoželis vietomis sutrūkinėjo nelyginant fosforo dryželis degant degtuką, prie pat durų pasigirdo lengvi žingsniai ir nutilo. Paskui kojos nekantriai sutrepsėjo, ir damos balsas valdingai pareiškė: „Čia nieko nėra!“

– Ne, madam, gretimam kambary. Aš ją atvesiu, – atsakė patarnautoja.

– Gerai. Arba ne, nevesk, aš ją pašauksiu.

Kiterėja pakilo ir tarnaitei nuėjus prisiartino prie durų, iš po kurių sruvo šviesa. Vos jai spėjus uždėti ranką ant rankenos, ši pasisuko ir durys atsidarė iš kitos pusės.

Ryški popietės saulė, prasimušusi pro tamsiai raudonas lango užuolaidas, dar sustiprinta raudono audeklo sienų apmušalų ir to paties atspalvio kilimo ant grindų, it liepsna siautė ledi, stovinčią priešais Kiterėją. Iš prigimties lakios vaizduotės mergaitei, kurios akys jau buvo pripratusios prie melsvos prieblandos, ji pasirodė lyg aukštas juodas pavidalas, apsuptas ugnies. Tai buvo dailiai nuaugusi moteris, liesa, bet ne išdžiūvusi.

Kiterėja nesąmoningai prisidengė akis ranka, per žingsnį ar du atsitraukė ir tada jau išvydo ne tik mis Eldklif figūrą, bet ir veidą, nušviestą netiesioginės ramesnės šviesos, atsispindinčios nuo lakuotų durų. Ji nebuvo itin jauna, bet galėjo didžiuotis savo didingu rudenišku grožiu.

– O, – tarė ledi, – eikš čia.

Kiterėja nusekė jai iš paskos prie lango.

Abi moterys oranžinėje šviesoje atsiskleidė visu grožiu, ir abiejų veiduose atsispindėjo apstulbimas. Šilta spalva nudažė Kiterėjos skruostus geidulingumu, kuriam jaunystė ir kuklus gyvenimas neleido pasireikšti, o vyresniosios moters veide ji sušvelnino įprastinę išraišką, kurią galima pavadinti rūsčia ar net atšiauria, paversdama ją didinga ir jaunatviškai pagyvino vystančią odą, kuria jaunystėje ji pagrįstai didžiavosi.

Dabar ji atrodė ne daugiau kaip trisdešimt penkerių, nors lengvai galėjo būti ir dešimčia ar dvylika metų vyresnė. Akys vaiskios ir ramios, tobula romėniška nosis, apvalus atsikišęs smakras – su tokiu smakru vaizduojami marmuriniai cezariai; burna rodė gebėjimą ir polinkį stipriai jausti, nuolat kontroliuojamą išdidumo. Apatinės veido dalies bruožai buvo griežti, net vyriški. Moterišką silpnumą išdavė vienui viena smulkmena – kaktos ir antakių išlinkimas, aiškus ir ryškus. Ji vilkėjo rudo šilko suknelę, ant kurios buvo užsimetusi nėrinių šalį, buvo užsidėjusi nertinę skrybėlaitę, papuoštą keletu mėlynų rugiagėlių.

– Ar tu skelbeisi ieškanti kambarinės vietos, nurodydama adresą: G., Kroso gatvė?

– Taip, madam. Mano pavardė Grėj.

– Aš žinau tavo pavardę – misis Moris, mano ekonomė, minėjo tave ir parodė tavo skelbimą.

Ši naujiena Kiterėją suglumino, bet nebuvo kada svarstyti.

– Kur gyvenai pastaruoju metu? – toliau klausinėjo mis Eldklif.

– Aš iki šiol niekur netarnavau ir gyvenau namie.

– Niekad nebuvai išvykus iš namų? Tave pamačiusi, taip ir pamaniau, jog esi per daug jaunutė, kad turėtum didelę patirtį. Bet kodėl tada davei tokį pasitikėjimu trykštantį skelbimą? Jis klaidina žmones.

– Labai atsiprašau, iš pradžių buvau įrašiusi „nepatyrusi“, bet brolis pasakė, esą kvaila skelbti savo trūkumus visam pasauliui, ir liepė išbraukti.

– Betgi tavo motina turėjo žinoti, kaip pridera rašyti?

– Aš neturiu motinos, madam.

– O tėvas?

– Aš neturiu tėvo.

– Na, tada, – švelniau tarė mis Eldklif, – seserys, tetos ar pusseserės.

– Jie nieko apie tai nežinojo.

– Neatsiklausei jų?

– Ne.

– Turėjai atsiklausti. Kodėl taip nepadarei?

– Jų irgi neturiu.

Mis Eldklif, buvo matyti, nustebo.

– Tada, vaikeli, tau atleistina, – pasakė sausai, nors ir geraširdiškai. – Tik bijau, kad man netiksi, nes aš pripratusi prie vyresnių moterų. Matai, man reikia patyrusios kambarinės, kuri gerai išmano savo darbą. – Ji ketino pridurti: „Nors man patinka tavo išvaizda“, bet šie žodžiai galėjo atrodyti įžeidūs tai gerų manierų mergaitei, todėl ji pasakė: „Nors tu man labai patinki...“

– Atleiskite, kad suklaidinau jus, – tarė Kiterėja.

Mis Eldklif stovėjo susimąsčiusi ir nieko neatsakė.

– Sudiev, – atsisveikino Kiterėja.

– Sudiev, mis Grėj. Tikiuosi, kad tau pasiseks.

Kiterėja pasuko durų link. Tas jos judesys buvo tobulas. Jis buvo tikslus, jis buvo toks gražus, koks tik gali būti tikslus judesys, ir toks nekoketiškas, koks tik gali būti gražus judesys.

Nusisukdama ji per petį žvilgtelėjo į moterį kiek priekaištingai. Kas prisimena Grezo „Mergaitės galvutę“[18], tas įsivaizduos, koks buvo Kiterėjos judesys. Vyras bejėgis patarti vyrų meškeriotojoms,

[18] Žanas Batistas Grezas (1725–1805) – pranzūzų tapytojas.

kaip užmesti savo žavumų masalą, kad laimikis būtų kuo gausesnis. Bet jausmingą sielą labiausiai sukrečia būtent toks švelnus pasisukimas, pavergiantis širdį ir prikaustantis žvilgsnį.

Mis Eldklif pati neblogai išmanė judesius. Kiterėjai uždarius duris, ji kurį laiką nė nekrustelėjo, klausydamasi pamažu tolstančių merginos žingsnių. Paskui sumurmėjo: „Beveik vertėtų šiek tiek pavargti mokant ją, kad paskui turėčiau būtybę, kuri šitaip sklandytų apie mano tingų kūną, mėgstantį prabangą, ir šitaip žiūrėtų į mane – aš įsivaizduoju, kaip lengvai jos pirštai liečia galvą ir kaklą... Koks kvailas kuklus padarėlis ta mergytė – taip staigiai išėjo!“

Ir ji paskambino varpeliu.

– Paprašyk jaunosios panelės, kuri išeina, grįžti atgal, – paliepė ji tarnaitei. – Tik greitai, nes ji išeis.

Kiterėja jau buvo vestibiulyje ir mąstė, kad jeigu būtų papasakojusi savo gyvenimą, mis Eldklif gal būtų ją pasamdžiusi, tačiau ji nebuvo linkusi pasakoti savo istorijos nepažįstamiems. Pašaukta grįžti, atsisuko be didelio nustebimo. Pati nežinodama kodėl, ji nujautė, kad mis Eldklif mato ne paskutinį kartą.

– Manau, kas nors gali tave rekomenduoti, – tarė ledi, kai Kiterėja vėl įžengė į kambarį.

– Taip, ponas Tornas, Oldbrikhemo advokatas.

– Be to, tu neblogai siuvi?

– Taip manoma.

– Tada gal parašysiu ponui Tornui, – tarė mis Eldklif šyptelėdama. – Tiesą sakant, samdau tave nesilaikydama įprastų taisyklių, bet mano kambarinė kitą pirmadienį išeina, o iš tų penkių, su kuriomis jau kalbėjau, nė viena man nepasirodė tinkama... Gerai, aš parašysiu ponui Tornui, ir jeigu jo atsakymas mane patenkins, pranešiu tau. Taigi ruoškis atvažiuoti pirmadienį.

Vėl žvilgsniu išlydėjusi Kiterėją iš kambario, mis Eldklif paprašė rašymo reikmenų, norėdama tuoj pat parašyti ponui Tornui. Svarstydama žaidė rašikliu. „Sakykim, pono Torno atsakymas mane apvils – ir nors taip atsitiktų vien dėl to, kad jis menkai ir tik iš kitų lūpų pažįsta tą jauną merginą, aš privalėsiu jos atsisakyti. Paskui gailėsiuosi, kad neleidau jai pabandyti, nepaisydama nepalankios žmonių nuomonės. Ja galima pasitikėti, iš veido matyti. Man patinka jos veidas“.

Mis Eldklif padėjo rašiklį ir išvyko iš viešbučio neparašiusi ponui Tornui.

Penktas skyrius

VIENOS DIENOS ĮVYKIAI

1. RUGPJŪČIO AŠTUNTOJI. RYTAS IR POPIETĖ

Kito pirmadienio rytą, kai buvo nešiojamas paštas, Kiterėja taip nekantriai laukė laiškininko, kad juo labiau artinosi metas jam ateiti, juo aiškiau jinai įsivaizdavo jį – regėjo beveik taip pat aiškiai kaip tikrovėje. Pagaliau jis pasirodė. Kiterėja gavo du laiškus.

Vieną – nuo mis Eldklif, paprastą patvirtinimą, kad ji priimanti Kiterėją bandomajam laikotarpiui ir norėtų, jog mergaitė pirmadienio vakare jau būtų Nepvoterio dvare.

Kitas laiškas buvo iš Edvardo Springrouvo. Jis rašė, kad jinai – jo gyvenimo šviesa, kad jinai brangesnė jam už save patį, kad jis nežinojęs, kas yra meilė, kol nesutikęs jos. Tiesą sakant, jis kartkartėm susižavėdavęs kokiu veideliu, bet paskui tie veideliai jį menkai betraukdavo. Jis mylįs jos praeitį ir ateitį, dabartį irgi. Jis įsivaizdavo ją mažą: ir mylėjo ją. Jis įsivaizdavo ją garbingo amžiaus: ir mylėjo ją. Jis įsivaizdavo ją patekusią į bėdą: ir mylėjo ją. Švelnus draugiškumas persmelkė jo meilę jai, o be to meilė greitai praeina.

Jis prisipažino vieną slegiantį dalyką. Neįveikiamos kliūtys (ilga istorija, kurios dabar jai dar negalima pasakoti) šiek tiek tramdančios jo troškimus. Tuo metu, kai jie skyrėsi, jis tai jautęs stipriau negu dabar – tai todėl jis šiurkščiai elgęsis ir dabar meldžiąs ją atleisti. Bet jis radęs garbingą būdą išsilaisvinti, ir tai paskatinę jai rašyti. O dabar ar jis galįs sau leisti džiaugtis viltimi, kad vieną gražią dieną turės ją, kai sunkiu darbu, jos žodžių padrąsintas, užims tokią padėtį visuomenėje, kokią jinai nuspręs esant verta su juo dalytis?

Tą mielą mažutį laiškelį jinai prispaudė prie krūtinės. Meilės laiškas merginai daug brangesnis negu vyrui. Springrouvo laiškas nesąmoningai išėjo gudrus, o tokį rašymo talentą turintis vyras gali tapti herojumi jaunos jį mylinčios ir nieką apie jį težinančios moters akyse. Kiterėjai Springrouvas jau buvo visų žemiškųjų dorybių įsikūnijimas.

Visą dieną ji, didžiausios laimės apimta, plasnojo po kambarį pakuodamasi daiktus ir galvodama apie savo atsakymą, kuris švelnumu turėtų prilygti jo klausimui, o meilė trykšte tryško iš jos kaip pitijos pranašystės.

Po pietų Ovenas palydėjo ją į geležinkelio stotį ir įsodino į traukinį iki Kerifordo kelio stoties, artimiausios Nepvoterio dvarui.

Po pusvalandžio ji išlipo perone, kur jos niekas nepasitiko, nors lauke stovėjo pakinkytas ponis. Po poros minučių ji pamatė iš smuklės išskubant liūdną vyruką ryškia livrėja. Tai, pasirodo, buvo tarnas, atsiųstas jos parvežti. Galima dvejopai atsikratyti liūdesio: keisti gyvenimo būdą arba skandinti jį vyne. Vežėjas skandino vyne.

Jis pranešė, kad jos bagažą po kokio pusvalandžio paims vežimaitis, paskui padėjo jai įlipti į fajetoną ir pajudėjo.

Mylimojo laiškas, paslėptas prie krūtinės, teikė jai jėgų pergalėti trikdantį drovumą, kurį ji pirma jautė dėl naujojo darbo, teikė dvasinę ramybę, kuri būtina norint kritiškai stebėti aplinką. Vasara iš lėto traukėsi, gilius, tamsius ir alsius karštos dienos šešėlius po truputį keitė melsvi, suvokiami ir apčiuopiami akiai. Apie mylią ponis risnojo žvyrkeliu, kol jie privažiavo Kerifordo kaimą, o paskui pasuko pro sargo būdelę prie didelių vartų, ant kurių sunkių akmeninių stulpų stovėjo du bronziniai baubliai. Paskui jie įvažiavo į parką ir nuriedėjo senų palinkusių liepų paunksne. Tai nebuvo alėja, liepos augo padrikai, kartais palikdamos kelią visiškai atvirą dangui, kartais mesdamos tokį šešėlį, kad beveik sutemdavo – pačios žemiausios šakos buvo nusvirusios virš žolės maždaug per penkias pėdas, mat aukščiau alkanos besiganančių galvijų burnos nepasiekdavo.

– Čia ir yra toji sodyba? – viltingai paklausė Kitėrėja, tarp medžių pastebėjusi pilką frontoną, kuris tuoj pat vėl dingo.

– Ne, čia senasis dvaras ar greičiau tai, kas iš jo liko. Eldklifai kartais jį išnuomodavo, bet dažniausiai jis būdavo tuščias. Dabar padalytas į tris būstus. Padorūs žmonės nenorėtų čia gyventi.

– Kodėl ne?

– Kad labai nepatogu ir neparanku. Matai, didžioji sodybos dalis nugriauta, o likusieji kambariai nelabai tinkami gyventi. Be to, čia niūru, o kadangi, kaip ir dauguma senų namų, jis stovi žemai dauboje, tai ir nesveika.

– Ar apie jį nesklinda baisios istorijos?

– Ne.

– Kaip gaila.

– Ir aš taip sakau. Čia kaip tik tinkamas namas šiurpiai, plaukus šiaušiančiai istorijėlei, po kurios parapija taptų kur kas pamaldesnė. Gal kas kada ir atsitiks, bet dabar nieko panašaus negirdėti. Na, bet aš vis tiek čia negyvenčiau. Tikriau sakant, negalėčiau. Niekaip.

– Kodėl?

– Dėl triukšmo.

– Kokio?

– Pirma, čia visai arti yra krioklys, kurį girdėtum visuose kambariuose, dieną naktį, sveikas ar ligotas. Tai kiekvieną išvarytų iš proto – tik paklausyk.

Jis sustabdė ponį. Tylius įprastinius garsus stelbė tolygus krintančio vandens šniokštesys. Tanki giraitės lapija slėpė vietą, kur buvo krioklys.

– Tas nesiliaujantis garsas kažkuo baisus, ar ne, mis?

– Kai pasakėt, iš tikrųjų atrodo baisu. Paminėjote „pirma“, o koks gi antras šiurpus garsas?

– Siurblio variklis. Jis netoli senojo dvaro, pumpuoja vandenį aukštyn į kalną ir į didžiąją sodybą. Mes tuoj jį išgirsim... Paklausyk.

Iš tos pačios slėnio pusės atsklido švilpiantis alkūninių svertų girgždėjimas, pasikartojantis kas pusę minutės, o tarp kiekvieno girgžtelėjimo buvo girdėti tekštelėjimas: girgžt pliumpt, girgžt pliumpt – taip be paliovos.

– Jeigu kas ir įsigudrintų susigyventi su anais garsais, tai šitie tikrai pribaigtų, ar ne, mis? Ta mašina darbuojasi dieną naktį, žiemą vasarą ir vargu ar ją kas kada tepa ar apžiūri. Naktimis ji tampyte tampo nervus, ypač jei nesi labai sveikas, nors, tiesa, didžiojoje sodyboje ją retai girdime.

– Tas garsas iš tikrųjų labai slogus, bet juk galima ištepti ratą. Argi mis Eldklif visiškai nerūpi tokie dalykai?

– Tiesą sakant, menkai. Matai, jos tėvas tuo nebesirūpina taip kaip anksčiau. Kadaise tas variklis buvo jo mėgstamiausia pramoga, o dabar ponas paseno ir labai retai ten benueina.

– Ar didelė jų šeima?

– Tik tėvas ir ji. Jam septyniasdešimt.

– Aš maniau, kad mis Eldklif vienvaldė šeimininkė ir čia gyvena viena.

– Ne, m-m... – vežėjas nuolat užsikirsdavo, nes taip ir traukė už liežuvio vadinti ją „mis“ – vis užmiršdavo, kad kalba tik su nauja kambarine.

– Bijau, kad netrukus ji taps šeimininke, – tęsė jis lyg įkvėptas pranašystės dvasios, nebūdingos paprastam mirtingajam. – Vargšas senasis ponas pastaruoju metu labai susibaigė. – Ir vežėjas giliai atsiduso.

– Kodėl jūs taip liūdnai atsidusote? – paklausė Kiterėja.

– Ak! Kai jis mirs, mes, senieji tarnai, nebeturėsim ramybės. Bijau, kad visi namai apvirs aukštyn kojom.

– Manote, ji ištekės?

– Tik jau ne! Norėčiau, kad ištekėtų. Ne, sieloje ji vieniša kaip Robinzonas Kruzas, nors pažįstamų turi gausybę, turi ir giminaičių, kad ir poną Ronhemą – pastorių, kuris jai giminė iš motinos pusės – tačiau jinai jam nelabai draugiška. O žmonės sako, jeigu ji liks netekėjusi, tai poną Ronhemą nuo dvaro paveldo skirs tik viena gyvybė. Po velnių, ji nesuka dėl to galvos. Ji labai keista moteris, labai.

– Kodėl?

– Greitai pamatysite, mis. Per pastaruosius dvylika mėnesių ji pakeitė septynias kambarines. Pasitikinėti jas stotyje ir paskui vėl lakinti atgal dabar yra didžiausias mano darbas. Viešpats, matyt, širdies gilumoje gerokas išgverėlis, jeigu leidžia dalykus, apie kuriuos kartais nugirsti.

– Ar ji atleidžia jas iškart, kai atvyksta?

– Nieko panašaus – jinai jų neatleidžia, jos pačios pabėga. Taigi matai, kaip būna. Ji labai ūmaus būdo, užsiunta ant jų dėl menkiausio nieko, o kitą rytą apgailestauja ir norėtų, kad jos pasiliktų, bet yra išdidi kaip velnias ir tas išdidumas neleidžia ištarti: „Pasilik“. Tai tos ir iškeliauja. Va kaip būna. Jeigu jai apie ką nors sakai: „Ak, vargšė“, ji pareiškia: „Kurgi ne!“ O jei sakai „Kurgi ne!“, ji iškart rėžia: „Ak, vargšė“. Ji pakartų vyriausiąjį duonkepį ir pasigailėtų vyno pilstytojų viršininko, ir tik pats velnias bei faraonas suprastų, kuo jie skiriasi[19].

[19] Žr. „Genezę“, XL.

Kiterėja tylėjo. Ji išsigando, kad vėl gali tapti našta broliui.

– O tu gal ir pasiliksi, – toliau kalbėjo žmogelis, – man atrodo, jai patikai labiau už kitas. Dar taip nebuvo, kad ji siųstų poniu kinkytą karietą kurios kitos parvežti, visada važiuoju dviračiu vežimaičiu, bet šįkart ji įsakė savo labai taisyklinga tarsena: „Robertai, važiuok poniu kinkyta karieta". Tiesą sakant, ir ponis, ir karieta jau irgi gerokai aptriušę, – pridūrė jis ir nužvelgė vežimą, lyg norėdamas, kad Kiterėja neimtų per daug riesti nosies.

– Veikiausiai tu šįvakar turėsi ją aprengti.

– Kodėl šįvakar?

– Ruošiama vakarienė septyniolikai žmonių, jos tėvo gimtadienis, o tokiomis progomis ji labai stengiasi gerai atrodyti. Žiū, jau ir namai. Čia linksmiau, ar ne, mis?

Jie jau kilo į kalną ir kaip tik išniro iš liepų guoto. Kiek aukštėliau buvo įsikūręs Nepvoterio dvaras, o ūkiniai trobesiai skendėjo medžiuose už jo.

2. VAKARAS

Namas buvo tvirtai ir profesionaliai suręstas iš pilko kalkakmenio ar smiltainio, paprasto klasicistinio stiliaus, vyravusio antroje aštuoniolikto amžiaus pusėje, kai projektuotojais vadinamiems kopijuotojams įgriso fantazuoti romėniškais motyvais. Pagrindinė dalis buvo beveik stačiakampio formos, o iš abiejų pusių kyšojo priestatai, ant kurių kilo frontonai. Iš kiekvieno apatinio kampo driekėsi vis žemėjančių pastatų eilė, pačiame gale vėl pasisukanti į vidų ir sudaranti erdvų atvirą kiemą, kuriame aidas skambėdavo stulbinamai skardžiai. Šių statinių fone dūlavo vijokliais apsivijusios ledainės, skalbyklos ir arklidės, o galybę pagalbinių pastatų beveik slėpė tankūs krūmai ir medžiai.

Į dešinę pro lapus ji galėjo gan gerai apžvelgti atvirą erdvę, o privažiavusi pamatė, kaip išsidėstę tolimesni pastatai ir vejos. Šios vietovės gamtinės ypatybės ir reljefas aiškiai buvo nulėmę sodybos išsidėstymą. Gamtovaizdis buvo paprastas ir kartu žavingas, ypač erdvi atšlaitė, grakščiai besileidžianti nuo terasos sienų iki ramaus apačioje tyvuliuojančio ežero, kuriame lėtai plaukiojo tuzinas gulbių ir žalia plokščiadugnė valtis. Ežero vidury kyšojo netaisyklingos formos sala, apaugusi medžiais, o už jos ir tolimesnio ežero kranto driekėsi dideli ir maži dirbami laukai bei pievos. Medžiai, slėpdami tokį puikų vaizdą, darė jį dar žavesnį.

Reginį, kurį ji išvydo, netrukus užstojo pastato kampas. Po kelių minučių jie sustojo prie šoninių durų ir Kiterėja išlipo. Ją pasitiko maloni pagyvenusi plačiai besišypsanti moteris, kuri pasisakė esanti ekonomė, misis Moris.

– Jūs misis[20] Grėj? – paklausė ji.

– Aš ne... taip, taip, mes juk visos misis, – atsakė Kiterėja ir prisiversdama nusišypsojo. Šis kreipinys jai pasirodė nemalonus kaip pirmas gėdingas įdagas, ir ji prisiminė Oveno pranašystę.

Misis Moris palydėjo ją į jaukią svetainę, vadinamą didžiuoju kambariu. Čia jai užplikė arbatos ir Kiterėja sėdėjo, smalsiai žvilgčiodama į misis Moris, – o gal pavyks sužinoti, iš kur ši pažįsta ją ir kodėl rekomendavo. Bet sužinoti, bent jau tuoj pat, nepavyko. Misis Moris vis pašokdavo, apsičiupinėdavo kišenes, puldavo prie spintelių, porai minučių dingdavo ir vėl įkiusnodavo į kambarį.

– Dovanokit, misis Grėj, – tarė ji, – bet šiandien senojo pono gimimo diena, jie visada prisikviečia daugybę svečių iškilmingos vakarienės, nors jis jau nebejaunas. Tačiau nors jie abu mėgsta draugiją, ponia paprastai nepageidauja, kad svečiai dvare pasiliktų nakvoti. Artimų draugų ji neturi, tik gausybę pažįstamų, o dėl to, nors darbo ir mažiau, jaunesnės tarnaitės labai nuobodžiauja. – Po to misis Moris padrikai nupasakojo dvaro išsidėstymą ir valdymą.

– Na, ar jau atsigėrei arbatos? Nebenori nė lašelio? Betgi, žiūriu, nieko nevalgei... Labai negerai, kad nebėr anos kambarinės, kuri truputį pamokytų tave, kaip čia elgtis, bet ji šeštadienį išėjo, ir mis Eldklif vakar ir šįryt šiaip taip vertėsi padedama tokios senos kerėplos kaip aš. Ponia dar neparvažiavo, bet grįžusi veikiausiai iškart pasikvies tave, misis Grėj... Taigi jei jau užkandai, einam viršun, parodysiu tau drabužių spintas – mis Eldklif apdarai šiam vakarui dar neparuošti.

Ji nusivedė Kiterėją į viršų, parodė jos kambarėlį, o paskui palydėjo į mis Eldklif persirengimo kambarį antrame aukšte; tenai paaiškinusi, kur kokie apdarai laikomi, ekonomė paliko ją pasakiusi, kad iki persirengimo dar likusi visa valanda. Kambaryje ant lovos Kiterėja išdėliojo viską, ko, kaip jai buvo pasakyta, tą vakarą prireiks, ir grįžo į mažąjį kambarėlį, paskirtą jai.

20 „Misis“ buvo mandagus kreipinys tiek į ištekėjusią, tiek į netekėjusią moterį.

Sėdėjo tenai prie atviro lango užsikniaubusi ant palangės kaip kokia „palaimintoji mamzelė“[21] ir abejingai žvelgė į ryškius vėlyvos vasaros žiedais apsipylusius gėlynus. Ligtolinis jos gyvumas, susidūręs su proziška tikrove, pamažu seko ir jos akys beveik nematė nei šiltų ryškiai švytinčių pelargonijų, sumišusių su šaltu verbenų raudoniu ir žaluma, nei sodrių jurginų spalvų, nei brandaus kalceolarijų grožio. Žiedų fone bolavo romi avių banda, besiganantì parke prie tvoros. Ji mąstė, kad lyg ir nėra dėl ko gyventi, kad ji galbūt numirs darbo namuose ir kas nuo to pasikeis? Nežymus, bet užgaulus tarnaičių gyvenimas, su kuriuo ji ką tik susidūrė, jos priklausomybė nuo keistos moters kaprizų, būtinybė slopinti savo būdo individualumą ir atsisakyti asmeninių polinkių, kad taptų šios svetimos šeimynos sraigteliu, kėlė jai pasibjaurėjimą ir liūdesį. Ji beveik norėjo dirbti kokį laisvą darbą lauke, miegoti po medžiais ar lūšnoje ir turėti tik du priešus – žiemą ir šaltį, kaip kad piemenys ir galvijų augintojai, paukščiai ir gyvuliai. Ak, kad ir tos avys, kurias ji mato pro langą: valandėlę ji su meile žvelgė įsivaizduodama, kokį malonumą joms teikia vešli žolė.

– Taip, kad ir tos avys, – garsiai ištarė ji, ir staiga jos veidas paraudo iš nuostabos, nes tą akimirką jai kai kas paaiškėjo.

Bandą sudarė apie devyniasdešimt, gal šimtas jaunų avių, jų vilna buvo puri ir lygi kaip pagalvė, balta kaip pienas, ir tik dabar ji pastebėjo, kad kairė kiekvienos avies šlaunis paženklinta ryškiais raudonais inicialais E. S.

E. S. Kiterėjai reiškė tik viena – dabar ir amžiams mylimojo, Edvardo Springrouvo, vardą ir pavardę.

„O, jeigu taip būtų!“ Bet ji ryžtingai užgniaužė šią mintį. Tą pačią akimirką kelyje pasirodė mis Eldklif karieta, bet dabar mis Eldklif jos taip nebedomino. Reikėjo išsiaiškinti, kam priklauso avys, ir patvirtinti arba paneigti savo spėjimą. Ji nulėkė žemyn pas misis Moris.

– Kieno tos avys parke, misis Moris?

– Fermerio Springrouvo.

– Kokio fermerio Springrouvo? – nekantriai paklausė ji.

– Kaip, negi nežinai? Tavo draugo, fermerio Springrouvo, to, kuris daro sidrą ir laiko „Trijų žygūnų“ smuklę ir kuris tave rekomendavo, užėjęs čia manęs aplankyti.

[21] „Palaimintoji mamzelė“ – D. G. Rosečio eilėraštis.

Intuicija tučtuojau perspėjo baisiausiai susijaudinusią Kiterėją, kad nereikia išduoti savo meilės paslapties. „Ak taip, – sumurmėjo ji, – taip“. O jos galvoje per tą trumpą valandėlę sukosi tokios mintys:

„Fermeris Springrouvas – Edvardo tėvas, jo vardas irgi Edvardas“.

„Edvardas žinojo, kad aš ketinu ieškotis tarnybos“.

„Jis skaitė „Taims“ ir pamatė skelbimą su mano adresu“.

„Jis pamanė, kad būtų puiku, jeigu aš atsidurčiau čia ir mes galėtume susitikti, kai jis parvažiuos namo“.

„Jis pasakė tėvui, kad mane galima samdyti už kambarinę ir kad jis pažįsta mano brolį ir mane“.

„Jo tėvas pasakė misis Moris, o misis Moris pasakė mis Eldklif“.

Viskas aišku, kaip ji čia atsidūrė, jokio atsitiktinumo nėra. Tai padarė Edvardas.

Suskambo varpelis. Kiterėja nekreipė dėmesio ir svajojo toliau.

– Čia skambina mis Eldklif, – tarė misis Moris.

– Tikriausiai, – ramiai atsiliepė Kiterėja.

– Tatai reiškia, kad turi eiti pas ją į viršų, – pasakė nustebusi ekonomė.

Kiterėją perliejo karšta banga, sumišusi su staigiu pykčiu dėl misis Moris užuominos. Bet sveikas protas, susitaikęs su būtinybe, nuslopino maištingą jos savarankiškumą, raudonis atslūgo ir ji skubiai ištarė:

– Taip, taip, žinoma, turiu eiti pas ją, kai ji paskambina, ar aš to noriu, ar ne.

Vis dėlto, nepaisant šio skaudaus jos naujosios padėties priminimo, Kiterėja išėjo iš kambario visai kitokios nuotaikos, nebeslegiama tokio niūraus liūdesio kaip prieš keletą minučių. Dabar ji čia jautėsi kaip namie ir nebemanė, kad ją žemina menka tarnystė, nes Edvardas, matyt, taip nemanė; be to, čia Edvardo kraštas. Eidama į mis Eldklif persirengimo kambarį, ji ištaikė laiko skubiai išsmukti lauk pro šonines duris ir akimirksnį žvilgtelėti į nieko nenujaučiančias avis, pažymėtas jai mielais inicialais. Ji priėjo prie jų norėdama bent vieną paliesti ir nustebo, kad visos taip abejingai dėbčioja į jos bandymus įsiteikti, o paskui padrikai nukūrė į pakalnę. Nusigandusi, kad kas nepastebėtų jos vaikiško elgesio, ji vėl įsmuko vidun ir užkopė laiptais, dairydamasi į liokajus sidabrinėmis sagomis, kurie lakstė koridoriais kaip akis išdegę.

Užmetus akį, mis Eldklif persirengimo kambarys atrodė tinkamas kam tik nori, tik ne moteriškei puoštis. Jis buvo be galo tvarkingas – nieko, kas bent kiek sietųsi su tualetais, net tokie būtini veidrodžiai ir tualetiniai staliukai buvo paslėpti erdvioje nišoje, nepastebimoje įėjus, ir šviesa ant jų krisdavo pro specialų langą, atidengiamą tik persirengiant.

Prausyklė buvo didžiulė ąžuolinė dėžė, išraižyta keistais renesansiškais ornamentais. Tualetinis staliukas panėšėjo lyg į altorių, lyg į pianiną, jo viršus buvo gausiai išdailintas to paties stiliaus pusiau klasikinėmis puošmenomis, o sumanus stalius ir dekoratorius iš gretimo miesto, mis Eldklif prižiūrimas, mėnesių mėnesius stropiai drožinėjęs ir derinęs, galop išgavo puikias formas. Kaip medžiaga buvo panaudotos dvi ar trys senos spintelės, kurias ledi atrado sandėliuke tarp visokio šlamšto. Maždaug du trečdalius grindų dengė kilimas, o likusią dalį – tamsaus ir šviesaus medžio parketas.

Mis Eldklif stovėjo prie didesniojo lango, toliau nuo persirengimo nišos. Ji linktelėjo ir maloniai tarė:

– Džiaugiuosi, kad atėjai. Manau, mudvi puikiai sutarsim.

Ji buvo be skrybėlaitės. Kiterėjai pasirodė, kad ji nebe tokia graži kaip anądien, – dabar jos didingas grožis buvo rūstesnis ir nebe toks šiltas. Bet ji dar labiau nusivylė suvokusi, kad mis Eldklif, kaip paprastai esti turtingiems žmonėms, iš galvos visai išgaravę, kas yra tarnai. Regis, visiškai užmiršusi, kokia nepatyrusi Kiterėja, ji savaime patikėjo jai savo kūną, nesirūpindama dėl smulkmenų ir ramiai žiovaudama.

Iš pradžių viskas ėjo gerai. Ji nuvilko suknelę, numovė kojines, nuavė juodus batus, apmovė šilkines kojines ir apavė baltus batelius. Paskui mis Eldklif išėjo nusiprausti, ir Kiterėja lengviau atsiduso. Jei ištemps šį vakarą, viskas bus gerai. Ji apgailestavo, kad vos įkėlus koją turi parodyti savo gabumus tokia svarbia proga kaip šventinė vakarienė, bet nutarė darbuotis toliau.

Dabar mis Eldklif, apsivilkusi baltu chalatu, glebiai klestelėjo į krėslą, pristumtą prie veidrodžio. Moteriškas instinktas ir sava patirtis pašnibždėjo Kiterėjai, ką daryti toliau. Ji paleido mis Eldklif plaukus ant pečių ir pradėjo juos šukuoti. Laimė, kad plaukai buvo tikri.

Mis Eldklif susimąsčiusi žiūrėjo į grindis ir kurį laiką darbas vyko tyloje. Pagaliau jos mintys, matyt, grįžo dabartin ir ji pakėlė akis į veidrodį.

– Ką, po galais, tu darai su mano galva? – sušuko ji išplėtusi akis. – Ir sulig tais žodžiais pajuto, kaip sudrebėjo Kiterėjos rankutė jai prie kaklo.

– Gal kitaip juos sušukuoti, ponia? – paklausė mergaitė.

– Ne, ne, šukuosena gera, bet turėtum labiau pašiaušti mano plaukus, arba aš, neduok Dieve, turėsiu pirktis jų daugiau.

– Mat aš pati šitaip šukuojuos, – naiviai pasakė Kiterėja tokiu meiliu balsu, koks palankiomis aplinkybėmis būtų sušvelninęs didžiausią pikčiurną; bet šią akimirką mis Eldklif despotizmas pabudo, ir ji, sudrebėjus Kiterėjos rankai, suprato radusi tinkamo peno savo ydai.

– Tu, kurgi ne! Tu taip šukuojies! Nagi dirbk toliau. – Atsižvelgiant į tai, kad Kiterėja turėjo mažiausiai penkiskart daugiau plaukų, šios vertingos grožio brangenybės, už priešais sėdinčią ponią, iš dalies galima pateisinti mis Eldklif protrūkį. Vis dėlto ji atlėgo ir jau tyliau pasakė: – Nagi, Grėj. Beje, kaip tave vadina tarnai?

– Misis Grėj, – atsakė kambarinė.

– Tai pasakyk, kad jie taip kvailai nevadintų – ne dėl to, kad taip nesakoma, bet tu tiesiog dar per jauna.

Šis pokalbis padėjo Kiterėjai laimingai užbaigti šukuosenos įmantrybes, o tada atėjo laikas ponios kaktą papuošti deimantais ir gėlėmis. Kiterėja ėmė juos derinti kaip išmanydama.

– Nieko nebus, – šiurkščiai metė mis Eldklif.

– Kodėl?

– Aš atrodau juokingai – išsipusčiusi besijauninanti lėlė.

– O šitaip, ponia?

– Ne, ir šitaip atrodau siaubingai – tikra baidyklė.

– Tada gal šitaip?

– O dangau! Nenervink manęs.

Ji kietai sučiaupė lūpas.

Jeigu jau ji įsikalė į galvą, kad tokia šukuosena niekam tikusi, tai joks Kiterėjos išradingumas nebegalėjo jos palenkti. Kol anoji baigė darbą, ši valdėsi kietai sučiaupusi lūpas ir visa įsitempusi. Galop pagriebusi pirštines, nosinaitę ir vėduoklę be žodžių išdūmė iš kambario, lyg Kiterėja būtų tuščia vieta.

Iš baimės, kad ponia nurengiama vėl ims lieti pyktį, Kiterėja visą vakarą sėdėjo kaip ant adatų. Bandė skaityti negalėjo, bandė siūti – negalėjo, bandė mąstyti – mintys nesimezgė. „Jei tokia pradžia, tai koks bus galas?“– sušnibždėjo ji ir ėmė nuogąstauti, ar nepaskubėjo tapti nepriklausoma ir atsisakyti numylėtos praeities.

3. VIDURNAKTIS

Laikrodis išmušė dvyliktą. Iškilminga vakarienė baigėsi. Visi svečiai išsiskirstė, ir tuoj suskambo mis Eldklif varpelis – garsiai, su pertrūkiais.

Kiterėja pašoko išgirdusi šį garsą, nutraukusį jos snaudulį. Ji rūškana sėdėjo ir laukė ženklo, o įkaitusios smegenys apčiuopiamai jautė slenkantį laiką – judėjimą be materijos; akimirkos tvinkčiojo karštligiškai, kaip jos širdis. Ji nuskubėjo į kambarį ir rado ponią, ramiai sėdinčią priešais tualetinį staliuką, apšviestą iš abiejų pusių, ir tokią didingą, jog Kiterėja pajuto baisią atsakomybę už savo pasiryžimą barbariškai sunaikinti šitokį įspūdingą kūrinį.

Ponios papuošalai su brangakmeniais – kai kurie nerimstančiomis jos pačios, kai kurie Kiterėjos rankomis – buvo nuimti tyloje. Paskui atėjo viršutinių drabužių eilė. Nuvilkusi suknelę, Kiterėja užsimetė ją ant rankos ir nuėjo į greta esantį miegamąjį ketindama ją pakabinti į spintą. Bet pasvarsčiusi nutarė geriau neversti mis Eldklif laukti nė akimirkos ilgiau negu būtina, tad užmetė suknią ant pirmos po ranka pakliuvusios atramos – pasitaikė lova – ir grįžo į persirengimo kambarį negirdimu kačiuko žingsniu. Vidury kambario sustojo.

Ponia jos nepastebėjo ir, matyt, nesitikėjo, kad ji taip greit sugrįš. Per tą trumpą laiką, kol Kiterėjos nebuvo, mis Eldklif buvo nusitraukusi ties kaklu surišamą Briuselio nėrinių pavilkinį, kurį dėvėjo kartu su vakarine suknele kaip vos vos perregimą pečių dangalą, o vietoj jo apsivilkusi naktinius marškinius. Dešiniąją ranką ji buvo pakėlusi prie kaklo – lyg sagstydamasi marškinius.

Bet įdėmiau įsižiūrėjusi Kiterėja suvokė, ką daro mis Eldklif. Ji nesisagstė marškinių, o tebuvo juos nerūpestingai užsimetusi ir iš tiesų žiūrėjo į kažkokį mažą daiktelį, kurį laikė prieš akis. Staiga išvydusi kambaryje Kiterėją, ji, užuot ramiai žiūrėjusi toliau, nervingai skubėdama atitraukė ranką – pasigirdo tylus spyruoklės spragtelėjimas – ir ėmė taisytis drabužius.

Galbūt ji skubiai prisidengė pečius iš drovumo, bet vargu – turint omeny mis Eldklif būdą ir kad ji visą gyvenimą turėjo kambarinę, be to, Kiterėja buvo jaunutė, ir vyresnioji moteris žiūrėjo į ją kaip į vaiką ar į žaislą. Įvykis buvo per menkas, kad vertėtų apie jį mąstyti, ir vis dėlto Kiterėjai kilo įtarimas, jog mis Eldklif ne šiaip sau slepia kaklą.

Susidrovėjusi, lyg būtų kokia įsibrovėlė, Kiterėja jau ruošėsi išeiti iš kambario, bet tą pačią akimirką atsisukusi mis Eldklif pamatė, ką ji ketina daryti, ir liepė pasilikti, žiūrėdama jai į akis, lyg norėtų kažką pasakyti. Kiterėja buvo įsitikinusi, kad ji norės paaiškinti ankstesnius savo paslaptingus judesius. Poniai atitraukus akis, Kiterėja nuėjo paimti chalato ir atsisuko paduoti jo mis Eldklif, kuri dabar buvo beveik nusitraukusi marškinius, kad juos tinkamai apsivilktų, ir vis dar sėdėjo atsukusi Kiterėjai nugarą.

Jos kaklas vėl buvo atviras, ir nors Kiterėja tiesiogiai nematė jo, tik regėjo jo atspindį veidrodyje – gražią baltą odą ir neprilygstamus išlinkimus tarp gerklės ir krūtinės, kuriais taip žavisi menininkai. Kaklas buvo ryškiai apšviestas iš abiejų pusių krintančios šviesos.

Ponios ankstesnę elgseną dabar buvo galima paaiškinti visiškai paprastai. Ant jos krūtinės nelyginant sala perlų jūroje gulėjo puikus mažutis auksinis medalionas, papuoštas žydros, raudonos ir baltos emalės arabeskomis. Be abejo, kaip tik apie jį mąstė mis Eldklif; be to, kadangi jinai jo nenusiėmė su kitais papuošalais, vadinasi, ketino pasilaikyti ir naktį – nelabai būdingas moterų įprotis, kurį iš pradžių mis Eldklif bandė nuslėpti nuo naujosios tarnaitės, o dabar, nuodugniau apgalvojusi, regis, nebesuko dėl to galvos.

– Chalatą, – paliepė ji, sulig tuo žodžiu ramiai užsisegdama naktinius marškinius.

Kiterėja padavė chalatą. Mis Eldklif nepasuko galvos, bet tiriamai žvelgė į savo kambarinę veidrodyje.

– Tu veikiausiai matei, ką aš nešioju ant kaklo? – tarė Kiterėjos atspindžiui.

– Taip, ponia, mačiau, – atsakė Kiterėja mis Eldklif atspindžiui.

Mis Eldklif vėl pažvelgė į Kiterėjos atspindį taip, lyg ketindama kažką paaiškinti, bet vėl susilaikė ir nerūpestingai tarė:

– Nedaugelis iš mano kambarinių sužino, kad aš jį nešioju nenusiimdama. Paprastai slepiu – nors anokia čia paslaptis. Bet su tavim buvau neatsargi ir, regis, kilo noras tau papasakoti. Užsitarnavai mano pasitikėjimą, kuris...

Ji nutilo, paėmė Kiterėjos ranką į savąją, kita ranka pakėlė medalioną, paspaudė spyruoklę ir atidengė miniatiūrą.

– Gražus veidas, ar ne? – sušnibždėjo ji liūdnai, beveik baikščiai.

– Taip.

Paveikslėlis nukrėtė Kiterėją kaip elektra, o staiga pabudusi nuojauta sujaudino taip, kad pasidarė bemaž nepakeliama. Iš miniatiūros į ją žvelgė tėvo veidas – jaunesnis, žvalesnis, jinai tokio neprisiminė – bet tikrai tėvo!

Tai ši moteris buvo jo beprotiška ir nenumaldoma jaunystės meilė? Tai ši moteris, anot iešmininko, dar nevisiškai atsipeikėjusi, pasivadino Kiterėja? Be abejo, ši. O jeigu taip, atsiskleidė romantiškas slepiamos praeities klodas, jos iki tol tik įsivaizduotas, nors mergaitė ir dažnai galvodavo apie šią keistą istoriją.

Mis Eldklif taip įdėmiai žvelgė į miniatiūrą, kad nepastebėjo Kiterėjos krūptelint iš nuostabos. Ji kalbėjo toliau tyliai ir vos suprantamai.

– Taip, aš praradau jį. – Ji akimirką nutilo paskendusi mintyse, paskui tęsė: – Aš praradau jį dėl perdėto sąžiningumo, susijusio su mano praeitimi. Bet taip buvo geriausia... Šiąnakt per tą tavo pavardę turėsiu apie anuos įvykius galvoti daug daugiau negu paprastai. Ji tariama taip pat, nors rašoma skirtingai.

Kiterėjos pavardę mis Eldklif galėjo užrašyti tik misis Moris ar fermeris Springrouvas. Tačiau fermeris Springrouvas būtų teisingai ją užrašęs, jeigu apie mis Grėj sužinojo iš Edvardo, dėl to mis Eldklif užuominos Kiterėja nesuprato.

Moterys išsipasakoja, o paskui gailisi. Staigus jausmo protrūkis, paskatinęs mis Eldklif atskleisti paslaptį, nors ir menkutę, nuslopo, o žodžių nebesusigrąžinsi. Dvasios sąmyšis, sukeltas prisiminimų apie aną savo gyvenimo laikotarpį, prasiveržė dėl visiškai nereikšmingo įvykio.

Kiterėja, paleidusi mis Eldklif plaukus, pradėjo juos tvarkyti kitaip, negu ledi buvo įpratusi. Ši staiga suirzo. Vos mergaitei prisilietus, slaptas ledi apgailestavimas trenkė kaip elektra.

– Ką darai su mano plaukais! – šūktelėjo ji.

Tyla.

– Tau atskleidžiau tai, ko paprastai niekad nepasakoju savo kambarinėms, ir kad man niekas, ką ištariau šiame kambaryje, neišeitų už jo sienų. – Ji kalbėjo piktai ir ryžtingai.

– Neišeis, ponia, – atsakė Kiterėja, susijaudinusi ir sunerimusi, kad jos romantiškų apmąstymų moteris gali būti tokia nemaloni.

– Kurių galų aš tau papasakojau apie savo praeitį! – tęsė ši.

Kiterėja nieko neatsakė.

Ledi įtūžis ant savęs ir įvykio, paskatinusio ją taip atlapaširdžiauti, pamažu didėjo, kol tapo nevaldomas. Bet kas padaryta – nebepakeisi, ir nors Kiterėja elgėsi kuo taktiškiausiai, mis Eldklif netvėrė savam kaily nesusiginčijusi. Jai vėl, nelyginant kliautingam kritikui, kuris, negalėdamas nuginčyti poeto minčių, kabinėjasi prie jo rimų, užkliuvo Kiterėjos nepatyrimas.

– Niekad niekad anksčiau šitaip nebuvau apsigavusi samdydama kambarinę! – Ji laukė, kol ši jai ims prieštarauti, o nesulaukusi kibo toliau. – Ir šauk tu man į galvą pasisamdyti kambarinę, beveik nieko jos nesiteiravus, be rekomendacijų, vien dėl jos gr... jos veido bruožų ir kūno formų! Na ir kvaiša aš! Taip man, aišku, ir reikia – kad šitaip mane apgavo.

– Aš neapgavau, – įsiterpė Kiterėja savo nelaimei, nes jos žodžiai ir buvo ta alyva į ugnį, kurios tik ir laukė suirzusi ponia.

– Apgavai! – pareiškė įsikarščiavusi.

– Aš jums sakiau, jog nepažadu, kad iš pat pradžių įgusiu į visas smulkmenas.

– Kaip drįsti man prieštarauti! Sakau, kad meluoji.

Kiterėjos lūpa suvirpėjo.

– Aš atsakyčiau į šią pastabą, jei... jei...

– Jei ką?

– Jei ji būtų verta damos!

– Ak tu, įžūli mergiote, ką tu pasakei? Įsakau tuoj pat išeiti iš kambario.

– O aš sakau, kad taip kalbanti moteris – ne dama!

– Ne dama! Ir šitaip sako tarnaitė! Nieko sau!

– Nevadinkite manęs tarnaite: aš nepakęsiu, kad man kas įsakinėtų.

– O dangau!

– Aš nebūčiau važiavus – ne, jokiu būdu, jei būčiau žinojus!

– Ką?

– Kad jūs tokia irzli ir neteisinga moteris!

Įtūžusi taip, kad ne kiekviena mūza būtų įstengusi ją pavaizduoti, mis Eldklif sušuko:

– Tokia moteris! Aš tau parodysiu, kokia moteris! – ir pakėlė ranką, lyg kėsindamasi šerti kambarinei. Mergaitė pakėlė maištą.

– Nedrįskite manęs liesti! – sušuko ji. – Šerkite, jei išdrįsite, ponia! Aš jūsų nebijau, bet kodėl jūs taip nedorai elgiatės?

Mis Eldklif sutriko susidūrusi su tokia narsa ir susigėdo savo poelgio, nederančio damai, kai jis buvo įvardytas. Ji susmuko į kėdę.

– Aš nesiruošiau tau šerti, eik į savo kambarį. Prašau eiti į savo kambarį, – kimiai sukuždėjo ji.

Kiterėja, išraudusi ir sunkiai alsuodama, pasiėmė žvakidę ir priėjo prie stalo žvakės paimti. Jai palinkus, žvakės šviesa ryškiai apšvietė jos veidą. Šiaip Kiterėja buvo daug panašesnė į motiną negu į tėvą, bet dabar, kai grėsminga, beprotiška ir pikta išraiška žvelgė į rusenantį dagtį, kurį laikė prikišusi prie degančios žvakės, jos veide išryškėjo tėvo bruožai. Mis Eldklif pirmą kartą matė tokį įtūžį jos veide. Dabar krūptelėjo pati mis Eldklif, ir tai, ką ji pasakė, jau buvo nebe pompastiškas plūdimas, o smulkmeniškas smalsavimas – tokios tono permainos moterų ginčus dažnai daro juokingus. Net mis Eldklif orumas neatsilaikė prieš didžiulį norą išsklaidyti keistą staiga jai dingtelėjusį įtarimą.

– Juk tu rašai savo pavardę kaip įprasta, GREI? – paklausė ji neva abejingai.

– Ne, – atsakė Kiterėja stovėdama ant vienos kojos ir tebežiūrėdama į liepsną.

– Negali būti. Taip ji buvo užrašyta ant tavo lagaminų, aš pati mačiau.

Dabar paaiškėjo, kodėl apsiriko mis Eldklif.

– Tikrai? – atsiliepė Kiterėja. – Oi, prisimenu, juos paženklino misis Džekson, pas kurią Badmoute nuomojome butą. Mano pavardė rašoma GRĖJ.

– O koks buvo tavo tėvo amatas?

Kiterėja nusprendė, kad toliau viską slėpti beprasmiška.

– Jis buvo ne amatininkas, – atsakė ji, – o architektas.

– Tik pamanykit, tu architekto duktė!

– Tikiuosi, tai jūsų neužgavo?

– Ne, ne.

– Kodėl pasakėte: „Tik pamanykit"?

– Išmesk iš galvos. Ar jis kartais nesilankė Djukeri gatvėje Blumzberyje per vienas Kalėdas prieš daugelį metų? Bet tu tikriausiai nežinosi.

– Aš girdėjau jį kalbant apie misterį Hantvėjų, kunigavusį kažkur apie tą vietą ir ten mirusį. Jis buvo jo koledžo laikų draugas.

– Koks tavo vardas?

– Kiterėja.

– Negali būti! Tikrai? Tai tu atpažinai veidą, kurį aš tau rodžiau? Taip, matau, kad atpažinai. – Mis Eldklif nutilo ir susijaudinusi suspaudė lūpas.

– Ar jums manęs dar reikės? – paklausė Kiterėja stovėdama su žvake rankoje ir ramiai žiūrėdama mis Eldklif į veidą.

– Na... ne, jau nebe, – lėtai ištarė ši.

– Jums leidus, rytoj rytą aš iš čia išvykstu, ponia.

– A... – mis Eldklif nebesuvokė, ką sako.

– Gal jūs būsite tokia gera ir nebetrukdysite manęs tą trumpą laiką, kurį aš dar čia būsiu?

Sulig tais žodžiais Kiterėja išėjo iš kambario, poniai nespėjus atsakyti. Taigi mis Eldklif tik dabar ją atpažino, nors jos pavarde domėjosi nuo pat pradžių.

Kiti tarnai jau buvo nuėję gulti. Kiterėjai einant koridorium į savo kambarį, jos sijonai šiugždėjo liesdamiesi sienos. Durys iš kairės atsidarė, ir misis Moris iškišo galvą.

– Neguliau, laukiau tavęs, kol pareisi, – tarė ji, – juk tai tavo pirmasis vakaras, galėjai kartais nežinoti, ką daryti. Kaip sutarėt su mis Eldklif?

– Gana gerai, nors ne taip gerai, kaip aš norėjau.

– Barėsi?

– Truputį.

– Labai keista moteris – čia tas jai blogai, čia anas. Ji geros širdies, bet nepakenčiama artimai bendraujant. Tie mūsiškiai, kurie su ja akis į akį nesusiduria, tarnauja čia metų metus.

– Ar mis Eldklif šeima visada buvo turtinga? – paklausė Kiterėja.

– Oi ne. Turtai ir pavardė jiems atiteko iš motinos dėdės. Jos šeima – senosios Eldklifų giminės atšaka iš motinos pusės. Jos motina ištekėjo už kažkokio Bradlėjaus, tuomet visiškai prasto žmogelio, ir dėl to giminaičiai jos išsižadėjo. Bet labai keistai kiti giminaičiai išmirė vienas po kito – net trys žmonės – ir mis Eldklif senelio brolis paliko visą savo turtą kartu su šituo dvaru kapitonui Bradlėjui ir jo žmonai – mis Eldklif tėvui ir motinai – su sąlyga, kad jie perims ir senąją giminės pavardę. Viskas apie tai surašyta „Dvarininkijos žinyne“ [22]. Tokiais atvejais pavardės keičiamos labai dažnai.

– Taip, suprantu. Dėkui jums. Na tai eisiu. Labanakt.

22

„Genealoginis ir heraldinis Didžiosios Britanijos bei Airijos dvarininkijos žinynas“, pirmą kartą išleistas 1833–1838 m.

Šeštas skyrius

DVYLIKOS VALANDŲ ĮVYKIAI

1. RUGPJŪČIO DEVINTOJI. NUO PIRMOS IKI ANTROS VALANDOS RYTO

Kiterėja įėjo į savo miegamąjį ir krito ant lovos, sumišusi nuo begalės minčių. Viena jai buvo aišku: nepaisant išaiškėjusių šeimyninių paslapčių, tai pirmoji ir paskutinė jos tarnystės diena. Net badas neprivers jos ilgiau dirbti šio žeminančio darbo. „Ak, – mąstė ji dūsaudama dėl savo smukdomo išdidumo, – Ovenas viską geriau išmano už mane“.

Ji pašoko ir pradėjo ruoštis rytdienos kelionei. Ašaros ritosi skruostais, kai ji sielvartaudama svarstė, kokio darbo reikės ieškotis dabar. Susiruošusi pradėjo nusirenginėti, mąstydama apie neseniai jai pateiktas staigmenas. Turbūt visiškai suprantama, kad jauna mergina dirsčioja į veidrodį, atspindintį jos veido ir krūtinės tobulumą, norėdama patyrinėti jų grožį be puošmenų, ypač jei ją visai neseniai yra išbarusi vyresnė gražuolė, tokia kaip mis Eldklif, kurią ji taip stropiai puošė.

Bet ji tuojau užgniaužė savo silpnybę, su užuojauta pagalvojusi apie paslaptingas bėdas, kurių tikriausiai nestigo vienišos ledi praeityje, jeigu ją, tokią turtingą ir garbinamą, nuolat slegia bjauri ir niūri nuotaika, kurią ką tik savo kailiu patyrė Kiterėja. O paskui mergaitė vėl nusistebėjo keistu aplinkybių sutapimu, suvedusiu ją su vienintele moterimi pasaulyje, kurios istorija romantiškai susipynusi su jos pačios. Ji beveik gailėjosi, kad teks išvykti ir palikti vienišą damą vienatvėje.

Atsigulusi ir užgesinusi žiburį, ji nesiliovė galvojusi apie mis Eldklif. Nemiegodama vaizdavosi šios didingos moters, motinos varžovės, praeitį. Tolimoje prabėgusių metų perspektyvoje ji išvydo jaunos merginos flirtą – gal nekaltą, o gal priešingai – su pusbroliu, veikiausiai užgniaužtą pačioje užuomazgoje ar kaip kitaip nutrūkusį; paskui – slaptus mis Eldklif susitikimus su kita moterim mažoje Hamersmito smuklėje ir kitur; prasčiokišką pavardę, kuria ji pasivadino; apalpimą išgirdus kažkokias skaudžias naujienas; ir menkai tepažįstamą paslapties bendrininkę – vyres-

niąją moterį. Tada, daugiau kaip po metų, – pažintį su jos tėvu ir jo pirmąją meilę; aistros pabudimą, jo susižavėjimo ženklus, beprotišką jo ekstazės kaitrą, tykų jos pritarimą ir nerimą, prasiskverbiantį pro džiugesį. Paskui – jo meilės prisipažinimą tarp amžinai žaliuojančių augalų, visiškai pasikeitusį jos elgesį po to veikiausiai sukandus dantis ir nuslėptą – tiek jos, tiek jos tėvų – priežastį. Vėliau ledi pėdsakai dingo nežinomybėje, kol ji atsidūrė čia, Nepvoteryje, būdama beveik penkiasdešimties metų, vis dar neištekėjusi ir vis dar graži, bet vieniša, sudiržusia širdim ir kupina puikybės. Kiterėjai atrodė, kad jos tėvo paveikslą mis Eldklif vis dar puoselėja, ir džiaugėsi, kad neišsidavė žinanti daugelį tėvo istorijos smulkmenų, iš jų ir svarbiausios – nepaaiškinamo atsižadėjimo. Tuomet jos santykiai su dvaro savininke būtų tapę kur kas keblesni, o naudos iš to nebūtų nė vienai.

Vaizduodamasi praeitį ir kurdama dabarties planus, ji gulėjo nerami ir vartėsi nuo šono ant šono. Pagaliau, iš visų jėgų stengdamasi užmigti, ji išgirdo laikrodį mušant antrą. Paskui jai pasirodė, kad koridorium pro jos kambarį kažkas tyliai prašlamėjo.

Iš pradžių ji užsidengė galvą antklode, paskui nusiklojo, pasirėmė ant alkūnės ir įsižiūrėjo į tamsą; įdėmiai klausydamasi net prasižiojo. Neaiškūs garsai kurį laiką nutilo.

Paskui jie vėl pasigirdo ir priartėjo prie jos durų, kažkas lengvai prisilietė jų. Vėl stojo tyla. Kiterėja krustelėjo sušnarindama patalynę.

Dar nespėjus jai nieko sugalvoti, pasigirdo tylus beldimas. Kiterėja atsikvėpė: žmogus už durų, matyt, vylėsi rasti ją nemiegančią, ir jos sukeltas šnaresys jį padrąsino. Mergaitę užplūdo prieštaringi jausmai. Iš siaubo ją išpylė šaltas prakaitas, nes nusigando dėl savo skaistybės, iškaito ir paraudo – durys buvo neužrakintos.

Pro rakto skylutę atsklido aiškus moters kuždesys: „Kiterėja!“

Tik vienas žmogus šiuose namuose žinojo jos vardą – mis Eldklif. Kiterėja išlipo iš lovos, priėjo prie durų ir atsiliepė:

– Kas ten?

– Įleisk mane, mieloji.

Jaunos merginos protas grūmėsi su jausmu. Ji delsė. Čia jau buvo nebe šeimininkė ir tarnaitė, o dvi moterys. Taip, ji privalo įleisti aną, vargšelę.

Ji tuojau uždegė žvakę, atidarė duris ir pašvietusi išvydo už durų stovint chalatu apsisiautusią mis Eldklif.

– Dabar matai, kad čia iš tikrųjų aš. Užgesink šviesą, – tarė viešnia. – Noriu pasilikti čia su tavim, Kite. Norėjau paprašyti tavęs eiti gulti pas mane, bet čia jaukiau. Tačiau atsimink, kad šio kambario šeimininkė esi tu, kad man čia nėra ką veikti ir kad gali mane išvaryti, jei nori. Man išeiti?

– Oi ne, nereikia, jei jūs nenorit, – kilniaširdiškai tarė Kiterėja.

Kai tik jos atsidūrė lovoje, mis Eldklif visiškai nusikratė santūrumo. Ji apglėbė mergaitę ir švelniai prispaudė prie širdies.

– Pabučiuok mane, – tarė ji. – Atrodo, lyg būtum mano... mano duktė.

Kiterėja gerokai sutriko dėl tokio pasikeitusio ponios elgesio, be to, jos jausmai, kad ir sumišę, nebuvo tokie veržlūs kaip mis Eldklif. Ji neprisivertė pabučiuoti, kad ir kaip stengėsi.

– Na, pabučiuok mane, – pakartojo mis Eldklif.

Kiterėja baikščiai pabučiavo ją – švelniai ir tyliai, lyg būtų sprogęs burbuliukas.

– Karščiau, karščiau, na.

Ji pabučiavo dar kartą, truputį stipriau, bet ne itin.

– Turbūt jausmingesnio bučinio aš ir nesu verta, – tarė mis Eldklif liūdnai ir gailiai. – Tu manai, kad aš irzli puskvaišė? Gal taip ir yra, bet aš patyriau tiek sielvarto, kad tu negali nė įsivaizduoti. Esu vieniša moteris ir man reikia užuojautos iš tokios doros mergaitės kaip tu, taigi negaliu tavęs nemylėti – tavo vardas toks pat kaip mano, argi nekeista?

Kiterėja jau buvo besakanti „ne“, bet nutylėjo.

– Na, negi tu nemanai, kad aš privalau tave mylėti? – tęsė mis Eldklif.

– Taip, – išsiblaškiusi atsakė Kiterėja. Ji vis dar mąstė, kas svarbiau: pareiga Ovenui ir tėvui, verčianti tylėti, kad ji žino apie nelaimingą tėvo meilę, ar pareiga ją apglėbusiai moteriai, spirianti išsipasakoti. Galop nusprendė taip: ji palauks, kol mis Eldklif prabils apie savo pažintį su jos tėvu ir meilę jam anais laikais, o tada pati papasakos viską, ką žino – taip bus sąžininga.

– Kodėl tu negali manęs pabučiuoti taip kaip aš tave? Kodėl? – Ji užspaudė Kiterėjos lūpas ilgu motinišku bučiniu, lyg būtų prasiveržęs stiprus ilgai slopintas jausmas, troškimas mylėti ir būti mylimai.

– Ar nesupykai ant manęs dėl tokio mano elgesio šį vakarą, vaikeli? Nežinau, kodėl esu tokia kvaila ir šitaip su tavim kalbu. Matyt, man tikrai galvoj nebegerai. Taip. Kiek tau metų?

– Aštuoniolika.

– Aštuoniolika!.. Kodėl neklausi, kiek man?

– Nes nenoriu žinoti.

– Nesvarbu, kad nenori. Man keturiasdešimt šešeri, ir man daug maloniau tai pasakyti negu tau išklausyti. Aš jau dvidešimt metų niekam nesu sakiusi savo tikrojo amžiaus – iki šiol.

– O kodėl?

– Aš susidurdavau ir susidurdavau su apgaulėmis, kol pavargau, kol jos man įgriso – įgriso, ir aš trokštu būti tokia, kokia niekad nebebūsiu – nuoširdi ir nekalta kaip tu. Bet tu veikiausiai irgi pasirodysi nieko verta, kaip dažniausiai atsitinka, iš arčiau pažinus naują žmogų. Na kodėl tu su manim nekalbi, vaikeli? Ar jau meldeisi?

– Taip... ne! Šįvakar užmiršau.

– Turbūt paprastai meldiesi kas vakarą?

– Taip.

– Kodėl?

– Visada taip dariau ir būtų keista, jeigu liaučiausi. O jūs?

– Aš? Tokia bjauri sena nusidėjėlė? Ne, niekad. Metų metus tvirtinau, kad tai kvailystė, tatai truko taip ilgai, kad būčiau apsidžiaugus galėdama manyti kitaip jau vien dėl to, jog man šitaip nusibodo. Ir vis dėlto, kaip įprasta tarp padorių žmonių, aš nuolat remiu misionierių ir kitokias draugijas. Nagi pasimelsk, mieloji, juk dabar, kai prisiminei, maldos jau nebepraleisi. Labai norėčiau tave išgirsti. Ar melsies?

– Kažin ar...

– Pasijusiu kaip anuomet, kai buvau jauna ir arčiau, daug arčiau dangaus nei dabar. Pasimelsk, mieloji.

Dabar Kiterėja sutriko. Nuo tada, kai pamilo Edvardą Springrouvą, kartu su savo brolio Oveno vardu ji minėdavo ir Edvardą, kasnakt melsdamasi Aukščiausiajam. Ji norėjo nuslėpti savo meilę, o pirmiausia – nuo tokios moters kaip mis Eldklif; vis dėlto iš savo sąžiningumo ir doros meilės ji net pagalvoti nedrįso, kad galėtų praleisti tą brangų vardą, antraip visos ankstesnės maldos už jo sėkmę nueitų niekais dėl kažkokios tariamos gėdos, ji pasielgtų nedorai ir didžiai jam pakenktų, manė sau. Kasdieniniame gyvenime ji gal būtų pasielgusi diplomatiškai ir neminėjusi jo vardo, bet malda buvo rimtas dalykas, kuriuo nejuokaujama.

– Geriau nesimelsiu, – iš pradžių sumurmėjo ji. Paskui dingtelėjo, kad atsisakyti – tas pats bailumas, tik užslėptas, tai reikštų be ceremonijų atiduoti vargšą Edvardą šėtonui. – Taip, aš melsiuos, ir jūs išklausysite mane, – tvirtai apsisprendė ji.

Kiterėja atsuko veidą į pagalvę ir tyliu, švelniu balsu pakartojo įprastus žodžius, kuriuos šia proga sakydavo nuo vaikystės. Oveno vardą ji paminėjo neužsikirsdama, bet prieš tariant antrąjį mergiškas drovumas ėmė stelbti pamaldumą, netgi palaikomą gerų ketinimų. Edvardo vardą ji ištarė mikčiodama ir balsas prieš jos norą virto tyliu šnibždesiu.

– Ačiū tau, brangioji, – tarė mis Eldklif. – Aš irgi meldžiausi, nuoširdžiai taip manau. Tu tikriausiai gera mergaitė. – Tada ji paklausė to, dėl ko būgštavo Kiterėja.

– Palaimink Oveną ir dar... tą... kaip tu ten sakei?

Nebuvo kas darą, taigi ji buvo priversta pakartoti.

– Oveną ir Edvardą, – atsakė Kiterėja.

– Kas yra Ovenas ir Edvardas?

– Ovenas – mano brolis, ponia, – drebančiu balsu atsiliepė mergaitė.

– A, prisimenu. O kas toks Edvardas?

Kiterėja neatsakė.

– Irgi tavo brolis? – toliau kamantinėjo mis Eldklif.

– Ne.

Mis Eldklif valandėlę mąstė.

– Tu man nenori sakyti, kas tas Edvardas? – pagaliau primygtinai paklausė ji.

– Aš nieko prieš, tik...

– Geriau nesakytum, ar ne?

– Taip.

Mis Eldklif pakeitė kalbą.

– Ar tu kada nors mylėjai? – staiga pasiteiravo ji.

Kiterėja nustebo, kaip persimainė jos balsas – tapo nebe švelnus, o rūstus, irzlus ir neviltingas.

– Taip... manau, kad taip... vieną kartą, – sukuždėjo ji.

– Aha! O ar tave kada nors bučiavo vyras?

Kiterėja neatsakė.

– Tai bučiavo ar ne? – spyrė mis Eldklif irzliai.

– Neverskite manęs pasakyti... aš negaliu... aš neatsakysiu, ponia!

Mis Eldklif paleido Kiterėją iš glėbio.

– Tu tokia pat kaip visos mergaitės, – pavydžiai ir rūsčiai tarė ji. – Pasirodo, tu visai nesi tokia skaistutė, kaip aš maniau. Ne, ne. – Staiga ji karštligiškai prapliupo: – Kiterėja, pasistenk pamilti mane labiau už jį, pasistenk. Aš myliu tave nuoširdžiau už bet kurį vyrą. Pasistenk, Kite, ir neleisk jokiam vyrui mūsų išskirti. Ak, aš šito nepakelčiau! – ir ji vėl apglėbė Kiterėjos kaklą.

– Dabar aš privalau jį mylėti, jeigu jau pamilau, – atsakė ši.

– Privalai... taip... privalai, – priekaištingai tarė mis Eldklif. – Taip, visos moterys panašios. Maniau pagaliau suradusi nepatyrusią moterį, nesuteptą vyro lūpų, dar neapkvailintą ir neišmanančią gudrybių, užmušančių mumyse tiesumą, švelnumą ir gėrį. Betgi surask dabar mergaitę, kurios lūpose ir ausyse nebūtų palaigęs koks vyrukas! Palikime ramybėje liūdnai pagarsėjusias vieteles – aukštuomenės salonus – ir pasidairykime kaimuose. Palikime ramybėje kaimus ir pasidairykime mokyklose – kažin ar rasi bent vieną mergaitę, kurios širdis dar niekieno nebuvo pavergta, dar nesunešiota kokio pono! Jei tik vyrai žinotų, kokios nuvalkiotos net pačios gaiviausios iš mūsų! Juk devyniais atvejais iš dešimties „pirmoji meilė“, kuria, kaip jie mano, juos apdovanoja moteris, tėra seno sunykusio jausmo luženos, sudužęs laivas naujomis burėmis, naudojamas iš naujo. O Kiterėja, ar gali būti, kad ir tu tokia kaip kitos?

– Ne, ne, ne, – įtikinėjo Kiterėja, nugąsdinta audros, kilusios šios ūmios moters sieloje. – Jis mane tik kartą pabučiavo – ne, du kartus.

– Jis galėjo tave bučiuoti ir tūkstantį kartų, jei tik būtų norėjęs, dėl to nėra jokios abejonės, kad ir kas būtų jo didybė. Tu tokia pat nedora kaip ir aš, sena kvailė, – gėriau tavo lūpas, lyg jos būtų medus, nes įsivaizdavau, kad jų dar nėra pažinęs niokojantis meilužio bučinys. Vos prieš minutę tu man buvai panaši į gaivią pavasario pievą, o dabar – į dulkėtą vieškelį.

– O ne, ne! – Kiterėja nebuvo tokia silpna, kad verktų dėl menkiausio nieko, bet dabar vos laikėsi neprapliupusi raudoti. Ji troško, kad mis Eldklif grįžtų į savo kambarį ir paliktų ją ramiai svajoti. Ši valdinga meilė iš dalies glostė jos savimeilę, ir vis dėlto ne tokios troško Kiterėjos širdis. Nors ir dosni, ponios meilė atrodė per didelė ir per kaprizinga, kad truktų ilgiau.

– Na, – toliau klausinėjo ledi, – tai kas jis?

Kiterėja pasiryžo žūtbūt nepasakyti vardo: ji labai bijojo pajuokos, nes ūmus mis Eldklif būdas vėl atrišo jai liežuvį.

– Nepasakysi man? Nepasakysi, nors ir kokia didelė mano meilė?

– Pasakysiu... gal... kada nors.

– Ar tu Badmoute nenešiojai skrybėlaitės su balta plunksna maždaug savaitę ar porą prieš atvykdama čionai?

– Nešiojau.

– Tai aš iš tolo mačiau tave ir tavo mylimąjį! Jis irstė valtimi po įlanką tave su broliu.

– Taip.

– Ir be brolio... fui! Na, na, negerai, kad širdelė taip daužosi – tuk tuk, net lova dreba, kvailute. Nenorėjau tau prikišti, kad negražu vaikščioti su juo vienai. Aš tave mačiau nuo krantinės kaip ir visi kiti žmonės. Dažnai nuvažiuoju į Badmoutą. Vaikinas buvo labai dailaus stoto. Na, tai kas gi jis?

– Aš... aš nesakysiu, ponia, aš tikrai negaliu!

– Nesakysi – nereikia. Labai kvaila taip branginti jo vardą ir paveikslą. Galiu lažintis, kad jis ne kartą jau buvo įsimylėjęs prieš sutikdamas tave, galvą guldau, kad ir kas jis būtų, tu esi tik laikinas paukštis būryje tokių pat kaip tu. Žydėk, kol tavo dienos, kaip anksčiau žydėjo kitos.

– Netiesa! Netiesa! Netiesa! – sukliko Kiterėja, draskoma sielvarto. – Jis niekad nieko nemylėjo, aš žinau... esu įsitikinusi, kad nemylėjo.

Mis Eldklif gebėjo pavyduliauti ne prasčiau už bet kurį vyrą. Ji tęsė:

– Pamatęs dailų veidelį, jis mano, kad niekad jo neužmirš, bet po kelių savaičių meilė praeina ir jis stebisi, kaip galėjo taip kvailai pamesti galvą.

– Ne, ne, jis taip nemano... O ką jis daro, taip pamanęs... Na pasakykite man, pasakykite.

– Tu karšta kaip ugnis, o širdelė plaka taip, kad man darosi neramu. Negaliu tau nieko sakyti, kai tu tokia apkvaitusi.

– Pasakykit, pasakykit! Ak, man taip negera! Bet sakykit, sakykit greičiau!

– Ak, matai, kaip viskas apsivertė, brangioji, – tęsė mis Eldklif pusiau užjausdama, pusiau pašaipiai.

Meilės aistra tave blaškys,
Kaip blaško varnus audra,
Protas juoksis tau į akis
Kaip saulė žiemos netikra.[23]

– Ką jis daro paskui? Ogi štai ką: prisimena, ką girdėjęs apie romantiškus moterų polinkius ir kaip lengva vyrams jas kankinti, kai jos pasiduoda jausmui ir visko atsižada dėl savo didvyrio. Gali būti ir taip, kad nors jis dabar tave nuoširdžiai myli – taip nuoširdžiai, kaip tik gali mylėti vyras, – ir tu jį myli, jūsų meilė gali būti neįgyvendinama ir beviltiška, jūs galite amžiams išsiskirti. Slogiems metams slenkant, tu pamažu sunyksi, skaisčios akys išbluks ir galbūt anksti mirsi, ištikima jam iki paskutinio atodūsio, tikėdama, kad ir jis ištikimas iki paskutinio atodūsio. O tuo metu jis kur nors toli nuo tavo paskutinio tylaus prieglobsčio linksmoje ir jaukioje vietelėje gyvens sau vedęs kokią smarkią moteriškę, ir nors nevisiškai tave užmiršęs, jau seniai nebesielvartaus ir pliaukš apie tave, lyg būtum žila praeitis. Sakys: „Ak, mažutė Kiterėja šitaip susirišdavo plaukus – vargšas nekaltas, patiklus padarėlis. Malonus buvo sapnas, nors tuščias ir beprasmis, ta mano svajonė apie mergaitę skaisčiom akim ir paprasta kvaila širdimi, bet ir aš pats tada buvau paikas“. Paskui jis išpasakos visus tavo norus ir nenorus, tavo elgsenos ypatumus ir pasakodamas žvelgs į žmoną, romiai šypsodamasis.

– Netiesa! Jis negali, jis n-negali būti t-toks žiaurus, o jūs žiauri man, žiauri, žiauri! – Pagaliau ją apėmė neviltis: įgimtas sveikas protas ir įžvalgumas tvirtino, kad šitokie jos jausmai nepagrįsti, ji jautėsi silpna ir kvaila, kad leido jiems sukilti, bet suvaldyti jų vis tiek nebegalėjo ir turėjo kankintis. Jai tebuvo aštuoniolika, ir ilgas dienos darbas, nuovargis, jaudulys visiškai pakirto jos jėgas ir išsekino: tironiškai sužadinta vaizduotė lankstė ją kaip vėjas liauną nendrę. Ji gailiai pravirko.

– O dabar pagalvok, kaip tu man patinki, – tęsė mis Eldklif, kai Kiterėja aprimo. – Aš niekad neužmiršiu tavęs dėl ko kito, kaip kad daro vyrai, niekad. Aš tau būsiu kaip tikra motina. Tai ar prižadi visada gyventi su manim? Aš nesiliausiu tavim rūpintis ir niekad neapleisiu.

[23] Iš P. B. Šelio eilėraščio „Kai lempa sudūžta“.

– Negaliu. Aš daugiau nė dienos nebūsiu niekieno kambarinė, jokiu būdu.

– Ne, ne, ne. Žinoma, ne kambarinė. Tu būsi mano kompanionė. Aš pasisamdysiu kitą kambarinę.

Kompanionė – tai jau kas kita. Kiterėja negalėjo priešintis tikrai nuoširdžiam šios keistos moters troškimui jausti ją greta. Bet akimirkos impulsu ji nepasitikėjo.

– Manau, pasiliksiu. Bet neprašykite, kad galutinai apsispręsčiau šiąnakt.

– Nesvarbu, tegu ne dabar. Paskleisk savo plaukus ant mamos kaklo, pabučiuok ją saldžiu ilgu bučiniu, ir daugiau aš šitaip nebekalbėsiu apie tavo mylimąjį. Beje, kai kurie vaikinai nėra tokie nepastovūs; vis dėlto galima pasiguosti, kad net ir pats permainingiausias neištikimas vyras myli dešimt kartų stipriau už ištikimą – kol myli, aišku.

Kiterėja padarė kaip liepta, kad išvengtų tolesnio pokalbio kančios: paskleidė savo ilgas vešlias garbanas mis Eldklif ant pečių ir abi liovėsi kalbėjusios, ruošdamosi migti. Mis Eldklif, rodos, mėgavosi ramybe ir pasitenkinimu, lyg šalia gulinti mergaitė saugotų ją nuo metų metus grėsusių pavojų. Netrukus ji jau ramiai miegojo.

2. NUO ANTROS IKI PENKTOS RYTO

Kiterėja neužmigo. Nepripratusi prie naujos vietos, ji ir toliau būdravo – nesmagi ir prislėgta. Ji išsivadavo iš ponios glėbio, nusisuko į kitą pusę ir bandė nuraminti įkaitusią galvą žvelgdama į delčios šviesą, besismelkiančią pro užuolaidą, – seno nykstančio mėnesio, kuriam beliko gyventi tik kelios dienos, šviesą.

Tai vėl priminė jai, kas atsitiko srūvant to paties mėnesio jaunaties šviesai: jaudinantį vakarą su Edvardu, bučinį, trumputes laimingas akimirkas – mergiška vaizduotė priminė *status quo*[24] apoteozę, nes žemiškoji tikrovė buvo ne tokia jau maloni.

Naktis buvo kupina garsų. Jos ausis pagavo keistą niūrų murmesį – ji atpažino krioklio šniokštimą, neaiškų ir duslų, iš neįprastai toli iki sodybos atneštą silpno vėjelio. Kadangi kitokie garsai nedrumstė tylos, šis buvo aiškiai girdimas. Po niūraus vežėjo pasako-

[24] *Status quo* – nepasikeitusi padėtis *(lot.)*.

jimo tas šniokštesys atrodė dar klaikesnis. Ji susimąstė, kaip tokią valandą turėtų atrodyti krioklys po medžiais blyškioje mėnesienos šviesoje. Vanduo juodas prie ištakų ir toks pat gilioje šaltoje duobėje, į kurią krinta; baltas ir putotas, kol krinta; juodas ir baltas kaip apkraštuotas karsto dangalas; ir visur liūdnas.

Dabar ji tikėjosi visokiausių garsų ir įtempė ausis, norėdama išgirsti kad ir patį menkiausią, įžūliai drumsčiantį jos dvasios ramybę. Ir netrukus išgirdo.

Šis garsas smarkiai skyrėsi nuo ankstesniojo – iš pradžių jis buvo panašus į trūkčiojantį švilpimą, ne, į girgždėjimą – plūgo, surūdijusio karučio ar bent jau rato girgždėjimą. Taip, tai buvo ratas – vandens ratas krūmyne netoli senosios sodybos, kuris, anot vežėjo, išvarytų jį iš proto.

Ji pasiryžo išmesti iš galvos šiuos niūrius garsus, bet išgirdusi jau nebegalėjo užsikimšti ausų. Pradėjo skaičiuoti girgžtelėjimus ir su baime laukti, kol kas pusę minutės jie vėl atsklis. Trūks plyš panoro įsivaizduoti pašiūrę su varikliu, iš kur sklinda tie garsai. Jokių langų, tik durų plyšiai, pro kuriuos turbūt skverbiasi liesi mėnulio spinduliai ir ryškiai atsimuša nuo šlapių surūdijusių alkūninių svertų ir grandinių; spindintis nepaliaujamai besisukantis ratas, dirbantis tamsoje nelyginant koks belangėje alkstantis belaisvis; o vietoj grindų – apačioje čiurlenantis vanduo, kurį tamsoje galima tiktai girdėti; vanduo, atitekantis vamzdžiais beveik iki tos vietos, kur ji guli.

Kiterėja sudrebėjo. Dabar nusprendė užmigti, daugiau nebuvo ką išgirsti ar įsivaizduoti – baisu, kad jos vaizduotė tokia nerami. Prieš pat užmigdama ji pamanė: „O jeigu dar kas pasigirs, tik įsivaizduok, jeigu pasigirs!“Jai dar kaip reikiant nesuvokus šios minties, pasigirdo trečias garsas.

Tai buvo labai tylus kliukėjimas ar barškėjimas, keistas ir neįprastas – vis dėlto šį garsą ji buvo girdėjusi anksčiau, tik negalėjo prisiminti kada. Be to, atrodė, kad tas garsas čia pat – dėl to jis dar labiau baugino – už lango, po grindimis, o gal virš lubų. Atsitiktinumas, kad jis pasigirdo iškart po to, kai ji pagalvojo apie tokią galimybę, taip paveikė įaudrintus Kiterėjos nervus, kad ji net pašoko lovoje. Tą pačią akimirką mažas šunelis kažkuriame iš gretimų kambarių, veikiausiai išgirdęs tą patį garsą, ėmė tylutėliai inkšti. Sarginis šuo kieme, išgirdęs draugo skundą, sustaugė garsiai

ir aiškiai. Nykų jo kauksmą iškart visokiausiais balsais pratęsė šunys tolimoje šunidėje.

Jos įkaitusias smegenis persmelkė vienintelė logiška mintis: mažasis šunelis, pradėjęs šį koncertą, turėjo girdėti anuodu garsus dar aiškiau už ją. Į juos jis nekreipė dėmesio, tik į trečiąjį. Vadinasi, trečiasis garsas neįprastas. Jis nebuvo panašus nei į vandens, nei į vėjo, nei į skambančio ąsočio, nei į žiurkės, nei į knarkiančio žmogaus garsus.

Kiterėja palindo po patalais ir stipriai apsikabino mis Eldklif, lyg prašytųsi apginama. Ji pajuto, kad rami ledi šiluma dabar virtusi prakaitu. Mergaitei prisilietus, mis Eldklif tyliai aiktelėjusi nubudo.

Ji iškart susigaudė, kur esanti.

– O, koks baisus sapnas! – sukuždėjo ji, glausdamasi prie Kiterėjos. – Tau prisilietus, jis nutrūko. Buvo kraupu. Sparnuotas laikas su smėlio laikrodžiu ir dalgiu ėjo prie manęs vis artyn ir artyn – šaipydamasis ir tyčiodamasis, paskui jis stvėrė mane ir atrėžė gabalėlį. Bet aš negaliu pasakoti tau. Neturiu jėgų galvoti apie tai. Kaip kaukia šunys! Žmonės sako, kad tai reiškia mirtį.

Mis Eldklif pabudus, netramdomos fantazijos, kilusios Kiterėjos galvelėje iš nakties vienišumo, išsisklaidė. Trečiąjį garsą ji išmetė iš galvos nutarusi, kad greičiausiai jį galėtų lengvai paaiškinti, jei netingėtų: dideliuose namuose dažnai sklinda keisčiausi garsai. Ji gėdijosi pasisakyti mis Eldklif apie baimę.

Penketą minučių buvo tylu.

– Ar miegi? – paklausė mis Eldklif.

– Ne, – sukuždėjo Kiterėja.

– Kaip kaukia šunys, girdi?

– Taip. Pradėjo mažasis šunelis šiuose namuose.

– Ak taip, Totsis. Jis nakvoja ant kilimėlio prie mano tėvo miegamojo durų. Irzlus padaras.

Stojo tyla, trukusi beveik pusvalandį. Laikrodis laiptų aikštelėje išmušė trečią.

– Ar miegate, mis Eldklif? – sušnibždėjo Kiterėja.

– Ne, – atsakė ši. – Kaip bjauru, kai negali užmigti, ar ne?

– Taip, – lyg klusnus vaikas atsiliepė Kiterėja.

Praėjo dar valanda, laikrodis išmušė ketvirtą. Mis Eldklif vis dar būdravo.

– Kiterėja, – pašaukė ji labai švelniai.

Kiterėja neatsakė. Ji kietai miegojo.

Jau buvo matyti pirmosios aušros prošvaistės. Mis Eldklif pakilo, apsivilko chalatą ir tyliai nulipo laiptais į savo kambarį.

„Aš jai taip ir nepasisakiau, kas esanti, neišsiaiškinau ir Embrouzo gyvenimo smulkmenų, – sumurmėjo sau. – Bet ji įsimylėjusi, o tai viską keičia".

3. NUO PUSĖS AŠTUONIŲ IKI DEŠIMTOS PRIEŠPIET

Kiterėja pabudo rami ir atsigavusi. Ji jau buvo nusprendusi pasilikti Nepvoteryje.

Pamačiusi, kad mis Eldklif nebėra, ji apsirengė ir atsisėdo prie lango rašyti laiškų: atsakys Edvardui ir papasakos Ovenui, kaip atvykusi į Nepvoterį. Niūrūs, širdį draskantys vaizdai, kuriuos jai naktį nupasakojo mis Eldklif, vėlesni nakties baubai dabar atrodė niekniekiai ir ji pati pasišaipė iš savo dirglumo.

Rašyti Edvardui laišką jai buvo didelė paguoda, ir kiekvieno žodžio reikšmė atsispindėjo jos veide. Ji jautė, kaip norėtų pasidalyti jo nerimu, kaip lengvai iškęstų skurdą su juo – ir svarstė, koks tas jį slegiantis rūpestis. Bet ji žinojo, kad galų gale viskas išaiškės.

Nustatytu laiku ji smagi nuėjo į mis Eldklif kambarį padėti jai apsirengti – darbas nebeatrodė atkarus, nes jau buvo nebe pareiga, o tiktai paslauga.

Mis Eldklif buvo jau atsikėlusi. Išaušęs rytas gerokai pakeitė jos elgesį su tarnaite – diena, grąžinusi Kiterėjai blaivų protą, taip pat paveikė ir mis Eldklif. Nors ji nė nemanė gailėtis nusisamdžiusi tokią meilią būtybę, kuri jai skaitys, kalbėsis su ja ar gros jai, kai tik ji panorės, bet širdies gilumoje jai buvo apmaudu, kad šitaip pasidavė moteriškai silpnybei išsipasakoti ir įsiaudrinti. Nebūtum pasakęs, kad toji rami ponia, aristokratiškai įsitaisiusi prie tualetinio staliuko ir, regis, kone visai nepastebinti, jog kambaryje dar yra ir tarnaitė, net sveikindamasi su šiąja, – tai ta pati aistringa moteris, kuri vos prieš keletą valandų meldė bučinių.

Ir skaudu, ir nenuneigiama, kaip dažnai tokie prieštaravimai iškyla mumyse pačiuose. Žiūrėk, vakarą praleidžiame spindinčiais, kažkokios šviesos nutviekstais veidais, o atsikeliame kitą rytą – visi žėrintys fejerverkai užgesę, prieš akis tik keletas sulankstytų vamzdžių ir paišinos vielos, vargiai beprimenantys spinduliuojantį paveikslą, traukusį mūsų akį prieš einant gulti.

Jausmai pusbadžiautų, jei nebūtų nakties. Veikiausiai devyni dešimtadaliai neatsargiais prisipažinimais pratrūkusių laiškų pa-

rašyti po devintos ar dešimtos vakaro ir išsiųsti dar neišaušus dienai, kuri užgauliai dėbtelėtų į juos. Nedaugelis tokių laiškų, į kuriuos žvilgtelime atsikėlę rytą, atlaiko šaltą rengimosi meto kritiką.

Abiejų jau atvėsusių moterų mintys dabar sukosi ne apie praėjusią naktį, o apie atšiaurų ankstesnį pokalbį. Pasakiusi, kad Kiterėja galinti nepadėti jai apsirengti, nebent pati to norinti, mis Eldklif staiga pridūrė:

– Galiu pasakyti to vaikino vardą. – Ji įdėmiai pažvelgė į Kiterėją. – Tai Edvardas Springrouvas, mano nuomininko sūnus.

Merginos veidą nutvieskęs raudonis išgirdus su panieka tariamą vardą, reiškusį jai ištisą pasaulį, pasakė viską mis Eldklif.

– A, tai iš tikrųjų jis, ar ne? – paklausė ji. – Ką gi, norėjau pasitikrinti, ar teisingai spėjau. Tai rodo, kad aš ne taip jau labai klydau vertindama vyrus, nors kalbėjau neapibrėžtai, neturėdama omeny jo.

Tai buvo gryniausia tiesa.

– Ką jūs norite pasakyti? – paklausė sunerimusi Kiterėja.

– Pasakyti? Taigi visi žino, kad jis susižadėjęs ir netrukus vestuvės. – Tuos žodžius ji ištarė šiurkštokai ir išdidžiai, lyg keršydama už nakties silpnybę.

Tačiau net ledinę mis Eldklif sujaudino liguista neviltis, atsispindėjusi Kiterėjos veide po šių lengvabūdiškai ištartų žodžių. Mergaitė susmuko į kėdę ir užsidengė veidą rankomis.

– Nebūk kvaila, – ėmė raminti mis Eldklif. – Nagi nenukabink nosies. Gaila, negaliu paneigti fakto, kurį tau ką tik pranešiau, bet manau, kad sužadėtuves galima išardyti.

– Oi ne, ne.

– Nesąmonė! Man jis labai patiko, kol dar buvo visai jaunas, patinka ir dabar. Aš tau padėsiu sužavėti jį ir pavergti. Jau sutramdžiau kvailą praėjusios nakties nenorą, kad tu mane kada nors paliktum – juk beprasmiška tikėtis tokio dalyko. Nusiramink, pasakiau, kad tau padėsiu – ir to pakanka. Jam nusibodo ankstesnė išrinktoji, jis juk seniai išvyko iš namų. Meilė, kurios negąsdina jokie pavojai, pabūgsta savo dievaitės paprastumo, taip jau būna... Na, baik, ką pradėjusi, jei apskritai ketini mane sušukuoti, ir neik iš galvos dėl kažkokio niekniekio.

– Su kuo... jis susižadėjęs? – vien lūpomis pasiteiravo Kiterėja, nes balsas pradingo. Tačiau mis Eldklif neatsakė. Nesvarbu, su-

draudė save Kiterėja. Pakanka, kad jis turi kitą moterį, ir smalsavimas čia nieko nebepadės.

Ji ėmėsi tvarkyti ponią, nelabai suvokdama, ką daranti. Mis Eldklif tęsė:

– Tave jis per lengvai laimėjo. Aš būčiau privertusi jį – ar ką nors kitą – susižadėti prieš suteikdama jam malonumą bučiuoti mano veidą. Bet tu – viena iš tų greit įsimylinčių mergaičių, kurios trokšte trokšta mesti savo širdį po pirmo pasitaikiusio vaikio kojom, kai tik šis ištaria: „Labas rytas". Pirma, nereikėjo taip greit jo įsimylėti; antra, jei jau iškart jį pamilai, reikėjo tai slėpti. O dabar paglostei jo tuštybę: „Dieve mano, ta mergaitė dėl manęs jau pametė galvą!"

Kiterėja dabar troško tik vieno: skubiai užbaigti tualetą, pasakyti misis Moris, kuri stovėjo mažame kambarėlyje ir laukė išpilsčiusi arbatą, supjausčiusi sumuštinius permatomomis riekelėmis ir paruošusi kiaušinius, kad nenorinti valgyti, o paskui viena užsidaryti miegamajame. Bet geranoriškai nusiteikusi ekonomė atsekė jai iš paskos, nešina padėklu su puodeliu arbatos ir sumuštiniu, smagiai ragindama jį suvalgyti.

Liūdesio slegiamiems žmonėms nekaltas linksmumas tolygu beširdžiam lengvabūdiškumui. „Ne, ačiū, misis Moris", – atsakė Kiterėja neatidarydama durų. Nors tai buvo nemandagu, bet linksmo žmogaus, žvelgiančio jai į veidą, tą akimirką Kiterėja nebūtų galėjusi pakęsti. Naikinti neatidėliojant – nors tik apgalvotas naikinimas būna galutinis – toks pirmasis jaunų sužeistų sielų akstinas. Kiterėja priėjo prie savo biuvaro, išsiėmė ilgą kruopščiai rašytą laišką, kupiną jausmingų išsisakymų ir švelnių užuominų, rūpestingai užantspauduotą mažučiu antspaudu su įrašu „Pasitikėjimas", sudraskė jį į daug skutelių ir įmetė krosnin. Dabar didžiausia kančia buvo žvelgti į kai kuriuos žodžius, parašytus jos su tokia meile, ir žinoti, kad egzistuoja tik jų sužalota forma, nebetekusi prasmės, jausti, kad jo akys niekad jų neperskaitys ir niekas niekad nesužinos, kaip uoliai jinai juos vedžiojo.

Šitokios naikinimo nuostatos dažniausiai kyla iš gailesčio sau.

Visų jo užuominų prasmė, jo staigumas išpažįstant meilę, varžymasis iš pradžių ir liūdna kalbos maniera paskui – viskas dabar tapo aišku: tai krūpčiojo jo dar ne visai atbukusi sąžinė, pajutusi išdavystę ir nepastovumą. Dabar jis Londone, ir ji išnyks jam iš atminties lygiai taip, kaip sakė mis Eldklif. Ji atsidūrė gimtojoje Edvardo parapijoje, ir viskas, ką ji mato ir girdi, nuolat primena jį. Gamto-

vaizdis, vakar toks ryškiaspalvis ir tiek daug reiškęs jai, šiandien buvo tuščias kaip apleista pokylių salė – visi išėję, liko tik ji.

Mis Eldklif išgavo jos paslaptį ir dabar vis šaipysis iš jos naivumo. Tai buvo visiškai nebepakeliama: ji čia nepasiliks.

Kiterėja nulipo žemyn. Mis Eldklif jau buvo valgomajame, o kapitonas Eldklifas, kuris negalėms sunkėjant keldavosi vis vėliau, dar nesirodė. Kiterėjai įėjus, mis Eldklif žiūrėjo pro langą, stebėdama baltus dūmus, besidriekiančius išilgai tolimo horizonto, – tai reiškė, kad ten važiuoja traukinys. Ji atsisuko ir klausiamai pažvelgė.

– Turiu jums pasakyti... – prabilo Kiterėja virpančiu balsu.

– Na ką? – paklausė mis Eldklif.

– Aš nepasiliksiu pas jus. Turiu išvykti – toli. Labai gaila, bet tikrai negaliu pasilikti.

– Fui, ir ką mes dar išgirsime? – mis Eldklif iš lėto kritiškai nužvelgė Kiterėjos veidą. – Tu vis dar sielvartauji dėl to netikėlio jaunojo Springrouvo? Žinojau, kad taip bus. Teisus buvo Halamas, pasakęs Džuljetai: visas menkas tavo kadaise turėtas protelis išgaravo per šitą meilę[25]. Žinok, nė girdėti nenoriu apie tavo išvykimą.

– Leiskite man išvykti!

Mis Eldklif paėmė savo naujosios numylėtinės ranką ir griežtai tarė:

– Aišku, būtų absurdiška kliudyti tau, jeigu jau pasiryžai. Bet tavo būsena dabar tokia, kad negali nieko spręsti, ir aš nenoriu klausytis, ką tu ketini pasakyti. Nagi, Kite, eime su manim: tegu šitas ugnikalnis išsiveržia ir nurimsta, o paskui žiūrėsime, ką daryti.

Ji nusivedė Kiterėją į savo darbo kambarį, atidarė stalčių ir ištraukė drobės rietimą.

– Anądien pradėjau jį siuvinėti, o dabar norėčiau, kad tu užbaigtum.

Paskui ji nuvedė mergaitę į jos kambarį.

– Nagi, – tarė, – dabar sėsk čia, dirbk ir atsimink vieną dalyką: jokia dingstimi negali išeiti iš šio kambario dvi valandas, nebent aš tave pašaukčiau – prašau geruoju, brangioji. Kol tu siuvinėsi –

[25] Henris Halamas (1777–1859) savo „XV, XVI ir XVII amžiaus Europos literatūros įvade“ (1837–1839) II t. 392 p. rašo: „Džuljeta yra vaikas, per meilės svaigulį praradęs visą savo menką protelį“.

atsimink, turi siuvinėti, o ne apkluikus spoksoti pro langą – apmąstyk viską ir atvėsk. Tegu kvailas meilės romanas netrukdo tau galvoti kaip patyrusiai moteriai. Jei pasibaigus nustatytam laikui tu vis dar tvirtinsi, kad turi mane palikti, tada gerai. Daugiau nieko nepridursiu. Nagi sėsk ir pažadėk būti čia tiek laiko, kiek aš liepiau.

Nevilties slegiamoms širdims prievarta atrodo palengvėjimas, o Kiterėjai paklusnumas visuomet buvo būdingas. Ji pažadėjo būti čia ir atsisėdo. Mis Eldklif uždariusi duris pasišalino.

Ji siuvinėjo, nuvaikė visas mintis, nuvarvino ašarą ar dvi, paskui prisiminė susitarimą ir siuvinėdama toliau taip įsisvajojo, kad visiškai nebejautė laiko.

4. NUO DEŠIMTOS IKI DVYLIKTOS PRIEŠPIET

Praėjus gal kokiam ketvirčiui valandos, jos mintis iš praeities į dabartį vėl grąžino neįprastas subruzdimas apačioje. Ji atidarė duris ir įsiklausė.

Kažkas lakstė koridoriais, atidarinėjo ir uždarinėjo duris, trypčiojo kieme prie arklidės. Ji nuėjo į kitą miegamąjį, kurio langas atsidarė į kiemą prie arklidės, ir dar suskubo pamatyti ją iš stoties atvežusį vyrą, keliu nujojantį ant juodo arklio – gyvulys lėkė šuoliais. Kitas vyras pasileido kaimo link. Kad ir kas būtų atsitikę, ne jos reikalas klausinėti ar kištis, ypač po griežto mis Eldklif įsakymo – juk ji viso labo tik naujokė tarnaitė, nebent jos paprašytų. Ir Kiterėja vėl atsisėdo nusprendusi, kad neverta pasiduoti tuščiam smalsumui.

Pro jos langą buvo matyti namo priekis, ir čia ji pastebėjo dvasininką, įžengiantį pro duris.

Vėl stojo tyla, kol po ilgo laiko ant to paties arklio, dabar jau suplukusio nuo prakaito, grįžo pirmasis vyras. Arklys risnojo paskui karietą, kurioje sėdėjo pagyvenęs ponas. Vadeliojo livrėja apsitaisęs vaikinukas. Privažiavę prie namų, jie suėjo į vidų, ir vėl viskas nurimo.

Atrodė, kad visa šeimyna – šeimininkas, šeimininkė ir tarnai – užmiršo, jog yra dar ir kažkokia Kiterėja. Ji beveik gailėjosi nusprendusi tuščiai nesmalsauti.

Po pusvalandžio karieta su pagyvenusiu ponu išvažiavo, ir iš namų įvairiomis kryptimis išskubėjo du ar trys žygūnai. Kaimiečiai drobiniais palaidiniais slampinėjo keliu priešais namą arba ramstėsi į medžius, dėbčiodami į langus ir kaminus.

Pasigirdo beldimas į duris. Kiterėja atidarė. Ten stovėjo jauna tarnaitė.

– Mis Eldklif nori jus pamatyti, panele.

Kiterėja nuskubėjo žemyn.

Mis Eldklif stovėjo ant kilimo, alkūne atsirėmusi į židinio atbrailą, ranką prispaudusi prie smilkinio, akis nuleidusi į žemę – visiškai rami, bet labai išblyškusi.

– Kiterėja, – sušnibždėjo ji, – eikš čia.

Kiterėja priėjo.

– Įvyko šis tas labai svarbaus, – tarė ji, o paskui nutilo, tik lūpos virpėjo.

– Kas? – paklausė Kiterėja.

– Mano tėvas... Šį rytą jį lovoje rado negyvą.

– Negyvą! – pakartojo mergina. Atrodė neįtikima, kad toks svarbus įvykis telpa į tokį trumpą žodį.

– Taip, negyvą, – liūdnai sušnibždėjo mis Eldklif. – Jis mirė vienišas, nors aš buvau vos už kelių pėdų. Kambarys, kuriame mes miegojome, tiesiai virš jo kambario.

Kiterėja nekantriai paklausė:

– Kelintą valandą?

– Daktaras sako, greičiausiai tarp antros ir trečios valandos ryto.

– Tada aš girdėjau!

– Ką?

– Girdėjau, kaip jis mirė!

– Girdėjai, kaip jis mirė? Ką tu girdėjai?

– Garsą, kurį jau sykį gyvenime buvau girdėjusi – kai mirties patale gulėjo mano motina. Aš neprisiminiau, kur jį buvau girdėjusi, tik žinojau, kad buvau. Paskui sustaugė šuo – tada jūs pabudote. Nutariau, kad neverta jums pasakoti, ką aš girdėjau kiek anksčiau. – Kiterėja atrodė baisiai susigraužusi.

– Tai būtų buvę beprasmiška, – atsakė mis Eldklif. Tuomet viskas jau buvo baigta. – Atrodė, kad ji kalba ne tik Kiterėjai, bet ir sau, kai sakė: – Ar ne Apvaizda atsiuntė man tave tokiu metu, kad nelikčiau visiškai viena?

Iki šios akimirkos mis Eldklif neprisiminė, kad buvo uždariusi Kiterėją kambary. Ir Kiterėja nepriminė. Dabar vienu metu abiem ta pati mintis vėl atėjo į galvą.

– Ar tu vis dar nori išvykti? – jaudindamasi paklausė mis Eldklif.

– Dabar nebenoriu, – atsakė Kiterėja.

Ji mąstė apie keistą mis Eldklif netekties panašumą į savąją – atrodė, kad tai dar vienas ženklas neapleisti šios moters, taip susijusios su jos gyvenimu, dėl kažkokio menko nemalonumo.

Mis Eldklif apkabino ją nelyginant mylimasis ir susimąsčiusi tarė:

– Mūsų likimai dar labiau susipynė: dabar aš irgi likau be tėvo ir motinos, kaip ir tu. – Ji turėjo omeny kitokį artumą, bet nieko neaiškino.

– Tu mylėjai savo tėvą, Kiterėja, ir raudojai jo?

– Taip, raudojau. Vargšas tėtė!

– Aš visuomet nesutariau su savuoju ir dabar negaliu jo raudoti. Bet tu privalai pasilikti čia visam laikui ir padaryti mane geresnę.

Taigi sutartis buvo sudaryta, ir Kiterėja, kadaise negavusi atsakymo į savo skelbimus, įsitaisė kompanione. Neretai taip atsitinka, kad tarnybą, kurios nerandi ieškodamas, gauni be jokių pastangų, kai tas tikslas tau yra tapęs nebe toks svarbus.

Septintas skyrius

AŠTUONIOLIKOS DIENŲ ĮVYKIAI

1. RUGPJŪČIO SEPTYNIOLIKTOJI

Veiksmo laikas – ketvirta valanda popiet. Vieta – ledi kambarys ar buduaras Nepvoterio dvare. Veikėja – mis Eldklif gedulo rūbais, vieniša sėdinti kambaryje.

Senasis kapitonas buvo palaidotas, perskaitytas jo testamentas. Jis buvo labai trumpas, surašytas kokie penkeri metai prieš mirtį. Jį patvirtino kapitono advokatai, ponai Nitltonas ir Teilingas iš Linkolns Ino Laukų. Visą turtą, kilnojamąjį ir nekilnojamąjį, jis paliko savo dukteriai Kiterėjai naudotis išimtinai ir besąlygiškai su vienintele išlyga, kad būtų išmokėtas palikimas jų giminaičiui pastoriui ir keletas nedidelių sumų tarnams.

Mis Eldklif pasirinko atsisėsti nepatogiausią buduaro kėdę – aukštą, siaura atkalte, ąžuolo karkasu ir sėdyne. Ją laikė kambary tik dėl panašumo į tokią pat nepaprastai menišką seną dėžę ir naudodavo nebent pasilypėti traukiant knygą iš aukščiausios lentynos. Bet ji tiesi sėdėjo šioje kėdėje jau daugiau kaip valandą, nes visiškai nebejautė nei savo veiksmų, nei kūno. Kai įėjo į kambarį, ši kėdė stovėjo arčiausiai, tad susimąsčiusi jon ir klestelėjo.

Ji sėdėjo tokia poza, kuri rodė gilų, įtemptą, sukoncentruotą mąstymą, ir pati, regis, buvo išlieta iš bronzos. Kojos suglaustos, visa kiek palinkusi į priekį, visiškai neatsirėmusi į kėdės atkaltę, rankos ant kelių, akys įbestos į suolelį kojoms pasidėti.

Pagaliau ji sujudėjo ir pabarbeno pirštais į stalą prie šono. Užspaustos mintys pagaliau surado kažkokį kelią prasiveržti. Ji tuo dažniau krutėjo, kuo labiau gilinosi į ramybės neduodančią problemą. Atsilošė ir giliai įkvėpė, paskui atsisėdo šonu ir ranka pasirėmė kaktą. Atsistojo, perėjo kambarį, iš pradžių išsiblaškiusi, bet tokiu pat ryžtingu veidu kaip visada; pamažu jos veido išraiška sušvelnėjo, žingsniai tapo lengvesni ir sulėtėjo; galvą grakščiai pakėlė ir daugiau nebenuleido. Atslūgus įtampai, ji kaip gulbė ėmė taisytis plunksnas.

– Taip, – garsiai ištarė ji. – Sunkiausia atsikviesti jį čia, kad nesuprastų, jog turiu kitokį tikslą, ne tik pasisamdyti reikalingą žmogų, bet manau, kad pavyks tai sutvarkyti.

Ji paskambino naujajai kambarinei – ramiai, šiek tiek žilstelėjusiai keturiasdešimtmetei moteriškei.

– Pasiteiraukite mis Grėj, ar ji negalėtų ateiti pas mane.

Kiterėja buvo netoliese ir atėjo.

– Ar tu ką nors išmanai apie architektus ir matininkus? – netikėtai paklausė mis Eldklif.

– Ką nors? – atsiliepė Kiterėja, pasistiepdama ant pirštų; nes nevisiškai suprato klausimą.

– Taip, ar išmanai ką nors, – pakartojo mis Eldklif.

– Ovenas yra architektas ir matininko braižytojas, – atsakė mergaitė ir pagalvojo apie kitą žmogų, besiverčiantį tuo pačiu.

– Aha! Kaip tik todėl tavęs ir paklausiau. Kokius darbus dirba architektai? Manyčiau, kad, be kitų dalykų, jie sudarinėja dvarų planus ir prižiūri vykdomus darbus?

– Tiesą sakant, tokios yra valdytojo pareigos – bent jau aš taip įsivaizduoju. Kaimo architektai dirba tokius darbus, miesto – ne.

– Žinau, vaikeli. Bet man atrodo, kad valdytojo darbas neapibrėžtas ir nepastovus. Kaip tu manai, ar negalėtų valdytoju dirbti žmogus, baigęs architektūros mokslus?

Kiterėja abejojo, ar tikras architektas to imtųsi.

Didžiausias malonumas klausiant kieno nors nuomonės – galimybė su ja nesutikti. Taigi mis Eldklif ryžtingai atkirto:

– Nesąmonė! Žinoma, imtųsi. Ar tavo brolis Ovenas sudarinėja tokių pastatų – vasarnamių, arklidžių, sodybų ir panašiai – planus?

– Taip, sudarinėja.

– Ir prižiūri jų statybą?

– Taip.

– Ir matuoja žemę?

– Taip.

– Ir jis nusimano apie tvoras ir griovius – kokio pločio jie turėtų būti, apie ežias, niveliavimą, medžių sodinimą vėjui sulaikyti, medienos matavimą, viską apie namus ir taip toliau?

– Niekad negirdėjau jo apie tai kalbant ir manau, kad tai daro misteris Gredfildas. Ovenas gali būti dar nepatyręs.

– Taip, tavo brolis, žinoma, dar per jaunas tokiam darbui. O kur dar nuomos, mokesčiai ir krautuvininkų sąskaitos? Bijau, Kiterėja,

kad tu išmanai apie šį reikalą neką daugiau už mane... O dabar išeinu, – tarė ji. – Šiandien tau nereikės eiti su manim pasivaikščioti. Prasimanyk ką nori iki vakarienės.

Mis Eldklif uždarė duris ir laiptais nusileido į kiemą, paskui pasuko į kairę per krūmynus, atkėlė vartelius ir patraukė apleistu, lapais nužertu keliu, vedančiu į pakalnę. Ji ėjo, kol pasiekė gilią daubą – žemiausią vietą giraitėje.

Čia medžiai buvo taip susipynę šakomis, o šios karojo taip arti žemės, kad per visą vasaros dieną vargiai bent kiek sušildavo vėsus šios vietovės oras. Gaivumą čia palaikė šaltiniai, kurių vanduo slūgsojo prie pat žemės paviršiaus, ir gilus upokšnis netoliese, vangiai srūvantis aukštos sienos ir krūmų šešėlyje. Eidama keliu, kuris dabar vingiavo upelio pakrante, ji pasiekė sienos kiaurymę, atveriančią didžiulį nuošalų užkampį, iš kurio dusliai kriokdamas putomis virto upokšnis. Dar pora žingsnių – ir ji atsidūrė priešais tą nuošalią vietą, kurios tolimoji riba buvo krioklys, atsivėręs visu grožiu. Viršum jo matėsi giedras pusmėnulio formos dangus, įrėmintas tilto linkio per sraunumą ir medžių.

Kad ir koks gražus buvo vaizdas, ten ji nežiūrėjo. Iš tos pačios vietos vėrėsi ir kita panorama, ne tokia niūri kaip upokšnis iš dešinės arba visur stūksantys medžiai. Kelias ir giraitė šalia jo baigėsi už keleto jardų, kur žemė pradėjo kilti ir tolimame pievelės pakrašty prieš akis atsivėrė senųjų dvaro rūmų liekanos, gražiai aprėmintos tamsaus alėjos pakrašty stūksančių medžių brūkšnio. Štai šitas vaizdas ir domino mis Eldklif – ne meniniu ar istoriniu, bet praktiniu požiūriu: ar galima jį pertvarkyti pagal nūdienos reikalavimus.

Priešais, atsiskyręs nuo kitų, stūksojo seniausias statinys – vartų arka, kurios šonuose dar buvo išlikę dviejų bokštelių cokoliai. Pačią arką beveik slėpė vijokliai, išsirangę įdubusio stogo pakraige ir lipantys aukštyn frontonu iki pat Eldklifų giminės herbo, užmauto ant šelmens. Už kokių dešimties ar dvidešimties jardų nuo arkos stovėjo vienintelė dar nesuirusi pagrindinio pastato dalis – Elžbietos laikų liekana, kurią sudarė trys frontonai ir skersinis stogas. Palei sieną matėsi nelygios linijos, rodančios vietas, kur kadaise būta kitų, dabar nugriautų, frontonų. Beveik visi langai, skersiniais padalyti į penkias ar šešias angas, buvo užmūryti, išskyrus du ar tris, o likusioje pastato dalyje negrabiai sudėti pirkių langų rėmai, aišku, tinkami tam, kam dabar buvo naudojamas senasis dvaras: jo

pirmame aukšte buvo įrengti maži kambariukai – butai dviem darbininkams su šeimomis, o antrasis paverstas daržovių ir vaisių sandėliu.

Šių įspūdingų namų savininkė, apžvelgusi juos iš tolo, prisiartino prie sienų ir įžengė į seną grįstą kiemą, kurio akmenis buvo išvarčiusi į šonus ir iškilnojusi besikalanti žolė. Du ar trys vaikiukai, susikišę pirštus į burną, išlindo laukan pasižiūrėti, o paskui paslaptingai šnibždėdamiesi nukūrė pas motinas pranešti, kad ateina mis Eldklif. Tačiau mis Eldklif vidun nėjo. Ji apžiūrėjo viską iš lauko, stropiai apėjo visą pastatą, paskui pasuko į pašalį, kur suversti rąstai ir tašai, pjūklai, lentos, tekėlai, statybinių akmenų ir plytų krūvos rodė, kad čia – dvaro statybų centras.

Ji stabtelėjusi apsidairė. Žmogus, pamatęs ją pro dirbtuvės langą, išėjo laukan ir pagarbiai nusiėmė skrybėlę. Po tėvo mirties ji pirmą kartą išėjo iš namų.

– Strudenai, ar šioje senojoje sodyboje galima per daug nesivarginant įrengti padorų būstą? – pasiteiravo ji.

Mechanikas pasvarstė ir apmąstęs visas galimybes prabilo:

– Jūs neužmiršote, ponia, kad du trečdaliai sodybos jau nugriauti arba sunykę?

– Ne, neužmiršau.

– O kas liko, irgi vos gyva.

– Kodėl?

– Namas taip suardytas iš vidaus, rengiant butus, kad visa konstrukcija suskilinėjo.

– Bet išgriovus padarytas pertvaras ir šį tą pridūrus iš lauko, jame dar galima būtų įrengti šešetą ar aštuonetą gerų kambarių?

– Taip, ponia.

Kiek maždaug tai kainuotų? Šis klausimas visada iškildavo kalbant su prižiūrėtoju apie tokius reikalus. Didžiai jo nuostabai, mis Eldklif šito nepaklausė. Žmogelis pamanė, kad jai taip svarbu pertvarkyti senąjį namą, jog ji užmiršo net tai, ką savininkės instinktas būtinai turėjo priminti.

– Dėkoju, to pakanka, Strudenai, – tarė ji. – Matai, labai galimas dalykas, kad čia greitai įvyks šiokių tokių ūkinių permainų.

Strudenas vargais negalais ištarė „taip“ ir, regis, susirūpino.

– Kapitonui Eldklifui esant gyvam, kai tu vadovavai darbams, o jis buvo kartu ir valdytojas, viskas ėjo gerai. Bet dabar gali prireikti valdytojo, į kurio pareigas įeis dalykai, iki šiol buvę ne tik velionio

šeimininko, bet ir tavo rankose. Noriu pasakyti, kad jis vadovaus viskam nuo pradžios iki galo.

– Tai... manęs nebereikės, ponia? – drebančiu balsu paklausė prižiūrėtojas.

– Na taip, nebent sutiktum pasilikti dirbtuvių ir sandėlio vedėju. Nenorėčiau tavęs prarasti, taigi pasvarstyk. Po kelių dienų pasikviesiu.

Palikusi jį nežiniai, iš to kylančiam aplaidumui ir galybei bemiegių naktų, taip pat nė nepaliestų vakarienių, mis Eldklif, žvilgtelėjusi į laikrodį, grįžo į dvarą. Ji ketino susitikti su savo advokatu misteriu Nitltonu, kuris grįždamas iš Badmouto į Londoną turėjo pakeliui užsukti į Nepvoterį.

2. RUGPJŪČIO DVIDEŠIMTOJI

Šeštadienį po misterio Nitltono vizito į Nepvoterio dvarą laikraščiuose „Laukas" ir „Statybininkas" pasirodė skelbimas: „DVARO VALDYTOJAS. Skubiai reikalingas garbingas ir įgudęs profesionalas prižiūrėti maždaug 1000 akrų ploto dvarą, kuriame ketinama pertvarkyti žemės ūkį ir pradėti statybas. Tai turėtųbūti išsilavinęs, nevedęs ir ne vyresnis kaip trisdešimties metų vyriškis. Didelis pranašumas – turėti ne tik praktinių, bet ir meninių gebėjimų projektuoti bei planuoti. Atlyginimas – 220 svarų ir butas senajame dvare. Kreiptis į advokatus Nitltoną ir Teilingą Linkoln Ino Laukuose".

Tą dieną, kai išėjo abu laikraščiai, mis Eldklif buvo atsiųsta po vieną egzempliorių. Vakare ji pasakė Kiterėjai, kad paskelbė ieškanti valdytojo, kuris gyvens senajame dvare, ir parodė laikraščius su skelbimais.

„Ką tai reiškia?"– susimąstė mergaitė. Matyt, tai slaptas pranešimas, kaip ir kiti, kasdien jai persakomi. Vis dėlto atrodė, kad šis svarbesnis negu kiti. Ji prisiminė pokalbį apie architektus, matininkus ir savo brolį Oveną. Mis Eldklif žino, kad jo tarnyba atsitiktinė, kad jis išsilavinęs ir praktiškas, kad širdį atiduoda savo darbui ir viskam, ką daro. Galbūt mis Eldklif priimtų jį, jeigu jis nurungtų kitus varžovus? Ji ryžosi paklausti:

– Gal būtų gerai, kad Ovenas atsilieptų?

– Ne, – griežtai atkirto mis Eldklif.

Šitokie kategoriški atsakymai jau nebegąsdino Kiterėjos. Mis Eldklif šiurkštumas – dar ne blogiausia. Kiterėja pagalvojo apie

kitą žmogų, kurio vardas, nepaisant ketinimų, ašarų, išsižadėjimų ir įžeisto išdidumo, skambėjo jos ausyse kaip sena miela melodija. Tas vyras galėtų būti net ir karaliaus dvaro valdytoju.

– Ar būtų kokios naudos, jei atsilieptų Edvardas Springrouvas? – paklausė ji, ryžtingai ištardama pavardę.

– Visiškai jokios, – atrėžė mis Eldklif tuo pačiu griežtu tonu.

– Labai žiauru taip kalbėti.

– Nepatempk lūpos kaip mažas vaikas – tokia tu, beje, ir esi. Man nereikalingi tokie žmonės kaip aniedu, nes aš turiu rūpintis dvaro, o ne kokio nors žmogaus nauda. Tas, kurio man reikia, turi būti baigęs specialius mokslus. Jau sakiau, kad kitą savaitę vykstame į Londoną, ir kaip tik šituo reikalu.

Kiterėja suprato neatspėjusi, kodėl mis Eldklif pasakė jai apie laikraščius, ir parašė broliui, jeigu pamatysiąs skelbimą, tai atsiliepti į jį beprasmiška.

3. RUGPJŪČIO DVIDEŠIMT PENKTOJI

Praėjus penkioms dienoms po šio pokalbio, jos išvyko į Londoną ir ten beveik neatsikvėpusios patraukė į advokatų kontorą Linkolns Ino Laukuose.

Jos išlipo priešais būdingus tokioms įstaigoms vartelius, kurie, kaip ir dera, visuomet būdavo atkelti, o iš abiejų pusių stypsojo po žibinto stovą be žibintų. Šiuo metų ir paros laiku darbavosi tik rūdys. Vartų virpstai apačioje buvo taip surūdiję, kad pasidarę ne storesni už vielą, o kadaise juos dengusius dažus visiškai sunaikinęs tas pats klastingas vėžys, kuris lupinėjo dažus dribsniais, apnuogindamas kraujo raudonumo geležį ant statinių, stovų ir vartelių vyrių.

Bet už tvoros vaizdas buvo kitoks. Kiemas ir kontora buvo visiška priešingybė juos supantiems trūnėsiams. Viršum slenksčio ir už jo tvyrojo gaiviai ori atmosfera, o rūpestingai nušluotame kieme nesimatė nė dulkelės.

Misteris Nitltonas, ką tik atvykęs iš Margeito, kur buvo apsistojęs su šeima, laukė laiptų viršuje, kol jodvi lipo aukštyn. Jis mandagiai įsivedė jas į vidų.

– Ar čia nėra kokio ramaus kambarėlio, kur ši jauna ledi galėtų pasėdėti, kol mes kalbėsimės? – paklausė mis Eldklif.

Ji dabar mėgo viešai rodyti savo rūpinimąsi Kiterėja, o paskui, kai jodvi parvykdavo namo, žeminti ją.

– Yra misterio Teilingo kabinetas. – Ir Kiterėja buvo palydėta į vieną iš nuošalesnių kambarių.

Visi socialiniai apibendrinimai santykiniai, absoliučią tiesą galima tik įsivaizduoti. Mis Eldklif atrodė, kad Nepvoterio plikbajoriai yra neišmanėliai, o patyrusioms misterio Nitltono akims neišmanėlė atrodė ji pati.

– Na, – tarė ledi, likusi viena su advokatu, – koks mūsų skelbimo rezultatas?

Buvo vėlyva vasara. Nekilnojamojo turto, statybos, technikos ir topografijos pasaulis apmiręs. Į skelbimą buvo gauti keturiasdešimt penki atsiliepimai.

Misteris Nitltonas vieną po kito išdėliojo juos priešais mis Eldklif.

– Jūs turbūt norėsite pati kai kuriuos perskaityti, madam? – paklausė jis.

– Taip, žinoma, – atsakė ji.

– Nevarginsiu jūsų šitais, gautais iš tikrai netinkamų asmenų, tai iškart matyti, – kalbėjo jis ieškodamas krūvoje dviejų ar trijų, kuriuos buvo pasižymėjęs, o kitus suėmė į saują. – Tas, kurio mums reikia, yra va tarp šitų, jei neklystu, ir iš jų vertėtų pasirinkti vieną kitą pokalbiui.

– Norėčiau pamatyti visus, bent peržvelgti, tokia tvarka, kokia jie buvo gauti, – maloniai paprašė ji.

Regis, jis pamanė, kad ji tik tuščiai jį gaišina, bet nuvijęs šią mintį išskleidė visus laiškus ir sudėjo priešais ją. Jam krito į akį, kad peržvelgti jinai skiria ne daugiau laiko negu jis – tik tiek, kiek reikia ištraukti iš voko. Akies kampučiu jis slapta dirstelėjo į ją ir pastebėjo, kad ji pasižiūri tik į pavardę laiško apačioje, o paskui be ceremonijų deda jį į šalį. Nieko sau, pamanė jis, šitaip aiškintis keturiasdešimt penkių vyrų privalumus. Tie iš kailio nėrėsi, smulkiai dėstydami priežastis, kodėl mano esą tinkami tokiai tarnybai, o ji štai jau pažvelgė į paskutinį laišką ir padėjo jį prie kitų.

Paskui pareiškė, kad, jos nuomone, geriausia būtų gauti kuo daugiau atsakymų prieš apsisprendžiant: „Kad turėtume didesnes galimybes rinktis. Kaip jūs manote, ponas Nitltonai?“

Jis atsakė manąs, kad vargu ar bereikia daugiau negu yra ir kad jeigu jie lauks dar ilgiau, tai gali atsitikti, jog kai kurie iš dabar pasisiūliusiųjų vėliau nebeatsilieps.

– Nieko baisaus, rizikuosime, – atsakė mis Eldklif. – Išspausdinkite skelbimą dar kartą, o tada jau spręsime.

Misteris Nitltonas nusilenkė ir, matyt, tarė sau, kad mis Eldklif, vieniša ir iki šiol jokių reikalų netvarkiusi moteris, labai įkyri klientė. Bet ji buvo turtinga ir vis dar graži. „Nauja šluota gerai šluoja. Bet greit jai nusibos valdyti dvarą", – ir jis atsisveikino su ja įprastai meiliai.

Paskui abi moterys nuvažiavo vakarų pusėn. Vaterlo aikštėje išlipusios iš karietos, pėsčios nuėjo Pel Melo gatve, kur vietoj pasidabinusių klubų lankytojų, išraudusių nuo svaigalų, būriavosi nuo švino išblyškę dažytojai lininėm prijuostėm. Priėjus Žaliąjį parką, Kiterėja pasiūlė truputį prisėsti po jaunomis guobomis kalvos papėdėje. Tą jos ir padarė: iš kairės dundėjo Pikadilis, iš dešinės stūksojo vienuoliškai uždari Sent Džeimso rūmai, o priešais mėlyno Lambeto dangaus fone metalu spindėjo Parlamento rūmų bokštas su laikrodžiu.

Mis Eldklif dar tebesinešiojo rankoje laikraštį, ir kol Kiterėja dairėsi aplinkui, ji vis dirsčiojo į skelbimą.

Tyliai atsidususi, ji ėmė lankstyti laikraštį, ir čia jos akis užkliuvo už dviejų gretimų skelbimų pirmame puslapyje: vienas skelbė kažkokią paskaitą Architektų instituto nariams, o kitas buvo skirtas visiems ir pranešė, kad piešinių paroda Instituto rūmuose bus uždaryta savaitės pabaigoje.

Jos akys sužibo. Pasiuntusi Kiterėją karieta atgal į viešbutį, ji apsuko Pikadilį, išėjo į Bondo gatvę ir nužingsniavo tiesiai į Institutą. Vestibiulyje sėdėjo sekretorius. Užsimokėjusi ir kartu su keletu vyriškių, vienintelių parodos lankytojų, dirstelėjusi į vieną kitą piešinį ant sienos, ji grįžo atgal ir paklausė, ar negalėtų susipažinti su dalyvių sąrašu. Šypsodamasi pridūrė, kad šiek tiek susijusi su architektų pasauliu ir domisi kai kuriomis pavardėmis.

– Prašom, madam, – atsakė sekretorius, mandagiai paduodamas jai brošiūrą su pavardėmis.

Mis Eldklif tol sklaidė lapus, kol atsivertė raidę M. Pavardę, kurios jai reikėjo, rado. Pridėtas ir adresas, kaip visų kitų: nuomojami kambariai netoli Čering Kroso. Mis Eldklif visuomet manė, kad „kambariai" reiškia, jog nuomininkas nevedęs. Ji sušnibždėjo: „Dar vis tenai".

Ji turėjo dar vieną prašymą, bet šis jau labiau krito į akis už pirmąjį, ir visas paslaptingumas, dabar turėjęs gaubti jos elgesį,

galėjo nueiti niekais. Jos tikslas buvo gauti vieną iš Instituto spaudu pažymėtų vokų, gulinčių ant sekretoriaus stalo. Norėdama jį gauti, jinai ketino paprašyti leidimo parašyti raštelį.

Bet sekretorius buvo kaip tik nuėjęs į kitą salės galą prie vieno vyro, kuris kažko teiravosi apie graviūrą ant sienos. Minties greičiu mis Eldklif atsidūrė prie stalo, ištiesė ranką, čiupo vieną voką ir įsibruko į kišenę.

Dar dvi ar tris minutes ji slampinėjo po parodą, paskui išėjo ir grįžo į viešbutį.

Čia ji iškirpo Nepvoterio skelbimą iš laikraščio, įdėjo jį į pavogtąjį Instituto spaudu pažymėtą voką ir apvaliom raidėm nelyginant koks klerkas užrašė adresą, kurį buvo susiradusi dalyvių sąraše:

Ponui Enėjui Menstonui
Vaikhem Čeimbersas
Spring Gardensas

Tuo ir baigėsi jos darbai pirmąją dieną Londone.

4. NUO RUGPJŪČIO DVIDEŠIMT ŠEŠTOSIOS IKI RUGSĖJO PIRMOSIOS

Abi Kiterėjos tebegyveno Vestminsterio viešbutyje. Mis Eldklif pranešė kompanionei, kad reikalai sulaikys jas Londone dar savaitę. Dienos slinko lėtai ir ramiai, kaip paprastai mieste tokiu metų laiku: langinėmis uždarinėti langai aikštėse ir terasose nelyginant balti neregių akių obuoliai žvelgė į jas. Ketvirtadienį atėjo misteris Nitltonas ir atnešė krūvą atsiliepimų į skelbimą. Kiterėja klausėsi pokalbio, nes mis Eldklif paprašė ją pasilikti – tokia buvo ponios užgaida ar sumanymas.

Į antrą skelbimą atėjo dar dešimt laiškų – iš viso penkiasdešimt penki. Mis Eldklif juos peržiūrėjo kaip ir pirmiau. Vienas buvo nuo Enėjaus Menstono: Turngeito gatvė 133, Liverpūlis.

– Ką gi, misteri Nitltonai, dabar rinkitės jūs, o aš dar pridėsiu vieną ar du, – tarė mis Eldklif.

Misteris Nitltonas peržiūrėjo visą krūvą laiškų, liudijimų ir rekomendacijų ir suskirstė juos į dvi krūveles. Menstono raštą jis nė nedirstelėjęs švystelėjo prie atmestinų.

Mis Eldklif skaitė ar apsimetė skaitanti paskui jį. Jam baigus, išrinktųjų krūvelėje gulėjo penki laiškai.

– Ar norėtumėt ką nors pridėti prie šių? – paklausė jis atsisukdamas į ponią.

– Ne, – lengvabūdiškai atsakė ji. – Na, dar du ar trys mane gerokai sudomino, – pridūrė kažko ieškodama didžiajame pluošte.

Ištraukė tris laiškus. Vienas buvo Menstono.

– Tai šitiems aštuoniems ir pranešiu, – tarė advokatas imdamas aštuonis laiškus ir dėdamas atskirai.

Jie atsistojo.

– Mis Eldklif, jei aš būčiau pats suinteresuotas, – staiga išsprūdo jam ir jis paėmė vieną laišką, – nedelsdamas pasirinkčiau šitą žmogų. Jis rašo sąžiningai, nebijo pasisakyti ko, kaip jam atrodo, nelabai išmano – retas atvejis atsiliepiant į tokius skelbimus. Jo rekomendacijos puikios, be to, jis pasižymi savybėmis, kurios retai pasitaiko visos drauge. Keista, bet šiaip jis ne dvaro valdytojas. Buvo auklėjamas fermeriu, studijavo statybą, kurį laiką prekiavo nekilnojamuoju turtu, paskui tapo architekto mokiniu, o dabar yra kvalifikuotas architektas, nekilnojamojo turto agentas ir matininkas. Tas vyrukas turi gerą galvą, jūsų dvarui tokia tikrai praverstų. – Kalbėdamas jis vis tapšnojo laišką. – Taip, aš nedelsdamas jį pasirinkčiau, jeigu man pačiam reikėtų.

– O aš ketinu, – nenuoširdžiai tarė ji, – pasirinkti šitą tiesiog iš užgaidos, kuriai, be abejo, negalima nuolaidžiauti, kai sprendžiami praktiniai dalykai.

Kiterėja, kuri ilgai žiūrėjo pro langą, o paskui vartė laikraščius, dabar susidomėjo protingosios mis Eldklif ir įžvalgiojo advokato derybomis ir šios jai pasirodė panašios į lošimą. Ji klausiamai pažvelgė į abu laiškus – vieną laikė mis Eldklif, kitą – misteris Nitltonas.

– Kaip jūsiškio pavardė? – paklausė mis Eldklif.

– Kokia ten... – tarė advokatas, ieškodamas puslapio apačioje, – kokia ten jo pavardė? Edvardas Springrouvas!

Mis Eldklif dirstelėjo į Kiterėją, kuri čia raudo, čia balo ir maldaujamai žvelgė į mis Eldklif.

– O maniškio pavardė, – tarė mis Eldklif, irgi žvilgtelėjusi į laišką, – man regis... taip... Enėjas Menstonas.

5. RUGSĖJO TREČIOJI

Šis rytas buvo numatytas pokalbiams, kurie turėjo vykti advokatų kontoroje. Misteris Nitltonas ir misteris Teilingas tą dieną abudu

buvo savo kontoroje ir kandidatus vieną po kito įleisdavo į atskirą kambarį. Prie lango sėdėjo mis Eldklif, užsidengusi veidą šydu.

Laiškuose advokatas paskyrė kiekvieno kandidato apklausai po 10–15 minučių. Atvykę jie būdavo palydimi vidun ir trumpai bei dalykiškai šnektelėdavo su misteriu Nitltonu. Mis Eldklif nei judėjo, nei žodžio tarė, kol vyko pokalbiai. Buvo galima pamanyti, kad jos tai visai nedomina, bet įdėmiau pasižiūrėjus pro šydą, slepiantį jos veidą, paaiškėdavo, kad dviejų gyvų juodų akių spinduliai nenukrypsta nuo advokato ir jo pašnekovų.

Springrouvas atėjo penktas, Menstonas – septintas. Kai visi buvo išklausinėti ir išėjo paskutinysis, Nitltonas, kaip ir praėjusį kartą, maloniai pasiteiravo mis Eldklif, kuris iš aštuonių jai labiausiai patikęs.

– Aš vis tebemanau, – tarė jis, – kad penktasis, su kuriuo kalbėjomės, Springrouvas. Tas žmogus, kurio laiško aš iškart nusitvėriau, daug tinkamesnis už kitus, trumpai tariant – apskritai tinkamiausias.

– Labai gaila, bet mano nuomonė kitokia. Aš vis dar tebesilaikau savo – misteris Menstonas yra geriausiai išauklėtas, tinkamiausiai laikosi, be to, ir specialistas puikus. Manau, kad ilgainiui jis man labiausiai praverstų.

Misteris Nitltonas žvelgė pro langą į nubaltintą teismo pastato sieną.

– Žinoma, madam, jūsų nuomonė gali pasirodyti visiškai teisinga. Žinau, kad instinktas dažnai nurodo moterims trumpiausią kelią prieiti prie tokių pat išvadų, prie kurių vyrai prieina tik po kruopščių apskaičiavimų, besiremiančių ilgalaike patirtimi. Bet turiu pasakyti, kad aš jo nesiūlyčiau.

– O kodėl gi, dėl Dievo meilės?

– Na, pirmiausia pažvelkime į jo laišką. Jis neatsiliepė, kol skelbimas nebuvo išspausdintas pakartotinai – tai pirmas dalykas. Jo laiškas drąsus ir atviras, toks drąsus ir atviras, kad jį įdėmiai perskaičius kyla mintis, jog jį padiktavo ne sąžiningumas, o sąžinė be skrupulų. Jis parašytas nenuoširdžiai – matyt, vyrukas pats jaučia apgaudinėjąs mus teigdamas, jog tinka tokiai tarnybai. Jis bando ją gauti tik dėl viso pikto, nenorėdamas pražiopsoti nė vienos pasitaikiusios progos.

– Gal jūs ir teisus, misteri Nitltonai, bet aš nevisiškai suprantu, kuo remdamasis šitaip samprotaujate.

– Kaip pastebėjote, jis turi tik miesto architekto, dirbančio kontoroje, patirtį, o mums tokia patirtis nereikalinga. Jums reikia žmogaus, kuris gerai išmanytų žemės nuosavybę kaime, – žmogaus, kuris, jei ir nėra dirbęs kaime anksčiau, būtų gyvenęs kaime, nusimanytų apie žemės nuomą, kaimo statybas, ūkininkavimą ir panašiai.

– Jis atrodo kur kas intelektualesnis už kitus.

– Taip, galbūt – šiuo atveju, mis Eldklif, jūs teisi. Dar daugiau – jis yra gabus ir netrukus išmoks visa, ką reikia, ir bus tinkamas šiai tarnybai – dėl to aš neabejoju. Bet atvirai kalbant, – čia jis ėmė berti žodžius kaip žirnius, – aš jokiu būdu nerizikuočiau patikėti jam savo dvaro. Tiesiai šviesiai sakau, madam.

– Bet ar nepagrįstumėte tiksliau, – tarė ji jau kiek suirzusi, – kodėl gi?

– Jis yra veiklus sibaritas, o tatai labai blogas savybių derinys – ir labai retas.

– Aha. Dėkoju, kad paaiškinote, misteri Nitltonai, – tarė mis Eldklif krūptelėdama ir parausdama iš apmaudo.

Misteris Nitltonas abejingai linktelėjo parodydamas, kad suvokė, ko iš jo nori, nesvarbu, gerai tai ar blogai.

– Ir aš nuoširdžiai įsitikinusi, kad nebeverta jūsų ilgiau dėl to varginti, – tęsė ledi. – Jis pakankamai geras tokiai nereikšmingai vietelei kaip Nepvoteris. Žinau, kad su bet kuriuo kitu neištverčiau nė mėnesio. Išbandysime jį.

– Aišku, mis Eldklif, – atsakė advokatas. Ir misteriui Menstonui buvo pranešta, kad jis nugalėjo savo varžovus.

– Ar pastebėjai tada, kai buvai kambary, kad ji jau vos valdosi? – paklausė Nitltonas Teilingo, kai interesantė išėjo iš kontoros. Nitltono vertinimai būdavo kaip šiaurės pašvaistė – be saulės ir be šešėlių. Smerktiną gudrumą, kuriuo jis pasižymėjo dar vaikas būdamas, Tobulintojas Laikas pavertė garbingu apdairumu.

Juk dažnai būna, kad naivaus vaiko yda vėliau, nugyventų metų patirties praturtinta, tampa dorybe.

– Ji vos nesprogo iš pykčio, kai aš apibūdinau jos vyruką, – tęsė Nitltonas. – Gražus veidas jai svarbiau už profesinį pasirengimą. Jie yra kada nors anksčiau susitikę, aš tai pastebėjau.

– Jis, regis, to neprisimena.

– Jis ne. Tai mane šiek tiek suglumino. Bet dar niekada nesu matęs taip spindinčio meile moters veido. Vargšė senmergė, ji jam

beveik į motinas tinka. Jei tas Menstonas koks intrigantas, ves ją – tai taip pat tikra, kaip kad aš esu Nitltonas. Vis dėlto tikėkimės, kad jis padorus žmogus.

– Nemanau, kad jinai jį įsimylėjusi, – tarė Teilingas, kuris tik trumpai matė Nepvoterio savininkę ir būsimąjį jos dvaro valdytoją, tad jam buvo sunku susitaikyti su mintimi, kad mis Eldklif elgėsi kaip įsimylėjusi moteris.

– Ką gi, tu jaunesnis ir dar neužmiršai, ką reiškia būti karštai įsimylėjusiam, – nerūpestingai atkirto Nitltonas. – Gali ir toliau manyti apie žmones tik gerai.

Aštuntas skyrius

AŠTUONIOLIKOS DIENŲ ĮVYKIAI

1. NUO RUGSĖJO TREČIOSIOS IKI DEVYNIOLIKTOSIOS

Mis Eldklif švelnumas Kiterėjai tarp irzulio priepuolių vis didėjo, kol tapo aklu prieraišumu. Kaip tropikų gamta po niokojančių liūčių vešėte suveša, taip ir mis Eldklif už savo audras atsilygindavo besaikiu gerumu. Rodės, ją visiškai pakeitė glaudus ryšys su jauna mergina, kurios kuklumas buvo nesugadintas, o paprastumas tobulas ir kartu moteriškai žavus. Kiterėja nuoširdžiai patenkinta pastebėjo daranti mis Eldklif gerą poveikį. Merginos mintys ir įpročiai, kuriuos ponia iš pradžių mėgdžiojo iš užgaidos, ilgainiui ėmė jai teikti tikrą džiaugsmą. Jos kalbėdavo rytines ir vakarines maldas, svajodavo gryname ore, mokydavosi atmintinai kokį eilėraščio posmelį rengdamosi.

Bet kad ir kaip ji rodė savo palankumą, Kiterėja nieko, be dėkingumo, jai nejautė, nors dėkinga jautėsi visuomet. Šeimininkės praeitį gaubiantis paslaptingas debesis, kurį šiek tiek nušvietė virpanti šviesa, tik dar labiau išryškindama neįžvelgiamą tamsybę, kėlė jai jausmą, kurį nelabai perdedant galima pavadinti siaubu. Jai būtų buvę daug maloniau, jei ši moteris, nepastovi kaip tekantis vanduo, vis tokia pat ir vis kitokia, būtų su ja elgusis santūriau. Kad jos bendravardė būtų susitepusi niekšingu nusikaltimu ar pritarusi jam, ji netikėjo, tačiau beprotiški ledi jaunystės nuotykiai, regėjos, buvo labiau susiję su tamsiais, o ne šviesiais darbeliais.

Kartais atrodydavo, kad mis Eldklif tuoj tuoj prabils apie paslaptį, bet pasvarsčiusi vis susilaikydavo. Kiterėja vylėsi, jog laikui bėgant išgirs prisipažinimą ir tada galės nuraminti sielą, kuri, matyt, buvo pažinusi didelę kančią.

Kiterėja nebuvo tokia santūri savo praeities atžvilgiu kaip mis Eldklif. Nors ji niekad neprasitarė žinanti, kad mis Eldklif ir jos tėvo meilė baigėsi keistai, bet dėl įgimto atvirumo labai nesisaugojo, ir mis Eldklif pavyko žodis po žodžio išpešti visas tėvo gyvenimo smulkmenas. Kiterėja matė, kokia didelė mis Eldklif užuojauta Embrouzui Grėjui, ir tai šiek tiek sušvelnindavo ūmius ponios pagiežos protrūkius.

Taip ji ir gyveno nežinioje. Dvaro tarnai pastebėjo, kad mis Eldklif ir jos kompanionę sieja kažkoks slaptas ryšys. Bet kadangi tai buvo dvi moterys, o ne moteris ir vyras, elgėsi jos subtiliai ir tauriai, taigi pritrenkiančios istorijos iš to suregzti nepavyko. Senieji kritikai niekaip nesutardavo, ar epui būtinas netikėtas antgamtinių jėgų įsikišimas, ar ne, bet skandalo be nedieviškų jėgų įsikišimo tikrai nekyla.

Ji gavo dar vieną laišką iš Edvardo – labai trumpą, bet maldaujantį, klausiantį, kodėl neparašanti jam bent vienos eilutės... bent vienos abejingos draugiškos eilutės. Dabar ji vis pagalvodavo, ar nėra jam per daug griežta, ir galų gale suabejojo, ar jis jau taip smarkiai nusikalto susižadėjęs su kita moterim. „O prote, kai kas manyje stipresnis už tave!" – tarė ji sau. Kiterėja vis išsitraukdavo jo laišką, skaitė ir skaitė jį, vos neverkdama iš gailesčio, mąstė, kokia baisi nežinia jį slegia dėl jos tylėjimo, kol širdis pradėjo jai prikaišioti žiaurumą. Ji pajuto, kad turi jam parašyti bent eilutę – trumputėlę eilutę, kad jis, vargšelis, nenumirtų. Ji dūsaudavo kaip dona Klara:

Jei jis parsirastų dabar,
Nors baisiai esu užgauta,
Nespėtų liežuvis išbart –
Akim būt kaltė atleista.[26]

2. RUGSĖJO DVIDEŠIMTOJI. NUO TREČIOS IKI KETVIRTOS VALANDOS POPIET

Vieną trečiosios rugsėjo savaitės dieną, praėjus maždaug penkioms savaitėms po Kiterėjos atvykimo, mis Eldklif paprašė jos pereiti per Keriforde kaimą ir padėti surinkti parapijiečių aukas religinei organizacijai, kurią ji rėmė. Mis Eldklif subūrė vadinamąją Ponių draugiją, kurios kiekviena narė rinkdavo duoklę iš savo nuomininkų, o paskui prie šilingų krūvelės primesdavo ir savąjį svarą.

Tą popietę mis Eldklif ypač domėjosi, kaip atrodo Kiterėja, ir ši iš tikrųjų džiugino jos akį. Mergaitės lankstumas, kurį pabrėžė lengva suknelė, koketiškas švarkelis, minkšta skrybėlaitė, žvaigž-

[26] Eilės iš komiškos R. B. Šeridano operos „Duenja" III veiksmo 3 paveikslo.

džių spindesys akyse, veidelis tiesiog pienas ir kraujas – tai matyti buvo malonu dvaro šeimininkei, tačiau regėjos, kad žavisi ji ne širdimi, o protu.

Mis Eldklif aukotojų sąraše buvo įrašytos aštuonios pavardės ir prie kiekvienos nurodyta įnašo suma.

– Aš surinksiu aukas iš pirmųjų keturių, o tu – iš likusiųjų, – pasiūlė mis Eldklif.

Kiterėjos daliai teko du krautuvininkai ir kažkokia mis Hinton, o paskutinis sąraše buvo misteris Springrouvas vyresnysis. Po jo pavarde mis Eldklif pieštuku išvedžiojo: „Misteris Menstonas“.

Menstonas atvyko į dvarą eiti valdytojo pareigų prieš tris ar keturias dienas ir apsigyveno senojoje sodyboje, kuri buvo pertvarkyta ir suremontuota – pritaikyta jam gyventi.

– Nueik pas misterį Menstoną, – primygtinai pabrėžė ledi, žvelgdama į pavardę, išvedžiotą Kiterėjos sąraše.

– Betgi jis dar ne aukotojas?

– Žinau, bet nueik ir palik jam pranešimą. Tik neužmiršk.

– Sakykite, ar jums būtų labai malonu, jei jis ką nors duotų?

– Taip, sakykime, mums būtų labai malonu, jei jis ką nors duotų, – šypsodamasi pakartojo mis Eldklif. – Sudiev. Ir nesiskubink. Jei šiandien nespėsi padaryti savo darbo, atidėk rytojui.

Ir jodvi leidosi savais keliais. Kiterėja pirmiausia nuėjo į senąją sodybą. Misterio Menstono nebuvo ir ji lengviau atsikvėpė. Paskui užsuko pas abiejų krautuvininkų žmonas, kurios mikliai sutvarkė reikalą, visiškai nekreipdamos dėmesio į ją. Žmogų be padėties visuomenėje kur kas labiau niekina tie, kurie ir patys neką aukščiau už jį.

Tada ji pasuko į Pykhilo sodybą, pas mis Hinton. Ši gana laimingai gyveno su savo kompanionais – pagyvenusia tarnaite ir kambariniu šunimi. Jos tėvas (motinos ji seniai nebeturėjo), aštuoniolika ar dvidešimt metų redagavęs „Kesterbridžo kroniką“, buvo išėjęs į pensiją prieš ketverius metus ir netrukus po to mirė. Nors jis buvo palyginti neturtingas žmogus, bet dukteriai paliko šiek tiek vertybinių popierių, už kuriuos ji gaudavo nedidelius dividendus ir galėjo gana neblogai šeimininkauti Pykhile.

Kiterėjai pasibeldus, buvo girdėti, kaip virstelėjo vidinės durys ir koridoriuje pasigirdo neryžtingi žingsniai. Po akimirkos Kiterėja susidūrė akis į akį su šeimininke.

Adelaidei Hinton buvo kokie dvidešimt devyneri metai. Jos plaukai buvo stori kaip Kiterėjos, o dantys dailumu ir baltumu irgi prilygo josios. Bet ji buvo daug blyškesnė, o dabar, tarp ūkio rakandų ir rykų, tiesiog permatoma. Jos burnai, lyginant su Kiterėjos, stigo geismingumo, žingsniai dėl brandesnio amžiaus nebebuvo tokie lengvi, be to, ji atrodė kur kas šaltakraujiškesnė.

Ji buvo iš tų merginų, kurias motinos giria už lėtumą, niekindamos karštesnes, kurioms meilė yra tikslas, o ne priemonė. Keturiasdešimtmečiai vyrai irgi sakė, kad ji „bus gera ir supratinga žmona, jei panorės ištekėti", norą ištekėti minėdami tik kaip miglotą galimybę, nes ji buvo perdėm praktiška. Vis dėlto būtų keista, jei tokia šeimyniška mergina negalvotų apie vedybas.

Kiterėja buvo čia šviežiena, tad pasisveikinta nuoširdžiai.

– Labą dieną! Ak taip, mis Grėj nuo mis Eldklif. Mačiau jus bažnyčioje ir labai džiaugiuosi, kad atėjote. Prašom į vidų. Kažin ar turėsiu pakankamai smulkių sumokėti savo įnašą. – Ji čiauškėjo kaip mergytė.

Atsidūrusi jaunesnės merginos draugėjė, Adelaidė visuomet taikydavosi prie tos jaunesnės, norėdama pabrėžti, kad nors jos ir ne vienmetės, bet šiaip ji niekuo ne prastesnė.

– Nesvarbu. Aš ateisiu kitą sykį.

– Taip, užsukite bet kada, ne tik su reikalu. Užsukite kad ir trumpam, gerai?

– Aš jau kelios savaitės norėjau užeiti.

– Tai reikėjo užeiti. Ar nenorėtumėt apžiūrėti mano namų? Vienišam žmogui gan nuošali vieta, ar ne? Žmonės šneka, kad neįprasta tokiai jaunai moteriai kaip aš tvarkyti ūkį, bet man tai nė motais. Jei žinotumėt, kaip malonu užsirakinti nuosavas duris ir jausti, kad esi pati sau ponia, pritartumėt, jog dėl to nebaisu pagarsėti kaip keistuolei. Mano daržu rūpinasi misteris Springrouvas, nuo plėšikų saugo šuva, o pasitaikančią gyvatę ar rupūžę sudoroja Džeinė.

– Kaip smagu! Tai geriau negu gyventi mieste.

– Daug geriau. Mieste aš pasidarau cinikė.

Ši pastaba skaudžiai priminė Kiterėjai tokius pat žodžius, kuriuos vieną vakarą Badmoute jai kalbėjo Edvardas.

Mis Hinton atidarė duris ir palydėjo viešnią į mažą svetainę, iš kurios lango mylių mylias vėrėsi vietovės vaizdas.

Netrukus misionierių reikalas buvo sutvarkytas, bet pokalbis užtruko.

– Čia turbūt labai nejauku naktį! – tarė Kiterėja. – Ar jūs nebijote?

– Iš pradžių bijojau trupučiuką. Bet pripratau prie vienatvės. Ir žinote, net baikštumą nugali logika. Kartais naktį sakau sau: „Jei nebūčiau niekam blogo nepadariusi moteris, dėl kurios nesiteptų rankų net labiausiai nusmurgusi šmėkla, tai manyčiau, kad kiekvieną garsą, kurį girdžiu, skleidžia dvasios“. Eime, turite apžiūrėti visą mano namą.

Kiterėja labai to troško.

– Vis sakau „turite, turite“, lyg jūs būtumėt vaikas, – pridūrė Adelaidė. – Man kartą sakė, jog liepiamuosius žodžius vartoju dėl to, kad nuolat būnu viena.

– Na, greičiausiai ta jūsų draugė teisi.

Kiterėja pasakė „draugė“, nes taip jau įprasta tarp damų: jei nežinai, su kuo bendrauja pašnekovė, manyk, kad tik su moterimis, lygiai kaip ir katė vadinama kate, kol paaiškėja, jog tai katinas.

Mis Hinton mįslingai nusijuokė.

– Kartkartėm mane smagiai patraukia per dantį, tas tiesa, – tarė ji.

„Patraukia per dantį“ – tai jau ne apie moterį: kas kitas gali traukti per dantį, jei ne vyras? Kiterėjos mintys po šių žodžių pasuko nauja vaga.

– Tikriausiai brolis iš jūsų pasišaipo? – tarė jaunoji naivuolė.

– Ne, – tiesiai atsakė mis Hinton. – Tai mano pažįstamas, toksai architektas. – Ji įsižiūrėjo pro langą.

Moterys nuolat beždžioniauja. Nespėjo Kiterėjai dingtelėti, kad tas žmogus – mylimasis, ir ji tapo antrąja mis Eldklif, tik buvo švelnesnė.

– Tikriausiai tai mylimasis? – paklausė ji.

Mis Hinton išdidžiai nusišypsojo išgirdusi tokį klausimą. Iš tuštybės nedaugelis moterų, prikišus joms, kad turi gerbėją, ryžtasi paneigti kaltinimą, net jeigu jis visiškai neteisingas. O jeigu jis teisingas, apgailestaudamos žvelgia į žioplį, kuris viso labo tiktai įtaria.

– Mis Hinton, jūs turbūt susižadėjusi ir ruošiatės ištekėti? – nusprendė Kiterėja.

Adelaidė pritardama linktelėjo.

– Taip, susižadėjusi, – atsakė.

Žodis „susižadėjusi" dar tebevirpėjo Kiterėjai ant lūpų, kai jo garsas – jos pačios ištartas garsas – priminė jai, kada ir kaip mis Eldklif jį pavartojo kvosdama ją pačią. Čia jai dingtelėjo mintis, nuo kurios darėsi silpna, nors kol kas tai tebuvo spėjimas: vis dėlto apie nieką daugiau Kiterėja galvoti nebegalėjo. Mis Hinton kalbėjo Edvardo žodžiais apie miestus, be to, ji minėjo, kad misteris Springrouvas prižiūrįs jos daržą. Negali būti, kad tas vyriškis būtų Edvardas! Nejau mis Eldklif bus sumaniusi šitaip iškelti aikštėn jos varžovę!

– Ar greit ištekėsite? – pasiteiravo jinai santūriai, beveik abejingai, nors širdis spurdėjo.

– Nelabai greitai, bet netrukus.

– Aha! Greičiau kaip po trijų mėnesių? – klausinėjo Kiterėja.

– Po dviejų.

Kai kalba pakrypo Adelaidei pageidaujama linkme, žodžio pešti iš jos tikrai nereikėjo.

– Niekam nepasakosit, jei aš jums kai ką parodysiu? – paklausė ji nekantriai ir paslaptingai.

– Oi ne, niekam. Bet negi jis gyvena šioje parapijoje?

– Ne.

Vis tiek neaišku, Edvardas ar ne.

– Koks jo vardas? – tiesiai pasiteiravo Kiterėja. Jos kvėpavimas padažnėjo, širdis ėmė daužytis, veidas čia raudo, čia balo, bet mis Hinton nematė jos veido.

– O kaip jūs manot? – paklausė.

– Džordžas? – tyčia pasakė Kiterėja, o širdį baisiai sopėjo.

– Ne, – atsiliepė Adelaidė. – Bet pirma aš jums parodysiu jį, – ir ji nusivedė Kiterėją į miegamąjį antrame aukšte. Tenai mažuose rėmeliuose ant tualetinio staliuko stovėjo Edvardo Springrouvo portretas.

– Tai jis, – tarė mis Hinton ir stojo tyla.

– Jūs jį labai mylite? – sunkiai prabilo vargšė Kiterėja.

– Taip, žinoma, – atsakė pašnekovė, bet tokiu tonu, lyg, ilgai gyvendama kaip pas Dievą užantyje, jau nebesuvoktų, kokia jai laimė nusišypsojo. – Jis mano pusbrolis, gimęs ir augęs šiame kaime. Susižadėjome dar mano tėvui gyvam esant, kai aš nebuvau tokia vieniša. Teturėjau vos dvidešimt metų ir buvau kur kas gražesnė negu dabar. Turbūt suvokiate, kad vienas kitą kiaurai matom. Kartkartėm aš jam išrėžiu pamokslą.

– Kodėl?

– Šiaip, juokais. Kartais jis paišdykauja – aišku, nerimtai, bet kur pamatęs nepraleidžia nė vieno dailaus veidelio.

Įsidėdama į galvą, jog jis linkęs greit įsimylėti, – kad paskui galėtų graužtis, – Kiterėja plyštančia širdim paklausė:

– Iš kur jūs žinote?

– Pati suprantat, kaip tokie dalykai pasiekia moterų ausis. Jis gyveno Badmoute, dirbo architekto padėjėju, ir aš išsiaiškinau, kad jaunutė naivuolė, gyvenusi kažkur ten, dienai ar dviem sudomino jį. Bet aš nė kiek nepavyduliauju – mūsų sužadėtuvės toks tikras dalykas, kad nei vienas, nei antras nebepavyduliaujam. Ir tai buvo tik lengvas flirtas – jam jinai buvo per kvaila. Jis mėgsta irstytis valtimi, todėl mielai su ja pasiirstė vakarą ar du. Įsivaizduoju, jie tauškė kas tik užėjo ant seilės – banalios kalbelės ir pramogos būdingos kurortams prie jūros. Nei vienas, nei antras nebuvo įsimylėjęs, o ji visą laiką girgsėjo kaip žąsis...

Tai buvo paskutinis lašas. Kiterėja sužaibavo akimis ir prapliupo rydama ašaras:

– Ji negirgsėjo! Ir tai nebuvo banalios kalbelės! Jis gudriai apgaudinėjo, o ji visiškai juo pasitikėjo – taip, tikrai!

Užgniaužtas jausmas tol plėtėsi jaunoje širdyje, kol jokia užtvanka nebegalėjo jo sulaikyti. Tą pačią akimirką, kai išsprūdo tie žodžiai, Kiterėja būtų viską atidavusi, kad galėtų juos susigrąžinti.

– Tai jūs pažįstate ją... ar jį? – įtariai paklausė mis Hinton, krūptelėjusi dėl tokio įkarščio.

Dabar abi varžovės visiškai supanašėjo: abiejų akys vėrė taip pat skvarbiai, lūpos taip pat virpėjo, mintis abiejų galvose sklandė tokia pat, kai jos susijaudinusios įtariai žvelgė viena į kitą. Kaip paprastai atsitinka moterims, pametusioms galvą dėl to paties vyriškio, išnyko Adelaidė ir Kiterėja, o liko dvi paklaikusios iš pavydo moterys.

Kiterėja stvėrėsi jai pasiūlyto šiaudo, kad neišsiduotų.

– Taip, pažįstu ją, – atsakė.

– Ką gi, – tarė mis Hinton, – labai gailiuosi, jei su panieka kalbėdama apie jūsų draugę įžeidžiau jūsų jausmus, tačiau...

– O, tai nesvarbu, – pareiškė Kiterėja, – visiškai nesvarbu, mis Hinton. Tačiau man jau metas eiti, dar turiu ir į kitas vietas užsukti. Ką gi, turiu eiti.

Sutrikusi mis Hinton mandagiai palydėjo viešnią iki durų. Čia Kiterėja greitosiomis atsisveikino su ja ir per sodą nuskubėjo į kelią.

Ji uoliai atlikinėjo pareigas, piktdžiugiškai mėgaudamasi savo kančia, kaip buvo įpratusi. Kita pavardė jos sąraše buvo misteris Springrouvas, ir ji pasuko į jo būstą – „Trijų žygūnų“ smuklę.

3. NUO KETVIRTOS IKI PENKTOS VALANDOS POPIET

Keriforde kaimo nameliai stovėjo gana atokiai vienas nuo kito ir čia vienoje, čia kitoje kelio pusėje pro gudobelių ar ligustro gyvatvores buvo matyti gausus daržų ir sodų derlius. Ankstyvieji obuoliai buvo dar tik įpusėti skinti ir apsunkusius nuo vaisių medžius čia šen, čia ten purtė skynėjai. Švelnų į žolę krintančių obuolių pupsėjimą paįvairindavo garsus bumptelėjimas, kai kuris nors paklydėlis nukrisdavo ant tvoros, vištidės, pintinės, pašiūrės stogo ar palinkusios rinkėjo nugaros – dažniausiai vaikų, kurie šiaip gavę tokį smarkų smūgį apsiverktų, bet užgauti obuolių su šypsena dėjosi, kad tai vienas malonumas.

„Trijų žygūnų“ smuklė, viduramžiškas pastatas su daugybe frontonų, suręstas iš medžio, tinko ir šiaudų, stovėjo prie pat kelio, beveik priešais šventorių, ir iš kairės pusės su gretimais namais jį jungė šiaudais dengti ūkiniai trobesiai. Tai buvo tipiška ir graži jau praėjusių laikų užeiga. Stovėdama prie vieno iš didžiausių šios Anglijos dalies vieškelių, kadaise ji regėjo ne mažiau malonių ir romantiškų kelionių pašto karietomis negu bet kuri kita šio krašto pusstotė. Geležinkelis, įsiurbęs visą eismo srautą, anksčiau plūdusį per kaimą ir pro senovinę smuklę, prispyrė tuščiom rankom likusį šeimininką, anksčiau auginusį tik kelias daržovių lysves už namo, mėginti sudurti galą su galu plėtojant žemdirbystę, jei norėjo išsaugoti savo padėtį visuomenėje. Vėjais nuėjusius „Trijų žygūnų“ smuklės turtus aiškiausiai ir liūdniausiai liudijo virš sodybos tvyranti tyla ir gausybė prie namo prilipdytų pašiūrių. Kadaise ten būta arklidžių ir akmenimis grįstame kieme, kur anksčiau kasdien kaukšėdavo keturių dešimčių kinkyti ar iškinkyti vedamų arklių kanopos, dabar vešėjo žolė, o buvę tiesūs dabar apgriuvusių arklidžių stogai įlinko didžiulėmis duobėmis, panašiomis į bedančio senio skruostus.

Žaliame lauke už kito pastato galo augo dvi ar trys didžiulės plačiašakės guobos, prie kurių buvo pritvirtinta iškaba, vaizduojanti tris vyrus, vadinamus žygūnais. Jie stovėjo greta, nesiskirdami vienas nuo kito nė per nago juodymą, medžio skaidulos ir lentų sujungimai švietėsi pro ploną dažų sluoksnį, pabrėžiantį jų figūras, kurias dar labiau darkė nuo surūdijusių vinių nuvarvėjusios raudonos dėmės.

Po medžiais stovėjo sidro fabrikėlis ir spaudynė, o už krūmų trypinėjo pats misteris Springrouvas, jo samdiniai, parapijos zakristijonas, dar du ar trys vyrai, spaudėjai ir padieniai darbininkai, moteris su kūdikiu ant rankų, balandžių būrys, keletas berniūkščių su šiaudais burnose, bandančių, kai vyrai atsukdavo nugaras, gurkštelėti saldžių sulčių, tekančių iš kubilo.

Edvardas Springrouvas vyresnysis, šeimininkas, dabar greičiau fermeris, o porą mėnesių per metus – sidro gamintojas, buvo senosios kartos darbdavys, kuris pats dirbdavo su savo samdiniais. Dabar jis plūktuvu stropiai kimšo išspaudas į ašutinius krepšius, o jo samdinys Gedas Vydis kruopščiai papildydavo juos lopeta iš puskubilio. Sulčių nugraužta, lopeta spindėjo kaip sidabrinė ir nuolat švysčiodama pirmyn atgal gaudė besileidžiančios saulės spindulius, atmušdama juos žyrančiom šviesos žvaigždėm.

Kai „Trijų žygūnų" geriausios dienos amžinai nuėjo į užmarštį, misteris Springrouvas buvo dar jaunas, todėl smuklininko verslas jo gyvensenoje pėdsakų nepaliko. Jis, širdies gilumoje poetas, buvo šiurkštus, bet geras. Jo tvirtumą lėmė daugiau gyvenimo aplinkybės negu prigimtis. Per daug geras, kad būtų taupus, vis dėlto jis nebuvo neišmintingas. Buvo romaus ir linksmo būdo, bet tai neapsaugojo nuo dažnų liūdesio priepuolių, o veido išraiška paprastai rodė jį esant išsiblaškiusį. Kaip ir Voltas Vitmenas, metams bėgant, jis jautė:

Numatau aš per daug; tai reiškia daugiau, nei maniau.[27]

Jis mūvėjo blauzdines ir ryšėjo odinę prijuostę, o dirbo pasiraitojęs rankoves viršum alkūnių. Nuogos rankos, greičiau tvirtos ir mėsingos negu raumeningos, buvo išteptos sidru, aplipusios rudomis obuolių sėkliukėmis iš išspaudų, kurias jis dorojo.

27 Iš V. Vitmeno (1819–1892) eilėraščio „Iki pasimatymo".

Kitas garsus vyras buvo toks Ričardas Kriketas, parapijos zakristijonas, šioks toks padauža reumato sukama kairiąja ranka, valgantis ne daugiau už moterį. Visi kiti, valstiečiai saulėje įdegusiais veidais, vilkėjo drobinius palaidinius, ant pečių išsiuvinėtus čirvais ir būgnais, juosėjo juostomis per liemenį, o kita juosta buvo apsirišę dešinįjį riešą.

– Ar jau matėte valdytoją, ponas Springrouvai? – paklausė zakristijonas.

– Tik prabėgom, bet to pakako suvokti, kad jis čia neužsibus.

– Kodėl gi?

– Nepakęs, kad jam įsakinėtų užgaidi moteriškė – ne toks žmogus.

– Ji gerai jam moka, – tarė spaudėjas, – o pinigas daro savo.

– Aha, čia tai šventa teisybė, – pritarė zakristijonas.

– Taip tai taip, kaimyne Kriketai, – tarė Springrouvas, bet ji įdūkusi parodys nagus ir viskas bus baigta... Taip, tokia jau ji yra, – tęsė nusprendęs atsikvėpti fermeris ir įbedė akis į nuriedėjusį obuolį.

– Teisybė, – pritarė Gedas, taip pat nusprendęs pailsėti (tiesiog nuostabu, kaip mikliai samdinys suvokia, kad šeimininkas linkęs atsipūsti) ir mąsliai įsispoksojo į žemę po kojom.

– Taip, ji tikrai tokia, – įsiterpė zakristijonas, purtydamas galvą kaip koks nelaimės pranašas.

– Ji baisi pikčiurna, – tarė fermeris, – be to, dar ir užsispyrėlė: jeigu jau ką įsikalė į galvą, tai nieku gyvu nenusileis. Geriau kiaurą dieną spausti sultis iš laukinių obuolių nei gyventi su ja.

– Ji tikrai bjauraus būdo, – atsakė zakristijonas, – nors man, kaip bažnyčios tarnui, nederėtų taip kalbėti. Bet šįkart ji neperlenks lazdos.

Visi laukė, ką jis dar pasakys, lyg iš patirties žinotų, kad čia tik pradžia.

Zakristijonas reikšmingai patylėjo, o paskui tarė:

– Tarp jų kažkas yra: paminėsite mano žodį, kaimynai, tarp jų kažkas yra.

– Tu rimtai kalbi?

– Aš žinau. Jis atvyko praėjusį šeštadienį, ar ne?

– Taip, tikrai, – pritarė Gedas Vydis, paėmė iš spaudyklės piltuvo obuolį, atsikando ir nuograužą įmetė atgal – bus sidrui.

– Šeštadienį jis buvo bažnyčioje, – vėl prabilo zakristijonas.

– Taip, buvo.

– Ir ji nenuleido nuo jo akių per visas pamaldas, o veidas be paliovos čia raudo, čia balo.

Misteris Springrouvas linktelėjo ir priėjo prie spaustuvo.

– Tai va, – tęsė zakristijonas, – o juk ji ne iš tų moterų, kurios kaip pakliūva atmarma pamaldas. Oi ne, paprastai ji atsakinėja taip pat teisingai kaip ir aš.

Misteris Springrouvas vėl linktelėjo ir pasuko spaustuvo varžtą, Gedžio padedamas iš kitos pusės. Abiejų spaudėjų veidai rodė, kad jei mis Eldklif atsakinėja bažnyčioje taip pat teisingai kaip zakristijonas, vadinasi, ji iš tikrųjų atsakinėja teisingai.

– Taigi atsakinėja per mišias taip pat teisingai kaip aš, – pakartojo zakristijonas. – Bet praėjusį šeštadienį, kai mes pasiekėm dešimtą įsakymą, ji pareiškia: „Palenk mūsų širdis laikytis šio įsakymo“, kai visa bažnyčia griaudžia: „Įsakymų mūsų širdyse, meldžiame tave“. Jos akys buvo įsmeigtos į jį, ji visiškai užmiršo, kur esanti. „... širdis laikytis šio įsakymo“, – sako ji. Tą akimirką iš jos bebuvo likusios tik akys – nieko daugiau. Galėjai jai penkiasdešimt kartų dudenti: „Įsakymų mūsų širdyse, meldžiame tave“, – ji net nebūtų pastebėjusi. Ji myli tą vyrą, galvą dedu.

– Tada ji didesnė kopūstgalvė, negu aš maniau, – tarė misteris Springrouvas. – Ji juk jam į motinas tinka.

– Dar bus rietenų tarp jos ir tos jaunos garbanės, pamatysit. Ji nerizikuos, kad tas dailus veidelis nuolat šmėkščiotų šalia.

– Zakristijone Kriketai, man regis, kad jūs apie visus viską žinote, – tarė Gedas.

– Tiesą sakant, brolau, – kukliai atsiliepė zakristijonas, – kai ką žinau. Šis tas pasiekia mano ausis.

– Ir aš žinau iš kur.

– Na?

– Iš savo žmonelės. Smagi moteriškė, tik nepamanyk ko blogo.

– Tikrai, ir laiminga. Tik pažiūrėk, kokius vyrus ji buvo iškirtusi – laimink ją, Dieve!

– Stebiuosi, kaip tu patekai trečias į sąrašą, zakristijone Kriketai, – smigtelėjo misteris Springrouvas.

– Žinote, aš dažnai irgi stebiuosi. Tikrai, santuoka prasideda „didžiai mylimu“, o baigiasi „nuostaba“, anot maldaknygės[28]. Bet

[28] Žr. santuokos įžadų formuluotę anglikonų maldaknygėje.

ką aš galėjau padaryti, ponas Springrouvai? Taip jau buvo lemta. Atsimenu, ką pasakė tavo vargšė žmonikė, kai aš vedžiau. „Ak, ponas Kriketai, – sako ji, – ta moteris netrukus nuvarys tave į kapus kaip ir anuodu. Še stiklą romo, nes kitais metais tokiu laiku tavo vargano veido jau nebematysiu“. Aš maktelėjau romą, atėjau kitais metais ir sakau: „Misis Springrouv, pernai jūs man davėt romo, nes turėjau mirti, bet štai aš dar gyvas, kaip matot“. – „Gerai sumanyta, zakristijone. Štai tau du stiklai“, – sako ji. „Dėkui, mem“, – tariau aš ir nugurgiau romą. Velniai griebtų mano senus kaulus, kitais metais, pamaniau, vėl užeisiu ir gausiu tris. Ir užėjau. Bet ji nedavė man nė lašo. „Ne, zakristijone, – sako, – tu per daug tvirtas, kad moteris tavęs gailėtųsi“. Ak, vargšė, tai buvo tikra tiesa: štai aš, turėjęs numirti, tebesu gyvas ir sveikas kaip ridikas, o ji trūnija kape.

– Matydamas juos išmirštant, aš maniau, kad toks jau tavo žmonos likimas – neturėti gyvo vyro, – tarė Gedas.

– Pasakei nei į tvorą, nei į mietą. Gal ir toks jos likimas, bet ji užsispyrė turėti vyrą, ir turės. Likimas – niekis prieš moters intrigas!

– Tada belieka manyti, kad likimas – vyriškos giminės, kaip ir mes, Viešpats ir visi angelai aukštybėse, – pasakė Gedas pakeldamas akis į dangų.

– Ei! Štai ateina ta jauna mergina, apie kurią mes ką tik šnekėjom, – staiga įsiterpė vienas iš spaudėjų. – Ji suka čia, kaip mane gyvą matot!

Abu spaudėjai sustoję įsistebeilijo į Kiterėją, lyg ji būtų į uostą sukantis laivas, ir spaudyklė kone sustojo.

– Mano supratimu, galva ir pečiai labai dailiai nulipdyti, – pareiškė zakristijonas. – Garbanos žvilga, o ir turi jinai jų nemažai.

– Jaunai moteriai labiausiai atleistinas didžiavimasis savo plaukais, – tarė misteris Springrouvas.

– Mielas žmogau! Šitos mergiotės didžiavimasis nė skatiko nevertas. Galvą guldau, kad nors ir kokia daili jos figūrėlė, bet yra tikra pliknugarė.

– Na, zakristijone Kriketai, pirmiausia ji mergina, o tik paskui kambarinė, – riteriškai pareiškė misteris Springrouvas.

– O, – atsakė bažnyčios tarnas, – aš nieko blogo nemanau, tikrai.

Net Sju, kaminkrėčio dukra,
Kaip man kai kas pasakė,

Nors batų, kojinių nėra
Kuodu patraukia akį.

Kiterėja gerokai sutriko pastebėjusi, kad dėl jos pamažu nuščiuvo spaudyklė, ir dar labiau susidrovėjo pamačiusi, kad visų sidro gamintojų akys įsmeigtos į ją – išskyrus misterio Springrouvo, kuris iš prigimties buvo taktiškas. Ji prisiartino prie pievelės, bet užuot ėjusi toliau, neryžtingai sustojo.

Misteris Springrouvas pastebėjo jos sumišimą, bet kai ji pamatė artėjant jį, orų, besivalantį rankas į prikyštę, sumišimas išsisklaidė.

– Žinau, ko jus atsiuntė, panelyte, – tarė jis, – ir džiaugiuosi jus matydamas bei galėdamas pasitarnauti. Eisiu vidun.

– Jei jūs užsiėmęs, galiu minutėlę kitą ir palaukti, – pasakė Kiterėja.

– Na, jeigu jūs iš tikrųjų neskubat, mes dar išspausime paskutinę krūvą.

– Nė kiek neskubu. Man patinka į jus žiūrėti.

– Dabar spaudžiam tiktai ankstyvuosius, – beveik atsiprašinėjo fermeris, mat dėl jo sidro turi laukti ši dailiai apsitaisiusi moteris. – Jie pajuos kaip suodžiai, jei laikysime, kol prinoks vėlyvieji. – Kalbėdamas jis grįžo prie spaudyklės, Kiterėja ėjo šalia. – Tiesą sakant, šiek tiek susivėlinau, – tęsė imdamas už rankenėlės, išjudinančios sraigtą, ir modamas vyrams prieiti arčiau. – Mat mano sūnus Edvardas žadėjo parvažiuoti šiandien, taigi ruošiausi jį sutikti, bet vietoj jo ateina laiškas: „Londonas, rugsėjo aštuonioliktoji. Mielas tėve..."– pradeda jis ir toliau praneša, kad negalįs parvažiuoti. Tai mane šiek tiek išmušė iš vėžių.

– Žinoma, – pritarė Kiterėja.

– Jis turbūt turi tarnybą? – priėjęs paklausė zakristijonas.

– Neturi, bėdžius, neturi. Juk žinot, kad bandė gauti vietą čia, bet nepavyko. Nežinau, kaip ten buvo, bet jis valdytoju kažkodėl netiko. Nagi, vyrai, stojam į eilę.

Springrouvas, zakristijonas, spaudėjai ir Gedas – visi išsirikiavo už sraigto rankenos ir kaip kareiviai ėmė žygiuoti ratu.

– Sprendžiant iš išvaizdos, vyrukas, kurį pasamdė senoji nuslydėlė, ne iš tų, kuriuos gali plakti liežuviais nebaudžiamas, – išpoškino zakristijonas Kriketas.

– Nudžiovęs arklį, jisai būtų smerkiamas ne daugiau kaip kitas, tik pažvelgęs į tą arklį per tvorą, – tarė vienas iš spaudėjų.

– Ką gi, dabar jis čia valdytojas ir ponas, kas jau taip tai taip.

– Mano Tedas irgi būtų buvęs ponas, – pasakė fermeris.

– Teisybė, būtų buvęs.

– Prisižadėjau išmokslinti Tedą, net jei tektų paskutines kelnes nusimauti, ir būčiau tai padaręs.

– Taip taip, jūs būtumėte tai padaręs, – iškilmingai pritarė pagalbininkai.

– Bet jis iš prigimties buvo linkęs į knygas ir brėžinius, tai mokslai nedaug kainavo. Galų gale moteriškės sumanė apvesdinti jį su pussesere.

– Kada vestuvės, ponas Springrouvai?

– Neaišku, bet manau, kad greit. Matot, Edvardas gali dirbti beveik viską ir vis dėlto neįstengtų išlaikyti šeimos. Kartais pamanau, ar ne geriau būtų buvę jį pasilikus čia, ir velniop visas profesijas. Bet jo galva buvo pramušta brėžiniais.

Jis numetė rankeną į gyvatvorę ir atsisuko į viešnią.

– Na, panelyte, galime eiti vidun.

Gedas Vydis kritiškai nužvelgė Kiterėją, nueinančią su fermeriu.

– Iš kalbos sprendžiant, mokėsi ji ne mūsų grafystėje, – ištarė pusbalsiu.

– Geležinkeliai jus paliko nuošaliai, – tarė Kiterėja Springrouvui, kai jie atsidūrė viduje.

Išskyrus nupeipusias muses, kurios jau nė žmogaus nebesibaikštė, namuose nebuvo nė gyvos dvasios. Regis, niekas nebuvo įkėlęs čia kojos nuo to laiko, kai paskutinis keleivis įsėdo į paskutinį pro šalį važiuojantį diližaną.

– Taip, smuklė ir aš pats atrodom beveik iškasenos, – atsakė fermeris, nužvelgęs kambarį, o paskui ir save.

– Oi, misteri Springrouvai, – staiga atsikvošėjo Kiterėja, – aš labai dėkinga jums, kad rekomendavote mane mis Eldklif. – Ji pajuto seniokui palankumą, nes šis buvo gero būdo, kaip ir jos tėvas.

– Rekomendavau? Nieko panašaus, mis. Tedas... tai mano sūnus... Tedas pasakė, kad jo draugas, irgi braižytojas, turi seserį, kuri norėtų kaip nors manytis gyvenime, tai aš ir užsiminiau ekonomei, štai ir viskas. O, kaip aš pasiilgstu sūnaus.

Ji stovėjo nugara į langą, kad jis nepastebėtų, kaip kaista jos skruostai.

– Taip, – toliau kalbėjo jis, – man labai neramu dėl jo. Žinote, atrodo, kad jis netinka gyventi mieste, ir kartais labai keistai apie tai šneka. Gal jam bus geriau, kai ves Adelaidę.

Ji jautėsi kaip ligonis, kuriam išmušė paskutinė valanda.

– Viskas priklauso nuo to, ar jis ją myli, – tarė nedrąsiai.

– Mylėjo, nors dabar to taip aiškiai neberodo, juk nebe jaunikliš. Matote, jau praėjo keleri metai nuo jų pirmojo pasivaikščiojimo kartu. Ji irgi nebe tokia, kokia buvo, kai jis pradėjo ją merginti.

– O kokia, sere?

– O, dabar ji daug protingesnė. Kai jis rašydavo jai, ji atslinkdavo taku tarp gyvatvorių, žvilgtelėjusi per petį čiupdavo laišką, perskaitydavo kelis žodžius ir susimąsčiusi stovėdavo žiūrėdama į kalvas ir nieko nematydama. Paskui užkukuodavo gegutė – ir laiškas išslysdavo iš rankų, ji sudrebėdavo išsigandusi menko paukštelio ir parausdavo greičiau, nei spėtum ištarti „parausk“.

Jis atėjo su pinigais ir įdėjo juos Kiterėjai į delną. Vis dar mąstydamas apie Edvardą, išsiblaškęs suėmė jos pirščiukus ir nuoširdžiai tarė:

– Retai sutinku moterį, su kuria išdrįsčiau kalbėti apie savo nerimą dėl Edvardo, kaip kalbu su jumis, mis Grėj. Kartais bijau, kad jis niekada neprasikurs, kad mirs vargšas ir paniekintas, palaužtos dvasios, skaudžiai jausdamas, kad jį nurungė žmonės, kur kas kvailesni už jį, nes jis buvo per daug įžvalgus – nesitenkino tuo, kas pakliuvo, visur troško tobulybės, o paskui viskuo pasibjaurėjo, nes tobulybės nėra. Nesigailėsiu matydamas jį vedusį, nes tai galbūt nuramins jį ir išeis jam į naudą... Taip, tikėsimės, kad viskas bus gerai.

Jis paleido jos ranką ir palydėjo iki durų sakydamas:

– Jei jums kada pasitaikytų eiti pro šalį, seniokas būtų laimingas, galėdamas su jumis pasikalbėti, mis Grėj. Sudiev... Žiū, kyla audra, skubinkitės namo. O gal man jus palydėti?

– Ne, dėkui, misteri Springrouvai, sudiev, – tyliai ištarė ji ir nuskubėjo tolyn. Ją tebegraužė mintis, kad Edvardas tik žaidė jos meile.

4. NUO PENKTOS IKI ŠEŠTOS VALANDOS POPIET

Ji priėjo medžių guotą, taip tankiai apklėtusį kelią, kad šis buvo panašus į triušio olą, ir netrukus pasiekė šoninius vartus į parką. Debesys kaupėsi greičiau, negu fermeris buvo numatęs, avys sekė

jos pėdomis ir padrikai skundėsi. Mėlynai pilki šešėliai kaip prancūzų modernistų paveiksluose[29] teikė paslaptingumo nuošalioms ir tamsioms alėjos vietoms ir gniaužė kvapą. Jai dar neperėjus nė pusės parko, garsiai nugriaudėjo perkūnas.

Kelias, kuriuo ji ėjo, vedė pro pat senąją sodybą. Oras buvo visiškai ramus ir po kiekvieno tylaus perkūno nugrumėjimo ji vėl išgirsdavo krioklio šniokštimą ir variklio girgždesį netoliese tarp krūmų. Skubinosi toliau, vis labiau bijodama tamsos ir artėjančios audros, kol prieš akis staiga iškilo senasis dvaras, keistai boluojantis tamsios lapijos ir dangaus fone.

Ant laiptų, besileidžiančių nuo verandos iki parko, stovėjo vyriškis. Jis atrodė baisiai didelis, iš dalies dėl to, kad taip ir buvo, iš dalies dėl to, kad stovėjo aukščiau. Tamsi figūra sunertomis už nugaros rankomis žvelgė į dangų.

Kiterėjai reikėjo eiti pro pat jį. Jai tas taip nepatiko, kad jau ketino užlindusi už medžių pasukti iš kelio ir vėl grįžti alėjon tik praėjusi senąją sodybą, bet jis jau spėjo ją pamatyti, ir ji mechaniškai žingsniavo toliau, nesąmoningai slėpdama veidą, nudūrusi akis į žemę.

Ji nepakėlė akių, kol nepastebėjo kito keliuko, atsišakojančio į dešinę nuo tako, kuriuo dabar ėjo. Tas vedė prie laiptų į senąjį dvarą. „Dabar aš einu tiesiai į jį, – tarė sau Kiterėja, – ir jis neatitraukia nuo manęs akių“.

Tą pačią akimirką aiškus vyriškas balsas paklausė:

– Jūs nebijote?

Iš nuogąsčio jai pasirodė, kad jis teiraujasi, ar nebijanti jo.

– N-ne, – sumikčiojo ji.

Jis, regis, suprato, ką ji galvoja.

– Audros, – pasakė, – ne manęs.

Turėjo į jį atsigręžti.

– Tikriausiai lis, – ištarė ji, nes reikėjo ką nors sakyti.

Jis neįstengė nuslėpti esąs nustebintas ir sužavėtas jos veido ir laikysenos.

– Gal ir nepradės lyti, – mandagiai atsakė, – kol pasieksite dvarą, jeigu jūs ten einate?

– Taip, ten.

– Gal jus palydėti? Tarp medžių labai nejauku.

29 Veikiausiai turimi omeny E. Manė ir Ž. D. G. Kurbė.

– Ne. – Bijodama, kad jis toks mandagus dėl to, jog mano ją esant kur kas aukštesnio luomo negu yra iš tikrųjų, ji pridūrė: – Aš mis Eldklif kompanionė. Nebijau eiti viena.

– O, mis Eldklif kompanionė? Tai gal būtumėt maloni ir perduotumėt jai mano įnašą? Šiandien popiet ji kažką buvo atsiuntusi dėl aukų savo draugijai, bet aš buvau išėjęs. Aišku, aukosiu, jei tik ji nori. Aš labai domiuosi šia draugija.

– Mis Eldklif nudžiugs tai išgirdusi.

– Gerai, palaukit... kokia tai, anot jos, draugija? Bijau, kad kišenėj neturiu užtektinai pinigų, o būtų malonu jai praktiškai įrodyti savo gerus norus. Paimsiu pinigus ir tuoj pat grįšiu.

Jis įėjo į namus ir iš tikrųjų grįžo tuoj pat.

– Prašom, – maloniai ištarė.

Ji ištiesė ranką. Dėdamas pinigus, jis švelniai perbraukė per jos ranką. Ji nusistebėjo, ko gi jam reikėjo liesti jos pirštus.

– Vis dėlto atrodo, – tarė jis, – kad jau lyja, ir jūs permirksite kiaurai, kol pasieksite dvarą. Štai pažiūrėkit.

Jis parodė į apskritą šlapią nasturtos lapo dydžio dėmę, staiga ištiškusią ant balto laiptelio.

– Geriau užeikite į verandą. Dar ne naktis, tik apsiniaukę, todėl atrodo, kad metas vėlus.

Dideli lietaus lašai, lydimi šakotų žaibo tvyksnių ir griaudinčio perkūno, norom nenorom prispyrė ją pasilikti. Ji užlipo laiptais, atsistojo verandoje šalia jo ir pirmą kartą žvilgtelėjo į jį, kol abu tylėdami laukė.

Tai buvo nepaprastai gražus vyras, dailiai nuaugęs ir puikiai apsirengęs, kuriam iki trisdešimties trūko kokių dvejų ar trejų metų. Stulbino nuostabi, veik nežemiškai vaiski veido oda, kurios švelnumo ir puikios spalvos nedarkė jokia dėmelė, joks taškelis. Be to, jo kakta buvo lygi ir plati, antakiai tiesūs ir vešlūs, akys skvarbios ir aiškios. Jų žvilgsnis rodė, kad šis vyras lengvai nepasiduos, kad jis nieku gyvu nesitaikstys su aplinkybėmis vien dėl to, jog taip jau, regis, lemta, kad jis priešinsis lemčiai su kerštingu teomachisto[30] ryžtu. Ir akys, ir kakta taip aiškiai rodė skvarbų protą, kad tai jau būtų buvę nemalonu, jei ne lūpos. Jos buvo nuostabiai putnios ir viliojančios, švelniai išlenktos, kaip moters, sodraus rubino raudonio, aiškiai liudijančios, kad moters grožiui širdis neabejinga –

[30] Teomachistas – žmogus, kuris priešinasi Dievo valiai.

ir kad jai pažaboti gali prireikti visų proto galių, kuriomis jis, kaip anksčiau minėta, buvo apdovanotas.

Jo manieros buvo veikiau elegantiškos negu geros, kalba išdailinta ir nesuvaržyta.

Jų pokalbis, nutrauktas perkūno trenksmo, neatsinaujino kokią minutę ar dvi. Per tą laiką abu klausėsi tylaus krioklio šniokštimo, kurį vis labiau stelbė smarkėjantis lietus, pliaupiantis ant medžių ir žolės. Apžiūrėjusi jį, Kiterėja kurį laiką nusisukusi žvelgė į alėją ir staiga dėbtelėjusi per petį išvydo, kad jis neatitraukia akių nuo jos.

Šią akimirką, kadangi veranda buvo siaurutė, jų rūbai susilietė ir nebeatsiskyrė.

Vyrui drabužiai yra neesminis dalykas, bet moteriai apdaras yra kūno dalis. Net nematydama, kaip siūbuoja jos rūbas, moteris jaučia jį; o juk vyras niekada nenumano, kaip pasisuka jo švarko skvernai. Šiek tiek perdedant galima pasakyti, kad moters apdaras geba jausti. Suglamžykite raukinį ar apsiuvą bent *Ultima Thule*[31], ir jai suskaus, lyg būtumėt įgnybęs. Gležnais čiuptuvėliais pasišiaušusi kiekviena, net pati menkiausia, klostė. Prisilieskite viršutinio raukinio – ir moteris pajus, užminkite apatinį – ir ji krūptelės dar jums nespėjus to padaryti.

Tad susilietę rūbai, kurie nieko nereiškė Menstonui, Kiterėją sujaudino, tuo labiau kad jis jai pasirodė paslaptingas nepažįstamasis. Ji žiūrėjo, kaip šėlsta audra, tačiau vis dar jautė jį. Pagaliau, kad išvengtų šio pojūčio, atsitraukė, nors dėl to turėjo atsistoti lietuje.

– Žiūrėkite, ant jūsų lyja, – tarė jis. – Eikšekite į vidų.

Kiterėja delsė.

– Saugumą užtikrinu, – juokdamasis pridūrė ir atlapojo duris. – Pamatysite, koks aš netvarkingas – dėžių dėžės, baldai, šiaudai, indai, viskas suversta kaip pakliuvo. Kažkur buto gilumoje tarnaitė pradėjo tvarkyti... Turbūt žinote, koks namo vidus?

– Niekad nesu buvusi viduje.

– Tada eime. Žiūrėkit, štai čia iškirstos durys, čia pastatyta pertvara, skirianti senąją salę perpus, vienoje dalyje dabar mano

[31] *Ultima Thule (lot.)* – toliausia riba. Tulė senovėje buvo laikoma pačia šiauriausia gyvenamojo pasaulio vieta.

svetainė; ten padarytos tinkuotos lubos, paslepiant senąjį raižyto riešutmedžio stogą, nes jis buvo per aukštai ir aš būčiau šalęs. Matote, ankstesnioji salė buvo atvira iki pat viršaus, nes čia dvarininkas ir jo valdiniai susirinkę linksmindavosi, nušviesti milžiniškos liepsnos, degusios tame didžiuliame židinyje, dabar susiaurintame iki menkos man skirtos krosnelės, nors senosios apybraižos dar matyti. Aš beveik norėčiau, kad jį būtų palikę, koks buvo.

– Romantiškiau ir nepatogiau.

– Būtent taip. Ką gi, galbūt šis noras nėra labai didelis. Pamatysite, kaip viskas suvelta, pakavimo dėžės ir kiti daiktai. Vienintelis jau išpakuotas dekoratyvinis baldas štai šis.

– Vargonai?

– Taip, vargonai. Pasidariau juos pats, išskyrus vamzdžius. Šią popietę atidariau dėžę norėdamas kiek apsiraminti. Jie nelabai dideli, bet privačiam namui pakanka. Jūs turbūt grojate?

– Pianinu. Prie vargonų esu visiškai nepratusi.

– Greitai pajustumėt vargonų skonį ir atprastumėt nuo pianino. Tačiau tai nesvarbu. Pianinas ne kažin koks instrumentas.

– Dabar madinga taip sakyti. Aš manau, kad jis pakankamai geras.

– Nelabai protinga laikyti daiktus „pakankamai gerais“.

– Taip... taip. Aš tik norėjau pasakyti, kad žmonės niekina pianinus paprastai tik dėl to, kad taip įprasta, vien dėl mados, nes kiti tai pasakė pirma jų, o jie patys per daug neįsiklausė.

Staiga Kiterėja išraudo suvokusi, kaip šiurkščiai atsikirto, stengdamasi paaiškinti savo požiūrį. Jis kilniai parodė žvilgsniu, kad nė kiek neužsigavęs dėl jos nusišnekėjimo, jei taip galima tatai pavadinti, ir šitoks atlaidumas suteikė jam erzinantį dvasinį pranašumą.

– Aš groju tik savo malonumui, – tarė jis. – Niekur specialiai nesimokiau. Išmanau tiek, kiek pats išmokau.

Perkūnas, žaibas ir lietus baisingai sustiprėjo. Debesys, iš kurių krito ir krito ugnies ietys, šakės, zigzagai ir kamuoliai, regėjos, kybo vos per šimtą jardų virš jų galvų ir kartkartėm blyksnis ar trenksmas pertraukdavo valdytojo šneką. Jis priėjo prie vargonų griaudžiant perkūnui, kuris, regis, purtė senąjį namą nuo pamatų iki kamino.

– Negi jūs dabar grosit? – susirūpino Kiterėja.

– Grosiu. Kodėl gi ne dabar? – atsakė jis. – Namo jūs negalit eiti, tai kodėl mums nepasilinksminus, jei sutiksite atsisėsti ant šios dėžės. Tos kelios kėdės, kurias išpakavau, yra kitam kambary.

Nelaukdamas, kol ji atsisės, jis atsisuko į vargonus ir pradėjo improvizuoti melodiją, kuri atskleidė tokią išraiškos įvairovę, kokią tik galima išgauti iš tokio instrumento. Netrukus liovėsi ir pradėjo ieškoti gaidų sąsiuvinio.

– Koks nuostabus blyksnis! – tarė jis, kai žaibas vėl nušvito lange, kuris, pritaikytas senosios salės proporcijoms, buvo gerokai per didelis dabartiniam kambariui. Perkūnas trenkė vėl. Kiterėja, nors ir pykdama ant savęs, vis dėlto išsigando – ne tik audros, bet ir visuotinio antgamtiško paslaptingumo, kuris supo ją čia.

– Norėčiau, kad... žaibas taip nerėžtų akių. Kaip manote, tai ilgai truks? – baikščiai paklausė ji.

– Negali ilgai trukti, – sumurmėjo jis neatsisukdamas, o pirštai vėl perbėgo klavišais. – Bet tai niekis, – tęsė staiga nustojęs groti ir žvelgdamas į ją. – Žaibas atrodo ryškesnis dėl to, kad šešėlis po medžiais toks juodas. Nesirūpinkite. Dabar pažiūrėkite į mane – žiūrėkite man į veidą, dabar.

Jis pasisuko į langą, įdėmiai žvelgdamas į dangų tamsiomis išraiškingomis akimis. Ji klusniai padarė ko prašoma ir pažvelgė į tą rafinuotai gražų veidą.

Sužaibavo, bet jis nekrūptelėjo ir nesumirksėjo, žiūrėjo ryžtingai, kaip ir pirma.

– Tai va, – tarė atsisukdamas į ją, – į žaibą reikia žiūrėti šitaip.

– Oi, jis galėjo jus apakinti! – šūktelėjo Kiterėja.

– Nesąmonė, tik ne šitoks žaibas – nebūčiau į jį spoksojęs, jei būtų pavojinga. Čia tik amalas. Gal dar jums ką pagroti? Gal ką nors iš oratorijos?

– Ne, dėkui, nenoriu klausytis, kai šitaip griaudžia.

Bet jis pradėjo groti nekreipdamas dėmesio į jos atsakymą, ir ji vėl stovėjo nejudėdama, žavėdamasi nepaprastu jo abejingumu tam, kas dedasi aplinkui, – tai rodė visiškas atsidėjimas muzikai.

– Kodėl jūs grojate tokią liūdną muziką? – paklausė Kiterėja, jam sustojus.

– Hm... turbūt todėl, kad mėgstu ją, – nerūpestingai atsakė jis. – Argi jūsų niekad netraukia liūdni įspūdžiai?

– Taip, kartais.

– Kai nerimas kamuoja...

– Taip.

– Tai kodėl man negalima, jeigu neramu?

– Jums neramu?

– Man neramu. – Jis tai ištarė mąsliai ir šiurkščiai, taip šiurkščiai, kad ji daugiau nebeklausinėjo.

Dabar jis grojo dar išraiškingiau. Kiterėja niekad nebuvo girdėjusi muzikos, skambančios viso orkestro jėga, ir vargonų balsai, vis įspūdingiau aidintys nedideliame kambaryje, grumiantis blyksniams ir garsams lauke, sujaudino ją be galo, kaip nebūtų galėję sujaudinti paprasti akordai, kad ir kokia patyrusi būtų juos išgaunanti ranka. Variacijos – čia garsios, čia tylios, paprastos, sudėtingos, paslaptingos, jaudinančios, didingos, veržlios, prislopintos, kiekvienas periodas ryškus ir vis dėlto pereinantis į kitą grakščiai, lengvai ir sklandžiai – visa tai sukrėtė ir traukė ją, kaip kliokiantis upokšnis purto ir traukia savęsp krintantį šešėlį. Muzikos galia atsiskleidė jai ne kūrinio tema, o tuo, kad išplėtojo jos gyvenimo ir sielos poemą, supainiojo jos poelgius bei ketinimus ir palenkė jos širdį.

Muzika paveikė jos jausmus keistajam vyriškiui – naujas melodijas lydėjo naujos mintys, kankinančios ir audrinančios. Baisingas žaibo tvykstelėjimas ir perkūnas visai pribaigė. Ji pajuto, kad nesąmoningai traukiasi šalin, išplėtusi akis, pravirom lūpom.

Jis pažvelgė į ją ir suvokė jos jausmus, pabrėžiančius jos išraiškingo veido dvasingumą. Ji buvo taip susijaudinusi, kad moters instinktas slėptis jau nebeįstengė nuslopinti noro kalbėti – jis tai pamatė. Prikišęs savo gražų veidą prie jos ausies, beveik liesdamas ją lūpomis, jis sukuždėjo nesiliaudamas groti:

– Jums labai patinka šis kūrinys?

– Iš tikrųjų labai, – atsakė ji.

– Mačiau, kaip jis sujaudino jus. Nurašysiu gaidas.

– Labai dėkui.

– Aš jums rytoj atnešiu į dvarą. Ko turėčiau teirautis?

– O, ne manęs. Neneškit, – skubiai sušneko ji. – Aš to nenorėčiau.

– Tai tada rytoj vakare septintą valandą ar kiek po septynių aš eisiu namo pro kriokli. Galėčiau gaidas jums ten ramiai atiduoti, man bus malonu, kad jūs jas turėsit. Grodamas „Pastoralinę simfoniją"[32], jis perėjo iš vienos tonacijos į kitą – ir vis žvelgė jai į akis.

32 Veikiausiai iš Hendelio „Mesijo" ar galbūt Bethoveno 6-oji (pastoralinė) simfonija.

– Gerai, – sutiko ji, kad išvengtų to žvilgsnio.

Audra jau taip nebešėlo, o po kokių dešimties minučių dangus beveik nusigiedrijo, debesis vakarų horizonte nušvietė besileidžianti saulė.

Kiterėja lengviau atsiduso ir susiruošė eiti. Ją apėmė slegiantis jausmas, kad užsibuvimas senajame dvare ir naujai užmegzta pažintis nežada nieko gero. Kaip kvaila įsiaudrinti ir atsiverti dėl kažkokio svetimo žmogaus gudrybių!

– Leiskite man pajėti su jumis, – tarė jis lydėdamas ją iki durų ir savo elgesiu aiškiai rodydamas, kaip jinai jam patikusi. Jo sukeltas įspūdis išnyko su muzikos garsais, ir ji atsuko jam nugarą.

– Ar galiu pajėti sykiu? – pakartojo jis.

– Ne, ne. Čia netoli, nė ketvirčio mylios nebus... tikrai neverta, ačiū, – tyliai pasakė ji ir palinkėjusi jam labos nakties, vengdama jo žvilgsnio, nulipo laiptais, palikusi jį stovėti prie durų.

Jai neišėjo iš galvos, kaip tam vyrui pavyko ją apžavėti. Prisiminė tik tiek, kaip sėdėjo priešais jį netekusi žado. Ėjo kaip supančiota, nes jautė, kad jis nenuleidžia nuo jos žvilgsnio, kol pasiekė daubą ties kriokliu ir užkopusi į kalvą dingo už nusvirusių medžių šakų.

5. NUO ŠEŠTOS IKI SEPTINTOS VALANDOS POPIET

Šlapias švytintis kelias akinamai spigino jai į akis grasiu žvilgesiu, nuo kurio darėsi dar neramiau. Jos mintys be jokio ryšio šokinėjo nuo vieno dalyko prie kito. Vieną akimirką ji mąstė tik apie laukinę muziką ir jaudinančią sceną su Menstonu, o kitą priešais ją kaip miglota vizija iškildavo Edvardo paveikslas. Paskui ją vėl perverdavo juodos Menstono akys, o įmantrios geidulingos jo lūpos suvirpėdavo tardamos neįprastus žodžius. Koks tas nerimas, apie kurį jis užsiminė? Gal jo priežastis – mis Eldklif? Sunkia širdimi ji žingsniavo toliau. Gyvenimas visiškai susipainiojo.

Grįžusi pas mis Eldklif, Kiterėja papasakojo jai apie tą įvykį bijodama, kad šią, sužinojus apie nukrypimus nuo programos, ištiks vienas iš nežabotų pykčio priepuolių. Bet kaip nustebo Kiterėja, kai mis Eldklif regimai nudžiugo. Ir griebėsi įprastos kryžminės apklausos.

– Tai visą tą laiką buvai su juo? – paklausė ledi apsimesdama griežta.

– Taip, buvau.

– Aš neliepiau tau dukart eiti į senąjį dvarą.

– Aš ir nėjau, jau sakiau. Jis mane privertė užeiti į verandą.

– Pakartok, ką jis kalbėjo.

– Kad žaibas – ne taip jau blogai, kaip man atrodo.

– Tai labai svarbu. Ar jis, – ji įsistebeilijo į mergaitę rydama ją akimis, – ar jis nieko nesakė apie mane?

– Nieko, – atsakė Kiterėja, ramiai atremdama jos žvilgsnį, – tik kad aš jums atiduočiau jo įnašą.

– Tu įsitikinusi?

– Visiškai.

– Tikiu. O apie save ar jis nepasakė nieko keisto ar nepaprasto?

– Tik vieną dalyką – kad jam neramu.

– Neramu!

Ištarusi šį žodį, mis Eldklif vėl nutilo. Šitoks jos elgesys anksčiau baigdavosi prisipažinimu, tad Kiterėja ir dabar tikėjosi ko nors panašaus. Bet šįkart ji apsiriko: nieko daugiau nebuvo pasakyta.

Grįžusi į kambarį, ji sėdo ir parašė atsisveikinimo laišką Edvardui Springrouvui, nejausdama, kaip ir kiekviena jautri ir atlapaširdė devyniolikos metų panelė, kad šitaip atsitikus išmintingiausia ir garbingiausia nedaryti nieko. Ji pranešė jam, kad nemaloniai nustebo išgirdusi kalbas apie jo sužadėtuves su kita moterimi. Ji tvirtino, kad garbė reikalaujanti vesti ankstesnę mylimąją – moterį, kur kas vertesnę už ją, nusipelniusią tik užmaršties, ir maldavo atminti, kad daugiau jis jos neberegės. Prikaišiojo jam lengvabūdiškumą ir žiaurumą, kam taip dažnai susitikinėjęs su ja Badmoute, o labiausiai – už pavogtą bučinį per paskutinį pasiplaukiojimą. „Aš niekad niekad negalėsiu to pamiršti“, – rašė ji, o paskui pajuto atlikusi pareigą. Jai pavyko įtikinti save, jog šie priekaištai ir įrodymai tokie iškalbingi, kad nė vienas vyras po to daugiau prie jos nebesiartintų.

Bet visa tai norom nenorom buvo išreikšta taip, kad kiekvienas žodis išdavė kankinamą meilės švelnumą. Beatričė, nuo iškilmių vežimo kaltinanti Dantę už pataikavimą akių geiduliams, net ir vaidindama aukštesnę būtybę elgėsi kaip pavydi mirtinga gražuolė, taigi ir Kiterėjos laiškas šaukte šaukė, kad tereikia mylimajam panorėti – ir ji tuoj pat jam atleis.

Šitai padariusi, Kiterėja, vis dar dalykiškai nusiteikusi, prikišo sau silpnumą, kam leido kažkokiam nepažįstamam misteriui Menstonui aną vakarą šitaip ją įaudrinti. Kas jam leido taip staiga pasiūlyti susitikti prie krioklio gaidų pasiimti? Ji būtų daug davusi,

kad sunaikintų jo pranašumą, įgytą aną nepaprastą melodingų garsų valandą. Nebegalėdama pakęsti minties, kad jis dar bent minutėlę ilgiau tikės, jog jo viršus, jinai stvėrė plunksną ir parašė jam:

Nepvoterio dvaras
rugsėjo 20-oji

Supratau, kad negalėsiu susitikti su jumis septintą valandą prie kriok-lio, kaip buvau žadėjusi. Mane apėmęs jausmas tada privertė pamiršti realybę.

K. Grėj

Geras politikas kelis kartus apgalvoja ir tada daro, o jauna mergina daro ir tada kelis kartus apgalvoja. Kai po kelių minučių ji pamatė paštininką nusinešant krepšį su vienu laišku ir pasiuntinį su kitu, tik tada ėmė svarstyti, ar labai jau protingai pasielgė parašydama abiem vyrams, sukėlusiems jai tokį įspūdį.

Devintas skyrius

DEŠIMTIES SAVAIČIŲ ĮVYKIAI

1. NUO RUGSĖJO DVIDEŠIMT PIRMOSIOS IKI LAPKRIČIO VIDURIO

Svarbiausia figūra Kiterėjos gyvenime, be Nepvoterio dvaro įnamių, dabar tapo dvaro valdytojas misteris Menstonas. Vargiai buvo įmanoma, kad jie, gyvendami per ketvirtį mylios vienas nuo kito, dirbdami tą patį darbą ir melsdamiesi toje pačioje bažnyčioje, nesusitiks vienur ar kitur bent porą kartų per savaitę. Sekmadieniais savo klaupte atsitiktinai pasukusi galvą, Kiterėja išvysdavo jo akis, aistringai gaudančias jos žvilgsnį ir – iš pradžių tai atrodė labai keista – mis Eldklif akis, vogčiom stebinčias jį. Išėjus iš bažnyčios, jis dažnai žingsniuodavo greta Kiterėjos, kol ji prieidavo vartelius, nuo kurių dvaro gyventojai pasukdavo per krūmyną. Pamažu spėjimas virto įsitikinimu: ji suprato, kad jis ją myli.

Bet jo augančią meilę ženklino kažkoks keistumas. Buvo matyti, kad jis deda didžiausias pastangas užgniaužti ar bent nuslėpti šią silpnybę, ir kartais atrodydavo, kad tai daro greičiau dėl savo sąžinės negu dėl žmonių akių. Jai buvo aišku, kad jis susiduria su ja visiškai atsitiktinai. Jis nesiblaškė: nevengė jos, bet ir neieškojo. Žodžiai, kuriuos jis sukuždėjo per jų pirmąjį pokalbį, matyt, kilo, kaip ir jos atsakymas, iš neapdairumo. Kažkas tramdė jį, rišo jam rankas, bet ne išdidumas ir ne baimė, kad jinai jį atstums, – o šitą ji nesvyruodama padarytų, jeigu jis sumanytų prisipažinti meilę. Jis ir jo kerintis grožis ją domino taip, kaip domintų kokia nors žavi pantera ar leopardas, ir dėl kažkokios nenusakomos priežasties jinai vengė jo net žavėdamasi. Svarbiausia jos prigimties savybė, anot puikaus Kolridžo apibūdinimo, „dvasios veržlumas“, kuriuo aiškiai pasinaudojo Menstonas per patį pirmąjį jų pokalbį, dabar nedrąsiai priminė, kad ji nežinia kaip atsidūrė jo galioje.

Apskritai tokia dvasinė būsena pavojinga jaunai ir nepatyrusiai moteriai. Ir turbūt svarbiausias dalykas, dėl kurio ji vis dar brangino Edvardo paveikslą, buvo tas, kad jis niekuo neišsidavė gavęs jos laišką, pranešantį, kad jinai jį meta. Aišku, tarėsi ji, jinai jam ne per labiausiai rūpi, taigi ji negalėjo jo nemylėti.

Ingenium mulierum,
Nolunt ubi velis, ubi nolis cupiunt ultro.[33]

Baigėsi spalis, prasidėjo lapkritis. Kerifordo kaimo gyventojams nusibodo viltis, kad mis Eldklif ištekės už savo dvaro valdytojo. Pradėta kuždėtis, ir labai karštai (nors mis Eldklif ausų šie gandai ir nepasiekė), kad valdytojas iki ausų įsimylėjęs Kiterėją Grėj. Iš tikrųjų tatai buvo taip akivaizdu, kad beliko tik pridėti, jog santuoka labai paranki abiem: jai – nes bus aprūpinta, jam – nes įsimylėjęs.

Begaląsdami liežuvius, Kiterėjos kaimynai pastebėjo dar vieną dalyką, iš pradžių aiškų tik jai pačiai. Žmones stebino, kodėl jis atvirai nebando mergintis. Apie lapkričio vidurį visuotinai buvo pritarta teorijai, sukurtai pirmųjų dviejų pagrindu, o jos esmė buvo tokia: prieš keletą metų, kai Menstonas buvo dar labai jaunas, o mis Eldklif vis dar žydėjo brandžiu moterišku grožiu, tarp jų užsimezgė romanas, bet dabar, vis labiau ryškėjant amžiaus skirtumui, ji tapo jam nemaloni. Bijodamas ledi pavydo, kalbėjo žmonės, jis priverstas slėpti nuo jos savo meilę Kiterėjai. Vos ne vienintelė moteris, netikėjusi šia versija, buvo pati Kiterėja, nes ji turėjo aiškių priežasčių, apie kurias visi kiti nieko nežinojo. Atsargiai jis elgėsi viešai, bet dar atsargiau nuošaliose vietose, kai merginimo niekas negalėjo matyti, – tik jo akys nepaliaujamai degė liepsninga aistra.

2. LAPKRIČIO AŠTUONIOLIKTOJI

Vieną lapkričio penktadienį savo seserį aplankė Ovenas Grėjus.

Būdamas uolus ir sąžiningas, jis vis dar tebeturėjo tarnybą Badmoute ir norėdamas, kad kuo mažiau susitrukdytų darbas, nusprendė atvykti į Nepvoterį vėlyvą popietę, o į Badmoutą grįžti pirmuoju rytiniu traukiniu. Mis Eldklif, dideliam Kiterėjos džiaugsmui, nusprendė, kad jis gali čia lankytis kiek tinkamas, kai tik panorės.

Ovenas pasiekė dvarą apie ketvirtą valandą ir paskambinęs varpeliu duris atidariusį tarną pasiteiravo mis Grėj.

[33] „Žinau moterų būdą: kai tu nori, jos ne; kai tu nenori, jos pameta dėl tavęs galvą“. Iš Terencijaus komedijos „Eunuchas“, IV veiksmas 7 paveikslas 42 eil.

Menstonas, kuris po pokalbio su mis Eldklif kaip tik ėjo per prieškambarį, išgirdo Grėjaus klausimą. Valdytojo veidas nukaito ir jis slapčiom sugniaužė kumščius. Nuėjęs iki kiemo vidurio, jis atsigręžė ir pamatė, kad tarnas tebestovi prie durų, nors Ovenas jau įleistas vidun. Menstonas pasuko atgal.

– Kas tas vyras? – paklausė.

– Nežinau, sere.

– Ar jis čia lankydavosi anksčiau?

– Taip, sere.

– Kelis kartus?

– Tris.

– Tu tikrai jo nepažįsti?

– Man atrodo, kad tai mis Grėj brolis, sere.

– Tai kodėl, po velnių, tu man šito anksčiau nesakei! – sušuko Menstonas ir nudrožė savo keliu.

„Be abejo, tai ne koks nors svajonių vyriškis – žinoma, taip negalėtų būti! – įtikinėjo jis pats save. – Kaip aš galiu būti toks kvailys, toks visiškas paikšis. Gerasis Dieve! Kad mergina taip mane kaitintų, jog aš imu pavydėti jos tikram broliui! Tarnaitė, benamė, bejėgė būtybė, priklausanti nuo pasaulio malonės. Taip, po perkūnais, kaip tik dėl to, kad ji tokia beginklė prieš likimo smūgius, ir yra nuostabiai miela!“

Prieš savo namus jis stabtelėjo. Gal liepti pabalnoti arklį? Ne.

Nužingsniavęs alėja, jis išėjo iš parko ir pasuko į tolimas dvaro žemes, kurios buvo sausinamos. Dar užeis į puodžių dirbtuvę susitarti dėl vamzdžių. Bet tai, ką mis Eldklif išsitarė apie Kiterėją, vis dar neišėjo jam iš galvos – tai todėl jis taip ir susijaudino išvydęs mergaitės brolį. Mis Eldklif jam reikšmingai užsiminė, kad Kiterėja beprotiškai įsimylėjusi Edvardą Springrouvą, nors šis susižadėjęs su savo pussesere Adelaide.

„Kaip mane kamuoja, – garsiai ištarė jis po pusvalandžio apmąstymų, spėriai žingsniuodamas toliau, – kaip mane kamuoja šitokie jausmai! – Sukaupęs jėgas nusiramino. – Ką gi, pareiga yra pareiga, atliksiu ją, kol pajėgsiu. Sąžiningumas – geriausia politika“. Ryžtingai ištaręs šį nuosprendį, jis dar kartą pabandė sutelkti dėmesį į kasdienišką savo kelionės tikslą.

Jau buvo stojusi tamsi ir niūri naktis, kai valdytojas išėjo pro puodžiaus duris ir pasuko namų link. Tamsa anaiptol nepataisė jo ūpo, o kadangi nesimatė nieko, kas patrauktų akį, tai ir toliau ėmė

knaisiotis savo sieloje. Takas ėjo palei ropių lauką ir dideli jų lapai sulig kiekvienu žingsniu braukė jam per kojas, krėsdami ant jų rasos lašus, bet jis nė nepastebėjo šios nemalonios smulkmenos. Praėjęs eglių jaunuolyną, perlipo tvorą lipyne ir nudrožė taku per tamsą po nusvirusiom medžių šakom.

Keletą minučių ėjęs juodų kaip naktis šakų šešėlyje, manė pasukęs ne tuo keliu, nes jis atrodė visiškai nepažįstamas. Spėjimas pasitvirtino, kai jis atsitrenkė į kažkokią kliūtį, kurią rūpestingai apčiupinėjęs ištiestomis rankomis suprato, jog tai geležinkelio užtvara. Vis dėlto, kadangi miškas buvo nedidelis, jis nesuko galvos, kaip vėl surasti kelią, ir su malonumu sustojo prie užkardos pasiklausyti labai liūdnos, bet melodingos pušų dejonės, o vėjui nuskriejus toliau – greito ir verksmingo greta augančio jaunuolyno atsako. Jis neaiškiai matė tik grakščias dviejų ar trijų artimiausių medžių viršūnes, neramiai siūbuojančias pirmyn atgal ir tiesiančias į niūrų dangų šakas nelyginant plaukais pasišiaušusias galūnes. Įspūdingas, ryškus peizažo vienišumas darėsi vis artimesnis jam, o visi žmonės regėjos kaip priešai.

Staiga suvirpėjusi užkarda pažadino jį iš susimąstymo, ir jis atsisuko ton pusėn. Priešais tarp medžių išvydo trykštant kibirkščių ir dūmų fontaną, paskui ryškiai raudoną šviesą, artėjančią į jį, po to – pralekiančią šviečiančių vaizdų panoramą, tada – ankstesnę tamsą, dar įspūdingesnę nei paprastai.

Nuostaba, kilusi dėl to, kaip netobulai jis susipažinęs su topografinėmis to dvaro galo ypatybėmis, truko tik akimirką. Triukšmą, gerai pažįstamą žmonėms, gyvenantiems prie geležinkelio, sukėlė 6 val. 50 min. traukinys, mat bėgiai buvo nutiesti miško kirtime, ties ta vieta, kur jis stovėjo, ir lėkdamas pro šalį mašinistas atidarė garvežio pakuros dureles. Važiuodamas pro jį, traukinys jau buvo gerokai sulėtinęs greitį, ir štai pasigirdo švilpukas, pranešantis, kad priekyje – Kerifordo geležinkelio stotis.

Keista, bet paaiškėjus, jog čia viso labo tik paprastas traukinys, Menstonas sustingęs tebežiūrėjo į geležinkelį.

Jei tai būtų buvęs ne 6 val. 50 min. priemiestinis traukinys, o šakoto žaibo blyksnis, prismeigęs jį prie žemės, vargu ar jis būtų labiau apkvaitęs negu dabar. Menstonas dešiniąja ranka vis dar rėmėsi į turėklus, vis dar stiepėsi ant vienos kojos, pakėlęs antrosios kulną, ir išplėtęs akis žvelgė į juodą kirtimą. Sukrutėjo tik smakras – kiek atvėpo, atskirdamas vieną nuo kitos anksčiau

sučiauptas lūpas – taip būna, kai žmogus staiga įsitikina keisto spėjimo tikrumu. Jį apėmė nuostaba, dabar jau nebe tokia kaip išvydus traukinį.

O priežastis buvo štai kokia. Viename iš apšviestų antros klasės vagono langų jis pamatė boluojantį veidą, parimusį ant rankos. Jį ryškiai apšvietė lempa. Veidas buvo moters.

Pagaliau Menstonas sujudėjo, lyg sukuždėjo ką, lyg švilptelėjo, pasitaisė skrybėlę ir patraukė toliau svarstydamas, kokiu būdu iškilo aikštėn taip stropiai slepiamas dalykas. „Iš kur ji sužinojo mano adresą? – pagaliau garsiai ištarė jis. – Visa laimė, kad šiuo atveju buvau apdairus ir garbingas – taip, vieną kartą turėsiu ištarti, nors žodžiai smaugs mane, kad mano brangioji Kiterėja niekad nebus mano, niekad. Dabar veikiausiai viskas paaiškės. Viskas!" Begalinis liūdesys, su kuriuo buvo ištarti šie žodžiai, liudijo, kad jam reikėjo nemažų pastangų būti apdairiam, kaip jis ką tik pareiškė.

Jis pasuko į kairę palei griovį šalia geležinkelio užtvaros, netrukus išlindo iš miško ir išėjo į kelią, kur tiltas kirto geležinkelį.

Artėjant prie namų, ankstesnį nerimą jo veide pamažu keitė niūri pašaipa, iškreipusi jo lūpas, kai garsiai pacitavo eilutę iš Jeremijo knygos: „Moteriškė apsups vyrą" [34].

3. LAPKRIČIO DEVYNIOLIKTOJI. AUŠTANT

Kitą rytą dar neprašvitus dvi mažos basos kojelės nušlepsėjo Nepvoterio dvaro koridorium, kur buvo Oveno Grėjaus miegamasis, ir pasigirdo beldimas į duris.

– Ovenai, Ovenai, ar tu jau pabudęs? – sušnibždėjo Kiterėja pro rakto skylutę. – Tuojau pat kelkis, nes pavėluosi į traukinį.

Nusileidęs į mažutį sesers kambarėlį, jis rado ją laukiančią prie stalo su puodeliu kakavos ir kiaulienos kepsniu. Užkando skubomis, vilkdamasis paltą ir ieškodamas skrybėlės, o paskui jie tyliai ėjo ilgais tuščiais koridoriais. Indų plovėja, paruošusi jiems pusryčius, žengė pirma, aukštai virš galvos iškėlusi žibintą, metantį ilgus siūbuojančius šešėlius į koridorius, besikertančius su tuo, kuriuo jie ėjo. Tų koridorių giluma skendėjo tamsoje.

[34] Žr. Jeremijo knygą, XXXI 22.

Ovenas nutarė geriau eiti į stotį pėsčias, o ne važiuoti mis Eldklif pasiūlytu vežimėliu, mat paniškai bijojo įkyrėti už save turtingesniems žmonėms, ypač jų tarnams, kuriems jo visuomeninė padėtis atrodė mažų mažiausiai keista. Kiterėja pasisiūlė truputį jį palydėti.

– Noriu kalbėtis su tavim, kol dar tu čia, – švelniai tarė ji.

Paskui brolis ir sesuo pro sunkias duris išėjo į alėją. Šis paros metas viskuo buvo labai panašus į praėjusį vakarą, kai valdytojas išėjo iš namų, tik dabar pasaulyje švito, o ne temo. „Ašaroto blėstančios aušros spingsėjimo" [35] kaip tik užteko, kad įžiūrėtum liūdnus raudonus lapus, storai nuklojusius pakelės griovius, į kuriuos nuo šakų kartkartėm garsiai tekštelėdavo sunkūs vandens lašai.

Gyvai šnekučiuodamiesi jie praėjo senąjį dvarą ir jau buvo nužygiavę apie dvidešimt jardų užkardos link, kai iš namo verandos išniro moters figūra.

Ji buvo susisupusi į pilką neperšlampamą apsiaustą, kurio gobtuvas dengė galvą ir beveik visą veidą – buvo matyti tik akys.

Jei ne jos pasirodymas, valdytojo būstą nuo pamatų iki stogo būtų gaubusi visiška ramybė ir tyla. Uždarytos visos langinės, iš kamino nekyla joks dūmelis.

Ji sustingo prie gebenėmis apsivijusių vartelių ir klausėsi dvi, gal tris minutes, kol suvokė, kad parke dar kažko esama. Pamačiusi porelę, atsitraukė atgal, aiškiai ketindama pasislėpti ir neatkreipti jų dėmesio. Bet žvilgtelėjusi į laikrodį, kurį skubiai vėl įsikišo kišenėn, lyg būtų nustebusi, kad jau taip vėlu, ji nusiskubino per parką, dar menkiau paisydama tako negu Ovenas ir jo sesuo.

O šiedu tuo tarpu pasiekė kelią ir jau žingsniavo juo, kai moteris priėjo prie gyvatvorės ir ėmė dairytis vartelių ar lipynės, kad iš žolės galėtų išeiti į taką ir vėl pajusti po kojomis kietą žemę.

Jų pokalbis, kurio kiekvienas žodis tykiame priešaušrio ore buvo aiškiai girdėti per ketvirtį mylios, pasiekė jos ausis, ir ji įsiklausė. Akimirką moteris sustingo kaip Imodžena prie Beliarijaus urvo [36], lyg būtų mokiusis laikysenos iš tos pjesės. Jiems nuėjus keletą

[35] Žr. A. Tenisono „Gražių moterų sapną", 74 eil.

[36] Žr. Šekspyro „Cimbeliną", III veiksmas VI paveikslas.

žingsnių, ji truputį paabejojusi nusekė iš paskos, vis dar slepiama gyvatvorės.

– Ar tu tiki tokiais keistais sutapimais? – paklausė Kiterėja.

– Ką tu turi omeny – ar tikiu? Kartais pasitaiko.

– Dažnai ryšys tarp dviejų visiškai nesusijusių įvykių atsitiktinai paaiškėja, ir žmonės beveik to nepastebi, tik pasako: „Keista, kad taip atsitiko ir kad tas ir tas buvo taip ir anaip“, – ir tuo viskas baigiasi. Bet kai iškyla aikštėn trijų, regis, visai atskirų įvykių ryšys, atrodo, kad įsikišo nematomos jėgos. Matai, trys šitaip sutapę dalykai dešimt kartų keisčiau negu du.

– Žinoma, taip ir yra, tu mąstai matematiškai, Kiterėja. Bet aš nematau kuo stebėtis. Žmogus, laikęs smuklę, kurioje nualpo mis Eldklif, ir sužinojęs jos pavardę bei visuomeninę padėtį, gyvena kaimynystėje, nes ji čia jam surado iešmininko vietą, norėdama užrišti liežuvį. O tu čia atsidūrei tik Springrouvo dėka.

– Bet klausyk, mis Eldklif buvo mūsų tėvo pirmoji meilė, ir aš atvykau pas mis Eldklif, to negalima nuneigti.

Remdamasi šiomis prielaidomis, ji puolė įrodinėti kaip kokia ankstyvosios krikščionybės laikų teologė, kad kai šitaip susiklosto aplinkybės, Apvaizdos ženklai akivaizdūs, ir kruopščiai išnagrinėjo gausybę mis Eldklif gyvenimo smulkmenų.

– Gal man geriau pasakyti mis Eldklif, kad viską žinau? – galop pasiteiravo ji.

– O kokia iš to nauda? – atrėmė jis. – Nuo to, kad tu žinai, niekam nėra blogiau, tau čia ramu, o prisipažinimas galėtų tik suerzinti mis Eldklif. Geriau laikyk liežuvį, Kiterėja.

– Manau, kad būčiau susigundžiusi jai pasipasakoti, – tęsė Kiterėja, – jei nebūčiau pastebėjusi, kad ją ir misterį Menstoną jungia kažkoks keistas, beveik nepastebimas, bet tikras ryšys, neapsiribojantis bendrais darbo rūpesčiais.

– Jinai jį bus įsimylėjusi! – sušuko Ovenas. – Tik pamanyk!

– Ak, taip sako tie, kurie nepakankamai atidūs ir ne viską pastebi. Aš irgi taip maniau iš pradžių, bet dabar nebetikiu, kad jinai jį myli.

– Kodėl?

– Ji elgiasi ne kaip įsimylėjusi. Ji – suprask, Ovenai, kad aš tai sakau ne iš naivumo, – nė kiek nepavyduliauja man.

– Galbūt ji nuo jo priklausoma?

– Ne, tikrai ne. Jis atsiliepė į laikraščio skelbimą ir buvo išrinktas iš keturiasdešimties ar penkiasdešimties kandidatų nežinant, kieno tas laiškas. Ir nuo tada, kai jis čionai, ji niekaip neišsidavė. Be to, kurio galo jai apskritai čia vežtis priešą?

– Tada jinai jį myli. Tu žinai ne blogiau už mane, Kite, kad moterys įspūdingus pažįstamus vyrus vertina tik dvejopai: myli juos arba bjaurisi jais, vidurio nėra.

Kelias minutes jiedu ėjo tylėdami, kol Kiterėjos akys atsitiktinai užkliuvo už brolio kojų.

– Ovenai, – tarė ji, – ar žinai, kad tavo eigastis kažkokia keista?

– O kokia? – paklausė jis.

– Negaliu tiksliai apibūdinti, bet tu eini nebe taip tiesiai kaip paprastai.

Moteris už gyvatvorės, vis dar sekanti įkandin, nekantriai pasimuistė jiems pakeitus pokalbio temą ir vėl žvilgtelėjo į laikrodį. Vis dėlto atrodė, kad ji nenori liautis jų klausiusis.

– Taip, – dėdamasis nerūpestingas atsakė Ovenas, – žinau. Manau, kad tai dėl kažkokio skausmo, kartais nudiegiančio man kulkšnį. Prisimeni, kada man pirmą kartą ją suskaudo? Tą dieną mes pašto garlaiviu išplaukėm į Lalvindo įlanką. Skausmas man sutrukdė grįžti ir turėjau nakvoti pas iešmininką, apie kurį kalbėjom.

– Bet gal tai kas nors rimta, mielas Ovenai? – šūktelėjo susinerimusi Kiterėja.

– Oi ne, nieko. Galvą guldau, kad vėl praeis. Kai sėdžiu kontoroje, nieko nejaučiu.

Ir vėl nematoma jų palydovė suirzusi pasimuistė ir žvilgtelėjo į laikrodį – matyt, laikas jai buvo brangus. Bet pokalbis tęsėsi šia nauja tema, ir neatrodė, kad bus grįžta prie senosios.

Nebetekusi vilties ji ryžtingai pasikaišė sijoną, persiropštė per griovį ir atsidūrė slėnyje. Priėjusi prie vartelių, kurių nematė einantieji jai iš paskos, tyliai juos atidarė ir išėjo į kelią – nužingsniavo geležinkelio stoties link.

Netrukus ji išgirdo užpakaly Oveno Grėjaus žingsnius: jis skubėjo, taigi jau bus išsiskyręs su seserimi. Moteris dar pagreitino žingsnį, leidosi bėgti ir po keleto minučių toli aplenkė bendrakeleivį.

Kerifordo kelio geležinkelį sudarė tik viena bėgių eilė, ir trumpas priemiestinis traukinukas į pietus, kuriuo Ovenas ketino vykti

į Badmoutą, buvo perstumtas į atsarginį kelią, kol pravažiuos pirmasis traukinys į Londoną. Grėjus įėjo į laukimo salę ir pro atdaras duris abejingai stebėjo moterį ilgu pilku apsiaustu su veidą dengiančiu gobtuvu. Ji paprašė bilieto į Londoną.

Jis nusekė ją akimis į peroną, matė ją laukiant tenai, o paskui įlipant į traukinį. Ir užmiršo tą pačią akimirką, kai ji dingo iš akių.

4. NUO AŠTUNTOS IKI DEŠIMTOS VALANDOS RYTO

Misis Kriket, dukart našlė, o dabar zakristijono žmona, dailaus sudėjimo moteriškaitė, dievinanti apkalbas ir pasižyminti ypatinga savybe akies kampučiu, nepasukdama galvos, matyti, ką žmonės daro jai už nugaros, gyveno name, stovinčiame arčiau senosios sodybos negu kiti Kerifordo namiūkščiai, ir dėl to valdytojas, kol dar nesusirado nuolatinio tarno, laikinai pasamdė ją namų darbininke ir tarnaite.

Taigi kiekvieną rytą misis Kriket, iškūrenusi krosnį namie ir paruošusi pusryčius sau ir vyrui, traukdavo į senąjį dvarą to paties padaryti misteriui Menstonui. Paskui grįždavo namo pusryčiauti; kai pasisotinęs valdytojas išdroždavo savais keliais, ji vėl eidavo nukraustyti stalo, pakloti lovos ir sutvarkyti būsto visai dienai.

Tą rytą, kai išvažiavo Ovenas Grėjus, atėjusi ji padarė tą patį kaip paprastai, parėjo namo pusryčių ir vėl grįžo atlikti likusių darbų.

Ji įžengė į tuščią Menstono miegamąjį ir įsisprendusi rankomis į klubus abejingai peržvelgė lovą prieš pradėdama kloti.

Žiūrint jai atėjo į galvą mintis: „Tikriausiai misteris Menstonas miega labai ramiai“. Teisybė, antklodė buvo nuklota, bet patalai beveik nesujaukti. „Galima pamanyti, – tarė ji sau, – kad jis pats pasiklojo lovą atsikėlęs“.

Bet šios mintys kaipmat išgaravo, ir misis Kriket griebėsi darbo. Ji nutraukė užtiesalą, antklodes bei paklodes ir pasilenkė pakelti pagalvių. Pasilenkus kažkas patraukė jos dėmesį. Ji įsižiūrėjo įdėmiai... dar įdėmiau... labai įdėmiai. „Ir kas galėtų pamanyti“, – teišspaudė ji. Zakristijono pati sustingo nelyginant musė gintare.

Jos nuostabą sukėlė besidriekiantis rudas plaukas, neką trumpesnis už jardą – o tai neabejotinai rodė, kad plaukas moters. Ji nuėmė jį nuo pagalvės ir nusinešė prie lango. Tenai iškėlusi plauką įdėmiai įsižiūrėjo į jį ir galų gale paskendo mintyse. Jos žvilgsnis,

iš pradžių įbestas į plauką, palaipsniui nukrypo nuo jo ir įsmigo į grindis, nes vidinis regėjimas aptemdė išorinį.

Paskui ji apsilaižė lūpas, vėl pažvelgė į plauką, apsuko jį apie pirštus, įvyniojo į popierių ir paslėpė šį turtą kišenėje. Tą rytą misis Kriket dėl darbo nebekvaršino sau galvos.

Ji iškrėtė namą nuo palėpės iki rūsio ieškodama kitokių moters pėdsakų, bet nieko nerado. Išnaršė kiemą, anglių rūsį, arklidę, daržinę, šiltnamį, paukštidę, kiaulidę ir – nė ženklo. Vėl įžengusi vidun, pastebėjo skrybėlaitę, godžiai stvėrė ją, bet pamatė, kad ši jos pačios.

Atžagariom rankom aptvarkiusi kitus kambarius, ji grįžo į kaimą ir iškart nudrožė pas savo geriausią draugę, pašto viršininkę Elizabetą Lyt, moteriškę, kuri didžiavosi keletu negirdėtų ligų ir skausmų.

Misis Kriket išvyniojo popierių, išėmė plauką ir pamosavo juo prieš apstulbusias Elizabetos akis, kurios iškart apsimiglojo ir įsmigo į jį nelyginant katės.

– Kas čia? – paklausė misis Lyt prisimerkdama ir tiesdama į neįžiūrimą daiktą savo liesą kaulėtą ranką, kuri būtų sukėlusi tikrą ekstazę Karlo Krivelio[37] pieštukui.

– Tuoj išgirsi, – tarė misis Kriket, ramiai sugniauždama grobį putnioje rankoje; tada iškilmingai buvo pasidalinta paslaptimi ir kaip šioji išaiškėjo.

Tuomet nuo vinies buvo nukabintas skutimosi veidrodis ir padėtas vidury stalo prie lango, o plaukas stropiai ištiesintas ant jo. Abidvi palinko viršum stalo iš priešingų pusių – alkūnės remiasi į stalo kraštą, galvos paremtos rankomis, kaktos beveik liečiasi, o akys įbestos į plauką.

– Tuoj išgirsi, – tarė misis Kriket, ramiai sugniauždama grobį putnioje rankoje; tada iškilmingai buvo pasidalinta paslaptimi ir kaip šioji išaiškėjo.

Tuomet nuo vinies buvo nukabintas skutimosi veidrodis ir padėtas vidury stalo prie lango, o plaukas stropiai ištiesintas ant jo. Abidvi palinko viršum stalo iš priešingų pusių – alkūnės remiasi į stalo kraštą, galvos paremtos rankomis, kaktos beveik liečiasi, o akys įbestos į plauką.

37 Karlas Krivelis (1430–1493) – italų tapytojas.

– Jis iš proto eina dėl panelės Kiterėjos, – tarė misis Kriket, – ir aš neabejoju, kad...

– Ne, ne. Jos plaukai ne tokie tamsūs, – pareiškė Elizabeta.

– Elizabeta, tu žinai, kad aš, ištikima bažnyčios tarno žmona, tik džiaugčiausi galėdama apie šią mergaitę manyti taip kaip tu. Atsimink, aš nieko blogo nenoriu pasakyti apie mis Grėj, bet kaip yra, taip yra: neabejoju, kad ji nusmukėlė, neturinti teisės vaizduoti šventosios ir apgaudinėti viso krašto. Gal sėkla ir buvo gera, bet blogai pasėta, o jei buvo gerai pasėta, tai blogai auginta, o jei buvo gerai auginta, tai ją sugadino vėlesnis gyvenimas.

– Bet aš žinau kitą dalyką, kodėl čia ne jos plaukas, – pareiškė misis Lyt.

– Aha! Tada žinau kieno – mis Eldklif, kaip Dievą myliu.

– Spalva kaip jos, bet nemanau, kad čia būtų jos plaukas.

– Tai tu netiki tuo, ką žmonės kalba apie ją ir jį?

– Nieko dėl to nesakau, bet tu nenumanai, ką aš žinau apie jo laiškus.

– Ką gi?

– Visus laiškus jis siunčia iš čia, išskyrus vienam asmeniui – tuos veža į Badmoutą. Kaip žinai, mano sūnus dirba Badmouto pašte ir sėdėdamas prie stalo pro lango žaliuzes mato kiekvieną žmogų, metantį laišką į pašto dėžutę. Misteris Menstonas visada eina tenai išsiųsti laiško tam asmeniui, ir mano vaikis dabar abudu puikiai pažįsta iš matymo.

– Tai moteris?

– Moteris.

– Kuo ji vardu?

– Tas mano išvėpėlis prisiminė tik tiek, kad tai kažkokia mis iš Londono. Ir patikėk manim – čia buvo būtent ta moteris, kokia nors palaidūnė, veikiausiai gatvės merga, ištrūkusi iš Sodomos.

– Tikriausiai tam, kad atsidurtų Gomoroje.

– Gali būti.

– Ne, ne, misis Lyt, man dabar viskas aišku. Šiąnakt mūsų valdytoją bus aplankiusi ne kokia nors mis – kad ir kada ji būtų atėjus ir kur ji būtų išnykus. Manai, kad jis būtų leidęs padoriai panelei atkakti čia, kaip ši atkako, ir iškeliauti, kaip ši iškeliavo, – be pusryčių ir be jokios globos?

Elizabeta papurtė galvą, o misis Kriket iškilmingai žvelgė į ją.

– Aš tikrai žinau, kad ja niekas nepasirūpino, galvą dedu, kad taip buvo, nes židinio grotelės buvo visiškai šaltos, kai jas paliečiau šįryt va šitais pirštais, o jis dar tebegulėjo lovoje. Ne, jis nesivargintų rašinėdamas laiškus mergaitei, su kuria taip be ceremonijų elgiasi. Juos turi sieti ryšys, stipresnis už jausmą. Jinai jo žmona.

– Jis vedęs! Dieve mano, ką mes dar išgirsime? Argi jis panašus į vedusį vyrą? Nei iš akių, nei iš lūpų nematyti, kad tai būtų užjodytas šeimos galva.

– Gal ji nuolanki moteris, bet vis dėlto tai jo žmona.

– Ne, ne, jis nevedęs.

– Taip, taip, jis vedęs. Aš turėjau tris vyrus, aš geriau žinau.

– Gerai, gerai, – nusileido misis Lyt. – Kad ir kokia būtų tiesa, aš tikiu, kad Viešpats ją visiems atskleis, kaip Jis visada daro.

– Oi Elizabeta, – nukirto misis Kriket ironiškai atsidusdama ir apsisuko eiti namo, – šitaip sako geri žmonės, tokie kaip tu, bet aš ne kartą pastebėjau, kad Viešpats iš visiškai kitokio molio drėbtas.

5. LAPKRIČIO DVIDEŠIMTOJI

Mis Eldklif, jausdamasi esanti pranašesnė už kitus, laikėsi dar savo tėvo įvesto papročio: kiekvieną rytą ji pati atrakindavo pašto dėžutę, užuot patikėjusi tai liokajui, kaip darydavo dauguma kaimynų šioje grafystėje. Kiekvieną rytą pašto dėžutė būdavo atnešama į persirengimo kambarį ir ten jinai viską išimdavo, dažniausiai matant kambarinei ir Kiterėjai – ši galėdavo įeiti į jos kambarį bet kuriuo laiku ir rytą dalyvaudavo lyg ir kukliame priėmime, kurį mis Eldklif skirdavo tik savo bendravardei.

Čia jinai skaitydavo laiškus sėdėdama prieš veidrodį, kol kambarinė ją šukuodavo ir rengdavo.

– Įdomu, kokia čia galėtų būti moteris? – ištarė ji tą rytą, kurį aprašėme ankstesniame skyriuje. – Š. Londonas! Pirmą kartą gyvenime gaunu laišką iš tokios keistos vietos – šiaurinės Londono dalies.

Kiterėja buvo ką tik įėjusi, norėdama sužinoti, ar jai nėra jokio laiško, ir išgirdusi, kad į ją kreipiamasi, žengė pas mis Eldklif į kambario kampą pažvelgti, dėl kokios keistenybės ponia taip aikčioja. Bet atplėšusi laišką ir perskaičiusi keletą eilučių, ledi greit įsikišo jį į kišenę, Kiterėjai dar nespėjus prie jos prieiti.

– A, smulkmena, – tarė ji. Bandė dar kažką sakyti perdėtu *sang-froid*[38] tonu, bet netrukus nutilo. Apie laišką nebebuvo ištarta

[38] *Sang-froid* – šaltakraujiškumas *(pranc.)*.

nė žodžio, buvo matyti, kad ji trokšte trokšta būti kuo greičiau aprengta ir palikta kambaryje viena. Todėl Kiterėja pasitraukė prie kito lango, o po kelių minučių išėjo iš kambario ir ėmėsi savo reikalų.

Prie pusryčių stalo mis Eldklif pasirodė vėlai ir nepalietė nei arbatos, nei kavos, nei kiaušinų, nei sumuštinių – nieko. Paskui ją matė vaikščiojant pietinėje galerijoje ir tarp gėlynų. Buvo išblyškusi, ėjo kaip supančiota, o rankoje gniaužė laišką.

Atėjo pietų metas. Ji neištarė nė dešimties žodžių ir, regėjos, oru gyva – negalėjo nuryti nė kąsnelio, tad valgiai taip ir liko neparagauti.

Savo kambary mis Eldklif vėl išsitraukė rytą gautą laišką. Štai viena jo ištrauka:

Žinoma, kada panorėjusi galėčiau paskelbti, kad esu jo žmona, ir priversti jį mane pripažinti, nepaisydama jo grasinimų ir išvedžiojimų, esą geriau dar palaukti. Aš laukiu ir laukiu, o mano padėtis tokia pat neaiški kaip ir iš pradžių. Norėdama įrodyti, kaip kantriai laukiau, pranešu jums, kad tik prieš porą savaičių, kai prispyrus reikalui turėjau persikraustyti į kitą butą, pirmą kartą užsirašiau vyro pavardę vien dėl to, kad jis nuolat prašė manęs tylėti. Rašydama jums, madam, pirmą sykį jam nepaklūstu, bet mane galima pateisinti. Moteriai, kuri priversta aplankyti savo vyrą naktį kaip vagilė, o paskui išmetama lauk kaip priklydęs šuo – pati turi atsikelti, atsišauti duris, kaip išmano susirasti kelią – galima atleisti viską.

Bet jei viešai pareikalaučiau pripažinti savo teises, kiltų skandalas, kurio aš nepakelčiau, o mano vardas būtų valkiojamas skersai išilgai po visą kraštą.

Prieš imdamasi šių paskutinių priemonių, aš pageidaučiau, kad jūs asmeniškai įtikintumėt jį ir priverstumėt pagarbiai ir rūpestingai parsivežti mane namo į jūsų parapiją – taip, kaip pasielgtų kiekvienas padorus vyras, kurio žmona tam tikrą laiką gyveno atskirai, tarkim, dėl susiklosčiusių šeimyninių aplinkybių, bet ne dėl nesantaikos.

Neabejoju, kad jūs man padarysite šią paslaugą, bent jau dėl to, kad aš neseniai netikėtai sužinojau apie vieną savotišką jūsų sandorį, sudarytą prieš daugelį metų. Nevarginsiu jūsų pasakodama, kaip man tatai pavyko. Tik pasakysiu, kad esu vienintelė gyva būtybė, žinanti visą istoriją, nes tie, iš kurių ją išpešiau, kiekvienas težino tik atkarpą,

painią ir besibaigiančią aklaviete. Vienas yra girdėjęs apie jūsų anksytvą meilę ir staigią jos baigtį, kitas – apie keistus susitikimus smuklėse ir kavinėse, trečias – dėl ko taip atsitiko ir t. t. O aš žinau, kas sieja visus šiuos įvykius, kurie tėra gana racionalaus (nors ir neapgalvoto) jaunos ledi elgesio išdava. Jūs iškart suprasite, kaip bent jau kai kurie iš minėtųjų dalykų buvo atskleisti man.

Taigi remdamasi šiais mudviem abiem žinomais ir slepiamais faktais, aš maldauju jūsų palankumo ir pagalbos, jausdama, jog esate per daug kilni, kad atstumtumėte mane.

Galiu dar pridurti, kad kol kas mano vyras nieko apie tai nežino ir nesužinos, jeigu jūs prisiminsite mano prašymą.

Grasinimas – kategoriškas, kandus grasinimas, išdėstytas taip subtiliai, kaip gali tik moteris. Kažkokios nepažįstamos vargetos grasinimas Eldklifų giminės atstovei, ir dar tokiai, kuri nepasižymi kuklumu! Grasinimas jai – oho! Argi šitaip gali būti?!

Netrukus maištinga nuotaika išgaravo, ir jos kūnas vėl tapo lankstus, o poelgiai rodė, kad net ji, mis Eldklif, nusprendė nusileisti. Parašė trumpą atsakymą misis Menston, mandagiai pareikšdama net negirdėjusi, kad misteris Menstonas turi tokį artimą žmogų ir kad pagalvosianti, ką būtų galima padaryti šiuo apgailėtinu atveju.

6. LAPKRIČIO DVIDEŠIMT TREČIOJI

Kitą dieną Menstonui buvo pranešta, kad lygiai aštuntą valandą vakaro jis kviečiamas apsilankyti dvare. Mis Eldklif buvo ori ir išdidi, bet dėl savo kėslų nebūtų drįsusi pažvelgti jam į veidą dienos šviesoje.

Valdytojas buvo palydėtas į biblioteką. Įėjus jį apstulbino neįprasta prietema, gaubianti kambarį. Židinys buvo užgesęs ir atvėsęs, viena vienintelė nedidukė lempa degė pačiame kambario gale, taigi didžioji aukšto ir niūraus kambario dalis skendėjo tamsoje. Nebuvo galima įžiūrėti net lentynų viršutinėse eilėse sugrūstų įvairaus dydžio tomų.

Daugiau kaip dvidešimt minučių privertusi jį laukti (mis Eldklif žinojo šį puikų būdą, kaip įvaryti žmogui baimės ir priversti užmiršti visas iš anksto pasiruoštas kalbas), ponia pagaliau įžengė į kambarį.

Menstonas pažvelgė jai tiesiai į akis. Veido spalva buvo neįžiūrima, bet iš narsingo žvilgsnio, kurį jinai metė į jį, nesutrikusi dėl

tokio valdytojo įžūlumo, jis suvokė, kad veikiausiai ji bus sužinojusi jo paslaptį, o kaip – negalėjo pasakyti.

Ji išsitraukė laišką, išskleidė jį ir ištiesė jam, nykščiu ir smiliumi laikydama už kampučio taip, kad menkutė lempos šviesa kristų tiesiai ant lapo.

– Pažįstate rašyseną? – paklausė.

Jis aiškiai išvydo braižą, todėl iškart ryžosi sudeginti tiltus ir viskuo surizikuoti atskleisdamas tiesą.

– Mano žmonos, – ramiai atsakė.

Jo tylus atsakymas suglumino ją. Ji nesitikėjo atsakymo, kaip jo nesitiki pamokslininkas, iš sakyklos šaukiąs: „Ar jaučiate, kad esat nusidėję?“Ji tikrai vylėsi, kad jis staiga sutriks.

– Tai kam reikėjo slėpti? – vėl prabilo ji jau pakėlusi balsą, nes valdytis nesisekė.

– Vyras neprivalo trimituoti visam pasauliui, kad yra vedęs, madam, – ramiai, kaip ir pirma, atsakė jis.

– Visam pasauliui! Gerai, sakykim, taip, bet misteri Menstonai, aš vis dėlto norėčiau žinoti, kodėl jūs nusprendėte tai slėpti? Manau, suprantate, kad turiu teisę šito klausti, jeigu prisimenate mano skelbimo sąlygas.

– Aš jums atsakysiu: buvo dvi paprastos priežastys. Pirmoji – praktinė: jūs prisimenate, kad ieškojote nevedusio vyro?

– Aišku, prisimenu.

– Tai va, pasitaikius progai aš nusprendžiau pabandyti, nors buvau vedęs. Bet žinodamas, kad kai kandidatams keliama tokia sąlyga ir žmona nevažiuoja kartu, laikoma, kad toji sąlyga įvykdyta, todėl kuriam laikui žmoną palikau. Kita priežastis – prisidengdamas skelbimo sąlygomis galėjau bent trumpam išsiskirti su moterimi, kurią vedžiau per klaidą, ir nesukelti jai įtarimų.

– Per klaidą? Kas ji tokia? – pasiteiravo ponia.

– Trečiarūšė artistė, su kuria susipažinau praėjusią vasarą Liverpūlyje. Buvau ten išvykęs su architektu atlikti nedidelio darbelio.

– Iš kur ji kilusi?

– Gimė Amerikoje. Aš pradėjau jos nekęsti praėjus vos savaitei nuo vestuvių.

– Ji veikiausiai negraži?

– Ji nėra negraži.

– Ne prastesnė už daugumą?

– Tikrai ne prastesnė – tiesą sakant, net graži. Bet po kurio laiko mes susikivirčijom ir atsiskyrėm.

– Jūs, manau, nemušėt jos? – truputį sarkastiškai paklausė mis Eldklif.

– Nemušiau.

– Ir vis dėlto jums ji iki gyvo kaulo įkyrėjo?

Buvo matyti, kad Menstonui jos klausimai ima nusibosti. Vis dėlto jis tyliai tarė:

– Ji man neįkyrėjo. Niekad jai taip nesakiau, bet mudu atsiskyrėm. Aš atvykau čia, palikęs ją Londone visai neblogai įsikūrusią. Ir nors skelbime buvo pageidaujama viengungio, ketinau atskleisti jums visą tiesą ir buvau pasiryžęs tai padaryti, kai būsiu įtikęs jums rūpestingu darbu tvarkydamas dvaro reikalus ir bus nebe taip rizikinga.

Ji linktelėjo galva.

– Paskui pamačiau, kad jūs rūpinatės mano gerove daug labiau, negu galėjau manyti ar viltis, turėdamas galvoje kitų darbdavių abejingumą, todėl delsiau. Buvau sutrikęs, kad viskas taip susipainiojo. Ir štai prieš tris naktis, grįždamas namo iš puodžių dirbtuvės, priėjau geležinkelį. Priemiestinis traukinys važiavo pro mane, ir aš išvydau savo žmoną, sėdinčią vagone prie lango. Pasirodo, ji sužinojo mano adresą ir nusprendė atvažiuoti. Vos spėjau grįžti namo prieš jai ateinant. Kitą rytą anksti ji vėl išvyko...

– ...nes jūs labai riteriškai su ja pasielgėt?

– Ir, man regis, iškart parašė jums. Štai ir visa istorija, ponia! – Tikruosius savo jausmus nuo ponios, kuri pasipūtusi klausėsi jo, Menstonas slėpė po septyniais užraktais.

– Ar draugai žino apie jūsų vedybas, ponas Menstonai? – paklausė ji.

– Niekas nežino. Mudu tai slėpėme įvairiais sumetimais.

– Vadinasi, tiesa, kaip rašoma laiške, kad jūsų žmona iki pat šiol nesiskelbė Menston pavarde?

– Tikra tiesa. Kai susituokėme, mano uždarbis buvo labai menkas ir nepastovus, todėl ji, kaip ir iki vestuvių, toliau vaidino teatre mergautine pavarde.

– Ar ji turi draugų?

– Negirdėjau, kad būtų jų turėjusi Anglijoje. Ji čia atvyko pagal kažkokį teatro kontraktą su trupe, kuri buvo pasišovusi kalnus nuversti, bet nieko nenuveikė. Mano žmona pasiliko čia, Anglijoje.

Stojo tyla, kurią nutraukė mis Eldklif.

– Suprantu, – tarė ji. – Dabar, nors ir neturiu teisės kištis į jūsų asmeninius reikalus, išskyrus tuos, dėl kurių buvau suklaidinta ir per tai jūs gavote šią tarnybą...

– Dėl to, ponia, – kiek suirzęs pertraukė jis, – dėl atvykimo čia, tai aš sutrikęs ne mažiau už jus. Kažkas iš Architektų instituto narių – kas, aš nežinau, – nusiuntė mano senuoju Londono adresu jūsų skelbimą, iškirptą iš laikraščio. Man jis buvo persiųstas. Pats norėjau ištrūkti iš Liverpūlio, todėl man pasirodė, jog koks senas draugas bus tyčia pasistengęs. Aš tikrai atsiliepiau į skelbimą, bet nelabai troškau čia atvykti, lygiai kaip dabar nelabai trokštu pasilikti.

Mis Eldklif taip greitai nusileido iš aukštybių ir puolė moteriškai įkalbinėti, kad tai atrodė kone juokinga. Tiesą sakant, visas pamokslo *quos ego*[39] buvo ne tiek valdingosios Nepvoterio šeimininkės grasinimas, kiek nenuoširdus bandymas nuslėpti, kaip sopa jai širdį.

– Na na, ponas Menstonai, jūs apie mane per daug blogos nuomonės. Nemanykite, kad aš noriu primesti jums savo valią ar panašiai, ir leiskite pasakyti, kad aš, šiaip ar taip, rūpinuosi jūsų žmona kaip ir jumis.

– Žinoma, ponia, – ištarė jis lėtai, tarsi bandydamas susivokti. Dabar Menstonas visiškai nieko nebesuprato. Ankstesnė patirtis liudijo, kad savo grožiu ir dailumu darąs įspūdį moterims *en masse*[40], tad patenkintas manė, jog tuo pačiu natūraliosios atrankos dėsniu galima paaiškinti ir nepaprastą mis Eldklif susidomėjimą nevedusiu vyru. Šis domesys nebuvo jam nemalonus, nes per tai galėjo sukiotis netoli Kiterėjos ir neturėdamas nė skatiko valdyti dvarą, lyg būtų teisėtas jo savininkas. Kaip Kurijus Sabinių dvare[41], jis manė, kad tikrasis malonumas – ne pačiam turėti aukso, o būti

39 *Quos ego* – „Aš jums“; iš Vergilijaus „Eneidos“, I kn. , 135 eil. Tai jūrų valdovo Neptūno, supykusio ant vėjų dievo Eolo, sukėlusio audrą jo viešpatystėje, grasinimas.

40 *En masse* – visoms kartu *(pranc.)*.

41 Manijus Kurijus Dentatas (mirė 270 m. pr. m. e.), Romos plebėjas, garsus nepaperkamumu ir taupumu, pasišalinęs iš tarny bos, įsikūrė kaimo dvare. Bet posakis „Sabinių dvaras“ paprastai taikomas kalbant apie Horacijaus prieglobstį kaime.

viešpačiu tai, kuri jo turi. Bet kai ponia užsiminė norinti priglausti po savo sparnu ir jo žmoną, jis suglumo. Ar neturi ji kokių nedorų kėslų? Tačiau jis nesileido, kad šios abejonės drumstų jam ramybę – juk kalbama buvo tik apie jo žmonos laimę.

– Ji man rašo, – toliau kalbėjo mis Eldklif, – kokia vieniša esanti šiame pasaulyje, vadinasi, dar ir dėl to turėčiau ją užjausti. Taigi, užuot maloniai paprašiusi jus atsisakyti tarnybos ir visiškai liovusis rūpintis jūsų reikalais, paliksiu jus dvaro valdytoju su sąlyga, kad atsivešite žmoną ir padoriai gyvensite su ja, žodžiu, taip, lyg ją mylėtumėt. Manau, supratote. Noriu, kad jūs liktumėte čia, jei sutinkate gyventi su ja santarvėje.

Valdytojas kilstelėjo pečius ir išpūtė krūtinę, lyg ketindamas prieštarauti, tačiau nespėjęs prasižioti susivaldė ir ramiai pasakė:

– Aš atliksiu savo pareigą, ponia.

– O jos troškimas būti visuomenės pripažintai laiduoja, kad ir ji tai padarys, – atsakė mis Eldklif. – Ir bus tvarka.

Dar šį bei tą pridūrusi, ji mandagiai užsiminė, kad norėtų baigti pokalbį. Valdytojas suprato užuominą ir išėjo.

Jis jautėsi pažemintas ir suirzęs. Vis dėlto ėjo namo įsitikinęs, kad tiesos sakymas (nutylėjo tik apie meilę Kiterėjai, kurią bandė slėpti net nuo savęs) dar niekad jam taip nebuvo pravertęs kaip šį vakarą.

Menstonas atsisėdo prie rašomojo stalo ir neapsakomai liūdnas susimąstė apie Kiterėjos grožį. Po kelių minučių suėmęs save į rankas nusiramino ir parašė žmonai:

Nepvoteris,
1864 m. lapkričio 21 d.

Miela Junise,

tikiuosi, kad tu, trumpam mane aplankiusi, laimingai grįžai į Londoną. Apgalvojau, kaip ir buvau žadėjęs, mūsų ano vakaro pokalbį ir tavo norą ilgiau nelaukus atvykti čia. Be abejo, visiškai suprantama, kodėl tu taip nemeiliai kalbėjai, juk nežinojai visų mane saistančių aplinkybių.

Taigi aš esu pasiruošęs tuoj pat tave parsivežti. Kažin ar tau verta gabentis čia visą turtą, kurį galbūt esi sukaupusi, išskyrus drabužius. Perleisk nereikalingus daiktus sendaikčių pirkliui, nes jeigu atsiveši juos čia, tik sukelsi parapijoje kalbas ir žmonės pamanys, kad mes ilgai gyvenome katras sau.

Ar gali atvykti kitą pirmadienį? Kiek suprantu, visus darbus spėtum atlikti per dieną ar dvi, o iki savaitės pabaigos turėsi gražaus laiko. Išvakarėse galiu atvykti į Londoną ir kartu grįžtume vidurdienio traukiniu.

Tavo didžiai mylintis vyras Enėjas Menstonas

Dabar, žinoma, aš neberašysiu tau „misis Rondli".

Adresas ant voko buvo toks:

Misis Menston
Čarlzo aikštė 41
Hokstonas, Š. Londonas

Jis nusinešė laišką į dvarą, ir kadangi išvežti paštą iš kaimo buvo per vėlu, pasiuntė vieną arklininką į Kesterbridžą ir nebesivargino nešti jį į Badmoutą, kaip darydavo iki šiol. Slėpti savo padėties jam nebereikėjo.

7. NUO LAPKRIČIO DVIDEŠIMT ANTROSIOS IKI DVIDEŠIMT SEPTINTOSIOS

Rytą Menstonas prisiminė, kad kviesdamas žmoną atvykti kitą pirmadienį buvo užmiršęs vieną reikalą. O buvo taip. Ką tik atėjo laiškas, priminęs, kad kitą savaitę jis buvo numatęs svarbų dalykinį susitikimą su kaimyninio dvaro, esančio už trylikos mylių, valdytoju anam tinkamu laiku. Ir štai laiško autorius pasirinko kaip tik tą dieną, kurią jis kvietė atvykti žmoną. Dabar susitikimo atidėti nebebuvo galima.

Taigi jis vėl parašė žmonai, kad dėl neatidėliojamų reikalų pirmadienį turi išvykti, todėl sekmadienį niekaip negalėsiąs atvažiuoti jos pasiimti, kaip ketinęs. Bet jis su vežimu pasitiksiąs ją Kerifordo geležinkelio stotyje, kai ji vakare atvyksianti.

Kitą dieną jis gavo žmonos atsakymą į pirmąjį laišką. Ji rašė, kad nurodytu laiku susiruošusi lauksianti jo. Kadangi tuo metu ji jau turėjo būti gavusi ir antrą laišką, jis neberašė atsakymo.

Praėjo savaitė. Per tą laiką valdytojas pasirūpino, kad visas kaimas sužinotų, jog jis vedęs, ir sugalvojo tokias įtikinamas slapukavimo priežastis, kad niekas jomis nesuabejojo. Devyniems dešimtadaliams tamsių jo kaimynų protų jos atrodė tokios paprastos ir dovanotinos, kad visa ši istorija bemaž nebekėlė jokio smalsumo, tik sužadino norą pamatyti jo žmoną.

Dešimtas skyrius

VIENOS PAROS ĮVYKIAI

1. LAPKRIČIO DVIDEŠIMT AŠTUNTOJI. IKI DEŠIMTOS VALANDOS VAKARO

Atėjo pirmadienis – diena, kai misis Menston iš Londono turėjo persikraustyti į vyro namus, diena, kupina nepaprastų, didžių įvykių, paveikusių beveik visų herojų, kurių drama čia ir aprašoma, likimą.

Pirmiausia verta pasidomėti valdytojo elgesiu. Šį ypatingą rytą, kai laikrodis rodė aštuonias, o pakinkytas arklys, turėsiantis vežti jį į Četlvudą, laukė prie durų, valdytojas pusryčiaudamas skubiai permetė akimis „Bredšo"[42] skiltį, kurioje buvo nurodytos kelionės pasirinktuoju traukiniu smulkmenos ir trukmė.

Tikslinosi jis nerūpestingai, viena ranka laikydamas lapą, o antrąja – puodelį kavos. Būtų buvęs daug atidesnis, jeigu vietoj teisėtos žmonos būtų laukęs atvykstant Kiterėjos Grėj.

Jis nepastebėjo, kad skilties, po kurią vedžiojo pirštu, apačioje buvo nedidelė nuoroda, kuri, įterpta tam tikroje vietoje, reiškė, kad traukinys dalijamas perpus. Dėl šio neapsižiūrėjimo jis nusprendė, kad žmona į Kerifordo geležinkelio stotį atvažiuos tik vėlai vakare antruoju traukinio sąstatu, vežančiu trečios klasės keleivius ir atvykstančiu dviem valandom keturiasdešimt penkiom minutėm vėliau negu pirmasis sąstatas, kuriuo iš tikrųjų atvyks antrąja klase keliaujanti ponia.

Tada pamanė, kad grįžęs iš susitikimo turės marias laiko pasitikti jos traukinį. Baigęs pusryčiauti, smulkiai ir tiksliai nurodė tarnaitei, kaip pasiruošti žmonos sutikimui, tada įlipo į vežimaitį ir išvyko pas lordą Kleidonfildą į Četlvudą.

Važiuodamas pro Nepvoterio dvarą, nesusilaikęs atsigręžė pažiūrėti į Kiterėjos kambario langą. Jam bežiūrint, veide šmėstelėjo aistringa meilė ir geidulingas sielvartas. Paskui, kaip ir pirma, šiuos jausmus ryžtingai užgniaužė ir nudardėjo lygiu baltu keliu, steng-

[42] „Bredšo mėnesinis traukinių tvarkaraštis".

damasis nuvyti mintis apie jauną mergaitę, kurios grožis ir žavesys jį taip pakerėjo.

Taip jau susiklostė, jog tos pačios dienos vakare, kai misis Menston atvyko į Kerifordo geležinkelio stotį, jos vyras tebebuvo Četlvude, nė neįtardamas, kad ji jau atvažiavusi. Apžvelgusi peroną, rudeniškai niūrų ir vėjuotą, ji nepastebėjo jokio ženklo, kad būtų ruoštasi ją pasitikti ir parvežti namo.

Traukinys nuvažiavo. Ji laukė žaisdama skėčio rankena, vaikščiojo aplink, išplėtusi akis žvelgė į vėsią naktį, klausėsi, ar neatidarda ratai, trypė kojomis ir rodė įvairiausius apmaudo bei pykčio ženklus. Ji visai suirzo: tai jau antras, dar ryškesnis vyro abejingumo ženklas. Pirmasis – kad jis jos neparsivežė iš Londono pats.

Kiek pamąsčiusi, ko čia būtų geriausia imtis norint patekti į Nepvoterį, ji nusprendė visą bagažą, išskyrus neseserą, palikti saugojimo kameroje ir eiti pėsčia į vyro namus, kaip darė per pirmąjį apsilankymą. Ji paprašė vieno nešiko suieškoti kokį vaiką, kuris palydėtų ją ir panėšėtų jos krepšį. Šis pasisiūlė tai padaryti pats.

Nešikas buvo gero būdo stuobrys. Misis Menston, be abejo, labai bjauriai nusiteikusi, veikiau būtų norėjusi eiti su juo netardama nė žodžio, tačiau jos palydovas nenutildavo ilgiau kaip trims minutėms.

Jis leptelėjo keletą frazių apie jos atvykimą, apie tai, kaip negerai, kad ponas Menstonas neatvažiavo į stotį jos pasiimti, o ji staiga pradėjo kamantinėti jį apie parapijos žmones.

Jis pirmiausia išklojo pačių turtingiausių, paskui – pačių išmintingiausių, o tada – pačių gražiausių pavardes. Pirmoji iš pastarųjų buvo paminėta mis Kiterėja Grėj.

Prispyrusi jį apibūdinti mis išvaizdą taip smulkiai, kaip tik anas sugebėjo, ji išpešė iš jo visuotinę nuomonę (kol dar niekas nežinojo apie misis Menston egzistavimą), kaip puikiai gražuolis misteris Menstonas ir dailioji mis Grėj tinka į porą ir kad mis Eldklif – vienintelis žmogus parapijoje, nesukęs galvos, kaip čia juodu apvesdinus.

– Jūs manote, kad jinai jam labai patinka?

Nešikas susivokė per daug pasakęs, tad pasiskubino atitaisyti klaidą.

– O ne, jinai jam nė kiek nerūpi, ponia, – iškilmingai pareiškė jis.

– Mažiau negu aš?

– Aišku.

– Tada iš tikrųjų menkai terūpi, – sumurmėjo misis Menston. Ji sustojo, lyg norėdama apmąstyti skaudų vyro abejingumą, kurį priminė jai šis pokalbis. Paskui staiga apsisuko ir suirzusi žengė kelis žingsnius stoties link.

Nešikas sustojo ir, regis, nustebo.

– Aš grįšiu atgal. Taip, taip, aš tikrai grįšiu atgal! – graudžiai tarė ji. Paskui sustojo ir neramiai apžvelgė tuščią kelią. – Ne, dabar negalima grįžti, – nuolankiai pridūrė. Pamačiusi, kad nešikas ją stebi, apsisuko ir pabandžiusi nusijuokti nuėjo toliau.

Tai buvo būdingas juokas: tylus dirbtinis juokas, bandantis skaudų pažeminimą užmaskuoti abejingumu.

Apskritai jos elgsena atskleidė, kas ji iš tikrųjų yra: silpna, nors ir apdairi moteris, kuriai užtenka proto ką nors sumanyti, bet pristinga jėgų įgyvendinti, kurios puikiai suregztos pinklės gali žlugti lemiamą akimirką dėl ryžto stokos.

– O, jeigu būčiau žinojus, kad šitaip atsitiks, – vėl sušnibždėjo ji, toliau žengdama su nešiku per šnarančius lapus.

– Ką sakėte, ponia? – paklausė šis.

– Et, nieko ypatinga, mes turbūt jau netoli senosios sodybos?

– Jau labai arti, ponia.

Netrukus jie priėjo Menstono būstą. Aplinkui niūriai ūžavo šaltas vėjas.

Įėję pro atstu stovinčius vartus, jie užlipo į verandą. Nešikas žengė į priekį, garsiai pabeldė ir ėmė laukti.

Niekas nesirodė.

Tada prie durų priėjo misis Menston ir pasibeldė kitaip – nelabai smarkiai, bet nepertraukiamai.

Viduje nė krust, nebuvo matyti net žiburio atšvaito. Nė gyvos dvasios, tik jos beldimo aidas koridoriuose ir sausas sudžiūvusių lapų šnarėjimas verandoje palei kojas.

Be abejo, valdytojo namie nebuvo. Misis Kriket, nesitikėdama, kad kas atvyks anksčiau nei vėlyvuoju traukiniu, sutvarkė namus, padengė stalą vakarienei ir užrakinusi duris išdrožė į kaimą paplepėti su draugėmis.

– Ar kaime yra smuklė? – paklausė misis Menston, ketvirtą kartą, jau smarkiau, pabarbenusi į senovines geležim kaustytas duris ir išgirdusi ketvirtą, garsiausią, aidą koridoriuose.

– Taip, ponia.

– Kas jos savininkas?

– Fermeris Springrouvas.

– Šįvakar eisiu ten, – ryžtingai pasakė ji. – Čia per šalta ir apskritai nepridera moteriai, ar ji būtų kilminga, ar prasčiokė, laukti lauke.

Jie perėjo parką ir išėję pro vartus pasuko Keriforda kaimo link. Kol pasiekė „Tris žygūnus“, buvo beveik dešimt valandų. Šią vietą, kur prieš porą mėnesių Kiterėja pamatė linksmus ir gyvus kaimiečius, po medžiais spaudžiančius sidrą, dabar gaubė neįžvelgiama tamsa. Atsklisdavo tik tylus guobų ošimas, o retkarčiais – siūbuojančios iškabos girgždėjimas.

Jie priėjo prie durų. Misis Menston drebėjo, bet ne tiek iš šalčio, kiek iš nusiminimo. Vyro abejingumas stingdė labiau už žiemos vėją.

Taip jau pasitaikė, kad tą arba kitą vakarą buvo laukiama grįžtant iš Londono Edvardo Springrouvo, ir jo tėvas išgirdęs balsus priėjo prie durų, nė neabejodamas išvysiąs sūnų. Retai galima pamatyti tokį nusivylimą, koks atsispindėjo misterio Springrouvo veide, kai jis pamatė atvykus kažkokią nepažįstamą moterį.

Misis Menston paprašė kambario, ir jai iškart buvo pasiūlytas Edvardui paruoštasis, nes šiam, jeigu kartais pasirodytų, bus galima duoti kitą.

Nieko nevalgiusi ir niekur neužsukusi, net nepakėlusi šydo, ji nuėjo koridorium paskui tarnaitę tiesiai į savo kambarį.

– Jei šįvakar pasirodytų misteris Menstonas, – įėjusi į kambarį tarė ji tarnaitei sėsdamasi ant lovos, – pasakykite jam, kad misis Menston negali su juo pasimatyti.

– Gerai, ponia.

Moteris išėjo iš kambario, ir misis Menston užsirakino duris. Dar nespėjus tarnaitei nulipti dviem ar trim laipteliais, misis Menston vėl atrakino duris ir atlapojo jas.

– Atnešk man brendžio, – paprašė ji.

Kambarinė nulipo apačion ir atnešė taurę gėrimo. K[illegible] grįžo, misis Menston, vis dar apsirengusi, vaikščiojo po kambarį ir, regis, nebuvo apsisprendusi, ko dabar griebtis.

Uždariusi duris, tarnaitė valandėlę stabtelėjo pasiklausyti. Ji išgirdo misis Menston kalbant su savim.

– Nieko sau sugrįžimas namo, – murmėjo ji.

2. NUO DEŠIMTOS IKI PUSĖS VIENUOLIKTOS VAKARO

Dabar pamatysime, kokių keistų sutapimų kartais pasitaiko. Rudenį, kai visa šitai dėjosi, misteris Springrouvas už namo arė, akėjo ir valė siaurą pavėsingą žemės ruoželį, kuris daugelį metų buvo laikomas netinkamu dirbti tyrlaukiu.

Varputis, išrautas iš dirvos, buvo paliktas džiūti saulėje, paskui jį sugrėbė, uždegė, kaip paprastai, ir dabar didžiulė krūva tebesmilko vidury lauko.

Ji buvo uždegta trys dienos prieš atvykstant misis Menston, ir vienas kitas atsargesnis kaimietis, ne toks nerūpestingas kaip Springrouvas, užsiminė, jog ugnis per arti trobos, todėl būtų pavojinga ją toliau kūrenti be priežiūros. Kol oras palyginti ramus, aišku, gaisras negresia, tačiau lengvas vėjelis, pūstelėjęs namo link, gali kartais užnešti žiežirbą.

– Taip, teisybė, – atsakė Springrouvas. – Reikės apsidairyti, ar viskas gerai, prieš einant gulti. Bet tiesą sakant, aš noriu sudeginti šiukšles prieš lietų, kuris vėl viską suplūktų į žemę. O gabenti varputį į tolimesnį lauką ir paskui čia parvežti pelenus būtų per daug vargo, tiek ir patys pelenai neverti.

– Ką gi, teisingai, – pritarė kaimynai.

Šiukšles uždegus, pirmą vakarą jis du ar tris kartus buvo nuėjęs pasižiūrėti. Prieš užsklęsdamas ir užremdamas duris nakčiai, paskutinį kartą apžiūrėjo rūpestingiau. Neatrodė, kad iš lėto smilkstanti krūva įsipliekstų. Springrouvas visai pagrįstai nutarė, kad kol šiukšlių niekas nemaišys ir vėjo kryptis nepasikeis, varputis neužsiliepsnos ir niekam nekils nė mažiausio pavojaus, net jei už kokio jardo būtų degių medžiagų.

Kitą rytą rusenantis varputis atrodė lygiai taip pat kaip išvakarėse prieš jam nueinant miegoti. Šiukšlės smilko visą dieną. Prieš guldamas fermeris apžiūrėjo jas, bet jau nebe taip rūpestingai kaip pirmąjį vakarą.

Trečią rytą ir dieną šiukšlės vis taip pat teberuseno – tiesą sakant, dūmų buvo netgi mažiau, ir atrodė, kad kitą dieną reikės jas uždegti iš naujo.

Tą vakarą, įleidęs į trobą misis Menston ir išgirdęs, kad ji atsigulė, misteris Springrouvas nuėjo prie pagrindinių durų pasiklausyti, ar negrįžta sūnus, ir paklausinėjo apie jį geležinkelio nešiką, kuris trumpam buvo prisėdęs virtuvėje. Šis pasakė nepastebėjęs

jaunojo Springrouvo išlipant iš traukinio. Tai išgirdęs, senukas nusprendė, kad sūnaus veikiausiai nepamatys iki rytojaus, nes Edvardas visada grįždavo tuo traukiniu, kuriuo atvažiavo misis Menston.

Po pusvalandžio nešikas išėjo. Tuo pačiu metu prie durų valandėlę pasiklausyti priėjo ir Springrouvas. Paskui apėjo aplink ir pasuko už namo.

Praeidamas fermeris abejingai ir nerūpestingai pažvelgė į laužą. Dvi ramiai praėjusios naktys, regis, žadėjo, kad ir trečioji bus tokia pat. Buvo jau beužsklendžiąs ir beužremiąs duris, bet staiga jam šovė į galvą, kad sūnus gali grįžti ir vėlesniu traukiniu, nors ir nepanašu, kad taip vėluotų. Taigi senukas paliko duris neužsklęstas, pažiūrėjo, ar viduje visi darbai nudirbti, ir nuėjo gulti. Buvo pusė vienuoliktos.

Fermeriai ir sodininkai gerai žino, kad varpučio krūva, uždegta ramiu oru, paprastai smilksta daug dienų, net savaičių, kol visos žolės virsta biriais pelenais. Per visą tą laiką degimas veik nepastebimas, išskyrus nuo viršūnės kaip iš vulkano rūkstančius dūmus. Bet šis tykus rusenimas visiškai priklauso nuo vienos savotiškos gamtos užgaidos – staigiai pakilusio vėjo, nuo kurio šiukšlių krūva gali taip įsiliepsnoti, kad viskas supleška per valandą ar dvi.

Jei fermeris eidamas uždaryti durų būtų atidžiai apžiūrėjęs smilkstančias žoles, būtų pamatęs ne tik įprastinę dūmų srovelę, vinguriuojančią nuo viršūnės, bet ir aplink krūvą virpantį orą, rodantį, kad viduje temperatūra smarkiai pakilusi.

Kai geležinkelio nešikas pasuko už namų, prigludusių prie „Trijų žygūnų", veidą jam paglostė gaivus vėjelis, pučiantis į kaimą. Jis ėjo vieškeliu, kol pasiekė vartelius, esančius už kokių trijų šimtų jardų nuo smuklės. Pro vartelius buvo galima įžiūrėti namo, kurį jis ką tik paliko, siluetą. Nešikas eidamas netyčia atsisuko ir pastebėjo užpakaly ryškiai raudoną pašvaistę, rodančią, kur yra varpučio krūva – pašvaistę be liepsnos, įsižiebiančią ir blėstančią nelyginant ką tik uždegtas cigaras vėjui stiprėjant ar silpnėjant. „Jei tie trobesiai būtų mano, – pamanė jis, – nedegčiau laužo taip arti, tuo labiau kad vėjas stiprėja". Bet kadangi trobesiai buvo ne jo, jis toliau pėdino į stotį dirbti naktinio darbo. Dabar kelias buvo visiškai tuščias. Iki ryto ketvirtos valandos, kai vežikai patrauks į arklides, vargu ar kas eis pro „Trijų žygūnų" smuklę.

Vienuoliktą valandą visi namiškiai sumigo. Regis, klastingoji stichija suvokė, kad atsirado puiki proga pasiausti.

Ketvirtis po vienuoliktos pro vis garsėjančias nakties vėjo dejones pasigirdo tylus spragsėjimas. Varpučio krūva dar ryškiau sušvito ir įsiliepsnojo. Liepsnai priblėsus, kitas vėjo gūsis vėl įpūtė ją, ugnis įsigavo, ir iš pradžių degusi nepertraukiamai, bet silpnai, dabar įsiliepsnojo nepertraukiamai ir smarkiai.

Dvidešimt minučių po vienuoliktos smarkus vėjo gūsis panešėjo degančio paparčio šakelę keletą jardų palei namus bei smuklę ir nubloškė ant žemės.

Po penketo minučių kitas vėjo gūsis nupūtė tokią pat šakelę jau dvidešimt penkis jardus ir vėl švelniai numetė ant žemės.

Tačiau vėjas vis dar pūtė ne namų link, ir atsitiktiniam stebėtojui net dabar galėjo atrodyti, kad viskas gerai. Bet gamta retai ką daro be užuolankų. Dar po minutės kibirkštis nukrito ant šiaudų, dengiančių pailgą pašarinių runkelių kaupą tarp namo ir gyvatvorės. Ten žiežirba išblėso tamsoje.

Praėjus kiek laiko ir uždusus daugybei kibirkščių, dar viena žiežirba nutūpė ant burokų kaupo ir žerplėjo toliau. Vėjas įpūtė ugnį, šiaudai užsidegė ir suliepsnojo. Per šiaudus liepsna neišvengiamai turėjo pasiekti kiaulidę kaupo gale. Ir vis dėlto jei kiaulidė būtų buvusi dengta čerpėmis, viešbučiui, kuriam iki tol laikas buvo maloningas, net šią akimirką nebūtų grėsęs pavojus. Bet ji, kaip dauguma kiaulidžių, buvo pastatyta iš medžio ir dengta šiaudais. Atėjo metas – ir pinučių tvora bei šiaudinis sukiužusio statinio stogas užsidegė, o kadangi pašiūrė rėmėsi į smuklę, po kokių trisdešimties sekundžių jau liepsnojo ir šios pakraigė.

3. NUO PUSĖS DVYLIKTOS IKI DVYLIKTOS VALANDOS NAKTIES

Prabėgo nedovanotinai daug laiko, kol „Trijų žygūnų“ gyventojai suvokė, kas jiems gresia. Kai pagaliau susigaudė, turėjo bėgti gelbėdami gyvybę.

Iš pradžių vyro šauksmas, aimanos, paskui – garsus trepsėjimas ir riksmai.

Misteris Springrouvas pirmasis išlėkė lauk. Po poros minučių išbėgo arklininkas su kambarine – vyras ir žmona. Jau minėjome, kad smuklės pastatas buvo senas ir degus kaip bičių avilys. Jo antrasis aukštas išsikišęs kybojo viršum pirmojo, kurio pakraigė

užsibaigė sunkiomis ąžuolinėmis vėjalentėmis. Kiekvienas šios medžiagos atomas, kiekviena šio statinio savybė buvo tiesiog sukurta ugniai.

Šakotos liepsnos, palšos ir pritvinkusios dūmų, čia dingdavo iš akių, čia vėl įsiplieksdavo garsiai traškėdamos, dešimteriopai didesnės ir ryškesnės. Traškėjimas smarkėjo. Didingi medžiai namo gale pradėjo mėtyti virpančius šešėlius. Stačiakampio tamsaus bažnyčios bokšto apybraižos kitoje kelio pusėje išryškėjo nušvitusio dangaus fone. Buvo galima įžiūrėti net plonytį vėliavos stiebą viršūnėje, iš tamsos išplėštą šokinėjančių šviesų.

Riksmai ir bruzdesys vis garsėjo ir dažnėjo. Po dešimties minučių dauguma to kaimo galo gyventojų išpuolė gatvėn, netrukus prie jų prisijungė ir pastorius, misteris Ronhemas.

Skubiai apsidairęs jis pamojo vienam ar dviem vyrams ir dingo. Netrukus pasigirdo ratų dardėjimas ir vėl pasirodė misteris Ronhemas su anais vyrais – jie gabeno sodo siurblį, vienintelį kaime be to, kuris buvo Nepvoterio dvare. Šiek tiek pasikrapščius, senosios arklidės kieme prie cisternos buvo prijungta žarna, ir mažoji mašina pradėjo darbuotis.

Keletą žmonelių, regis, paralyžiavo, jie stovėjo kaip įbesti, o sustingę veidai akinamoje šviesoje atrodė tarsi iki raudonumo įkaitinta geležis. Kilus sąmyšiui, kažkokia moteris sušuko: „Skambinkite varpais, pradėdami nuo bosų!“[43] ir trys ar keturi prietaringi seniai įkopę į varpinę leidosi talanduoti varpais. Kai kurie tebuvo pusiau apsirengę, o bendrą siaubą dar sustiprino pusplikis zakristijonas Kriketas, visur lakstantis kruvinu veidu. Atrodė jis baisiai ir apgailėtinai, o susijaudinęs buvo taip, kad nė nenutuokė, kaip, kada ir kur susižeidė.

Žmonės plušėjo bandydami išgelbėti bent šį tą iš smuklės baldų. Vienintelis kambarys, į kurį pavyko įeiti, buvo svetainė: iš ten išnešta rašomasis stalas, keletas kėdžių, viena kita senovinė sidabro žvakidė ir apie pustuzinį smulkių daiktelių, bet tai buvo viskas.

Liepsnojantys šiaudų gniužulai slydo nuo stogo ir krito ant kelio šaižiai spragsėdami, o baltos šiaudų ir medžio pelenų draiskanos skraidė vėjyje nelyginant pūkai. Tuo metu pastebėta, kad dega dvi gretimos pirkios, ir ant jų pastoriaus siurbliu buvo kliūstelėta

43 Pavojaus atveju varpais buvo skambinama pradedant bosu.

vandens. Plona srovelė, čiurkštelėta ant įkaitusio šiaudinio stogo, nieko nereiškė. Ugnis darbavosi negaišdama nė minutės ir apsiautė gegnes.

Staiga pasigirdo riksmas:

– Kur misteris Springrouvas?

Jis prieš keletą minučių stovėjo prie šventoriaus sienos, o dabar buvo dingęs.

– Regis, jis įėjo vidun, – tarė kažkas.

– Beprotybė, kvailystė! Ką jis gali išgelbėti? – sušuko kitas. – O Dieve, reikia jį surasti! Padėkite, čionai!

Žmonės kaip paklaikę puolė prie durų, šios išvirto, ir trys vyrai, nepaisydami pro angą pliūptelėjusios liepsnos, įsiveržė vidun. Tuoj pat už slenksčio jie rado tą, kurio ieškojo, be sąmonės gulintį koridoriuje ant grindų.

Išnešti jį laukan ir paguldyti ant suolo tetruko akimirką. Į veidą kliūstelėjus šalto vandens dubenį, senis labai iš lėto ėmė gaivaliotis. Jis buvo išgelbėtas per stebuklą. Gelbėtojai vos spėjo palikti pastatą, kai langų rėmus, lyg burtų lazdele mostelėjus, apsiautė ryškūs plazdantys liepsnų liežuviai. Tuo pačiu metu pagrindinių durų lentos virto žėrinčiais ugnies strypais, vidury vis didėjo raudona žvaigždė, kol pliūptelėjo liepsna.

Tada sugriuvo laiptai.

– Visi lauke, saugūs, – tarė kažkieno balsas.

– Taip, ačiū Dievui, – pritarė trys ar keturi.

– Bet mes užmiršome, kad yra atvykusi nepažįstama moteris! Regis, ji išsigelbėjo.

– Tikiuosi, taip, – pasigirdo silpnas artėjančios iš užpakalio kambarinės balsas.

Tą akimirką Springrouvas pakilo, svyruodamas atsistojo ir kaip beprotis sumosavo rankomis.

– Ne, ne, ne visi! Ponia, atvažiavusi traukiniu, misis Menston, aš bandžiau ją ištraukti, bet pargriuvau.

Minia iš siaubo aiktelėjo, išgąsdinta ne tiek Springrouvo žodžių, kiek jo nusakyto vaizdo.

Nuo vieno smarkaus vėjo gūsio iki kito praslinkdavo apie trejetą minučių; štai vėl pūstelėjo vėjas, stogas susiūbavo ir po valandėlės su trenksmu įdribo vidun, kartu nutraukdamas kraigą ir išstumdamas lauk priekinę medinę sieną, kuri dundėdama nuvirto ant kelio.

Kryčio triukšmą lydėjo juodų dulkių debesis, miriadai kibirkščių ir didžiulis liepsnos pliūpsnis.

– Kas ji? – padrikai veržėsi iš visų lūpų be paliovos.

Rudenio vėjas, laukinis, greitas ir išdidus, vis dar pūtė į griūrantį senąjį namą, kuris buvo pastatytas vien iš degių medžiagų ir todėl supleškėjo kaip javų stirta. Karštis ant kelio didėjo, ir gaisrui įsisiautėjus valandėlę žmonės stovėjo nustėrę ir tylūs stebeilijo – siaubo apimti, bejėgiai, nes priešas buvo nenugalimas. Paskui, suvokę visą klaiką, negalvodami plūstelėjo priekin gelbėti turto iš gretimų namų, kurie akivaizdžiai buvo pasmerkti pražūti.

Bėgo minutės. „Trijų žygūnų" smuklė virto žerplėjančių žarijų krūva. Ugnis brovėsi gatve tolyn, kai bažnyčios laikrodis kitoje kelio pusėje lėtai išmušė vidurnaktį ir sutrikę varpai beveik negirdimai pro liepsnos ūžavimą išvingiavo aikštingą 113-osios psalmės melodiją.

4. NUO DEVINTOS IKI VIENUOLIKTOS VAKARO

Tą vakarą Menstonas įlipo į vežimaitį ir iškeliavo iš Četlvudo, būdamas nepavydėtinos nuotaikos. Mintis apie šeimyninį gyvenimą senojoje Nepvoterio sodyboje su jau nebeviliojančia moterim, kurią andai vedė, buvo ne tik nemaloni – ji kėlė jam pasibjaurėjimą.

Vis dėlto jis žinojo, kad aukštos padėties, kurią laimingai susiklosčius aplinkybėms užima mis Eldklif dvare, niekur kitur jam nepavyktų užimti, tad tyliai užgniaužė apmaudą vildamasis, kad netrukus susiras kokią paguodą. Kad ir vedęs, vis dėlto yra šalia Kiterėjos.

Retkarčiais žvilgtelėdavo į laikrodį ir paragindavo arklį, kad Kerifordo geležinkelio stotį pasiektų prieš pat atvykstant paskutiniam traukiniui iš Londono.

Netrukus danguje netoli horizonto pastebėjo neryškią geltoną pašvaistę. Ji sparčiai didėjo, keitė spalvą, darėsi raudonesnė. Paskui akinamas spindesys jo akyse čia paryškėdavo, čia priblėsdavo – matyt, nuo vėjo.

Menstonas sustabdė arklį ant kalvos ir susimąstė.

„Dega klojimas, – pamanė. – Joks namas taip staiga neužsiliepsnos".

Jis nudardėjo toliau, bandydamas nustatyti, kurioje gi vietoje kilo gaisras, bet buvo jau tamsu, o keliai labai vingiuoti, tad jis supainiojo kryptį, nes dar neseniai gyveno šioje apylinkėje ir ne-

išmanė kiekvienam kaimiečiui savaime aiškių dalykų. Dėl ryškumo šviesa atrodė esanti perpus arčiau negu buvo, taip arti, kad jis vėl sustabdė arklį, šįkart pasiklausyti. Neišgirdo nė garso.

Dabar jis važiavo į siaurą slėnį stačiais šlaitais, kurie užstojo dangų virš gaisro vietos, todėl jis nebespėliojo, kol niekas neaišku, tuo tarpu nusprendęs, kad gaisras kilo kažkur tarp Kerifordo geležinkelio stoties ir kaimo.

Ta pati akinama pašvaistė patraukė ir kito vyro akis. Šis tą akimirką pluošė už keleto mylių nuo valdytojo, tik iš kitos pusės, bet artinosi prie tos pačios vietos, į kurią suko Menstonas. Jaunesnysis Edvardas Springrouvas grįžo iš Londono į tėvo namus kaip tik tuo traukiniu, kuris, kaip tikėjosi valdytojas, atveš jo žmoną. Tiesą sakant, Edvardas vėlavo dėl pačios paprasčiausios priežasties – laikino pinigų stygiaus, tad atvažiavo vėlesniu sąstatu, nusipirkęs trečiosios klasės bilietą.

Springrouvas buvo gavęs graudų ir perspėjamą Kiterėjos laišką ir aiškiai suvokė, kokioje keblioje padėtyje atsidūrė, Badmoute nutylėdamas savo per ilgai užsitęsusias sužadėtuves. Jis labai nenorėjo prarasti keleto laimingų dienų pabūti su Kiterėja, ir tas nenoras nutildė jo sąžinę ir užrišo liežuvį, o paskui prabilti pasidarė per vėlu.

„Kodėl aš taip padariau? Kaip drįsau ją mylėti? – prikaišiodavo sau dyrinėdamas dieną, blaškydamasis lovoje naktį. – Apgailėtina kvailystė!“

Jautri jo širdis blaškėsi metų metus – gal net šešerius ar septynerius – nesąmoningai kažko ilgėdamasi, jis pats nelabai suvokė ko. Kartais, nors ir retai, jis rasdavo atgarsį. Sutiko ir vyrų, ir moterų, kuriems, regėjos, gali atverti širdį, viena iš jų buvo pusseserė Adelaidė. Šiuolaikinėje visuomenėje paplitusi nuomonė, kad moterys – visiškai kitokia žmonijos dalis, vargu ar pagrįsta, nes dažnai vyro jausmas vyrui ir moteriai skiriasi tik stiprumu.

Tačiau nenusakomas idealas, kuriam galėtų atverti slapčiausias sielos kerteles, vis nesirodė. Sendamas Edvardas nusprendė, kad veikiausiai per daug nori, ir jo idėjos niekad neras atgarsio. Tad dvasios alkį jis malšino svajonių išrinktosiomis. Apie žemiškąjį savo neiškaus troškimo įsikūnijimą jis nebegalvojo ir ketino vesti pusseserę.

Bet paskui sutiko Kiterėją, jo širdis stipriai suplakė ir prabilo:

Tai ji, aš nuvelku rūbus,
Ir akį veria nuostabus
Svajų pavidalas miglotas.[44]

Kai kurios moterys taip greit įžiebia meilę vyro širdyje, jog šis visiškai apkvaišta ir net pamiršta esąs saistomas įsipareigojimų kitai. Tokios moterys nebūtinai yra pačios įspūdingiausios, bet jų labai nedaug. Kiterėja buvo viena iš tokių.

Gavęs jos laišką, jis pradėjo mąstyti apie šiuos dalykus ir neatsakė jai. Bet „alkanos kartos“[45] greitai sutrypia miesto mąstytoją. Pagaliau jis susimąstė ir apie būtinybę pramisti. Po niūrių paieškų, iš pradžių vangių, vėliau atkaklesnių, jis gavo architekto padėjėjo vietą netoli Čering Kroso. Darbą turėjo pradėti tik po mėnesio.

Iš pradžių negalėjo nuspręsti, kur praleisti šį laiką. Ir štai besvarstydamas atsikvošėjo važiuojąs namo, skatinamas slaptos ir neprisipažintos vilties ten paskutinį kartą pažvelgti į Kiterėją.

5. VIDURNAKTIS

Be ketvirčio dvyliktą Menstonas įvažiavo į stoties kiemą. Traukinys atėjo laiku ir varpas, pranešantis apie atvykimą, suskambo tuomet, kai jis norėdamas patekti į peroną ėjo pro bilietų kasą.

Nešikas, kuris lydėjo misis Menston į Kerifordą ir jau buvo grįžęs į stotį budėti naktį, atpažino valdytoją, kai tik šis įėjo, ir iškart puolė prie jo.

– Misis Menston atvažiavo dešimtos valandos traukiniu, sere, – pasakė jis.

Valdytojas neįstengė nuslėpti apmaudo.

– Jos bagažas čia, pone, – pridūrė nešikas.

– Įdėk man į vežimaitį, jeigu jo nėra labai daug, – pasakė Menstonas.

– Paskui, kai šis traukinys išvažiuos, pone.

Žmogelis dingo – perkirto geležinkelio bėgius pasitikdamas atvykstantį traukinį.

– Kur kilo gaisras? – paklausė Menstonas kasininką.

[44] Iš R. Krešo eilėraščio „Svajonės apie mylimąją“.

[45] Iš Dž. Kytso „Odės lakštingalai“.

Dar nespėjus kasininkui prabilti, įbėgo kitas vyriškis ir viską paaiškino.

– Pusė Keriфordo sudegė arba sudegs! – sušuko jis. – Iš šios stoties liepsnų nematyti – medžiai užstoja, bet palypėkite ant tilto – jos baisios!

Jis irgi nulėkė per bėgius, kad pagelbėtų traukiniui atvykus. Šis po valandėlės įvažiavo į stotį.

Valdytojas stovėjo laukiamajame. Išlipo vienas keleivis, paliko bilietą ir Menstono akyse perėjo salę. Jaunas vyras juodu portfeliu, su skėčiu rankoje. Jis išėjo pro duris, nusileido laiptais ir ištirpo tamsoje.

– Kas tas jaunas vyras? – paklausė Menstonas grįžusį nešiką. Savotiškas vaikino žavesys krito jam į akį.

– Architektas.

– Mano senoji profesija. Iš aprangos taip ir nusprendžiau, – sumurmėjo Menstonas. – Kaip jo pavardė?

– Springrouvas – fermerio Springrouvo sūnus, Edvardas.

„Fermerio Springrouvo sūnus, Edvardas“, – pakartojo sau valdytojas ir prisiminė, kodėl šie žodžiai jam tokie skaudūs.

Mis Eldklif buvo minėjusi, kad šis jaunas vyras – Kiterėjos mylimasis, ir tai jam niekad neišėjo iš galvos.

„Jei neturėčiau žmonos, tas vyrukas galėtų būti mano varžovas, – mąstė jis eidamas paskui grįžusį nešiką į bagažinę. Ir kol šis nešė ir dėjo į vežimaitį gana sunkią dėžę, Menstonas, stebėdamas jo darbą, galvojo tik apie Edvardą Springrouvą.

Jis apžiūrėjo vežimaičio žibintus, rūpestingai pataisė vadeles, atsisėdo ant pasostės ir leidosi vieškeliu Nepvoterio parko link.

Artėjant prie namų, jam paaiškėjo ir tiksli gaisro vieta. Netrukus jis išgirdo žmonių šauksmus, liepsnos ūžesį, degančio medžio traškesį ir užuodė gaisro dūmus.

Staiga už keleto jardų dešiniojo žibinto šviesoje išniro žmogaus figūra. Artėdamas jis prisidengė ranka akis, kad apsaugotų jas nuo akinančios šviesos, nes prieš tai ėjo tamsoje.

Menstonas atpažino kaimietį: buvęs smulkus fermeris, vėliau prasigėręs ir tapęs padieniu darbininku, be to, kaip spėjama, brakonierium.

– Ei! – sušuko Menstonas, kad žmogus trauktųsi iš kelio.

– Misteris Menstonas? – paklausė šis.

– Taip.

– Kai kas atvyko į Kerifordą, ir tai gali jums rūpėti.
– Gerai, gerai.
– Ar jūs šiąnakt laukėte misis Menston, sere?
– Taip, deja, ji jau atvažiavusi, aš tai žinau ir manau, kad seniai miega.

Žmogelis alkūne atsirėmė į vežimaičio ieną ir atsisuko į Menstoną – jo veidas buvo išblyškęs ir suprakaitavęs nuo gaisro gesinimo.
– Taip, ji atvyko, – tarė jis. – Atsiprašau, sere, bet aš džiaugčiausi, jei... jei...
– Ką?
– Džiaugčiausi, jei jūs duotumėte man ką nors už naujienas.
– Nė fartingo! Man nereikalingos tavo naujienos, aš pats žinojau, kad ji atvažiuos.
– Tai jūs neduosite man šilingo, sere?
– Aišku, ne.
– Tai gal paskolinsite man šilingą, sere? Aš visai nusiplūkiau ir nežinau, ką daryti. Tegriebia mane velnias, jei negrąžinsiu.
– Velnias taip dažnai apgaunamas, kad tavo saikstymasis nevertas nė penso.
– Och!
– Leisk man važiuoti, – tarė Menstonas.
– Jūsų žmona nebegyva, štai kas gali jums rūpėti, – lėtai ištarė darbininkas. Jis laukė atsakymo, bet nesulaukė.
– Ji nuėjo į „Tris žygūnus“, nes jūsų namus rado uždarytus. Degantis stogas užgriuvo ant jos, nes niekas nespėjo jos pažadinti, ir ji dabar pavirtusi pelenais, kaip ir jūs pavirsite vieną gražią dieną.
– Pakaks, leisk man važiuoti, – ramiai pasakė valdytojas.

Žmogelis iš anksto gardžiavosi vaizduodamasis, kaip sukrės valdytoją jo atneštoji žinia. Vilčiai neišsipildžius, jis visiškai sutrikęs susmuko griovyje. Šitoks Kušis nenumatė sutiksiąs šitokį ramų Dovydą[46].

Menstonas skubiai pasuko prie kryžkelės, pririšo arklį ir pėsčias nulėkė į gaisro vietą.

Baisaus įvykio sukeltas apmirimas jau buvo atlėgęs, ir žmonės vilko iš likusių trobelių baldus, kurie pakliuvo po ranka. Šiaudiniai stogai jau liepsnojo. Atvažiavo Nepvoterio gaisrinė mašina, bet ji

[46] Kušis pranešė Dovydui apie Absalomo mirtį, žr. Samuelio knygą, XVIII 21.

buvo maža ir nieko nepadarė. Grupė žmonių susibūrė aplink pastorių, kurio apsiaustas besidarbuojant buvo apdrabstytas purvais, pradegintas ir sudraskytas. Šis viena ranka vadovavo nešantiems išgelbėtą turtą į bažnyčią, o antrąja nurodinėjo vietas, kur turi gesinti tos abidvi menkos mašinos. Staiga visi nuščiuvo išvydę blyškų ir švarų Menstono veidą, kuris keistai skyrėsi nuo suodinų ir prakaituotų plušančių kaimiečių veidų.

– Ar ji sudegė? – paklausė jis tvirtu, nors ir dusliu balsu, įžengdamas į apšviestą plotą. Pastorius priėjo prie jo ir pasivedėjo į šalį. – Ar ji sudegė? – pakartojo Menstonas.

– Ji nebegyva. Bet, ačiū Dievui, išvengė baisios kančios degant, – santūriai tarė pastorius. – Ant jos užkrito stogas su kraigu ir sutraiškė. Mirtis turėjo ištikti staiga.

– Kodėl ji atsidūrė čia? – paklausė Menstonas.

– Iš to, ką paskubom pavyko išsiaiškinti, atrodo, jog, radusi jūsų namų duris užrakintas, ji nusprendė, kad jūs išvykęs, o jūsų tarnaitė, misis Kriket, buvo išėjusi vakarieniauti. Tada ji apsistojo smuklėje ir nuėjo gulti.

– Kur šeimininkas? – paklausė Menstonas.

Vos vilkdamas kojas, priėjo misteris Springrouvas, susisupęs į apsiaustą, ir patvirtino pastoriaus liudijimą.

– Gal ji atrodė ligota ar pikta, kai atvyko? – paklausė valdytojas.

– Negaliu pasakyti. Nemačiau. Bet man atrodo...

– Kas jums atrodo?

– Kad ji buvo kažko labai suirzusi.

– Aišku, todėl, kad aš jos nepasitikau, – sumurmėjo Menstonas, paskendęs mintyse. Jis atsuko nugarą Springrouvui ir pastoriui ir pasitraukė iš apšviesto ploto.

Viskas, kas galėjo būti padaryta, buvo padaryta. Degėsių krūvos tęsėsi nuo rūkstančių griuvėsių viename gale, kur stovėjo smuklė, iki tebežerplėjančių žarijų kitame. Garų, būdingų miesto gaisrams prieš užgęstant, čia nebuvo. Užtat jautėsi karštis, nežymus miestuose.

Kaitra ir aitrūs degančio ąžuolo bei eglės dūmai, graužiantys akis, galop nuvijo kaimiečius nuo priešais namus esančio kelio, ir dabar jie būriavosi šventoriuje, kuris nuo kartų kartas trukusių laidojimų buvo per keturias ar penkias pėdas iškilęs aukščiau kelio ir beveik lygus su žemos sienos, juosiančios šventorių, viršumi. Kertiniai akmenys bolavo tamsios žolės ir kukmedžių fone, o jų

šviesą atmušė baltos kai kurių samdinių palaidinės. Atšvaitai šokinėjo žmonių veidais ir rankomis, išplėšdami iš tamsos išsišiepusias pabaisas ir kitokias apšiurusios bažnytėlės skulptūras.

Pastorius nusprendė, kad tokiu skaudžiu atveju ne šventvagystė iš keleto namų išgelbėtus baldus bei rakandus nakčiai sukrauti bažnyčioje. Kadangi kitos saugios vietos nebuvo, taip ir padaryta.

6. NUO PUSĖS PIRMOS IKI PIRMOS NAKTIES

Menstonas, išėjęs pagalvoti, apsuko šventorių ir dabar įžengė pro atviras bažnyčios duris.

Palei kolonas jis mechaniškai nuslinko į savo klauptą šiaurinėje navoje. Čia buvo tamsoka, nes siena užstojo šviesą, srūvančią pro tos pačios pusės langus. Vienintelis žiburys bažnyčioje buvo maža lajaus žvakė, įstatyta į krikštyklą priešingoje navoje negu ta, kurioje atsisėdo Menstonas ir greta kurios riogsojo į krūvą suversti baldai. Blausią žvakės šviesą stelbė ryškesnis degėsių atšvaitas, todėl silpna liepsnelė atrodė kaip mėnulis dieną.

Ten besėdėdamas jis išvydo pro duris įeinant fermerį Springrouvą, kuriam iš paskos sekė sūnus Edvardas, vis dar laikantis rankoje kelionmaišį. Jie kalbėjosi apie baisią misis Menston mirtį, bet netrukus prabilo apie sudegusius namus.

Šita namų vora, besitęsianti nuo smuklės į rytus, buvo pastatyta štai kaip. Prieš penkiasdešimt metų palei kaimo gatvę toje vietoje, kur paskui buvo pastatytos trobelės, driekėsi tuščias žemės rėžis, sunkus įdirbti, nes paviršiuje slūgsojo dideli titnago klodai. Anuometiniam dvaro savininkui kilo mintis, kad galima užstatyti tą rėžį pirkiomis, todėl ponas Eldklifas dalimis jį išnuomojo keletui garbingų gyventojų. Kiekvienas jų iki gyvos galvos turėjo mokėti menkutę nuomą su sąlyga, kad pats pasistatys trobą ir ją sveikutėlę grąžins, nuomos terminui pasibaigus.

Žmonės, statęsi trobas, vienas po kito perdavė arba išmainė savo dokumentus fermerio Springrouvo tėvui. Kai kuriais atvejais, sumokėjus tam tikrą mokestį dvaro savininkui, prisidėdavo naujų nuomininkų ir visos nuomos sutartys dabar priklausė fermeriui, maniusiam iš to apsirūpinti senatvėje.

Šis pokalbis sudomino valdytoją.

– Nenusimink, tėve, juk jie visi apdrausti.

Šiuos žodžius Edvardas ištarė jaudindamasis.

– Tu klysti, Edvardai, jie neapdrausti, – niūriai atsakė senukas.

– Ne? – paklausė sūnus.

– Nė vienas! – atsiliepė fermeris.

– Bet juk apdrausdavai gaisro draudimo bendrovėje?

– Jie visi ten buvo apdrausti. Bet prieš šešis mėnesius bendrovė, kuri jau keletą metų didino draudimo įnašus už šiaudais dengtus trobesius, apskritai liovėsi juos drausti, kaip jau anksčiau buvo padariusios kokios dvi ar trys gaisro draudimo bendrovės, anot jų, dėl nepatikimumo ir per didelės rizikos, kai šiaudais dengti pastatai stovi vienas prie kito. Nuo to laiko aš vis ruošiausi kreiptis į kitą bendrovę, bet taip ir neprisibaudžiau. Kas galėjo tikėtis gaisro?

– Ar prisimeni nuomos sutarties sąlygas? – dar labiau sunerimęs pasiteiravo Edvardas.

– Ne, nelabai, – išsiblaškęs atsakė tėvas.

– Kur jos?

– Va tame rašomajame stale. Kaip tik dėl to stengiausi jį išnešti anksčiau negu kitus daiktus.

– Tai reikia iškart tuo pasirūpinti.

– Ko tu nori?

– Rakto.

Jie nuėjo į pietinę navą, paėmė žvakę iš krikštyklos, o paskui žengė toliau atrakinti stalo, kuris buvo pastatytas kampe po galerija. Abu pasilenkė ties nuleidžiamu stalo viršum. Edvardas laikė žvakę, kol tėvas ėmė iš stalčiaus pergamento ritinėlius ir vyniojo pirmąjį jam prieš akis.

– Skaityk tu, Tedai. Aš nematau be akinių. Pakaks susipažinti su viena. Visų nuomos sąlygos tos pačios.

Edvardas paėmė pergamentą ir kurį laiką greit ir neaiškiai skaitė. Paskui garsiai ir iš lėto perskaitė štai ką:

– „Ir minėtasis Džonas Springrouvas – jis pats, jo įpėdiniai, testamento vykdytojai ir globėjai – sudaro sutartį ir susitaria su minėtuoju Džeraldu Felkortu Eldklifu, jo įpėdiniais ir teisių perėmėjais, kad jis, minėtasis Džonas Springrouvas, jo įpėdiniai ir teisių perėmėjai minėtuoju laikotarpiu privalo mokėti minėtajam Džeraldui Felkortui Eldklifui, jo įpėdiniams ir teisių perėmėjams nustatytą metinį dešimties šilingų ir šešių pensų nuomos mokestį... per keletą kartų šiame dokumente aukščiau nurodyta tvarka. Ir privalo visą minėtąjį laikotarpį tinkamai ir reikiamai taisyti bei rūpintis minėtosios trobos arba gyvenamojo namo ir visų kitų patalpų bei visų namų ar pastatų, kurie jau čia pastatyti arba bus

pastatyti, tinkamu bei deramu remontu visais atžvilgiais be jokių išimčių, ir minėtosios gerai prižiūrėtos patalpos, remiantis šiuo turto perdavimo dokumentu, turi būti atiduotos minėtajam Džeraldui Felkortui Eldklifui, jo įpėdiniams ir teisių perėmėjams".

Jie užrakino stalčių ir be žodžių pasuko bažnyčios durų link.

Menstonas irgi išniro iš tamsos. Nepaisydamas savo rūpesčių, senasis fermeris iš instinktyvios pagarbos ir didelės užuojautos valdytojui, kurį ištiko šitokia baisi netektis, pasitraukė į šalį, kad Menstonas galėtų praeiti neužkalbinęs jų, jeigu nenorės.

– Kas jis? – sušnibždėjo Edvardas, Menstonui artinantis.

– Ponas Menstonas, valdytojas, – atsakė tėvas.

Menstonas praėjo nava pro jaunesnįjį vyrą. Jų veidai beveik susilietė. Didžiulė liepsna, vis dar plėvojanti lauke ant griuvėsių, metė ilgus šokinėjančius abiejų šešėlius skersai navos ir apšvietė jų akis, kai jos susitiko. Iš tėvo laiško Edvardas žinojo apie valdytojo meilę Kiterėjai, taip paslaptingai gniaužtą dėl to, kad, kaip paaiškėjo vėliau, šis buvo vedęs. Santuoka dabar nebeegzistavo. Edvardas suvokė, kad šis vyras vėl atgavo laisvę, ir instinktyviai pajuto jam priešiškumą – pats nebūtų galėjęs pasakyti kodėl. Valdytojas taip pat žinojo, kad Kiterėjai patinka Edvardas, ir žvelgė į jį skvarbiai ir paslaptingai.

7. NUO PIRMOS IKI ANTROS VALANDOS NAKTIES

Menstonas vienas patraukė namų link, o jo širdis buvo kupina keistų jausmų. Įžengęs pro duris ir paleidęs tarnaitę namo, iš karto užkopė viršun į miegamąjį.

Mąstantis pasaulietis, ypač jausmingas, kai kuriais blogiausiais atvejais negali užgniaužti žmogiško instinkto išlieti sielą Aukštesniajai Būtybei ar Esybei, kuri abejingumo akimirkomis atlaidžiai įvardijama Atsitiktinumu arba daugių daugiausia Dėsniu. Menstonas buvo savanaudiškai ir nežmoniškai, tačiau nuoširdžiai ir didžiai dėkingas už pastarąją nelaimę. Pirmą kartą beveik per dvidešimt metų jis puolė prie lovos ant kelių, staigiai prasiveržus jausmams.

Praslinko daug laiko, kol jis pakilo. Priėjo prie lango, paskui, regis, pirmą kartą atsiminė, kad po liūdno šios nakties atsitikimo turi ką nors daryti.

Jis iškart paliko namus ir nuėjo į gaisravietę, pasirodė ten kaip tik tada, kai pastorius nurodinėjo keletui vyrų stebėti šią vietą iki

ryto. Pelenai vis dar buvo įkaitę iki raudonumo ir žerplėjo. Menstonas suprato, kad šiuo nakties metu jų apieškoti neįmanoma. Jis vėl pasuko namo, lydimas pastoriaus, kuris įkalbėjo Menstoną kurį laiką palikti šią vietą ir prižadėjo, kad kai tik „Trijų žygūnų" smuklės nuodėgulių karštį bus galima pakęsti, juose bus pradėta kruopščiai ieškoti jo nelaimingos žmonos palaikų.

Tada Menstonas įėjo vidun laukti ryto.

Vienuoliktas skyrius

PENKIŲ DIENŲ ĮVYKIAI

1. LAPKRIČIO DVIDEŠIMT DEVINTOJI

Auštant pradėtos paieškos, bet atėjo ir ketvirtis dešimtos, o jokių rezultatų nebuvo. Menstonas šiek tiek užkando ir perėjo parko daubą, skyrusią senąją ir naująją dvaro sodybas, ketindamas prašytis priimamas mis Eldklif.

Sutiko ją pusiaukelėje. Ji ėjo pareikšti užuojautos ir pasiūlyti dvaro darbininkų, kad jo sudegusios žmonos palaikų paieškos vyktų kuo sparčiau.

Jis parlydėjo ją į dvarą. Iš pradžių jiedu kalbėjo apie vargšės moters mirtį taip, lyg dėl šio įvykio vyras didžiai sielotųsi, o kai viskas, ko reikalauja etiketas, buvo pasakyta, jie prakalbo apie materialinius nuostolius ir kaip reikėtų atitaisyti padėtį.

Tik kai abu užsidarė jos kabinete, ji buvo besikreipianti į jį atvirai ir ciniškai, kaip paprastai. Bet šį rytą jo laikysena buvo kažkokia kitokia ir ji nesiryžo prabilti tokiu tonu. Jos numylėtinio elgesys pasikeitė, ir ji nebūtų galėjusi pasakyti kaip. Jis buvo visiškai kitas žmogus.

– Ar jūs iš tikrųjų gailitės savo vargšės žmonos, misteri Menstonai? – paklausė ji.

– Na taip, – trumpai atsakė jis.

– Bet tik kaip žmogaus, kurį ištiko žiauri mirtis?

Jis prisipažino, kad tik dėl to.

– Nes ji nebuvo gera moteris, – pridūrė.

– Aš apgailestaučiau taip pasakiusi, juk ji, vargšė, mirusi, – priekaištingai tarė mis Eldklif.

– Kodėl? – paklausė jis. – Kam ją girti, jeigu ji to neverta? Sakau būtent tai, ką viename iš savo laiškų rašė Sternas[47]: kad nei sveikas protas, nei Šventasis Raštas nereikalauja iš mūsų kalbėti apie mirusius tik gerai. O dabar, ponia, – tęsė jis kiek pasvarstęs, – galbūt galiu tikėtis, kad jūs man padėsite ar bent netrukdysite

47 Lorensas Sternas (1713–1768) – rašytojas, romano „Džentelmeno Tristramo Šendžio gyvenimas ir mintys“ autorius.

pavergti jaunos su jumis gyvenančios merginos, kuri mane labai domina, širdį.

– Kiterėjos?

– Taip, Kiterėjos.

– Jūs visą laiką mylėjote Kiterėją?

– Taip.

Iš pradžių nustebusi, dabar ji labai susijaudino, pakilo iš krėslo ir nužingsniavo iki kambario sienos. Valdytojas ramiai žiūrėdamas į ją pridūrė:

– Mylėjau ir tebemyliu.

Ji priėjo prie jo, susimąsčiusi įsmeigė akis jam į veidą, neryžtingai mosuodama prie šono nuleista ranka.

– Vadinasi, tikroji ir vienintelė tokio nedrąsaus Kiterėjos merginimo priežastis, – visas kaimas apie tai šnekėjo, – buvo jūsų slaptos vedybos, o ne abejingumas jos žavesiui? – Jos balse skambėjo ir teigimas, ir klausimas, bet ne pavydas.

– Taip, – atsakė jis, – ir tai nėra negarbinga. Mane sulaikė tik tas vienas dalykas – padorumas, kurio jūs, ponia, galbūt netikėjote mane turint. – Paskutinieji žodžiai buvo ištarti išdidžiai ir nutaisius atitinkamą veido išraišką.

Mis Eldklif vis tylėjo.

– O dabar, – tęsė jis, – galiu tarti žodelį ir savo pastarojo meto elgesiui pateisinti, vėl rizikuodamas jus įžeisti. Aš paklusau jūsų įsakymui parsivežti velionę žmoną ir gyventi su ja ne iš gobšumo, ne trokšdamas išsaugoti tarnybą, kurios teikiami privalumai didesni už visus, kokiais man kada nors teko naudotis, bet iš nenumaldomos aistros Kiterėjai. Nors visada žinojau, kaip tai silpnadvasiška, kvaila, net nedora, bet privalėjau stengtis toliau būti netoli jos, tegu ir kaip kitos moters vyras.

Jis laukė, ką ji pasakys. Ji tylėjo.

– Yra didelė kliūtis laimėti mis Grėj meilę, – toliau kalbėjo jis.

– Taip, Edvardas Springrouvas, – tyliai tarė ji. – Žinau tai, kartą norėjau juos apvesdinti. Jie šiek tiek susikivirčijo, bet turbūt netrukus susitaikys. – Ji kalbėjo taip, lyg būtų nelabai atidžiai išklausiusi paskutinįjį Menstono pareiškimą.

– Jis jau susižadėjęs su kita, – tarė valdytojas.

– Fui! – atkirto mis Eldklif. – Turite omeny jo pusseserę iš Pykhilo? Tai mums nepadės, nes jis atvyko nutraukti sužadėtuvių.

– Jis privalo jų nenutraukti, – ramiai ir ryžtingai tarė Menstonas.

Jo tonas atkreipė jos dėmesį, net išgąsdino. Atsipeikėjusi ji išdidžiai pareiškė:

– Bet juk tai jūsų reikalas, ne mano. Nors ir troškau matyti ją jūsų žmona, negaliu elgtis negarbingai, kad taip įvyktų.

– Tai turi tapti jūsų reikalu, – tarė jis ramiu rūsčiu balsu, žiūrėdamas jai į akis, lyg įžvelgdamas ten jos praeitį.

Vienas sunkiausiai aprašomų dalykų – ypatinga moters veide atsispindinti nuotaikų maišalynė, kuomet ji, stengdamasi uoliai apibrėžti kito žmogaus padėtį, staiga įtaria, kad jis kenkia jos reputacijai. Kaip tik taip į valdytoją žvelgė mis Eldklif.

– Jūs... kažką... žinote... apie mane? – išlemeno ji.

– Viską, – atsakė jis.

– Tada velniai rautų tą jūsų žmoną! Ji rašė, kad jums nesakys! – prapliupo ji. – Ar negalėjo bent valandėlę laikytis žodžio? – Ji susimąstė, o paskui pridūrė taip, lyg kalbėtų su nepažįstamu žmogumi: – Aš nenuleisiu rankų. Nusikaltimo aš nepadariau. Pasidaviau jos grasinimams silpnumo akimirką, nors tuomet ir norėjosi nepaklusti, labiausiai dėl to, kad nė nenutuokiau, kaip ji sužinojo paslaptį. Fui! Daugiau su grasinimais nesitaikstysiu. Negi ir tu gali man grasinti? – pridūrė švelniai, lyg šią akimirką būtų užmiršusi, su kuo kalba.

– Mano meilė turi tapti jūsų reikalu, – pakartojo jis nenuleisdamas nuo jos akių.

Baisi kančia, bet ne dėl to, kad kažkas sužinojo paslaptį, akimirką užgniaužė jai žadą.

– Kaip tu gali šitaip užsipulti mane, kai aš tiek vargau, kad čia patektum – rezgiau pinkles, kad ji taptų tavo, kol sužinojau, jog esi vedęs. O, kaip tu gali! Ach!.. – Ji pravirko, o šitokios moters ašaros glumina lygiai taip pat kaip vyro verksmas.

– Jūsų būdas mane čia atsivilioti nepadėjo išsaugoti paslapties – tai buvo absurdiškiausias dalykas pasaulyje, – tarė jis nekreipdamas dėmesio į jos sielvartą. – Žinojau visą istoriją, tik nenujaučiau, kas ta moteris. Kai tik išsiaiškinau, kad čia pakliuvau per pinkles, o ne atsitiktinai, iškart atkreipiau dėmesį į jus. Trūko tik kibirkšties, kad nuojautų atplaišos susilydytų į visumą.

– Pinklės! Kaip tu gali kalbėti apie pinkles? Pagalvok, pats pagalvok! Ir kaip tu gali man grasinti žinodamas, – juk žinai! – kad aš mielai tau pagelbėsiu ir be grasinimų!

– Taip, taip, manau, kad pagelbėsit, – švelniau tarė jis, bet dėl jūsų abejingumo, trukusio daug daug metų, buvau suabejojęs.

– Ne, ne abejingumo, o priverstinės užmaršties, juk mano tėvas buvo gyvas.

Jis paėmė jos ranką ir švelniai laikė.

– Dabar klausykite, – tarė jis tyliau ir žmoniškiau, kai ji aprimo, – Springrouvas turi vesti moterį, su kuria susižadėjęs. Jūs galite jį priversti, bet tik vienu būdu.

– Gerai, bet nekalbėk taip griežtai, Enėjau.

– Ar žinote, kad pastaruosius porą ar trejetą metų jo tėvas nelabai klestėjo?

– Kartą ar du kažką nugirdau, nors nuomą jis mokėdavo laiku, argi ne?

– Taip, bet ar žinote sudegusių namų nuomos sąlygas? – paklausė jis ir paaiškino jai, kad remdamasi tomis sutartimis ji gali priversti jį netgi visus namus atstatyti. – Be to, gaisras įsiliepsnojo dėl aplaidumo, tai aišku kaip dieną, – tęsė jis.

– Aš nenoriu, kad jis juos atstatytų. Ar žinai, kad mano tėvas ketino, kai tik namai sugurs, nuvalyti sklypą naujam įvažiavimui į parką?

– Taip, bet tai nekeičia padėties: fermeris Springrouvas yra labai smarkiai priklausomas nuo jūsų.

– Aš to nedarysiu – tai būtų sąmokslas.

– Net dėl manęs? – nekantriai paklausė jis.

Mis Eldklif išblyško.

– Aš dabar negrasinu, aš maldauju, – tarė jis.

– Nors galėtum grasinti, jei norėtum, – liūdnai atsakė ji. – Bet kam šito reikia, juk tavo vedybos su ja tapo mano didžiausia svajone daug anksčiau negu tau? Ką turiu daryti?

– Beveik nieko. Tik po to, kai aš pasimatysiu su senuoju Springrouvu, o tai padarysiu po dienos ar dviejų, ir pasakysiu jam, kad tikimasi, jog jis atstatys namus, jūs susitiksite su jaunuoju. Pasimatykite su juo pati, kad jūsų pasiūlymai atrodytų tik jūsų pačios užgaida, ne daugiau. Jūs arba jis pradėsite kalbą apie namus. Jiems atstatyti reikėtų mažiausiai šešių šimtų svarų, ir jis tikriausiai pareikš, kad mes žiauriai elgiamės reikalaudami paraidžiui vykdyti sutartį. Tada pasakykite jam, kad jūs nė neketinate griebtis tokių griežtų priemonių prieš tokį seną nuomininką kaip jo tėvas – niekas neverčia atstatyti, tiesiog nuomos sutartis nebegalioja. Tada

jausmingai pakalbėkite apie jo pusseserę – moterį, kurią jūs gerbiate ir mylite. Esą jūs sužinojote jos paslaptį – jai sopa širdį dėl nuolat atidedamos vilties. Melskite jį vesti savo sužadėtinę ir jūsų draugę mainais už jo tėvui rodomą atlaidumą. Pernelyg neskubinkite vestuvių, nes jis gali įtarti, kad, be moteriškos užuojautos, turite ir kitų sumetimų. Prikalbėkite jį duoti jai žodį, kad praėjus metams ji tapsianti jo žmona, o kai jis sutiks, prispirkite parašyti laišką Kiterėjai ir visiškai jos atsižadėti.

– Ji pati jau prašė jo tai padaryti.

– Tuo geriau. Jai irgi pasakykite, kad jis ruošiasi įvykdyti savo uždelstą pažadą – vesti pusseserę. Galite pasakyti jam, jei, jūsų nuomone, verta, kad nebuvau nemalonus Kiterėjai, kol ji dar nežinojo, jog aš vedęs. Turiu namie raštelį, kurį ji parašė pirmąjį vakarą, kai aš ją pamačiau, jis atrodo gana širdingas. Galėčiau jį parodyti jums. Patikėkite manim, jis jos atsisakys. Kai ves Adelaidę Hinton, o gal net anksčiau, Kiterėja bus priversta tekėti už manęs – moters išdidumą užgauti netrunki.

– O gal man geriau parašyti misteriui Nytltonui ir nuodugniau pasidomėti, koks ten įstatymas dėl tų namų?

– Ne, neverta skubėti. Mes puikiai žinome, koks reikalas, ir to visiškai pakanka pakalbėti bendrais bruožais. Norėčiau, kad jaunasis Springrouvas būtų priremtas prie sienos anksčiau, nei spės vėl išvykti iš namų.

Ilgai ir liūdnai ji slapčia žvelgė į jį, nes liovęsis kalbėti jis paskendo mintyse, abejingai įbedęs akis į kilimo raštus. „Taip, taip, ji bus mano“, – šnibždėjo jis negalvodamas apie greta esančią Kiterėją Eldklif. Paskui klausiamai pakėlė akis.

– Padarysiu, ką galiu, Enėjau, – pažadėjo ji.

Talibus incusat[48]. Tada Menstonas paliko dvarą ir vėl nuėjo prie suanglėjusių griuvėsių, kuriuose vis dar kapstėsi ir ieškojo žmonės.

[48] *Talibus incusat (lot.)* – šitaip skundžiasi. Iš Vergilijaus „Eneidos“, I kn., 410 eil. Šiais žodžiais baigiasi Enėjo kreipimasis į motiną Venerą, meilės deivę, kurią jis kaltina negražiai su juo elgiantis. Iki šiol maždaug tokie buvo mis Eldklif ir Menstono santykiai.

2. NUO LAPKRIČIO DVIDEŠIMT DEVINTOSIOS IKI GRUODŽIO ANTROSIOS

Rusenančios „Trijų žygūnų“ smuklės liekanos rodė, kad jei ieškotojai ir užtiktų nelaimingosios misis Menston palaikus, atrastų ne kažin ką.

Kieto sauso ąžuolo ir kaštono, sumišusio su šiaudais, anglių bei pelenų krūvos sudarė vienalytę žioruojančią žarijų masę, kurią pamaišius staiga šokdavo žiežirbos ir liepsna, nors iš pažiūros visa atrodė seniai užgesę ir pajuodę. Vis dėlto buvo atkakliai tikimasi, kad karštos žarijos nesunaikins visų kūno pėdsakų ir po nepertraukiamų, trisdešimt valandų trukusių paieškų, kurioms vadovavo pats Menstonas, buvo rasta pakankamai, kad dėl jos likimo niekam nebekiltų abejonių.

Liūdnosios liekanos buvo jos laikrodis, raktų ryšulys, keletas monetų ir du suanglėję kaulai.

Po dviejų dienų „Tekančios saulės“ smuklėje, dalyvaujant tardytojui, ponui Flojui ir prisiekusiesiems – įtakingiausiems apylinkės gyventojams – vyko oficiali kvota dėl misis Menston mirties. Mažutė smuklė – vienintelė likusi kaime – buvo sausakimša, nes visi, kas tik galėjo bent valandą atitrūkti nuo savo darbų, tiek kaimynystėje gyvenantys valstiečiai, tiek turtingesnieji jų darbdaviai, susirinko pasiklausyti.

Prisiekusieji apžvelgė liūdnus ir labai kuklius palaikus, suvyniotus į baltą batistą ir sudėtus į dailų baltu šilku išmuštą (Menstonui įsakius) karstą, stovintį gretimame kambaryje. Karstą beveik visiškai dengė gėlių ir žalumynų vainikai – tuo irgi pasirūpino valdytojas.

Abraomas Braunas iš Londono miesto Hokstono rajono, senis žila galva, bet ne raudonveidis – kaip tik tada žilumas gražiausiai atrodo – prisaikdintas paliudijo, kad nuomoja kambarius nurodytu adresu. Vieną šeštadienio vakarą, kokį mėnesį prieš gaisrą, pas jį atvyko ponia su labai kukliu bagažu ir išsinuomojo kambarį trečiame aukšte. Jis neklausinėjo, iš kur atvykusi, nes ji sumokėjo už savaitę į priekį. Pasivadino misis Menston ir nurodė kreiptis, jei jam reikėsią pasiteirauti apie ją, į poną Menstoną iš Nepvoterio dvaro. Čia ji išgyveno tris savaites beveik niekur neišeidama. Per visą laiką vieną naktį nenakvojo savo kambary. Praėjus šiam laikui, lapkričio dvidešimt aštuntąją, apie dvyliktą valandą dienos, ji išvažiavo iš jo namų keturračiu vežimu, liepusi vežikui nuvežti ją į

Vaterlo stotį. Ji apmokėjo visas išlaidas už kambarį, o kadangi nebuvo prieš savaitę įspėjusi, kad išvyks, tai pasiūlė už savaitę sumokėti, bet jis paėmęs tik pusę pinigų. Išvykdama ji vilkėjo pilką neperšlampamą apsiaustą, veidą dengė tankus juodas šydas, o bagažą sudarė dvi dėžės: viena iš paprastų eglinių lentų juodais lakuotais apkaustais, o kita apsiūta drobe.

Džozefas Činis, Kerifordo geležinkelio stoties nešikas, davęs priesaiką paliudijo, kad jis pamatė misis Menston apsirengusią taip, kaip apibūdino ankstesnis liudytojas, išlipant iš antros klasės vagono dvidešimt aštuntosios naktį. Ji stovėjo šalia jo, kol iš vagono buvo iškeltas jos bagažas. Bagažas, kurį sudarė apkaustyta eglinių lentų dėžė ir kita, apsiūta drobe, buvo padėtas į saugyklą. Ji, regis, buvo suglumusi, kad niekas jos nepasitiko. Paprašė jį surasti žmogų, kuris ją palydėtų ir nuneštų jos lagaminą į pono Menstono namus Nepvoterio dvare. Kaip tik tuo laiku jis nebudėjo, tad pasisiūlė eiti pats. Čia liudytojas pakartojo savo pokalbį su misis Menston pakeliui ir paliudijo palikęs ją prie „Trijų žygūnų" smuklės durų, nes pono Menstono namai buvę užrakinti.

Paskui buvo pakviestas fermeris Springrouvas. Pilnutėlaičiame kambaryje pasigirdo nuostabos ir užuojautos šnibždesys, kai jis žengė į priekį.

Kelių paskutinių dienų įvykiai taip paveikė jo nervingai mąslų būdą, kad pamėlę paakiai ir raudonos dėmės ant skruostų – viskas, kas liko iš rausvo veido, – atrodė kaip sunkaus ligonio. Jam prabilus, žmonės nuščiuvo.

Jis pranešė, kad pasitiko misis Menston ant slenksčio ir paprašė eiti į kambarį. Ji to nepadarė ir stovėjo koridoriuje, kol kambarinė lipo viršun pažiūrėti, ar kambarys paruoštas. Tarnaitė nusileido iki vidurinės laiptų aikštelės, tada misis Menston nuėjo paskui ją į kambarį. Jiedu nepersitarę nė dešimčia žodžių.

Paskui, kai jis stovėjo tarpdury klausydamasis, ar negrįžta sūnus Edvardas, išvydo užgęstant jos šviesą. Prieš tai buvo pastebėjęs kambaryje judant jos šešėlį.

Tardytojas:

– Ar tai buvo nusirengiančios moters šešėlis?

Springrouvas:

– Negaliu pasakyti, nes nelabai žiūrėjau. Jis judėjo pirmyn atgal. Gal ji nusirenginėjo, o gal tiesiog vaikščiojo po kambarį.

Misis Fitler, arklininko žmona ir kambarinė, pasakė, jog ji nuvedė misis Menston į kambarį, paliko žvakę ir išėjo. Misis Menston su ja beveik nekalbėjo, tik paprašė atnešti didelį stiklą brendžio. Kambarinė nuėjusi į barą, pripylusi brendžio, atnešusi jai ir padėjusi ant tualetinio staliuko.

Tardytojas:

– Ar misis Menston buvo pradėjusi nusirenginėti, kai jūs grįžote?

– Ne, pone. Ji sėdėjo ant lovos nenusivilkusi nieko, buvo taip, kaip atėjo.

– Ar ji nepradėjo nusirenginėti prieš jums išeinant?

– Prieš man išeinant ne, bet uždariusi duris laiptų aikštelėje išgirdau, kaip ant grindų nukrito jos batas – kartais taip pasitaiko nusiaunant.

– Ar jos veidas neatrodė išvargęs ir mieguistas?

– Negaliu pasakyti, nes man išeinant ji tebebuvo su skrybėlaite ir šydu. Apskritai atrodė, kad ji labai drovisi ir gėdijasi atsidūrusi „Trijuose žygūnuose“.

– O vėliau girdėjote ar matėte ją?

– Ne, pone.

Misis Kriket, laikina Menstono tarnaitė, pasakė, kad pono Menstono nurodymu namuose viskas buvo paruošta sutikti misis Menston pirmadienio naktį. Ponas Menstonas pasakė jai, kad ir jis, ir misis Menston namo parsirasią vėlai, tarp vienuoliktos ir dvyliktos valandos, ir kad vakarienė būtų paruošta. Nelaukdama misis Menston taip anksti, ji labai svarbiu reikalu išėjusi pas misis Lyt, pašto viršininkę.

Misteris Menstonas davęs priesaiką paliudijo, kad peržvelgdamas „Bredšo“ skiltis supainiojęs traukinio atvykimo laiką ir todėl nebuvęs stotyje, jai atvykus. Pateikiamas sudužęs laikrodis buvo jo žmonos – jis jį atpažino iš įbrėžimo dangtelio viduje ir daugelio kitų požymių. Raktų ryšulys irgi jos. Du iš jų buvo nuo tų dviejų bagažo dėžių.

Misteris Fluksas, lordo Kleidonfyldo iš Četlvudo įgaliotinis, pasakė, kad misteris Menstonas po to, kai jie sutvarkė reikalus, teisindamasis, kad privalo anksti išvažiuoti, nurodė priežastį – jis vyksta pasitikti žmonos į Kerifordo geležinkelio stotį, kur jinai atvažiuos paskutiniuoju vakariniu traukiniu.

Chirurgas pasakė, kad palaikai yra žmogaus. Mažoji kaulo nuolauža, regis, yra juosmens stuburo slankstelio dalis, o kita – *os*

femoris[49] galvutė – bet jie abu taip suniokoti, kad neįmanoma aiškiai pasakyti, ar tai vyro kaulai, ar moters. Jis pats neabejojąs, kad moters. Jis netikįs, kad mirtis ištiko nuo ugnies, ir manąs, jog krisdamas ją sutraiškė vakarinis kraigas, kuris buvo medinis, kaip ir grindys, tad įsmukęs sudegė kartu su kūnu.

Du ar trys kiti liudytojai pridūrė kažką nereikšminga.

Tardytojas viską apibendrino, ir prisiekusieji nedelsdami nusprendė, kad velionės misis Menston mirtis – nelaimingas atsitikimas dėl gaisro „Trijų žygūnų“ smuklėje.

3. GRUODŽIO ANTROJI. POPIETĖ

Kai po kvotos misteris Springrouvas išslinko pro „Tekančios saulės“ duris, Menstonas prisigretino ir ėjo drauge iki lipynės per tvorą į parką.

– O, misteri Springrouvai, šis įvykis visiems toks liūdnas.

– Visiems, – didžiai nusiminęs tarė senasis fermeris, o man tai tikra nelaimė. Kai prašvinta, tiesiog neišmanau, kaip išgyventi dar vieną dieną. Galvoju apie žodžius: „Rytmetį sakysi: kas man duos vakarą? Ir vakare: kas man duos rytą? Ir tai dėl savo širdies baugumo, kurs tave gąsdins, ir dėlei to, ką matysi savo akimis“ [50]. – Jo balsas nutrūko.

– Taip, tiesa. Aš pats skaitau „Pakartotą įstatymą“, – pasakė Menstonas.

– Bet mano nuostolis menkas, palyginus su jūsų, – tęsė fermeris.

– Menkas, bet aš užjaučiu jus. Būčiau tikras beširdis, jei neužjausčiau, nors mano paties nelaimė tikrai skaudi ir didelė. Tiesą sakant, dėl savo netekties aš dar labiau užjaučiu jūsų bėdą, nors ji ir kitokia.

– Kaip jūs manote, kokios sumos man prireiktų atstatyti namus?

– Manau, apytikriai šešių ar septynių šimtų svarų.

– Jeigu bus laikomasi įstatymo raidės, – dar labiau susijaudinęs tarė senukas.

– Taip, iš tikrųjų.

49 *Os femoris* – šlaunikaulio *(lot.)*.

50 Žr. Pakartoto įstatymo knygą, XXVIII 67.

– Gal jūs nujaučiate, ką mano mis Eldklif, ir galite man pasakyti, kaip ji ketina su manim pasielgti?

– Tiesą sakant, nors šiaip menkai tenujaučiu, kas jai šaus į galvą, bet šiuo atveju apgailestaudamas turiu pasakyti, kad ji, regis, bus gana griežta. Galbūt suprasdama, kad gauna naują daiktą už seną, ji padengs šeštąją ar aštuntąją dalį, bet, manau, ne daugiau.

Valdytojas atsistojo ant lipynės, o misteris Springrouvas nuleidęs galvą nukiūtino keliu į dukterėčios trobą, kurioje, nors Edvardas ir priešinosi, jiedu laikinai prisiglaudė.

Ši žinia jį dar labiau prislėgė ir to nuslėpti nepavyko. Nors beveik visą popietę praleido viduje su Edvardu arba Adelaide, iš jo nebuvo galima ištraukti žodžio. Edvardas ne kartą pastebėjo, kad tėvas, įbedęs akis į sieną ar grindis, nemato jų. Per vakarienę jis valgė kaip paprastai, bet visiškai nejausdamas skonio ir taip pat išsiblaškęs.

4. GRUODŽIO TREČIOJI

Kitą rytą jis buvo toks pat prislėgtas. Atėjus popietei, sunerimęs sūnus pagaliau išpešė iš jo pokalbio su valdytoju smulkmenas.

– Nesąmonė, jis nieko apie tai nežino, – karštai pareiškė Edvardas. – Aš pasimatysiu su mis Eldklif. Dabar pažadėk man, tėve, kad netikėsi tuo, kol aš negrįšiu ir pats nepatvirtinsiu, jog mis Eldklif tikrai ketina taip neteisingai pasielgti.

Edvardas tuoj pat išsiruošė į Nepvoterio dvarą. Jis skubiai žingsniavo vieškeliu, kol priėjo vartelius, už kurių buvo tiesiausias kelias į dvarą. Čia jis kelioms minutėms užsikniaubė ant statinių mąstydamas, kaip geriausia pradėti kalbą, ir išsiblaškęs žvelgė į atsivėrusį reginį – tokiais atvejais, pats to nesuvokdamas, pastebi visas smulkmenas, kurios paskui iškyla prieš akis gyvais vaizdais. Buvo saulėta, švytinti vėlyvo rudens diena, viena iš tų, kai ilgas rytas pamažu virsta vakaru, dienai, regis, taip ir neišaušus. Ryškiai geltona saulės šviesa išviliojo laukan ir mis Eldklif, kuri kaip tik šią akimirką ėjo kaimo link. Springrouvas rymodamas išgirdo už medžių šlamant moters suknelę, padurkais kliūvančią už kaštonų kevalų ir nukritusių lapų. Po valandėlės ji išdygo prieš jį.

Jis pagarbiai atsakė į jos nerūpestingą pasisveikinimą ir jau ketino prašyti, ar nesutiktų ji keletą minučių pasikalbėti su juo, bet ji pati tuoj pat prabilo apie gaisrą.

– Baisi nelaimė jūsų tėvui, – tarė ji. – Be to, kaip girdėjau, neseniai baigėsi draudimo laikas?

– Taip, ponia, ir jūs veikiausiai žinote, kad tiek remiantis bendromis žemės sklypo nuomos sąlygomis, tiek gaisro priežastimis, jam gali tekti atstatyti visus namus arba likti skolingam dvarui keletą šimtų svarų?

Ji linktelėjo.

– Galvojau apie tai, – tarė ji, o paskui iš esmės pakartojo valdytojo jai įkaltus žodžius. Jai kalbant, galėjo pasirodyti, kad Springrouvo ramybė sudrumsta, bet jai dar nebaigus jo akys vėl buvo giedros ir žvelgė į ją.

– Jūsų sąlygos man nepriimtinos, – tarė jis.

– Tiesą sakant, tai ne sąlygos.

– Jei ne sąlygos, tai nepageidaujama nuomonė.

– Nieko panašaus – namai sudegė per jūsų šeimos nerūpestingumą.

– Aš kalbu ne apie namus – šiuo klausimu jūs, be abejo, visiškai teisi. Bet svetimas žmogus neturi jokios teisės piršti man savo nuomonę ir pageidavimus labai subtiliu klausimu, kuris turi rūpėti tik mis Grėj, mis Hinton ir man.

Mis Eldklif, kaip ir daugeliui kitų, užimančių tokią padėtį, paprasčiausiai neatėjo į galvą, kad jos nuomininko sūnus gali būti išsilavinęs vyras, jaučiąs savo individualybę, vertinąs visuomenę bohemos požiūriu, smarkiai besiskiriančiu nuo Kerifordo parapijos fermerių, ir kad jo, pasaulio mačiusio vyro, nuomonė apie luomų priklausomybę yra netradicinė. Puikiai suprasdamas, kokiame labirinte klaidžioja, trokšdamas garbingai pasielgti tiek su savo sužadėtine pussesere Adelaide, tiek su karštai mylima Kiterėja, Springrouvas buvo perdėtai jautrus kiekvienai užuominai. Su mis Eldklif jis kalbėjo gerokai irzliai.

O mis Eldklif buvo linkusi greit užsiplieksti. Regis, ji būtų taiksčiusis, jei siūlymas būtų šaltai atmestas, bet pasipūtusią ponią įžeidė priekaištai dėl jos elgesio. Taigi gėdingas Menstono tikslas, kurio iki šiol ji siekė per prievartą, staiga jai tapo artimas. Ji griebėsi darbo.

Ūmus vyras tokiu atveju būtų liovęsis įkalbinėti ir ėmęsis jėgos, o ūmi moteris išsižadėjo visų principų ir tuoj apmetė drąsų planą. Iš užsispyrimo ir noro įrodyti, kad vis dėlto ji padėties šeimininkė,

mis Eldklif pasielgė taip šlykščiai, jog dėl to sąžinė graužė ją iki pat mirties valandos.

– Nemanau, misteri Springrouvai, – tarė ji, – kad esu svetimas žmogus, kaip jūs teikėtės pareikšti. Šiaip ar taip, pažinojau jūsų šeimą daugelį metų, o mis Grėj pažįstu ypač gerai ir žinau, ką ji mano apie tai.

Susipainioję įsimylėjėliai pasidaro lengvatikiai ir smalsūs kaip senės. Edvardas prisipažino pats sau, kad jam labai knieti sužinoti, ką mano Kiterėja, tegu ir per tokią pavojingą tarpininkę.

– Laiškas, kurį gavau iš mis Grėj, – tarė jis, apsimetęs abejingas, – aiškiai rodo, ką ji mano.

– Jūs viliatės, kad jinai jus vis dar myli? Kurgi ne, žinoma, viliatės, visi vyrai tokie.

– Ir ne be pagrindo viliuosi. – Jo šaltumo pakako tik pirmam sakiniui.

– Įdomu būtų sužinoti, koks tatai pagrindas? – sarkastiškai paklausė ji.

Edvardas pajuto, kad piktindamasis mis Eldklif ketinimais, vis dėlto nuolaidžiauja jai dėl smulkmenų. Bet priešininkė buvo ori kaip karalienė, be to, ir jos rudeniškas grožis negalėjo neveikti jautraus vyro. Jos laikysena žavėjo jį ir darė pakantesnį. Taip ir Marija Stiuart sužavėjo pasipiktinusius puritonus, kurie ją aplankė. Jis vėl atsakė jai nuoširdžiai:

– Pats geriausias pagrindas – jos laiško tonas.

– Niekai, misteri Springrouvai!

– Ne niekai, mis Eldklif! Mis Grėj panoro, kad mes nutrauktume pažintį, nes artimumas tik dar labiau supainiotų ir taip sudėtingus santykius. Taigi meilė gyva, tik nuslopinta.

– Negi jūs iki šiol nežinote, kad metusi vyrą moteris taip gailisi jo dėl suteikto skausmo, jog rašo labai širdingai, o tai dažnai palaikoma nuslopinta meile? – klastingai tarė mis Eldklif.

Kad dviprasmišką Kiterėjos laiško toną galima aiškinti ir šitaip, jis nebuvo pamanęs. Ir buvo per daug nuoširdus, kad to neprisipažintų.

– Niekad apie tai nepamaniau, – tarė.

– Netikite tuo?

– Tik tada patikėsiu, jei atsiras kitų įrodymų.

Ji valandėlę tylėjo, o paskui dvejodama pradėjo:

– Aš ketinau... nė nemaniau jums to prisipažinti... aš ketinau paskatinti jus tesėti pažadą, duotą mis Hinton, ne tik dėl jos, bet ir, bent jau iš dalies, dėl jūsų. Aš visa siela myliu Kiterėją Grėj ir trokštu jai laimės daug labiau negu jums. Neketinau painioti jos vardo į šį reikalą, bet esu priversta pasakyti, kad tą atsižadėjimo laišką – juk tai kuo aiškiausias atsižadėjimas – ji parašė ne dėl jūsų sužadėtuvių. Ji jau pakankamai suaugusi, kad suprastų, jog sužadėtuves galima nutraukti taip pat lengvai, kaip ir paskelbti. Ji parašė tą laišką pamilusi kitą vyriškį: labai staigiai, be jokios vilties kada nors už jo ištekėti, bet dėl to ne mažiau karštai.

– Ką?

– Misterį Menstoną.

– Dieve mano! Nebegaliu daugiau jūsų klausytis, ponia. Juk jinai jo tada net akyse dar nebuvo mačiusi!

– Buvo. Jis čia atvyko dieną prieš tai, kai ji jums parašė. Ir galėčiau jums įrodyti, jei manyčiau esant verta, jog tą dieną ji savo noru apsilankė jo namuose, nors elgėsi labai padoriai ir dėl to jos negalima kaltinti. Dvi valandas išbuvo ten grodama ir dainuodama, tad vos tik spėjusi pareiti namo, sėdo rašyti laiško, pranešdama, jog daugiau nebenorinti jūsų matyti, nes sutiko jį ir beprotiškai pamilo. Turint omeny, kad jis gražiausias vyras grafystėje, jaunos mergaitės elgesys visiškai suprantamas. Kodėl jinai jums anksčiau neparašė?

– Mat aš buvau toks... ji iki tol nežinojo apie mano santykius su pussesere.

– Manau, kad žinojo.

– Turite pagrindo?

– Turiu tvirtą pagrindą, nes pati jai pasakiau tai pačią pirmąją dieną, kai ji čia apsigyveno.

– Na ir ką jūs norite man pasakyti? Kad diena, kai mis Grėj parašė man pranešdama, jog mudviem geriau išsiskirti, sutampa su diena, kai ji išvydo kažkokį vyriškį?..

– Nepaprastai gražų ir talentingą vyriškį.

– Taip, sutinku.

– Ir buvo jo namuose viena su juo.

– Tai nieko nereiškia.

– Ir grojo bei dainavo su juo.

– Taip irgi galėjo būti, – tarė jis. – Čia atsitiktinumas.

– Ir tą pačią akimirką, kai ji rašė jums atsižadėjimo laišką, rašė ir kitą laišką – dėl slapto pasimatymo su juo.

– Niekad, kaip Dievą myliu, ponia! Niekad!

– Ką jūs sakote, sere?

– Niekad.

Ji vyptelėjo.

– Įsitikinimų paaiškinti neįmanoma, be to, visa ši istorija tokia banali. Bet aš pasiryžusi įrodyti, kad nemeluoju, nors šis reikalas nesusijęs nei su jumis, nei su ja. Jūs sužinosite, kad jinai jam parašė laišką dėl slapto susitikimo, – aišku, jei misteris Menstonas tebeturi jį ir teiksis paskolinti man.

– Be to, – tęsė Edvardas, – kaip turėjo elgtis vedęs vyras, jeigu jauna mergaitė ryžosi parašyti jam tokį raštelį, kaip jūs minėjote?

Ji truputį paraudo.

– Apie tai nieko nežinau, – išlemeno. – Bet Kiterėja, žinoma, nė neįtarė, kaip, beje, ir aš ar kiti šios parapijos žmonės, kad jis vedęs.

– Aišku, neįtarė.

– Ir turiu priežasčių manyti, jog paskui pasakė jai, kad nebūtų sutepta jos garbė. Gerai žinoma, kad jis garbingai ir atkakliai spyrėsi jos žavesiui ir mokėjo slėpti savo jausmus ar net užgniaužti juos.

– Tikėsimės, kad taip ir buvo.

– Bet dabar viskas pasikeitė.

– Smarkiai pasikeitė, – išsiblaškęs sumurmėjo jis.

– Turėtumėt atsiminti, – maloniau tarė ji, – kad mis Grėj turi teisę elgtis su savo... savo širdimi, kaip jai pačiai patinka.

Ji liovėsi siutusi, nes pastebėjo, kad Edvardo pasitikėjimą jos primygtiniai tvirtinimai gerokai pakirto, ir tai ją džiugino.

Edvardas prisiminė tėvą ir savo pokalbio su ja tikslą. Žodžių dvikova jam kėlė pasibjaurėjimą.

– Daugiau netrukdysiu jūsų, ponia, – niūriai tarė jis. – Mūsų pokalbis mane nuliūdino.

– Nemanykite taip, – atsakė ji, – ir neapsirikite. Aš vyresnė už jus, gerokai vyresnė ir daugiau išmanau.

Kupinas niaurių abejonių, skaudžiai apgailestaudamas, kad suteikė tėvui vilties, kurios negali įgyvendinti, Edvardas lėtai pėstino keliu į kaimą, kol priėjo pusseserės namus. Tėvas stovėjo prie durų, nekantriai jo laukdamas. Jis ten lūkuriavo jau gerą pusvalandį. Senuko akys nušvito.

– Na, Tedai, ką ji sako? – paklausė jis gyvai, ir sūnui pasidarė liūdna, nes jis suvokė, kaip nuvils tėvą.

– Nėra ko nerimauti, – apsimesdamas linksmas atsakė Edvardas.

– Bet atstatyti reikės?

– Regis, reikės, tėve.

Senuko akys nukrypo į horizontą, ir jis nieko nebepasakęs apsisuko eiti vidun. Atrodė, kad šviesa jame vėl užgeso. Įėjęs į vidų, Edvardas rado tėvą prie atrakinto rašomojo stalo. Jis drebančia ranka išvyniojo, paskui vėl neskaitydamas suvyniojo nuomos sutartis ir padėjo jas į vietą, paskui vėl išėmė.

Kambaryje buvo ir Adelaidė. Stebėdama senąjį fermerį, ji susirūpinusi tarė Edvardui:

– Kad tik visa ši istorija nenuvarytų vargšo dėdės į kapus, Edvardai. Ką mes darytume, jei kas nors jam atsitiktų? Jis vienintelis artimas tavo ir mano giminaitis šiame pasaulyje. – Tai buvo šventa teisybė, ir Edvardas po šito jos pasakymo pasijuto artimesnis jai.

Ji kalbėjo toliau:

– Kaip tik dieną prieš gaisrą jis taip viltingai pareiškė, kad dar tikisi šokti mūsų vestuvėse.

Pirmą kartą Edvardui kilo abejonė, ar jis teisingai pasielgė atmesdamas mis Eldklif siūlomą išeitį. O gal tai ne tik savarankiškumas, bet ir savanaudiškumas? Kiek daug jis mąsto apie savo širdį ir kiek mažai apie tėvo ramybę!

Senukas tylėjo iki vakarienės, o tada pradėjo be paliovos klausinėti sūnaus, kaip būtų galima susitarti su mis Eldklif dėl palankesnių sąlygų. Jis kalbėjo apie ją ne kaip apie neteisingą moterį, bet kaip apie Lachesę[51], arba Lemtį, kurios veiksmų smerkti nedera. Vieną akimirką įsikarščiavęs jis įbedė akis Edvardui į veidą – jų išraiška buvo pasibaisėtina: vyzdžiai išsiplėtę, žvilgsnis keistas.

– Kad tik jinai su tuo sutiktų! – šimtąjį kartą pakartojo jis, dar labiau nuliūdindamas abu klausytojus.

Į duris švelniai pabeldė ir įėjo Džeinė su laišku, adresuotu „Misteriui Edvardui Springrouvui jaunesniajam“.

– Jį atnešė Čarlzas iš Nepvoterio dvaro, – tarė ji.

[51] Lachesė – viena iš trijų lemties deivių, verpianti žmogaus gyvenimo siūlą.

– Mis Eldklif rašysena, – pirmiau už Edvardą atpažino misteris Springrouvas. – Dabar viskas gerai! Ji ketina pateikti pasiūlymą: jai visiškai nereikalingi namai, toje vietoje, be abejo, nereikalingi. Ten bus tiesiamas kelias į parką.

Edvardas perlaužė antspaudą, pažvelgė voko vidun ir sukaupęs valią ištarė:

– Tik adresas užrašytas mis Eldklif ranka, o laiškas visiškai nesusijęs su gaisru. Stebiuosi, kad ji dar šįvakar pasirūpino jį atsiųsti.

Tėvas išsiblaškęs pažvelgė į jį ir vėl nusisuko. Netrukus jie nuėjo miegoti. Likęs vienas miegamajame, Edvardas atplėšė ir perskaitė tai, į ką nedrįso pažiūrėti tėvo akivaizdoje.

Į voką buvo įdėtas kitas vokas, Kiterėjos rašysena adresuotas „Ponui Menstonui į senąją dvaro sodybą“. Jame buvo raštelis, jos rašytas valdytojui po audros, kurią ji buvo priversta pralaukti jo namuose.

Nepvoterio dvaras,
rugsėjo 20-oji

Supratau, kad negaliu susitikti su jumis septintą valandą prie krioklio kaip žadėjau. Mane apėmęs jausmas privertė pamiršti tikrovę!

K. Grėj

Mis Eldklif neparašė nė eilutės ir, kaip paprastai būna, kai žodžiai nėra būtinybė, jos tyla įtikino dešimt kartų labiau negu pareikšta nuomonė.

Paskui jis žodis po žodžio atkūrė popietinį pokalbį su mis Eldklif apie Kiterėjos jausmus ir visiškai susipainiojęs – nenuostabu po sunkių išbandymų – nusprendė, kad ponia, teisingai nupasakojusi įvykius, veikiausiai bus neklydusi ir dėl jų priežasčių. Taigi jis patikėjo, jog Kiterėja, kurią jis iki tol laikė ištikima, bent jau neabejinga nepaprastai gražiam Menstono veidui ir dailiam stotui.

Ar ji nepadori, jei leido sau pamilti atvykėlį sužinojusi, kad jis, Edvardas, nelaisvas ją mylėti? Ne, jis nė akimirkos neabejojo, jog ji pasielgė, kaip paprastai, nekaltai ir impulsyviai, kad atidavė savo širdį, pati to net nesuvokusi – dar nieko nesuprasdama, užmiršusi jį dėl vyro, kuris jai buvo kritęs į širdį. Galbūt šį raštelį parašė jau kiek atsikvošėjusi. Menstoną jis nesvarstydamas būtų pavadinęs

niekšu, jei ne vienas įspūdingai jį išteisinantis faktas. Visa parapija žinojo, ir Edvardui tai nebuvo paslaptis, kad Menstonas, kol buvo vedęs, sąmoningai vengė Kiterėjos, išskyrus tas kelias pirmąsias dienas po atvykimo, kuomet jos gražios ir lemtingos akys, kurioms negalėjai atsispirti, pažvelgė į jį, o jo akys į ją.

Išsitraukęs iš švarko suglamžytą ir sutrintą voką su Kiterėjos laišku jam, Springrouvas išskleidė jį ir atidžiai perskaitė. Jam buvo priekaištaujama ir atsižadama jo. Užrašyta ta pati data kaip ir ant laiško Menstonui, o iš frazės „aš visą dieną galvojau" galima buvo manyti, jog šis laiškas parašytas po kito (ir, Edvardo nuomone, daug meilesnio) – valdytojui.

Tačiau nors jis kaltino ją nepastovumu, vis dėlto neabejojo savotišku jos nuoširdumu, kai palinko į jį Badmout Redžyje. Tai buvo trumpalaikis ir seklus jausmas – ne tikroji meilė.

Juk meilė – dar ne meilė, jeigu ją
Sutriuškina klasta ar išdavystė.[52]

Tai nebuvo flirtas, bet jausmas užgimė joje ir mirė. Jam būtų ramiau, jei jo meilė jai irgi išgaruotų taip lengvai ir tepaliktų tokius menkus pėdsakus.

Mis Eldklif išsidavė, koks nepaprastai svarbus jai šis reikalas, taip greit atsiųsdama Menstono laišką ir stengdamasi įkalbėti jį vesti pusseserę. Kadangi ji labai rūpinosi Kiterėja, gal net mylėjo ją, tokios ponios pastangos, Edvardo supratimu, reiškė, kad Kiterėja be proto įsimylėjusi valdytoją.

5. GRUODŽIO KETVIRTOJI

Edvardas beveik neprisiminė, kaip praleido naktį, karštligiškai vartydamasis nuo šono ant šono. Smilkiniuose tvinksėjo, ausyse ūžė.

Prieš auštant jis apsirengė. Išėjęs į laiptų aikštelę pamatė, kad tėvo miegamojo durys atidarytos. Edvardas nusprendė, kad jis, kaip paprastai, bus tyliai atsikėlęs ir išėjęs į laukus varyti samdinių darban.

52 Iš Šekspyro 116 soneto.

Bet abejos lauko durys tebebuvo užsklęstos. Jis įėjo į priešakinį kambarį – tuščia. Tada jam dingtelėjo kita mintis, ir jis pasuko į mažą svetainę namo gilumoje, kur buvo sukrauti keli iš ugnies išgelbėti daikteliai, ir žvilgtelėjo pro duris. Čia, netoli lango praviromis langinėmis, pamatė prie stalo tėvą, alkūnėmis atsirėmusį į stalviršį, sulinkusį kone perpus, rankomis susiėmusį galvą. Greta jo kaip vaiduokliai gulėjo sulankstyti pergamentai – sudegusių namų nuomos sutartys.

Edvardui įėjus, tėvas pakėlė akis, ir kai šio veidą apšvietė menka šviesa, pavargęs tarė:

– Edvardai, kodėl tu taip anksti atsikėlei?

– Buvo neramu ir negalėjau užmigti.

Fermeris vėl pažvelgė į nuomos sutartis ant stalo ir paskendo mintyse. Po valandėlės pasakė nepakeldamas akių:

– Aš šito nepakelsiu, Tedai... mes šito nepakelsim! Tedai, tai nuvarys mane į kapus. Ne tik nuostolis, bet ir mano nerūpestingumas dėl draudimo ir visa kita. Aš niekad nesiskolinsiu. Dabar belieka tik skursti. Dieve, padėk mums... tiktai skursti!

Edvardas, įbedęs akis į rūškaną aušrą už lango, nieko neatsakė.

– Tedai, – toliau kalbėjo fermeris, – per šitą graužatį dėl sudegusių namų visai pairo nervai ir pradėjau viskuo abejoti. Man dar kelia nerimą tai, kad gyvename čia su tavo pussesere ir užimame jos namus. Jai turbūt labai nesmagu, nors ir sako, kad tai nekliudo. Ar tu šiom dienom neužsiminei, kada ketini ją vesti?

– Šiom dienom ne.

– Na tai gal užsimintum, kai dabar krūvoje gyvenam. Juk žinai, kad jai niekad, nei iš pradžių, nei vėliau, nebuvo paminėta vestuvių data, ir manau, kad kaip tik dabar – juk ji taip kantriai ir ilgai laukė – tu kone privalai pasakyti, kad esi pasiruošęs. Viskas būtų daug paprasčiau, jei vieną rytą nueitum su ja į bažnyčią, sutvarkytum šį reikalą ir toliau gyventume čia kaip dabar. Jei nevesi, turėsiu kuo greičiau susirasti butą. Be to, man bus ramiau dėl dviejų žemės sklypelių už kalvos – ne varganų rėželių, padalintų jos motinai ir man, o vėl sujungto į vieną nemažo žemės gabalo. Pagalvok apie tai, gerai, Tedai?

Jis nutilo, pailsęs nuo nepaliaujamo galvojimo apie šį painų reikalą, ir sunerimęs pažvelgė į sūnų.

– Gerai, – atsakė Edvardas.

– O šį rytą aš ketinu eiti pas ją į dvarą, – tęsė fermeris, mintimis vėl grįžęs prie senojo skaudulio. – Turiu sužinoti tikrąją padėtį. Nenoriu jos matyti, bet geriau kalbėsiu su ja negu su valdytoju. Kažin, ką ji man pasakys.

Sūnus tiksliai žinojo, ką ji pasakys. Jei tėvas paklaus, ką jam daryti, jinai pasiųs jį pas Menstoną. Ji ne iš tų moterų, kurios atsisako numatyto plano. Jei tėvas pasakys, kad sūnus pagaliau ryžosi po metų vesti pusseserę ir jai pasižadėjo, ji tars: „Misteri Springrouvai, namai sudegė, tebūnie taip, nebesukite dėl jų galvos".

Jis apsisprendė ir ramiai tarė:

– Tėve, kalbėdamasis su mis Eldklif užsiminkite jai, kad aš paklausiau Adelaidės, ar ji sutinka tekėti už manęs per kitas Kalėdas. Jai rūpi mano santuoka su Adelaide ir ši naujiena ją nudžiugins.

– Ir vis dėlto ji geležinė, kai prasideda kalba apie mane ir jos nuosavybę, – sumurmėjo fermeris. – Gerai, Tedai, aš jai pasakysiu.

6. GRUODŽIO PENKTOJI

Moters širdis susideda iš daugybės prieštaringų smulkmenų. Dvi iš jų kaip tik dabar smarkiai grūmėsi Kiterėjos krūtinėje.

Buvo apsiniaukęs rytas, pirmas rytas po senojo misterio Springrouvo apsilankymo pas mis Eldklif, pasibaigusio taip, kaip buvo numatęs Edvardas. Pabudusi valanda anksčiau negu paprastai, Kiterėja sėdėjo mažoje elegantiškoje pirmojo aukšto svetainėje prie lango. Kambarį jai iš savo gerumo ar iš užgaidos paskyrė mis Eldklif, kad mergina neatsidurtų jos akivaizdoje, kai ši to nepageidauja. Pasirėmusi ranka galvą, ji žvelgė į niūrų pilką vaizdą. Geltona ką tik užkurtos krosnies liepsna mirgėjo ant vienos jos veido pusės ir kaklo nelyginant besiruošiantis nutūpti drugelis, pabrėždama, kokia kontrastinga to paties gražaus veido kita pusė, atspindinti nuo lango šaltą ryto šviesą, tokią menką, kad mergaitė vis tiek metė šešėlį ant langinės. Tenai šešėlis šokinėjo kaip nuožmus mėlynas demonas.

Nors prieš porą mėnesių ji ryžtingai brūkštelėjo Edvardui griežtą ir paskutinį laišką, dabar vis tiek laukė kiek kitokio atsakymo negu vienintelis įmanomas į tokį raštą, jeigu vyras nėra įsimylėjęs beprotiškai, kaip ji manė. Beprotiškai įsimylėjusiam ji šiaip gana nuoširdžiame laiške paliko mažutę galimybę išsisukti. To laiško ji laukė būtent kurį nors šios savaitės rytą, nes išgirdusi apie Edvardo

sugrįžimą į Kerifordą, vylėsi, kad prieš išvykdamas jis paprašys leisti su ja pasimatyti. Taigi pastarąsias kelias dienas ji negalėjo neatsikelti prieš ateinant laiškanešiui.

Laikrodis rodė pusę aštuonių. Ji pamatė, kaip laiškanešys šmėkštelėjo pro plikas parko medžių šakas, atkėlė vartelius, prasmuko pro krūmokšnius, vėl išniro vejoje ir išdidžiai nužingsniavo per ją nepaisydamas takų – kaimo paštininkai taip įpratę – ir užkopė į prieangį. Ji išgirdo, kaip jis numetė krepšį ant suolo ir pasuko kaimo link, nė akimirkos nestabtelėjęs.

Tada liokajus atidarė duris, paėmė krepšį, įnešė jį vidun ir užtempęs laiptais padėjo ant staliuko prie mis Eldklif persirengimo kambario. Visus šiuos veiksmus buvo galima įsivaizduoti iš garsų.

Ji nujautė, kad laiškas jai guli krepšyje. Tada pagalvojo su vis bliūkštančiu pasitikėjimu: „Jis prašo leisti susitikti su manim!.. Galbūt jis prašo leisti susitikti su manim... Tikiuosi, jis prašo leisti susitikti su manim...“

Be ketvirčio aštuonios. Suskamba mis Eldklif varpelis daug anksčiau negu paprastai. „Ji turbūt išgirdo, kaip atnešė paštą“, – tarė sau mergaitė. Nykus vaizdas už lango jai nusibodo ir ji atsisuko į ugnį, ieškodama joje įsivaizduojamų savo ateities paveikslų.

Į duris pasibeldė ir įėjo kambarinė.

– Mis Eldklif pabudo, – tarė ji, – ir teiraujasi, ar jūs jau keliatės, mis.

– Bėgu pas ją, – tarė Kiterėja ir sulig tais žodžiais išlėkė. „Kaip pasisekė, – tarė ji sau, – tuoj pamatysiu, kas krepšyje“.

Ji paėmė krepšį nuo staliuko, įėjo į mis Eldklif miegamąjį, atitraukė užuolaidas ir atsisuko į ponią, gulinčią lovoje, svarstydama, kiek dar laiko praeis, kol ši pažvelgs į laiškus.

– Na, mieloji, kaip sekasi? Džiaugiuosi, kad atėjai su manim pasimatyti, – tarė mis Eldklif. – Gali šįryt atrakinti krepšį, vaikeli, jeigu nori, – tęsė ji, dirbtinai nusižiovavusi.

„Keista, – pamanė Kiterėja, – atrodo, lyg ji žinotų, kad ten veikiausiai bus laiškas man“.

Mis Eldklif iš lovos stebėjo mergaitės veidą, kai ši drebėdama rakino pašto krepšį ir rado jame Edvardo ranka jai adresuotą laišką. Jis jį parašė vakar, skausmingai apgalvojęs savo, tėvo, pusseserės Adelaidės ir, kaip jam atrodė, Kiterėjos padėtį bei apsisprendęs.

Išdidžioji ponia pajuto sąžinės graužimą, staiga išvydusi, kaip išblyško iš nevilties ir kančios išraiškingas jaunos mergaitės veidas.

Po ilgų apmąstymų parašytas Edvardo laiškas buvo toks:

Jūs sakote tiesą. Padoriausia ir išmintingiausia mums daugiau nebesusitikti. Kad aš apgailestauju dėl praeities ne mažiau už jus, vargu ar būtina sakyti.

Dvyliktas skyrius

DEŠIMTIES MĖNESIŲ ĮVYKIAI

1. NUO GRUODŽIO IKI BALANDŽIO

Bėgo savaitė po savaitės, mėnuo po mėnesio. Praėjo Kalėdos. Žiema dienoms ilgėjant tapo dar nykesnė. Atodrėkiai baigdavosi lietumi, lietus – vėju, vėjas – dulkėmis. Prapliupo liūtys – rausvų aušrų ir permatomų saulėlydžių metas. Trečiąją balandžio savaitę užkukavo gegutė, ketvirtąją – pragydo lakštingala.

Edvardas Springrouvas buvo Londone, dirbo naująjį darbą, ir jau visa Keriforda apylinkė žinojo, kad jo ir mis Adelaidės Hinton sužadėtuvės metų gale baigsis vestuvėmis.

Tuščių, bet nuostabių Badmouto kurorto dienų mylimąjį po lemiamojo laiško Kiterėja matė tik vieną kartą bažnyčioje, kai jis atsisėdo priešais ją, greta mis Hinton.

Susitikimas buvo visiškai atsitiktinis. Springrouvas atėjo į bažnyčią neabejodamas, kad Kiterėja išvykusi su mis Eldklif, ir išsėdėjo visas mišias nenujausdamas, kad ji yra čia.

Kaip tik tokiomis akimirkomis, kai jautri būtybė kenčia suvokusi, kad jos švelniausi jausmai buvo paniekinti, iš dangaus nusileidusi mergelė Muzika, kitais kartais Malonumo nešėja, tampa didžiausiu priešu – varginančiu, gluminančiu, žiauriu. Žmonės giedojo 1-osios psalmės žodžius:

Kaip medis prie upės,
Vaisingas, gražus,
Klestės jis, ir niekas,
Ko imsis, nežus.[53]

Kiterėjos lūpos nekrutėjo, iš jų neišsiveržė joks garsas. Bet kaip galėjo tylėti jos siela, kai vyriškis, kuriam ji taikė šiuos žodžius, sėdėjo prie varžovės šono?

Dievas, pagailėjęs moteriai proto, apdovanojo ją didžiu kilnumu, kuriuo pasižymi jos pasibaisėtinas kvailumas, ištikus bėdai.

[53] Pirmosios psalmės rimuota versija, paruošta N. Teito ir N. Bredžio (1696).

Moteris visiškai nesugeba būti nešališka, turi nelogiško mąstymo talentą, nebūdingą vyrams, ir gali ne tik bučiuoti, bet ir jausti malonumą bučiuodama rykštę bei skrupulingai laikydamasi pasiaukojimo sklidinų Kalno pamokslo prisakymų – kaip Kiterėja dabar.

O dėl Edvardo, šiek tiek panašaus į kitus jo temperamento vyrus, kurie jaučiasi kiek pažeminti, kai netenka proto iš meilės, tai jo jausmai, žvelgiant į pusseserės maldaknygę, buvo ne tokie iškilnūs ir būdingesni Horacijui, o ne psalmėms.

Nebeturi jau jos, nebeturi!
Žvilgsniu įkvėpusi beribę aistrą,
Alsavimu sukėlus sieloj gaisrą,
Man širdį deivė išplėšė žiauri[54].

Kiterėja, stengdamasi, kad jis jos nepamatytų, anksti išsmuko iš bažnyčios ir parėjo namo, o vargonų garsai tebeskambėjo ausyse, jai narsiai bandant užgniaužti pavydulingą mintį, kuri niekaip nepasidavė: „Mano širdis geba daug stipriau mylėti negu jos. Ji nemoka jo deramai įvertinti – ir niekad neišmoks! Net dabar, mintimis, aš labiau jaučiu jį negu jinai, nors jis šalia jos!“ Ir jos kilniaširdiškumo neliko nė pėdsako.

Bet ji tol stengėsi slopindama savo skausmą ir kartėlį, kol iš nuovargio pasidarė lengvėliau. Galų gale ji net pabandė įsivaizduoti, kad prarastas mylimasis ir jos varžovė karštai mylės vienas kitą.

Šis įvykis ir šis jausmas nugrimzdo nebūtin, o Menstonas nuolat šmėkščiojo jai prieš akis. Nors po lapkričio nelaimės jis ilgai buvo romus ir prislėgtas, tačiau nesidėjo sielvartaująs. Iš pradžių atrodė, jog netektis taip paveikė jį, – nors veikiau kaip permaina negu kaip sielvartas, – kad jis visiškai nebepastebi Kiterėjos. Elgėsi visuomet maloniai ir pagarbiai, bet ne daugiau. Paskui, nelaimei vis tolstant, jo elgesys pradėjo keistis. Jo manieros niekada nerodė, kad ji kur kas labiau priklausoma už jį – jis vertino jos moterišką žavesį, o ne padėtį. Skubėdavo padėti, kai tik pasitaikydavo proga, visuomet rodydavo kuo žaviausius *petits soins*[55], bet neįkyravo. Taigi jis neiš-

[54] Iš Horacijaus „Odžių“ IV kn.

[55] *Petits soins* – dėmesio ženklai *(pranc.)*.

vengiamai tapo jos draugu, tuo labiau kad niekuo neišsidavė mylįs ją, kaip kad buvo anksčiau.

Pavasariui įpusėjus, padėtis buvo tokia, ir dabar ėmėsi darbo mis Eldklif.

2. GEGUŽĖS TREČIOJI

Ji nusivedė Kiterėją į pavėsinę, vadinamą Šventove, nes ji buvo panaši į graikų šventyklą[56], pastatytą dvaro žemėse. Iš jos buvo matyti ežeras, jo sala, medžiai ir nesudrumstas jų atspindys ramiame vandenyje. Čia abi moterys sustojo ir stovėjo greta viena kitos, grožėdamosi reginiu.

Buvo gegužės rytas. Gegutės, strazdai, žvirbliai ir juodieji strazdai džiaugsmingai giedojo ir čiškė įvairiausiais balsais. Kelias mirguliavo baltais obelų žiedlapiais, o spindinti rasa tebesilaikė ant žolės ir gėlių. Dvi gulbės išniro moterims prieš akis ir leidosi plaukti jų link.

– Regis, kad jos artinasi ne savo noru – visiškai nevalingai, ar ne? – tarė Kiterėja, žiūrėdama į grakščiai atplaukiančius paukščius.

– Taip, bet atidžiai įsižiūrėjus matyti, kad jų kojos po vandeniu darbuojasi kuo energingiausiai.

– Geriau nežiūrėsiu, kad neišnyktų išdidaus abejingumo įvaizdis, kurį mes siejame su gulbe.

– Ką gi, tebus „nevalingai“. Aha, šis žodis man kai ką primena.

– Ką?

– Žmogų, kuris nevalingai artinasi prie tavęs.

Kiterėja pažvelgė mis Eldklif į veidą. Mergaitės akys suapvalėjo ir veide išryškėjo nuostabos raukšlelės. Po staigaus Menstono žmonos atsiradimo ir mirties ji jo nebelaikė jaunikiu. Jos supratimu, žmonos mirtis, ir dar šitokia mirtis, yra perdėm sukrečiantis dalykas.

– Tai vyras ar moteris? – naiviai paklausė Kiterėja.

– Misteris Menstonas, – ramiai atsakė mis Eldklif.

– Misteris Menstonas manimi susižavėjęs dabar? – paklausė Kiterėja išpūtusi akis.

– O tu nežinojai?

[56] XVIII a. ponai mėgdavo puošti savo dvarus tokiais pastatais.

– Aišku, ne. Juk vargšė jo žmona žuvo vos prieš šešis mėnesius.

– Kas be ko, jis tai žino. Bet meilė nepripažįsta mėnesių, metodų, taisyklių, antraip nebūtų posakio „pamesti galvą". Jis nenori, kad jo meilė jau dabar būtų pastebėta būtent dėl to, ką pati paminėjai. Bet kad ir kaip jis ją slėptų nuo savęs ir ir nuo mūsų, ji gyva – ir labai karšta, galvą guldau.

– Manau, kad jeigu jis negali nemylėti, tai čia nieko bloga, – naiviai tarė Kiterėja kažką svarstydama.

– Žinoma, ne – tu tai puikiai žinai. Ji buvo jam našta ir vargas. Judviem abiem tai gali išeiti į gera.

Prisiminusi, kaip šitoji moteris prieš atvykstant Menstonui taip pat atvirai gynė Edvardo teises, iš nuostabos Kiterėja žado neteko.

– Na, na, nežiūrėk į mane šitaip, dėl Dievo! – tarė mis Eldklif. – Ir taip tikiu, kad tu beveik gali pribaigti žmogų savo priekaištingu žvilgsniu.

Vėl prisiminusi Edvardą, mergina nebegalėjo jo išmesti iš galvos. Norėjo pabūti viena.

– Ar aš jums čia reikalinga? – paklausė ji.

– Na liaukis, liaukis. Nori sprukti iš čia ir gerai išsiverkti? – tarė mis Eldklif imdama ją už rankos. – Bet neverk, brangioji. Neverta gailėtis praeities. Palygink garbingą misterio Menstono elgesį su žmona, su tavim ir Springrouvo elgesį su savo sužadėtine ir tavim – tada suprasi, kuris vertesnis.

3. NUO GEGUŽĖS KETVIRTOSIOS IKI BIRŽELIO DVIDEŠIMT PIRMOSIOS

Tolesnį etapą, kai Menstonas siekė jos rankos, galima pavadinti tipišku merginimu. Ji buvo nuliūdusi ir suglumusi, taigi jis turėjo gerokai pavargti, kol pavyko ją susitikti. Tačiau beveik nepasitaiko, kad jautri moteris bjaurėtųsi nepaprastai gražiu ir talentingu vyriškiu, tegu ir neketindama jo pamilti. Taigi ir Kiterėja išvydusi jį sutriko ne taip smarkiai, kad susitikimas ar pokalbis su ja būtų buvęs varginantis.

Ėjimas į bažnyčią ir grįžimas namo tapo Menstonui palankiausia proga. Dabar jis pasidarė labai pamaldus. Paprastai sakoma, kad jokie Dievo buvimo įrodymai neatverčia bedievio į krikščionybę, tačiau vienas prispiria bet kurį Anglijos laodikėjietį[57], jeigu tik šis

[57] Laodikėjos gyventojas, kuriam „Apreiškime" prikišamas drungnumas; žr. „Apreiškimą", III 14–22.

įsimyli, nešiotis maldaknygę ir tapti karštu anglikonu – kai iš klaupto galima matyti mylimąją.

Menstonas pasirinko žavaus pataikavimo metodą, visur prasiskverbiančias liaupses, kurios buvo tokios subtilios ir nežymios – kaip poeto Vordsvorto „klaidžiojančio balso“[58]. Nors ji jas jautė, bet negalėjo pastebėti. Kaip kontrastą poveikiui sustiprinti jis kartais imdavo filosofiškai postringauti apie moters grožio efemeriškumą, apie išvaizdos nereikšmingumą. „Iš kaktos sviesto netepsi“, – jo nuomone, ši patarlė turėtų būti užrašyta ant kiekvienos anglės veidrodžio.

– Jūsų figūra, jūsų judesiai, jūsų širdis mane užbūrė, – kalbėdavo jis liūdnai ir žaismingai. – Tai gražu. Bet negaliu užmiršti, kad tai pasmerktas žavesys, kad jis nyksta net šią akimirką, kai žvelgiu į jus. Vargšės akys, vargšė burna, vargšas veidas, vargšė mergaitė. „Kur bus jos puikumas po dvidešimties metų? – sakau aš. – Kur bus ji pati po šimto metų?“ Paskui mąstau, kaip žiauru, kad jūs žydėsite vieną dieną ir nuvysite visiems laikams. Taip sunku ir liūdna, kad jūs mirsite taip pat paprastai kaip ir aš ir būsite palaidota; būsite penas šaknims ir kirminams, būsite užmiršta ir grįšite į žemę šventoriaus žole ir gebenės lapu. Mis Grėj, kai matau, kad jūs tik žavingas Niekas, gailiuosi jūsų, ir tuomet mano meilė tampa geresnė, stipresnė, didesnė ir patvaresnė už tą, kurią jaučiau iš pradžių. – Ir vėl aistringai žybtelėdavo jo gražios akys.

Šitaip jis išdrįso prisipažinti jai meilę ir pasipiršti.

Taip pat užslėptai ji užsiminė nemylinti jo ir todėl atsisakanti.

Jis nesitikėjo, kad bus atstumtas. Keikdamas save už, anot jo, baisiausią kvailystę – vergavimą kažkokiai kompanionei ir suteiktą parapijai galimybę šaipytis iš jo ir dėl to nebe taip jį vertinti (jei žmonės sužinotų, kad jinai jį atstūmė), jis parėjo namo į senąją sodybą ir sudirgęs mindžikavo kieme. Pasukęs į šalį, pasirėmė rankomis į kampe stovinčią statinę lietaus vandeniui ir pažvelgė vidun. Ramaus stovinčio vandens atspindys nudažė jo veidą žalsvai kaip nuogų Koredžo[59] figūrų. Saulės spinduliai nuožulniai krito į vandenį, aiškiai jį apšviesdami. Gelmėse žaidė ir vartaliojosi šimtai

[58] Žr. Vordsvorto eilėraščio „Gegutei“ pirmąjį posmą: „O gegute, ne paukštis tu, tik klaidžiojantis balsas“.

[59] Antonijus da Koredžas (1494–1534) – italų tapytojas.

tūkstančių mažulyčių padarėlių, kuo įmantriausiai besiraitančių iš linksmybės. Visiškai laimingi, nors teturėjo tik galvą arba tik uodegą, daugių daugiausia – galvą ir uodegą, ir visi pasmerkti mirti po dvidešimt keturių valandų.

„Tegu velniai tokią padėtį! Kodėl aš negaliu linksmintis man skirtą trumpą dieną? Tegu parapija šaiposi, kad mane atstūmė. Aš vis tiek gausiu ją, nors tektų pajudinti dangų ir žemę!“

Nepatyrusi Kiterėja nesąmoningai elgėsi – iš pradžių su Edvardu, o paskui su Menstonu – kaip profesionali vyrų medžiotoja, norinti, kad abudu sekiotų jai iš paskos. Nors sakoma, kad negali būti bendrų taisyklių, kaip elgtis su vyrais, vis dėlto suniekinti išlepintą vyruką ir palepinti suniekintą yra būdas laimėti ir vieno, ir kito palankumą. Menstonas, skatinamas kaip Edvardas, būtų tapęs abejingas, o Edvardas, atstumtas kaip Menstonas, tuoj pat būtų atsitraukęs, kaip vėliau ir padarė. Visiškas jos abejingumas kurstė Menstono aistrą – nuginklavo jo išdidumą. Nepažeidžiamas Niekas atrodė jam didingesnis už greit įsimylinčią princesę.

4. NUO BIRŽELIO DVIDEŠIMT PIRMOSIOS IKI LIEPOS PABAIGOS

Tuo metu Kiterėja gavo laišką iš brolio. Tai buvo pirmas aiškus perspėjimas, kad ne didesnis už delną[60] debesis, kuris kone dvylika mėnesių kybojo jiems prieš akis tolumoje, kaupiasi ir netrukus užtrauks visą dangų nuo horizonto ligi horizonto.

Badmout Redžis,
šeštadienis

Brangi sese, ilgai delsęs, rašau tau apie vieną dalyką, kuris, nors ir nelabai pavojingas, vis dėlto yra pakankamai apmaudus, ir būtų nedora toliau jį nuo tavęs slėpti. Taigi jau kuris laikas mane kankina kojos skausmai, kuriuos pirmą kartą aiškiai pajutau, kai mes išplaukėme į Lalvindo įlanką, o paskui – kai aš tą ankstų rytą ėjau iš Nepvoterio. Tai kažkoks keistas skausmas kairiojoje kojoje tarp kelio ir kulkšnies. Pastebėjau naujus požymius, kai tu pusvalandžiui buvai užbėgusi čia prieš kokį mėnesį ir kai juokais pasakei, kad aš pradėjau vaikščioti kaip senis. Tada ketinau tau pasakyti, bet pamanęs, kad po

[60] Žr. I Karalių knygą, XVIII 44.

kelių dienų viskas praeis, nutariau, jog neverta. Nuo tada skausmas vis stiprėja, tačiau sėdėdamas aš dar galiu dirbti kontoroje. Labai bijau, kad p. G. netrukus paves man atlikti matavimo darbus lauke, ir aš būsiu priverstas atsisakyti. Šiaip ar taip, tikėkimės, kad viskas bus gerai. Iš kur tas skausmas atsirado, kodėl ir kuo tai baigsis, neturiu supratimo. Po dienos ar dviejų vėl parašysiu, jei nebus geriau...

Tavo mylintis brolis Ovenas

Ji parašė atsakymą, maldaudama sakyti viską, nes iškęsianti kad ir blogiausią žinią, bet nerimo ir netikrumo – niekad. Po dviejų dienų iš jo atėjo dar vienas laiškas, kuriame buvo štai kas parašyta:

Aš nusprendžiau pranešti tau, kas blogiausia, ir patikinti, kad tai tikrai yra blogiausia, dar negavęs tavo laiško. Vėl duodu žodį nieko neslėpti, kad be priežasties nesikankintum manydama, jog man yra blogiau, negu sakau. Taigi šį rytą pirmą kartą neįstengiau nueiti į darbą. Neišsigąsk, brangioji Kiterėja. Man reikia tik poilsio, todėl jeigu dabar pasigydysiu savaitę, galbūt nebesirgsiu šešis mėnesius.

Po jos apsilankymo jis vėl parašė:

Mane apžiūrėjo daktaras Čestmanas. Jis pasakė, kad panašu į reumatą, ir dabar gydo nuo jo. Mano koją deda į karštas sėlenas, tepa tepalais ir įtrina. Jis tvirtina, kad pasveiksiu labai greit. Tada nedelsdamas atvažiuosiu pas tave traukiniu. Nesiveržk pas mane, jei mis Eldklif vėl niurnės, kad nebūni namie, juk man puikiai sekasi... Savaitgalį vėl tau parašysiu.

Paskui atėjo štai toks laiškas:

Labai apgailestauju, kad po paskutiniojo laiško turiu tave nuliūdinti, nes man dar blogiau negu pirma, ir gydymas įstrigo. Kelias dienas gydytas nuo reumato (tuo metu man keletą kartų pradūrė skaudamą vietą ilga adata) pastebėjau, jog daktaras Čestmanas kažko abejoja, ir paprašiau, kad jis pasikviestų kolegą manęs apžiūrėti. Jie pasitarė ir pasakė, kad sergu visai ne reumatu, o rože, tada pradėjo gydyti kitaip, mat liga kita. Dabar pūslės, miltai ir krakmolas – kasdieninė mano duona, jau nekalbu apie vaistus.

Buvo užėjęs misteris Gredfildas pasiteirauti, kas man yra. Jis pranešė, kad turėjo pasamdyti kitą braižytoją vietoj manęs. Labai nusiminiau, nors, žinoma, nieko nepadarysi.

Praėjo mėnuo. Kiterėja lankydavosi pas jį, kai tik turėdavo laisvo laiko, o jo turėjo nedaug, ir kad neliūdintų brolio, apsimesdavo

smagi, kaip tik įmanydavo. Gavusi dar vieną laišką iš jo, sužinojo daugiau naujienų:

Daktarams atrodo, kad jie vėl nustatė ne tą ligą, o kokia tai liga, nežino. Ak, Kiterėja! Kaip norėčiau, kad nustatytų! Ši nežinia mane užgrauš. Ar negalėtų mis Eldklif dienai tavęs išleisti? Atvažiuok pas mane. Aptarsime, ką daryti. Atleisk, kad skundžiuosi, bet aš visai nusikamavęs.

Kiterėja nuėjo pas mis Eldklif ir papasakojo jai, kad brolis nesveiksta. Mis Eldklif tučtuojau išleido Kiterėją ir pasisiūlė padėti viskuo, kuo galinti. Kiterėjos akys, kai ji apsisuko eiti į stotį, spindėjo dėkingumu.

– Oi, Kiterėja, – pašaukė ją mis Eldklif, – dar žodį! Ar misteris Menstonas su tavim šiom dienom nešnekėjo?

– Šnekėjosi, – atsakė Kiterėja ir droviai nuraudo.

– Pasipiršo?

– Taip.

– O tu jį atstūmei?

– Taip.

– Na, na! Klausyk, ką tau pasakysiu, – atkakliai spyrė mis Eldklif. – Sutik už jo tekėti, kol neapsigalvojo. Tokia proga sutvarkyti savo gyvenimą, kokią jis tau siūlo, gali ir nebepasitaikyti. Jo tarnyba gera ir nesunki, o jo žmona gyvens kaip inkstas taukuose. Nesi įsitikinusi, ar jį beprotiškai myli? O jeigu įsitikinsi? Tėvas man mažai sakydavo, kai mokė žaisti vistą: „Kai abejoji, išlošk kirtį“. Moteriai tas patarimas dešimt kartų vertingesnis, kai kalbama apie santuoką. Atstumdama vyrą, visada rizikuoji, kad daugiau jis gali ir nebepasipiršti.

– O kodėl jūs, būdama jauna, neišlošėte kirčio? – paklausė Kiterėja.

– Na, akiplėša, aš juk ne pavyzdys, – atsakė mis Eldklif, o jos veidas užsiplieskė.

Kiterėja vogčiom nusijuokė.

– Aš norėjau pasakyti, – griežtai tęsė mis Eldklif, – kad misteris Menstonas kuo švelniausiai ir rūpestingiausiai laukia, o tu to net nepastebi, lyg jis būtų koks menkysta. Tik pagalvok, kaip galėtum padėti broliui būdama misis Menston. Suteikdama jam vilties, tu suteiksi daug džiaugsmo man. Supranti, brangioji Kite?

Kiterėja tylėjo.

– Ir, – neatleido mis Eldklif, – jei pasižadėsi šiemet už jo ištekėti, aš pasirūpinsiu tavo broliu. Girdi, Kiterėja?

– Taip, – sušnibždėjo ji eidama iš kambario.

Ji išvažiavo į Badmoutą, praleido dieną su broliu ir nelaiminga grįžo į Nepvoterį. Ją kamavo bloga nuojauta – Ovenas siaubingai sumenko ir išblyško, tokio lieso ir išbalusio jo dar nebuvo mačiusi. Tą dieną brolis ir sesuo nusprendė, kad nors ir kokios menkos jų santaupos, reikia kviesti dar vieną chirurgą. Laikas lėmė viską.

Kaip viskas buvo, Ovenas aprašė laiške:

Tikiuosi, kad trys gydytojai pagaliau atspėjo ligą. Jie ištyrė skaudamą vietą ir aptiko, kad genda kaulas. Prieš tris dienas mane operavo, tą kaulą išėmė (užmigdę chloroformu). Ačiū Dievui, viskas praėjo. Nors esu labai silpnas, bet jau linksmesnis. Kažin kada vėl galėsiu dirbti? Pirmiausia paklausiau chirurgų, kiek laiko gis. Mėnesį? Jie papurtė galvas. Metus? Ne taip ilgai, atsakė jie. Šešis mėnesius? – klausinėjau toliau. Jie nežinojo, o gal nenorėjo man sakyti. Bet nesirūpink.

Užsuk, kai turėsi laisvą pusdienį, nes valandos taip nykiai slenka! O Kiterėja, tu net įsivaizduoti negali, kaip nykiai!

Ji išvažiavo, o mis Eldklif pasiuntė raštelį Menstonui į senąją sodybą. Kai mergaitė grįžo pavargusi ir nusiminusi, Menstonas jos laukė stotyje. Jis mandagiai pasiteiravo, ar negalėtų jos palydėti į Nepvoterį. Ji neprieštaravo. Pakeliui jis pasidomėjo brolio sveikata, ir ji, apimta neįveikiamo noro kam nors išsipasakoti, pasakė, kiek laiko turi praeiti, kol jis pasveiks ir koks nepatogus jo kambarys.

Kurį laiką Menstonas tylėjo. Paskui karštai tarė:

– Mis Grėj, kalbėsiu be užuolankų – aš jus myliu, pati tai žinote. Sakoma, kad meilė pateisina priemones, todėl dabar esu priverstas griebtis klastos. Atleiskite man, bet kitaip neišeina. Sutikite tekėti už manęs jums tinkamu laiku – man gerai bet kuri diena, kurią paminėsite, kad ir toliausia – ir jūsų brolis bus gerai aprūpintas.

Pirmą kartą gyvenime ji iš tikrųjų išsigando šio gražaus vyro, maldaujančio taip egoistiškai, ir pasibaisėjo karšta ir geidulinga jo aistra, kuri, nors ir uoliai slepiama po ramia elegantiška išore, vis dėlto kartais nutvilkydavo svilinančia kaitra. Ji suvokė, kokia gyvuliška meilė, kuri ryžtasi derėtis.

– Aš nemyliu jūsų, misteri Menstonai, – šaltai atsakė ji.

5. NUO RUGPJŪČIO PIRMOSIOS IKI DVIDEŠIMT SEPTINTOSIOS

Slinko ilgos saulėtos vėlyvos vasaros dienos Badmoute, bet Ovenas geryn nėjo. Kiterėja liūdna tebelankė brolį.

Jos kūnas ir valia visai nusilpo. Menstonas atkakliai tebemergino ją, bet ne tiesiai į akis, kaip anksčiau, nes pamatė, kad ji labai puikiai moka priešintis atviram puolimui. Taigi jis griebėsi Dareto taktikos per žaidynes Sicilijoje:

Tuotarp Daretas, it puldamas miesto mūrus galingus,
Imdamas priešo tvirtovę, apsupęs ją iš pakalnės,
Bando, kaip patogiau prisitaikyt, žvalgo akylai
Kūną varžovo ir smogia prišokęs, bet vis nesėkmingai.[61]

Mis Eldklif dar aiškiau užsiminė, kad jos pagalba Ovenui priklauso nuo to, ar Kiterėja sutiks tekėti už Menstono. Priremta prie sienos, išvarginta, mergaitė nebe taip vienodai atsakinėdavo į jo įkyrius prašymus: kartais tvirtai, kartais dvejodama, priklausomai nuo Oveno sveikatos. Jei kas nors būtų aprašęs jos svyravimus, keliančius pagailą, tas aprašymas liūdnumu galėtų varžytis su de Kvinsio dienoraščiu, kuriame šis sudarinėjo savo grumtynių su opiumu lenteles [62] – šis pavyzdys tiek pat vertas dėmesio kaip ir bet kuris kitas, pasižymintis jaudinančia dramatiška jėga. Taigi ji vargingai ir monotoniškai stūmė šio mėnesio dienas, sekmadieniais klausydamasi gerai žinomo skyriaus apie Eliją ir Elišą bado bei sausros metais [63], kuriems atėjo eilė, o šiokiadieniais – musių zyzimo karštuose saulėtuose kambariuose. „Dienos tokios panašios, tokios be galo panašios viena į kitą“. Atrodė, lyg visas pasaulis būtų išsekęs.

Šitokia buvo jos būsena, kai vieną popietę, apsilankiusi pas brolį, jinai susitiko chirurgą ir išmeldė pasakyti tiesą apie Oveno sveikatą.

Jis atsakė bijąs, kad pirmoji operacija nebuvo pakankamai kruopšti; nors žaizda užgijo, bet gali prireikti operuoti dar kartą.

61 Iš Vergilijaus „Eneidos“, V kn. 439–442 eil.

62 Žr. Tomo de Kvinsio „Anglo opiomano išpažintį“(1822).

63 Šiame skyriuje T. Hardy laikosi bažnytinio 1865 m. kalendoriaus. Tais metais rugpjūčio mėnesį turėjo būti skaitoma Elijo ir Elišo istorija, aprašyta I ir II Karalių knygose.

Žinoma, kartais ligonis ir savaime pasitaiso, tačiau tokiam savaiminiam gijimui reikia laiko.

– Kiek reikės laiko? – paklausė ji.

– Negaliu pasakyti. Daugmaž metų ar dvejų.

– O jeigu jį dar kartą operuotų?

– Tada galbūt pasveiktų per keturis ar šešis mėnesius.

Jų santaupų likučių ir sumos, kurią brolis pasiskolino, nebūtų pakakę jam pragyventi nė pusės to laiko. Kovoti su nelaime buvo du būdai – susižadėti su Menstonu arba pasiųsti Oveną į grafystės ligoninę.

Išgąsdinta, užspeista kampe, dusdama ir blaškydamasi, bene ras kokį plyšį ištrūkti, ir vis dėlto baisėdamasi mintimi tapti Menstono žmona, vargšė paukštelė pabandė sužinoti iš mis Eldklif, ar Oveną gerai gydytų grafystės ligoninėje.

– Grafystės ligoninė! – aiktelėjo mis Eldklif. – Ką tu, tai mėsinė, bent jau kai kalbama apie operacijas. Žinoma, jei tau kas nors nulūžo, ten prisiūs, bet taip kreivai ir bjauriai, kad beveik gailėsies, jog tave sulopė. – Po to ji pagąsdino susirūpinusią mergaitę keletu baisių istorijų, kaip akies mirksniu buvo nupjaustytos vargšų kojos ir rankos, ypač tais atvejais, kai atrodė, kad gydymas truks ilgai ir bus varginantis. – Juk žinai, kaip noriu tau padėti, Kiterėja, – pridūrė ji priekaištingai. – Juk tu žinai. Tai kodėl esi tokia užsispyrusi? Kodėl egoistiškai atmeti vienintelį saugų, garbingą ir seserišką būdą atsikratyti sunkumų? Tiesą sakant, negaliu tavęs suprasti, niekaip negaliu.

Menstonas pasipiršo dar kartą. Ir dar kartą jinai jį atstūmė, bet šįkart neryžtingai ir neramia širdimi. Menstono akys sužaižaravo. Šimtąjį kartą gyvenime jis įsitikino, kad atkaklumui moterys negali atsispirti.

6. RUGPJŪČIO DVIDEŠIMT SEPTINTOJI

Po trijų dienų nuvykusi į Badmoutą, ji nustebusi sužinojo, kad ten buvo nuvažiavęs valdytojas susipažinti ir pasimatyti su jos broliu. Ta pati ranka palepino jį ir keletu skanėstų. Ovenas nuoširdžiai kalbėjo apie Menstoną ir jo nevaržomą bei paprastą apsilankymą – kaip, beje, būtų kalbėjęs apie kiekvieną kitą žmogų, nes jo buvimas padėjo jam prastumti varginančias ilgas dienos valandas; be to, Menstonas elgėsi dėmesingai, kaip rodė palikta pintinėlė –

o dėmesingumo ženklai ypač veikia ligonius, tuo labiau Oveną, nes juo rūpinosi tik sesuo.

Iš kur jam žinoti, kad šita dešimtinė nuo mėtų, krapų ir kmynų[64] slepia svarbesnius dalykus, kurie dar neužbaigti?

Grįžusią ją valdytojas vėl pasitiko Kerifordo geležinkelio stotyje. Ji jau nebesielgė taip šaltai kaip per praėjusį susitikimą toje pačioje vietoje, ją draskė prieštaringos mintys, tad dūsaudama padėkojo už tai, ką jis buvo padaręs. Jis vėl paprašė leisti palydėti ją namo.

Menstonas susivokė, kaip suklydo tada, nurodydamas, kokiomis sąlygomis bus geras Ovenui, ir skubinosi išdildyti tą prisiminimą.

– Nors aš ir sakiau, kad mano pagalba jūsų broliui – mano draugui – priklauso nuo jo sesers palankumo man, – švelniai šnibždėjo jis eidamas, – bet negaliu nuoširdžiai pats sau pritarti. Pasakiau taip, impulsyvaus meilės egoizmo apimtas. Aš jus per daug ištikimai myliu, kad galėčiau nemaloniai elgtis su jūsų broliu, ar jūs nuspręsite už manęs tekėti, ar ne. Mis Grėj, Kiterėja, padarysiu viską, kad jums būtų malonu, tikrai tikrai.

Mintyse ji išvydo vargšą Oveną, kurį labai mylėjo, atsigavusį nuo ligos ir rūpesčių šio nesavanaudiško greta einančio žmogaus gerumo dėka. Antra vertus, matė jį mirštantį vien dėl to, kad užsispyrė likti neturtinga. Sveikas protas skatino ją tekėti už šio vyriškio, atstumti jį būtų netaktiška ir įžūlu. Ji tai suprato. Bet šimtą kartų labiau už akivaizdžias priežastis ją skatino moteriškas dėkingumas ir noras būti maloniai.

Jos atvirame veide atsispindėjo dvejonės. Jis pastebėjo ir pasinaudojo tuo.

Jie stovėjo vidury pievos prie suirusių seno malūno pamatų. Tarp pilkų pusiau apsamanojusių akmenų – vienintelių mūrininko darbo pėdsakų – iš senojo malūno tvenkinio žemyn gurgėjo vanduo ir slėpėsi po plačiais vešliais lapais – augmenijos pasaulio gašlūnais. Iš kairės ties horizonto linija kybančios saulės šviesa liejosi į žemę iš po vario ir alyvų spalvos debesų, lygiai aptraukusių švelniai žalsvą dangų. Visus tamsius daiktus, esančius prieš saulę, gaubė raudona migla, kurios fone švytėjo spiečius zyziančių uodų, kylančių į viršų kaip ugnies kibirkštys.

[64] Žr. Mato evangeliją, XXIII 23.

Ramuma slėgė ją ir visiškai palaužė valią. Šioje drėgnoje vietoje ji tetroško stovėti nejudėdama. Jautėsi taip, lyg bejėgiškas vienodas peizažas būtų ją sulyginęs su menkiausiais padarais po saule, už kuriuos ji niekuo ne geresnė.

Jis priėjo taip arti, kad jų rūbai susilietė.

– Negi nepabandysite manęs pamilti? Pabandykite mane pamilti! – sušnibždėjo jis imdamas ją už rankos. Iki tol niekad to nedarė. Ji pajuto, kaip smarkiai dreba jo ranka, gniaužianti jos ranką.

Ar galėjo jinai jam tai drausti, prisiminusi jo gerumą jos broliui, jo meilę jai ir Edvardo nepastovumą? Jai pagailo jo – antai kaip dreba ranka, ir vis per ją! Ištraukti ranką? Ji pagalvos. Svarstydama ir delsdama ji žvelgė į miglotą tolį, gaubiamą rudeninio rūko, kylančio nuo pelkėtos žemės. Pievos vidury matėsi gyvatvorės likučiai, be pradžios ir galo, be paskirties ir vertės, kadaise supę sodą. Juos apaugo ir užgožė kaukeliai [65] – jai beveik dingojosi, kad girdi jų riksmą... Ištraukti ranką? Ne, dabar jau nebegalima – per vėlu, veiksmas bus beprasmis. Ji pasijuto užmerktomis akimis plaukianti per upę valtimi be irklų, nežinodama kur.

Jis švelniai spustelėjo jos ranką ir paleido.

Tada jai pasirodė, kad jis vėl prabils apie vedybas, bet tą vakarą Menstonas neketino pirštis. Dar vienas atokvėpis.

7. RUGSĖJO PRADŽIA

Atėjo šeštadienis, ir ją dėl kažkokio menkniekio pasiuntė į kaimo paštą. Prie mažo pilko namelio durų augo vešlus jazminų krūmas, ir prieš įeidama vidun Kiterėja stabtelėjo juo pasigrožėti. Išgirdusi žingsnius per žvyrą už namo kampo, ji atsitraukė nuo jazmino ir įėjo. Kambaryje nieko nebuvo. Ji išgirdo našlę misis Lyt, kuri dirbo pašto viršininke, vaikštant viršuje. Kiterėja buvo beeinanti prie laiptų pašaukti misis Lyt, bet jai dar nespėjus pravirose duryse pasirodė žmogus. Vidun įėjo Menstonas.

– Abu tuo pačiu pavedimu, – maloniai tarė jis.

– Aš ją pašauksiu, – pasakė Kiterėja, skubindamasi prie laiptų.

– Valandėlę, – jis prisiartino prie jos. – Dar valandėlę nekvieskite, – pakartojo.

Bet ji jau pašaukė:

[65] Buvo tikima, kad šie augalai turi gebėjimą jausti ir raunami rėkia.

– Misis Lyt!

Jis griebė Kiterėją už rankos, švelniai pabučiavo ir atsargiai paleido.

Tą rytą ji buvo pasiryžusi užkirsti kelią jo tolesnėms įžūlybėms, kol dar nėra apsisprendusi, ką darys. Ketino priešintis, bet taip jau atsitiko, kad jai dar nespėjus ištarti nė žodžio, laiptais nusileido misis Lyt, tai ji nieko ir nebedarė.

Jis sumaniai, kaip visada, kai turėdavo reikalų su ja, atliko savo pavedimą, atsisveikino meiliai, bet taip mandagiai, kad pustonius išgirdo tik ji, ir išėjo – atimdamas jai galimybę uždrausti ją palydėti arba išbarti, kad pabučiavo ranką.

Kitą penktadienį vėl atėjo laiškas iš brolio. Jis pranešė, kad bijodamas be reikalo ją varginti prieš kurį laiką pasiskolino keletą svarų. Prieš savaitę, rašė jis, skolintojas suįžūlėjo, bet va šiandien pasakė, kad skubėti atsiteisti nebūtina, nes „laidavo sesers garbintojas". „Tai Menstonas? Atsakyk, Kiterėja", – klausė Ovenas.

Dar jis paminėjo, jog kažkas anonimiškai išnuomojo jam invalido ratukus, nors kol kas jis dar per silpnas, kad galėtų naudotis tokia prabanga. „Ar tai padarė Menstonas?"– teiravosi jis.

Ji nebegalėjo atidėlioti sprendimo, vengti jo, tikėtis, kad laikui bėgant viskas išsispręs. Atėjo lemiama akimirka: ji turi visam laikui pasirinkti, ar klausyti proto, ar širdies. Ji taip troško, kad mirusi motina nors akimirką grįžtų į žemę ir švelniai patartų jai šią sunkią valandą, kai širdis, atrodė, plyš.

O širdis, kaip jai regėjos, nė kiek nebepriklausė Edvardui. Ji manė, kad jis žiauriai pasielgė su ja Badmoute, žiauriai elgėsi ir paskui, taip atsainiai jos atsikratydamas. Ji žinojo, kad jis nuslopino meilę jai – vadinasi, jis visiškai prarastas. Ir vis dėlto ji negalėjo atsisakyti moteriško malonumo prisiminti buvusias kančias ir kartkartėm pasigardžiuoti jomis.

„Jei būčiau turtinga, – mąstė ji, – leisčiau sau prabangą amžiams likti jam liguistai ištikima, net jeigu jis to ir nežinotų".

Bet svarstė toliau: pirmiausia ji benamė, nuo visų priklausoma būtybė. O ką tokiomis beviltiškomis sąlygomis jai pataria išmintis? Pasirūpinti kokį nors prieglobstį nuo skurdo ir surasti lėšų broliui Ovenui pagelbėti – tai yra tapti misterio Menstono žmona.

Jinai jo nemylėjo.

Bet kas yra meilė be namų? Vargas. O namai be meilės? Deja, ne kažin kas, bet vis dėlto namai.

„Taip, – mąstė ji, – sveikas protas spiria mane tekėti už misterio Menstono“.

Ar jos širdis irgi tam pritarė?

Kai Edvardas jai nebeegzistavo, jos širdis tapo laisva. Ar bereikia ir ar teisinga rūpintis ja kaip seniau, kai ji dar buvo sumani tarnaitė?

Ne tiek jau daug paaukodama, ji suteiktų laimę net dviem širdims, kurių jausmai dar nesužeisti. Ji pasielgs padoriai su dviem vyrais, kurių gyvenimas kur kas vertesnis už jos.

„Taip, – pakartojo ji sau, – net krikščioniški jausmai verčia mane tekėti už misterio Menstono“.

Įsitikinusi, kad vedybos – savotiškas herojiškas pasiaukojimas, Kiterėja liko beveik patenkinta. Tačiau iš tikrųjų ji pasidavė ne iš nuolankumo ir pasiaukojimo, kaip nuoširdžiai manė, bet todėl, kad, nuolat kamuojama piktos savo dalios, pasiligojo, nuvargo ir tapo visiškai abejinga ateičiai.

Kitą dieną ji vėl susitiko Menstoną – tiesą sakant, dabar jau nebebuvo kur nuo jo dingti. Po trumpo pokalbio, vykusio parke prie krioklio, ji be žodžių sutiko suteikti jam ypatingą teisę. Jis pasilenkė ir pabučiavo ją į kaktą.

Prieš eidama gulti ji parašė Ovenui ir viską paaiškino. Jau buvo per vėlu, kad pasirodytų laiškanešys, tai ji padėjo laišką ant židinio, ketindama išsiųsti jį kitą dieną.

Sekmadienio rytą ji gavo skubų Oveno prierašą prie vakarykščio laiško:

1865 m. rugsėjo 9-oji

Miela Kiterėja, gavau atvirą ir draugišką misterio Menstono laišką, paaiškinantį jo dabartinę padėtį, taip pat kuo jis tikisi tapti tau. Negi tu negali jo pamilti? Kodėl gi? Pamėgink, nes jis geras žmogus, be to, dar ir išauklėtas. Pagalvok apie vargingą ir sunkią ateitį, kuri tavęs laukia, jei ir toliau dirbsi tą patį darbą, ir negi žinai kokį nors kitą būdą išvengti tokio gyvenimo, išskyrus vedybas? Aš nežinau. Nelaužk savo širdies, Kiterėja, tačiau elkis išmintingai.

Visada tave mylintis Ovenas

Ji pamanė, kad misteriui Menstonui jis veikiausiai bus atsakęs palankiai. Buvo įsitikinusi, kad ši diena nulems jos likimą. Ir vis dėlto „ne, meilės būdo niekas nepakeis: jinai visus paverčia nere-

giais"[66]. Net dabar ji puoselėjo menką menką viltį, kad paskutinę akimirką kas nors sutrukdys jos apgalvotus ketinimus ir užtars senąjį jausmą, su kuriuo ji kovojo iš visų jėgų.

8. RUGSĖJO DEŠIMTOJI

Buvo tryliktasis sekmadienis po Sekminių, ir popietinės pamaldos Keriforde beveik pasibaigė. Žmonės giedojo „Vakaro himną"[67].

Bažnyčioje Menstonas, kaip paprastai, sėdėjo už dviejų klauptų nuo mis Eldklif ir Kiterėjos.

Rudens vakarinės pamaldos, paprastai liūdnos, šį kartą Kiterėjai atrodė dvigubai liūdnesnės. Ji žiūrėjo į žmones, kurie stovėjo ir giedojo linguodami pirmyn atgal nelyginant švelnaus vėjelio siūruojamas šilas, paskui į kaimo vaikus, kurie irgi giedojo pakreipę galvas, kone skausmingai suakmenėjusiais veidais, abejingai dėbsodami į senų sienų plyšius arba akimis sekdami toli siūbuojančią šaką ar skrendantį paukštį. Paskui ji pažvelgė į Menstoną – šis rijo ją akimis, o žvilgsnis buvo ryžtingas.

„Tai įvyks šįvakar..." – pamanė ji. Po valandėlės, himnui pasibaigus, kai tikintieji pasipylė laukan, Menstonas prisiartino nava ir atsistojo priešais jos klauptą. Jai einant, nulydėjo ją prie durų, o mis Eldklif tykino jiems iš paskos.

– Neskubėkite, – tarė jis, kai Kiterėja jau ketino, kaip visada, pasukti takeliu, vedančiu į dvarą. – Ar neprieštarausite valandėlę pasukti čia, kol praeis mis Eldklif?

Dabar ji nebegalėjo atsisakyti. Jiedu pasuko į nuošalų takelį kairėje, vedantį pro laurų tankumyną prie kitų šventoriaus vartų. Ėjo labai lėtai, ir kol pasiekė nuošalius vartus, bažnyčią užrakino. Jie sutiko bažnyčios sargą su raktais.

– Mes minutėlę užsuksime čia, – tarė jam Menstonas, be ceremonijų paimdamas raktus. – Užnešiu jums, kai grįšime.

Sargas linktelėjo. Kiterėja su Menstonu užkopė į prieangį ir per navą nuėjo tolyn.

Nė vienas neištarė nė žodžio, nedrumstė aplink viešpataujančios ramybės ir tylos. Visur čia buvo justi irimas: blėstantis raudonas besileidžiančios saulės spindesys, krintantis pro vakarinį langą,

[66] Iš Šekspyro 57 soneto.

[67] „Vakaro himną" sukūrė vyskupas T. Kenas (1637–1711).

pabrėžė, kad diena ir jos smagūs žygiai baigti; pelėsiais aptrauktos sienos, gruoblėti grindų akmenys, kinivarpų išgraužti klauptai, apleistumo pojūtis ir drėgnas mirties dvelksmas vakarui artėjant būtų prislėgę ir linksmesnę būtybę negu Kiterėja.

– Kokius jausmus jums kelia ši vieta? – labai liūdnai paklausė ji.

– Jaučiu būtinybę elgtis garbingai, nes apgaule beviltiška ką nors pasiekti pasaulyje, kuris yra va šitoks, – jis irgi, tyčia ar ne, kalbėjo liūdnai.

– Aš beveik gėdijuosi vaikščioti tokiame pasaulyje, – sušnibždėjo ji, – bet nejaučiu ypatingos būtinybės elgtis garbingai.

Jis abiem rankom suėmė jos ranką ir pažvelgė į nuleistus vokus.

– Kartais man jūsų gaila, – tarė pabrėžtinai.

– Aš turbūt pasigailėtina kaip ir daugelis žmonių. O kodėl jums manęs gaila?

– Man atrodo, kad jūs be reikalo liūdite.

– Ne be reikalo.

– Be reikalo. Kam jums taip ilgai būti atsiskyrus nuo brolio, jei galite rūpintis juo, kol pasveiks?

– Tai neįmanoma, – atsakė ji nusigręždama.

– Manau, – tęsė jis, – kad jam būtų naudinga kurį laiką išvykti iš Badmouto. Kaip tik svarsčiau, ar negalėtų jis keletui savaičių įsikurti mano namuose. Tik ketvirtis mylios nuo jūsų – kaip tatai būtų malonu!

– Būtų...

Jis atsisuko tiesiai į ją ir stipriai gniaužė jos ranką kalbėdamas toliau:

– Kiterėja, kodėl ištarėt „būtų“ – juk tai ne kokia abstrakti prielaida. Aš noriu, kad jis būtų čia. Aš noriu, kad jis būtų ir mano brolis. Tai padaryk taip ir tapk mano žmona. Negaliu gyventi be jūsų. O Kiterėja, mano brangioji, mano meile, būk mano žmona!

Jo veidas vis labiau artėjo prie jos, ir paskutinieji žodžiai virto šnibždesiu, tokiu silpnu, koks stiprus buvo jį įkvėpęs jausmas.

Ji atsakė tvirtai ir aiškiai:

– Taip, būsiu.

– Kitą mėnesį? – tučtuojau paklausė jis sulaikęs kvapą.

– Ne, ne kitą mėnesį.

– Dar kitą?

– Ne.

– Gruodį? Tarkim, per Kalėdas?

– Aš neprieštarauju.

– O brangiausioji! – jis ketino pabučiuoti jos išblyškusias šaltas lūpas, bet ji skubiai užsidengė burną ranka.

– Nebučiuok manęs, bent jau ne čia! – sukuždėjo maldaujamai.

– Kodėl?

– Mes per arti Dievo.

Jis staiga krūptelėjo ir paraudo. Ji prakalbo taip įsakmiai, jog žodžiai „arti Dievo" tuščioje bažnyčioje atsklido nuo tolimojo altoriaus galo.

– Na ir pasakei! – garsiai tarė jis. – Negi tyras bučinys suterštų šią vietą!

– Ne, – atsakė ji plyštančia širdimi, – nežinau, kodėl taip pratrūkau... nežinau, kas man užėjo! Tu man atleisi?

– Kaip galiu atsakyti „taip" neteisdamas tavęs? Kaip galiu atsakyti „ne" neprarasdamas malonumo ištarti „taip"? Jis vėl elgėsi kaip paprastai.

– Nežinau, – išsiblaškiusi sumurmėjo ji.

– Atsakysiu „taip", – žaviai tarė jis. – Maloniau manyti, kad mums atleista, negu kad nenusidėjom, todėl atleidžiu tau, nors niekuo nenusikaltai.

Ji nutylėjo, ir jiedu apsisuko eiti. Bažnyčioje buvo beveik visiškai tamsu ir nepaprastai liūdna. Kol jis rakino duris, ji stovėjo greta, paskui įsikibo į jo pasiūlytą parankę ir pasuko keliu iš šventoriaus kartu su juo. Namo jie ėjo drauge, bet sutarusi dėl svarbiausio dalyko, ji atkakliai suko kalbą apie nereikšmingas smulkmenas.

– Vadinasi, per Kalėdas? – paklausė jis atsisveikindamas ties paskutiniais krūmokšniais.

– Aš norėjau pasakyti per senąsias Kalėdas[68], – ėmė išsisukinėti ji.

– Hm, paprastai žmonės ne taip supranta šį žodį.

– Taip, bet aš norėčiau, kad jas būtų galima atidėti iki tol. – Ji instinktyviai vilkino vestuves kiek tik galėdama.

– Gerai, mano meile, – švelniai tarė jis. – Taigi dviem savaitėm vėliau, bet nieko baisaus. Per senąsias Kalėdas.

68

1752 m. sausio 6 d. įvedus Anglijoje naująjį kalendorių, reikėjo išmesti vienuolika dienų, taigi sausio 6 d. tapdavo praėjusių metų gruodžio 25.

„Na va. Tai bus penktadienis!“[69]

Ji sėdėjo ant žemo suolelio, įdūrusi akis į ugnį. Praėjo diena po to, kai valdytojui pavyko išpešti iš jos sutikimą.

„Kažin ar nebus nepadoru, jei aš perbėgsiu parką ir pasakysiu jam, kad tai bus penktadienis?“– tarė ji sau stodamasi, pažvelgė į netoliese padėtą skrybėlaitę, paskui – pro langą senosios sodybos link. Padoru ar ne, vis dėlto jautė, kad privalo žūtbūt atsikratyti nemalonaus, nors, kaip pati pripažino, nepagrįsto įspūdžio, kurį sukėlė šis sutapimas. Ji tuoj pat leidosi jo ieškoti.

Menstonas buvo medienos sandėlyje: žiūrėjo, kaip dirba malkų pjovėjai. Kiterėja neryžtingai priėjo prie jo. Ji veržliai lėkė visą kelią, kol liko keletas jardų, o dabar, išvydusi jo veido išraišką, beveik gailėjosi ieškojusi jo tokiu reikalu. Dirbdamas jis veikiausiai labai griežtas.

– Tai bus penktadienis, – sutrikusi išpylė ji be jokios įžangos.

– Eik ten! – paliepė Menstonas, lyg ji būtų vienas iš darbininkų, nes akimirksniu pasikeisti nesugebėjo. Paskui jis pasiūlė jai ranką ir išvedė į kelią, kur vėl virto mylimuoju.

– Penktadienis, ar ne, brangiausioji? Negi tu bijai penktadienių? Tai nesąmonė.

– Tiesą sakant, iš tikrųjų tai nebijau... bet gal kurią kitą dieną?

– Gerai, tarkim, senųjų Kalėdų išvakarėse. Ar tiks senųjų Kalėdų išvakarės?

– Taip, senųjų Kalėdų išvakarėse.

– Dabar pažadi iškilmingai ir neatšaukiamai?

– Žinoma. Juk daviau žodį. Nebūčiau pasižadėjusi už tavęs tekėti, jei neketinčiau to daryti. Nemanyk, kad galėčiau taip pasielgti, – ji ištarė šiuos žodžius oriai ir įspūdingai.

– Nepyk dėl mano klausimo, brangiausioji. Negi įsimylėjęs vyras tau mažiau patinka, kai nerimauja dėl savo meilės?

– Ne, ne. – Daugiau ji negalėjo nieko išspausti. Visada jausdavosi nesmagiai, kai jis prabildavo apibendrinimais. Tada trokšdavo būti kuo toliau nuo jo. – Dabar turiu būti su mis Eldklif – ar atleisi,

69 Kadangi Kristus buvo nukryžiuotas penktadienį, o Ieva paragavo pažinimo medžio vaisiaus irgi penktadienį, tai buvo manoma, kad penktadienis – netikusi diena.

kad taip netikėtai atėjau ir taip pat išeinu? – nuolankiai paklausė. Dar jam nespėjus atsakyti, ji nuėjo.

– Kiterėja, ar tas vyriškis alėjoje, nuo kurio ką tik bėgai, ne misteris Menstonas? – paklausė mis Eldklif, kai Kiterėja įėjo į kambarį.

– Taip.

– „Taip“. Nejau negali pasakyti dar ko nors? Neapkenčiu šitų nieko nesakančių tavo „taip“. Aš tau viską išpasakoju, o tu kaip užsisiuvusi.

– Aš palikau jį, nes norėjau eiti vidun.

– Ak, koks naujas ir svarbus pranešimas! Na, ar sutarėt dėl vestuvių dienos?

– Taip.

Mis Eldklif veide iškart pasirodė nuoširdus susidomėjimas.

– Tikrai? Kada?

– Senųjų Kalėdų išvakarėse.

– Senųjų Kalėdų išvakarėse! – Mis Eldklif atsuko Kiterėją veidu į save ir suėmė jos rankas. – Ir tada tu tapsi nuotaka! – lėtai ištarė ji, mąsliai ir kritiškai žvelgdama į švelniai apvalius mergaitės skruostus.

Vyresniajai ledi lėtai ir pabrėžtinai ištarus šiuos žodžius, Kiterėjos skruostuose neliko nė lašo kraujo.

Mis Eldklif sujaudinta tęsė:

– „Senųjų Kalėdų išvakarėse“ – pasakei ne taip, kaip šiuos žodžius turėtų ištarti jaunoji. Mano žodžiai nesujaudino tavęs, lyg nieko iš ateities nesitikėtum... Kiek dar liko savaičių iki to laiko?

– Aš neskaičiavau.

– Ne? Tik pamanyk, mergaitė, kuri neskaičiuoja savaičių! Matau, kad man pačiai teks imtis šio reikalo – tu arba vaikiška, arba įsibauginusi, arba kvaila, ar dar kas nors. Atnešk mano kalendorių ir iškart suskaičiuosim.

Kiterėja tylomis atnešė užrašų knygutę.

Mis Eldklif atvertė knygutę tame puslapyje, kur buvo kalendorius, ir suskaičiavo šešiolika savaičių, baigdama gruodžio trisdešimt pirmąja – sekmadieniu. Kiterėja stovėjo šalia, ir atrodė, kad tatai jai visai nerūpi.

– Šešiolika iki trisdešimt pirmosios. Taigi palauk, pirmadienis bus sausio pirmoji, antradienis – antroji, trečiadienis – trečioji, ketvirtadienis – ketvirtoji, penktadienis – penktoji... vadinasi, tu išsirinkai penktadienį!

– Argi ne ketvirtadienį? – paklausė Kiterėja.

– Ne, senosios Kalėdos bus šeštadienį.

Vargšė apkvaitusi galvelė neteisingai apskaičiavo.

– Ką gi, tebūnie penktadienį, – susimąsčiusi tarė ji.

– Ne, aišku, reikia pakeisti, – linksmai tarė mis Eldklif. – Penktadienis niekuo ne blogesnis, bet tau gali atrodyti, jog tai negeras ženklas. Tiesą sakant, aš pati nesirinkčiau penktadienio vestuvėms, nes galima ištekėti ir bet kurią kitą dieną.

– Aš nebekeisiu, – ryžtingai pasakė Kiterėja. – Jau vieną kartą keičiau, taigi telieka kaip yra.

Tryliktas skyrius

VIENOS DIENOS ĮVYKIAI

1. SAUSIO PENKTOJI. PRIEŠ AUŠRĄ

Mes praleidžiame tas šešiolika savaičių. Taigi praslinko daugiau kaip ketvirtis metų.

Naktį prieš išauštant rytui, kai ji taps vyro, šalia kurio jausdavosi kaip sukaustyta, o jam nesant kone drebėdavo iš baimės, Kiterėja gulėjo lovelėje, bergždžiai stengdamasi užmigti.

Ji apmąstė neilgus, bet įvykių kupinus praėjusius metus, galvojo apie slenkstį, kurį netrukus peržengs. Dienos ir mėnesiai užtraukė Edvardo Springrouvo paveikslą, kaip uždanga užtraukia sceną po spektaklio, bet jo balsas, vis tylesnis, dar buvo girdėti. Ji neprisipažino, kad joje tebevirpa jautri jo atminimo styga, bet kad Menstonas jai toli gražu neįkvėpė santuokinės meilės, pripažino ramiai.

„Kodėl aš teku už jo? – klausė savęs. – Todėl, kad Ovenas, brangusis Ovenas, mano brolis, nori, kad aš už jo tekėčiau. Todėl, kad misteris Menstonas visada maloniai elgėsi ir tebesielgia su Ovenu ir su manim. „Nuolankiai paklusk sveiko proto balsui, – pasakė Ovenas, – ir bijok skurdo geluonies. Kiek tūkstančių moterų, panašių į tave, kasmet išteka dėl tos pačios priežasties – kad turėtų namus ir duonos kąsnį; tuo apsirūpinus, gyvenimas atrodo pakenčiamas, tegu ir nelabai laimingas“.

Tikriausiai jis teisingai sako. O, jei žmonės žinotų, kokia baimė ir liūdesys mąstant apie ateitį kaupiasi širdyje draugų neturinčios moters, kurią – ir mane – gyvenimas blaško kaip vėjas nendrę, tada jie nevadintų tokio savęs atsižadėjimo „pinklėmis vyrui gauti“. Spęsti pinkles, kad ištekėčiau? Jau geriau planuoti savo mirtį! Žinau, kad man sopa širdį, žinau, kad jei būtų kalbama tik apie mane, ryžčiausi likti viena. Tačiau kodėl turėčiau nuolaidžiauti tokiam nenaudingam padarui kaip aš, jei elgdamasi priešingai pradžiuginsiu vertesnius už save?

Tokius padrikus apmąstymus keitė spėliojimai, kokie nepaaiškinami ryšiai sieja jos būsimąjį vyrą su mis Eldklif. Čia ji išgirdo lauke neaiškų triukšmą. Sunku įsivaizduoti, kad jį būtų sukėlęs vėjas. Matyt, sprendžiamomis gyvenimo valandomis jai lemta išgirsti

keistus garsus. „Keista, – mąstė ji, kad mano paskutinioji naktis Nepvoterio dvare sudrumsčiama lygiai kaip ir pirmoji, o per visą laiką čia nieko panašaus neatsitiko“.

Slenkant minutėms, triukšmas stiprėjo. Atrodė, jog kažkas rykščių ryšuliu daužo per sieną po jos langu. Ji su džiaugsmu būtų palikusi savo kambarį ir nuėjusi miegoti pas kurią nors tarnaitę, bet jos visos, be abejo, jau miegojo.

Vienintelis žmogus namuose, pakankamai nuovokus, kad suprastų jos jaudinimąsi, mis Eldklif, veikiausiai nemiegojo, bet Kiterėja nemėgo vaikščioti į jos kambarį, dažnai beveik prieš savo norą prisiversdavo ten eiti, nors būdavo visada mielai laukiama.

Čaižymo rykštėmis garsas vis stiprėjo ir dabar sumišo su girgždesiu ir barškesiu – taip barška žaidimo kauliukai. Vėjas ūžavo vis smarkiau. Pasigirdo pliaukštelėjimas, paskui bildesys, ir paslaptis paaiškėjo: nulūžo ir nukrito vieno iš didžiųjų lauke augusių medžių šaka. Tada pliaukšėjimas į sieną ir barškesys liovėsi.

Taigi triukšmą sukėlė medis. Tik buvo neaišku, kodėl anksčiau medžiai nepasiekdavo namo sienų net smarkiausiam vėjui pučiant ir kaip jie galėjo barškėti tartum kastanjetės ar maišomi žaidimo kauliukai.

Ji galvojo: „Gal tai lemties užuomina, gal tie garsai kažkuo susiję su mano ateitimi, kaip buvo praėjusį kartą?“

Taip besvarstydama ji užsnūdo ir sapnavo, kad ją plaka kaulų bizūnais, kurie sulig kiekvienu smūgiu subarškėdavo nelyg piktadario griaučiai kartuvėse, bet ji sukiojosi, gūžėsi ir išvengė tų smūgių, taigi šie kliuvo sienai, prie kurios ji buvo pririšta. Nematė budelio veido, nes jis buvo su kauke, bet stotas buvo Menstono.

„Dėkui Dievui! – tarė ji pabudusi ir pamačiusi pro užuolaidą skverbiantis menką šviesą. – Kažin, kas tai buvo per triukšmas?“ – Jai daug labiau rūpėjo šis klausimas negu išaušusios dienos įvykis.

Ji atitraukė užuolaidą, pažvelgė laukan, ir viskas paaiškėjo. Vakar vakare dulkė lietutis, žvarbaus vėjo atneštas iš šiaurės, ir dabar buvo matyti jo pėdsakai. Vis dar krapnojo žilas lietus, bet medžiai ir krūmai buvo taip apkibę varvekliais, kaip ji dar nebuvo mačiusi. Smeigtuko galvutės dydžio pumpurai buvo apkaustyti piršto storumo ledu. Visos parko medžių šakos buvo nulinkusios prie žemės, prislėgtos didžiulio spindinčios naštos svorio, o takai blizgėjo it veidrodis. Daugelis šakų nulūžo neatlaikiusios tokios sunkenybės ir krūvomis gulėjo ant apledėjusios žolės. Jai prieš akis

augančiame medyje, toje vietoje, kur ją išgąsdinusi šaka buvo nuplėšta nuo kamieno, švietė šviežia geltona žaizda.

„Niekaip nebūčiau patikėjusi, kad tai įmanoma, – galvojo ji žvelgdama į nulinkusias šakas, – kad medžiai gali šitaip nulinkti ir nelūžti... Stebėdama šakelę, ji išvydo, kaip ant jos iš pilko rūko susikaupė lašas, nuriedėjo žemyn ir sustingo tenai kaip ir kiti. – ...ar kad mano būsena gali būti tokia panaši į šių medžių, – mąstė toliau. – Šį rytą turiu ištekėti – nebent tai Didžiosios Motinos[70] klasta: sukliudyti santuoką, kuriai ji nepritaria. Negi mano vestuvės gali įvykti tokiu oru?“

2. RYTAS

Jos brolis Ovenas dabar gyveno senojoje sodyboje pas Menstoną. Priešingai nei manė gydytojai, žaizda užgijo po pirmosios operacijos ir koja po truputį gavosi, nors kol kas jis galėjo vaikščioti tik su ramentais, jodinėti arba važinėti invalido vežimėliu.

Mis Eldklif sutvarkė, kad Kiterėja išvažiuotų tuoktis iš Nepvoterio dvaro, o ne iš brolio buto Badmoute, kaip ji iš pradžių ketino. Ovenui, regis, šis planas irgi labiau patiko. Aikštingoji senmergė pastaruoju metu ruošėsi vestuvėms dar uoliau negu iš pradžių ir atrodė pasiryžusi padaryti viską, ką gali, jei tai nežemina jos orumo, kad tik ceremonija būtų maloni ir tobula iki smulkmenų.

Bet oras visiškai neatitiko įvykio. Aštuntą valandą vežėjas vos ne keturiom užropojo į dvarą, įėjo į virtuvę ir atsistojo nugara į ugnį, šniokštuodamas nuo ėjimo.

Tokį rytą kaip šis virtuvė neginčijamai tapdavo maloniausia Nepvoterio dvaro patalpa. Kaip visatos centre šviečia saulė, taip čia degė ugnis, metanti šiltus atšvaitus ant tarnų, kurie sukosi aplinkui nelyginant planetos. Nervingai ir neryškiai jos mirgėjimą bandė mėgdžioti blizgančių metalinių indų šeimyna, eilėmis ir grupėmis išdėliota priešingose lentynose. Visi tie žvilgesiai bemaž užgožė silpną dienos šviesą, srūvančią iš lauko. Dar žingsnis – ir šnervės užuodžia ką tik surinktų žolelių aromatą, o akys užkliūva už apkūnios virėjos balta prijuoste, sveikos ir miltuotos, atrodančios taip pat apetitiškai kaip ir jos taisomi valgiai. Jai padėjo indų

70 Taip romėnai vadino Kibelę, azijietiškos kilmės deivę, gamtos vaisingumo įsikūnijimą.

plovėjos. Vyravo tylutėliai pasikartojantys garsai: spjūvių į ugnį pliauškėjimas, liepsnų ūžesys ir lengvas moterų šlepečių šlepsėjimas į akmenines grindis.

Vežėjas krenkštelėjo, tvirčiau įsikibo į židinio akmenį ir įsispitrijo į mažą lėkštutę tolimiausiame indaujos kampe.

– Mano galva, šįryt jokių vestuvių nebus, – staiga tarė jis taip, lyg šie žodžiai būtų tiktai kažkokios labai svarbios minties jo galvoje nuotrupos.

Indų plovėja skrudino duonos riekę, užmovusi ją ant labai ilgų šakučių. Šakutes ji laikė atstu ištiesusi į ugnį, lyg mėgdžiodama fechtuotojo laikyseną.

– Lauke baisus oras? – paklausė taip, lyg užjaustų visą pasaulį.

– Baisus? Nė viena žmogysta, nei ponas, nei prasčiokas, nepastovės ant lygios žemės. Nukakti kaukaru į bažnyčią – visiška paikystė. Šneku apie pėsčiuosius. O arkliams ir karietai tikras galas. Einu tiesiai į valgomąjį ir pasakysiu, kad nenoriu lįsti po velėna... Žiū, ateina zakristijonas Kriketas ir Džonas Dėjus! Tik pažvelkit į juos ir pabandykit įsivaizduoti vestuves.

Visi sužiuro į langą, pro kurį buvo matyti per kiemą ropojantys zakristijonas ir sodininkas – susirietę ir susikūprinę kaip Belis ir Nebas.[71]

– Turėsi važiuoti, nors visi grafystės arkliai nusilaužtų kojas, – tarė virėja nusigręždama nuo lango. Ji žnyplėmis atidarė krosnies dureles, kritiškai pažvelgė vidun ir su trenksmu uždarė jas.

– Kodėl gi? – paklausė vežėjas apžvelgdamas visus, tarp jų ir ką tik įėjusius zakristijoną su sodininku.

– Todėl, kad čia įsipainiojęs misteris Menstonas. Ar žinai atsitikimą, kad jis būtų ko nors atsisakęs dėl oro ar kad būtų nusileidęs kokiam dangaus ar žemės padarui?

– Labas rytas, nors ir nelabas! – linksmai pasisveikino misteris Kriketas. Prisiartinęs prie liepsnos, jis šildė vieną ranką nežiūrėdamas į ugnį. – Sakot, misteris Menstonas nenusileis jokiam padarui nei žemėje, nei danguje? Galėjot ir trumpiau pasakyti, tarkim: „Nenusileis mis Eldklif“, – o žemę ir dangų palikti ramybėje kaip nieko vertus. Na, galbūt vengs ponios. „Vengti“ ne tas pats, kas „pamesti“, ypač kai kalbama apie moterį. Kas jau ne tai ne!

[71] Žr. Izaijo knygą, XLVI 1.

Nieko nuostabaus, kad vežėjas su sodininku iškart buvo pamiršti. Virėja kandokai tęsė, varvindama pieną į miltų kraterio centrą:

– Gal ir teisybė, labai jau mis Eldklif abejinga.

– Kryžių bučiuoju, taip ir bus. Turiu šiokių tokių naujienų... tiesiog liežuvį niežti... bet tai paslaptis. Nė žodžio, įsikalkit į galvą, nė žodžio. Taigi vakar mis Hinton iškrėtė pokštą.

– Na? – paragino suglumusi virėja.

– Manai, čia viskas?

– Nebūk toks slapukas – jeigu tai viskas, tesaugo tave Viešpats nuo pikto, kam suteikei moteriai nepagrįstų vilčių. Gausi šaukštu per pakaušį, nė „amen“ nespėjęs pasakyti!

– Na, ne viskas. Kai vakar vakare parėjau namo, pati pasakė: „Šį rytą mis Adelaidė tokį pokštą iškrėtė... nuėjo į Neder Mintoną pas savo išrinktąjį ir ištekėjo!“

– Ištekėjo! Dievuliau, tai Springrouvas atvažiavęs?

– Koks Springrouvas? Dabar kalbam ne apie Springrouvą, o apie fermerį Bolinsą. Regis, jie susiuostė prieš du ar tris mėnesius. Kol ponaitis Tedas Springrouvas spjaudė ir gaudė krapštydamas pakaušį, vesti ją ar ne, jinai patyliukais jam nušluostė nosį. Taip jam ir reikia. Nė trupučio nekaltinu tos moterytės.

– Fermeris Bolinsas jai į tėvus tinka!

– Užtat piniginga kaip dešimt tėvų. Kalbama, kad jis turi sąskaitas visuose bankuose ir skaičiuoja pinigus pusės pintos puodeliais.

– Viešpatie, kad taip man! – atsiduso indų plovėja.

– Taigi. Gražiai išėjo, nieko neprikiši, – tęsė zakristijonas primerkęs akį, lyg iš tolo vertintų įvykį. – Nė lapė nesulojo. Kol kas visoje parapijoje tai žino tik mano pačiutė. Mis Hinton grįžo po vestuvių, nudrožė pas misterį Menstoną ir užrietusi nosį pareiškė, kad ji dabar misis Bolins, bet jeigu jis nori, ji ir toliau rūpinsis ūkiu, nes iš anksto nebuvo įspėjusi, kol baigsis skirtas laikas arba kol jis susiras kitą nuomininką.

– Labai jau nepriklausoma, – tarė virėja.

– Priklausoma ar ne, bet dabar ji misis Bolins. Ak, aš niekad neužmiršiu, kaip kartą ėjau pro fermerio Bolinso daržą – prieš šimtą metų tai buvo, tada, kai jis pradėjo auginti bulves. Buvau baisus pasiutėlis, tikrai, mat nebuvau dar davęs šventųjų įžadų, tai ir sąžinė neprikaišiodavo taip kaip dabar. „Fermeri, – sakau jam, – šįmet bulvės, regis, bus menkos?“– „O ne, Kriketai, – atsiliepia jis, –

viena kita bus gana didelė“. Jis nėra labai šviesaus proto, turiu omeny fermerį Bolinsą, ir visada toks buvo. Bet ką aš čia šneku – jis vedė gudrią moterį, ir jei neklystu, prasimanys šeimos, tik duokit jai laiko.

– Ne nuo jos priklauso, Apvaizda tuo rūpinasi, – tarė indų plovėja. – Visagalis Dievas visada duoda duonos, kaip ir vaikų.

– Tiktai dažnai duona atitenka vieniems namams, o vaikai kitiems. Vis dėlto, man matos, nujaučiu, kodėl panelė Hinton pasirinko vakar dieną santuokos įžadams ištarti. Jūsų jaunoji mis ir anoji stojo viena kitai skersai kelio per jaunąjį ponaitį Springrouvą. Ir, man regis, kai Adė Hinton suprato, jog mis Grėj nedega noru aną turėti, ji nusprendė aplenkti savo seną priešą, irgi ištekėdama už ko nors kito. Toks jau merginų būdas – iš pykčio jos daug ką gali padaryti.

Moterys yra pakankamai nedoros, kad susiskaldytų, kai vyras joms palankus, ir užtektinai geros, kad tuoj pat susivienytų, kai jis jas puola.

– Aš tau kai ką pasakysiu, – išdaužė virėja žodžius į taktą mentelei, kuria plakė kiaušinius. – Kad ir ką sakytum apie merginų būdą ir pyktį, bet jei Kiterėja Grėj net šią akimirką sužinotų, kad jaunasis Springrouvas vėl laisvas, ji nė nemirktelėjusi pasiųstų valdytoją po velnių.

– Ne, ne, tik ne dabar, – ramindamas įsiterpė vežėjas. – Toji mergaitė viena iš nedaugelio, kurios laikosi žodžio. Jinai neiškrės tokio pokšto kaip mis Hinton. Ji liks ištikima Menstonui.

– Na na!

– Tik, vardan Dievo, nė žodžio, kol baigsis vestuvės, meldė zakristijonas. – Mis Eldklif man kailį nudirtų, jei šios naujienos pasklistų paskutinę akimirką prieš vestuves.

– Tada geriau paprašytum žmonos, kad valandai ar dviem užsklęstų tave kamaroj, nes jei neišplepės ji pati, tai visai parapijai ištrimituosi tu! Esi bobų boba!

– Nevertėjo prasižioti, zakristijone. Aš žinojau, kad taip ir bus, – sodininkas pašnibždom guodė į miltus sumaltą zakristijoną.

Šis nusigręžė, nusišypsojo ugniai ir ėmė šildyti kitą ranką.

Oras persimainė. Po pusvalandžio prasidėjo staigus atlydys. Dešimtą valandą keliai, nors dar pavojingi, pusės mylios spinduliu – tiek buvo iki Nepvoterio parko – jau tapo išvažiuojami. Švininiai debesys aptraukė visą dangų, oras buvo drėgnas ir nešaltas, nors troboje kiurksantiems taip neatrodė.

Vestuvininkai privažiavo bažnyčią ir suėjo į ją. Tamsi siaurų langų mozaika niūrų rytą bažnyčios viduje pavertė naktimi. Tada prasidėjo apeigos. Švytėte švytėjo tik jaunikis, kuris visą rytą buvo energingas kaip iš Spenserio epitalamų.[72]

Lemiamą akimirką Kiterėja buvo tvirta kaip ir jis, bet šalta kaip ją supantis oras. Nedidelis vestuvininkų būrelis elgėsi kaip sukaustytas, o bažnyčioje kosėjo žmoneliai, kurie, nepaisydami oro, susirinko pažiūrėti, kaip baigiasi Kiterėjos mergystė. Daug vargšų ją mylėjo. Jie užjautė ją laimėje, patys nesuprasdami kodėl. Gal kad ji stovėjo kaip statula?

Bet apsirengusi buvo dailiai ir rūpestingai – vyro supratimu, keistas prieštaravimas, liūdnas, gluminantis prieštaravimas. Ar būna atvejų, kai lytis lemia elgesį? Tada čia neabejotinai toks atvejis. Svarbu, ne kiek dėmesio skiriama rūbui, kaip paprastai manoma, o kaip suvokiamas pats apdaras. Tuščiagalvis puošeiva rengdamasis gali sugaišti ne mažiau laiko už bet kurią moterį, bet netgi jam rūbai nėra fetišas, o tik kurį laiką naudojamas apsiautalas. Bet štai stovi Kiterėja, širdies gilumoje beveik abejinga gyvenimui, tačiau valdoma instinkto, nieko bendra neturinčio su širdimi, – instinkto ypatingai rūpintis apgailėtinais mažmožiais: suknele, gėlėmis, šydu, pirštinaitėmis.

Netrukus neatšaukiamieji žodžiai buvo ištarti, netrukus neišdildomieji įrašai buvo įrašyti, ir abu išėjo iš zakristijos. Teko uždegti žvakes, kad jie galėtų pasirašyti, ir jiems grįžtant į bažnyčią žvakių šviesa liejosi pro atviras dureles, krito ant altoriaus bei juodo kaštono pertvaros pietinėje pusėje, už kurios buvo mažutė koplytėlė, pastatyta vardan kažkurio anų laikų Eldklifo dvasios ramybės. Pro pertvaros ažūrą buvo matyti šia proga apšviesti koplyčioje besiilsintys riteriai, užsimetę koją ant kojos, drėgni ir pažaliavę nuo senumo, o virš jų stūksojo didžiulis klasikinio stiliaus paminklas su

[72] Edmundas Spenseris (1552–1599) parašė dvi puikias vestuvines giesmes.

Eldklifų šeimos pavardėmis, išraižytomis baltame kaip lavonas marmure.

Prie paminklo rymojo – beveik kybojo ant jo – Edvardas Springrouvas ar jo dvasia.

Menkoje dienos šviesoje niekas jo nebūtų pastebėjęs, nes jį slėpė pertvara. Bet netikėta žvakių šviesa stulbinamai išryškino jį, ir visi, kas žiūrėjo ton pusėn, pamatė. Vaizdas buvo liūdnas, neapsakomai liūdnas. Jo akys buvo paklaikusios, paakiai papilkėję, veidas liguistai išblyškęs, plaukai sausi ir susivėlę, burna pražiota, lyg jam trūktų oro. Buvo sudžiūvęs kaip šmėkla. Atrodė, kad jam galvoj pasimaišę.

Menstonas jo nematė. O Kiterėja pamatė. Metų tylėjimo ir pusantrų metų išsiskyrimo apgydytos žaizdos atsivėrė per vieną akimirką. Meilė atgimė nuo vieno žvilgsnio – taip dažniau atsitinka moterims, ypač nevilties apimtoms moterims, negu vyrams – taip antgamtiškai, kad jai pačiai pasirodė, jog gimsta iš naujo, o ne prisikelia.

Tekėti, kad turėtum namus. Koks pasityčiojimas!

Galima pridurti, kad veiksmingiausias būdas vėl įžiebti meilę merginos širdyje – linksmo ir iš keršto besijuokiančio mylimojo vaizdas, kai dėl išsiskyrimo kalta ji pati, o kai kaltas jis – kenčiančio mylimojo vaizdas. Jei jis laimingas ir ramus, jinai jį kaltina, jei nelaimingas, nes didžiai kaltas, jinai kaltina pati save. Kiterėjos atvejis buvo antrasis.

Iš pradžių veide atsispindėjusi kančia išdavė slopinamą sielvartą, o dabar ji nebegalėjo jo užgniaužti. Eidama į prieangį, ji tyliai ir gailiai sukliko: „Jis miršta... miršta! O Dieve, gelbėk mus!“ Ėmė alpti ir būtų susmukusi, jei Menstonas nebūtų jos sugavęs. Pirmoji pamergė kyštelėjo jai buteliuką su uostomąja druska.

– Ką ji pasakė? – teiravosi Menstonas.

Ovenas vienintelis suprato jos žodžius ir buvo per daug susijaudinęs ar greičiau sunerimęs, kad atsakytų. Ji netrukus atsipeikėjo. Ovenas pasinaudojo tuo sąmyšiu ir pasuko atgal, kur buvo pastebėjęs tą vaiduoklį. Jis buvo įtūžęs ant Springrouvo už, jo supratimu, nepateisinamą įsibrovimą.

Bet Edvardo koplyčioje nebebuvo. Kaip jis atėjo, taip ir išėjo – niekas negalėjo pasakyti kaip ir kur.

Beveik buvo galima įtarti, kad Kiterčją kažkas permainė: neliko nė ženklo jos dorybingos prigimties.

Vestuvininkai grįžo namo. Nutaikęs progą, Ovenas pasivedėjo seserį į šalį slaptai su ja pasikalbėti. Jos veido išraiška buvo atšiauri, laukinė, neįsivaizduojama – tokios jis anksčiau nebuvo matęs ir todėl suglumo. Prakalbo į ją griežtai ir liūdesingai.

– Kiterėja, – tarė jis, – žinau, kodėl tau sukilo tokie jausmai. Bet neužmiršk, kad jų negalima pateisinti. Turėtum būti tikra moteris ir tvardytis. Neužmiršk, kieno žmona esi, ir nebegalvok apie tą niekšą Springrouvą, jis neturėjo teisės ateiti bažnyčion. Tu labai klysti, Kiterėja, ir aš neapsakomai pykstu ant tavęs, baisiai pykstu.

– Geriau sakyk, kad gėdijiesi manęs, – karštai ištarė ji.

– Gėdijuosi! – piktai atkirto jis. – Tai dar neatsikvošėjai, ar ką?

– Ovenai, – pradėjo ji ir nutilo. Lūpa suvirpėjo, o akys kalbėjo apie jausmus, stipresnius už ašaras. – Ne, Ovenai, neatsikvošėjau! Būsiu sąžininga ir prisipažinsiu tau nesidangstydama žodžiais tai, ko praėjusią naktį neprisipažinau net sau pačiai, nes dar nežinojau to. Myliu Edvardą Springrouvą visa širdim, visa siela. Gal sakysi, esu ištvirkėlė? O man nesvarbu, aš dėl nieko nebesuku galvos! – Ji žvelgė į jį akmeniniu veidu ir kalbėjo ramiai.

– Vargše Kiterėja, nekalbėk šitaip! – tarė jis, sunerimęs dėl jos elgesio.

– Maniau, kad nebemyliu jo, – susijaudinusi tęsė ji. – Praėjo pusantrų metų nuo paskutinio susitikimo. Galėjau praeiti pro jo sodo vartus negalvodama apie jį, žiūrėti į jo klauptą bažnyčioje nesijaudindama. Bet šį rytą išvydau jį mirštantį iš meilės man – aš žinau, kad dėl to! Ar galiu jo nemylėti? Ne, negaliu, ir mylėsiu, ir niekas man nesvarbu! Mus išskyrė kažkokiom gudrybėm – žinau, kad išskyrė. O, jei galėčiau numirti!

Jis apkabino ją.

– Daugelis moterų pražudė save, – tarė jis, – ir užtraukė gėdą jas mylintiems žmonėms pagautos tokių pat jausmų kaip dabar tu. Aš irgi galiu prarasti gerą vardą, ne tiktai tu. Atrodo, kad ir ką aš daryčiau, stengdamasis nuplauti dėmes nuo mūsų vardo, viskas veltui. – Jo balsas prikimo.

Ovenas kaip pirštu į akį pataikė. Pamačiusi Edvardą jinai galvojo tik apie save ir jį. Ovenas, jo geras vardas, padėtis visuomenėje, ateitis buvo nustoję egzistuoti.

– Aš susivaldysiu ir neužtrauksiu tau gėdos, – atsakė ji.

– Be to, tavo pareiga visuomenei ir aplinkiniams reikalauja, kad bent jau stengtumeis būti gera žmona ir mylėti savo vyrą.

– Taip, mano pareiga visuomenei... – sukuždėjo ji. – Ak, Ovenai, kaip sunku sutvarkyti savo išorinį ir vidinį gyvenimą taip, kad visiems įtiktum! Galbūt tikrai reikia labiau rūpintis daugumos gerove, užuot pataikavus sau, bet kai pagalvoji, kad tie kiti ir pareiga jiems egzistuoja tol, kol gyveni, ką tada sakyti? Ar labai mumis rūpinasi mūsų pažįstami? Ne kažin kiek. Aš turiu omeny savo pažįstamus. Jie dabar (jeigu sužinos, kokia nepastovi šįkart mano širdis) žiūrės į mane, kreivai šypsosis ir smerks. Ir galbūt po daugelio metų, kai aš jau būsiu mirusi ir sudūlėjusi, kieno nors kito kalba, daina ar mintis primins jiems manąsias, ir jų širdys virptelės, kam taip greitai mane apkaltino. Ir vieną menkutę akimirką jie nutils, atsidus mane prisiminę ir pagalvos: „Vargšė mergaitė!“– manydami, kad šitaip didžiai pagerbė mano atminimą. Bet jie niekad niekad nesuvoks, kad teturėjau vienintelį gyvenimą, taigi ir vienintelę galimybę atlikti pareigą, kuria jie taip rūpinosi. Jie nepajus, kad į tą vieną mintį, lengvai išreiškiamą dviem gailesčio žodžiais „vargšė mergaitė“ telpa visas mano gyvenimas, kupinas tokių pat vilčių ir nuogąstavimų, šypsenų, kuždesių ir ašarų valandų, minučių bei ypatingų akimirkų kaip ir jų, kad mano pasaulis man yra tas pat kaip jiems jų pasaulis ir kad jie tame mano gyvenime, kad ir kaip aš juos mylėčiau, reiškė ne daugiau už mintį, kaip kad ir aš jiems. Atsidurti kito kailyje tikrai neįmanoma, dėl to viskas taip ir baisu.

– Nieko nepadarysi, – tarė Ovenas.

– Bet čia nebegalime būti, – tarė ji pašokdama eiti. -Mūsų pasiges. Aš padarysiu, ką galiu, Ovenai,– tikrai tikrai.

Buvo nuspręsta, kad dėl pabjurusių kelių jaunavedžiai išvažiuos į stotį tik pavakare, bet kad atsidurtų Sauthemptone (tą vakarą jie važiavo tenai) ne per daug vėlai. Kitą rytą ketinta perplaukti Lamanšą ir iš Havro keliauti į Paryžių – ten Kiterėja niekados nebuvo lankiusis – praleisti medaus mėnesio.

Atėjo pavakarė. Daiktai buvo supakuoti. Kiterėja iš nerimo nenustygo vietoje. Mis Eldklif, kuri, nors ir nedalyvavo dienos darbuose, bet nujautė, kas dedasi, laikė globotinės susijaudinimą visiškai suprantamu po nepatirto įvykio, o Menstonas buvo atlaidumo įsikūnijimas.

Pagaliau Kiterėja viena nuklydo į oranžeriją. Atsidūrusi tenai, užsimanė nubėgti į sodo šiltnamį, trokšdama paskutinį kartą pažvelgti į numylėtus žiedus ir vešlius lapus. Ji apsiavė botus ir išėjo. Nei šiltnamyje, nei aplink jį nebuvo nė gyvos dvasios. Sodininkas gėrė į Menstono ir jos sveikatą.

Laimė, kurią kilniaširdis žmogus patiria džiaugdamasis kitų laime, dažnai būna didesnė už tos laimės šaltinį. Sodininkas mąstė: „Kokie jie laimingi!“– ir nuo šios minties buvo dar laimingesnis už juos.

Išėjusi iš šiltnamio, ji jau ketino grįžti vidun, bet pojūtis, kad tai paskutinės jos laisvės akimirkos, paskatino ją dar pabūti vieną. Ji sustingo nebematydama nei augalų iš šalčio susiraičiusiais lapais, nei šiaudais uždengtų lysvių, nei plikų vaismedžių, supančių ją. Sodo iš namų nesimatė. Jis leidosi link pievų, nuo kurių jį skyrė siauras upeliukas.

Anapus upeliuko ant tako stovėjo vyriškis. Jai pasirodė, kad figūra pažįstama. Ji neužmiršo savo pažadų, ištartų Ovenui. Vylėsi ir meldėsi, kad tai būtų ne tasai, kuris pavergė jos širdį ir kuriam ji vis dar priklausė. Kodėl jis apskritai vėl pasirodė, jeigu buvo pareiškęs, kad amžinai dingsta jai iš akių?

Ji skubiai pasislėpė tolimiausiame sodo kampe netoli upės. Didžiulis sausuolis, tankiai apraizgytas vijokliais ir smarkiai prislėgtas ledo naštos, linko viršum srovės, kuri šioje vietoje tekėjo lėtai ir buvo gili. Medis užstojo ją nuo praeivių akių anapus upės.

Ji laukė, o baimė vis didėjo. Ji neleis, kad ją pamatytų: išgirs, kaip jis eina, o tada pasižiūrės, ar ten ne Edvardas.

Bet dar nieko neišgirdusi ji pastebėjo atspindį vandenyje po medžiu, kuris sviro virš upės taip, kad nors ir slėpė taką ir tuos, kas juo ėjo, bet vaizdas atsispindėdavo upėje. Tai, be abejo, buvo vyriškio, kurį jinai matė iš tolo, atspindys, bet kadangi jis buvo veidrodinis, ji nieko tikra negalėjo pasakyti.

Jis žvelgė į viršutinius dvaro langus, jos langus, – negi tai iš tikrųjų Edvardas? Jeigu taip, tai, matyt, norėtų ištarti nors žodelį atsisveikindamas. Jis priėjo artyn, pažvelgė į vandenį. Žengė iš lėto. Dabar ji beveik neabejojo, kad čia Edvardas. Dar geriau pasislėpė. Sąžinė draudė jai susitikti su juo. Tačiau nei iš šio, nei iš to paklausė savęs: „Ar jis gali matyti mano atspindį, kaip aš matau jo? Žinoma, gali!“

Jis žvelgė į ją vandenyje.

Dabar nebebuvo galima slapstytis. Ji žengė priekin kaip tik tą akimirką, kai jis išniro iš už medžio ir atsistojo priešais ją. Tai buvo Edvardas Springrouvas, nė nesapnavęs sutikti čia savo Kiterėjos, kol atspindys vandenyje nepatraukė jo akies.

– Kiterėja!

– Misteri Springrouvai, – tyliai atsiliepė ji iš anapus upės.

Jis vėl prabilo pirmas:

– Kadangi susitikome, norėčiau jums kai ką pasakyti, kol dar netapome vienas kitam visiškai svetimi.

– Ne... dabar... aš neketinau kalbėtis... taip negerai, Edvardai. – Ji greit išbėrė šiuos žodžius ir nusisuko mostelėjusi ranka.

– Nė vieno žodelio pasiaiškinti? – maldavo jis. – Nemanyk, kad aš toks blogas, jog bandysiu išvesti tave iš kelio. Ką gi, eik, taip bus geriau.

Jų akys vėl susitiko. Ji duso. O, kaip ji troško – ir bijojo – išgirsti jo pasiaiškinimą!

– Tai koks tas pasiaiškinimas? – paklausė nusiminusi.

– Ogi toks, kad šįryt į bažnyčią atėjau ne kankinti tavęs, tikrai ne, Kiterėja. Atėjau bandyti pasikalbėti su tavim, kol dar... nebuvai ištekėjusi. – Jis priėjo arčiau ir tęsė: – Žinai, kas atsitiko? Tikriausiai žinai. Mano pusseserė ištekėjo, ir aš esu laisvas.

– Ištekėjo... ne už tavęs? – dusdama sukuždėjo Kiterėja.

– Taip, vakar ištekėjo! Atsirado turtingas vyras ir jinai mane metė. Pasakė, kad niekad nebūtų metusi svetimo žmogaus, o palikdama mane esą tik naudojasi teise paniekinti giminaitį. Bet dabar tai nebesvarbu. Atėjau pas tave dar kartą paklausti ar... Deja, pavėlavau.

– Edvardai, ką gi... ką gi tai reiškia? – sukliko ji su skausmingu priekaištu. – Kam tu mane palikai ir grįžai pas ją? Kodėl parašei tą žiaurų žiaurų laišką, kuris manęs vos nepribaigė?

– Kiterėja! Bet juk tu pamilai... įsižiūrėjai... misterį Menstoną ir kaip begalėjai reikšti man kokius jausmus ar domėtis manim? Aš elgiausi kaip pridera, argi ne?

– O ne, jokiu būdu! Mylėjau tave, tik tave, ne jį – visuomet tave, iki paskutinės dienos... Dabar stengiuosi pamilti jį.

– Bet juk tai netiesa! Mis Eldklif sakė, kad tu nenori daugiau apie mane nė girdėti, ji man tai įrodė! – atkirto Edvardas.

– Ji niekaip negalėjo to įrodyti!

– Įrodė, Kiterėja! Ir atsiuntė man laišką – meilės laišką, kurį tu parašei misteriui Menstonui.

– Meilės laišką, kurį aš rašiau?

– Taip, meilės laišką: rašei, kad negali tuo metu su juo susitikti, apgailestavai, kad tave apėmęs jausmas privertė pamiršti tikrovę.

Nelaimingai mergaitei, išgirdusiai, kaip buvo iškreipta jos žodžių prasmė, vos galvoj nepasimaišė. Jai užkando žadą, ir tada viskas pamažu išryškėjo – kaip apmaudu, kad paaiškėjo per vėlai. Iš nevilties, kad nieko nebegalima pakeisti, Kiterėja beveik nesusimąstė, ar mis Eldklif intrigantė, ar tiesiog kvailė.

Užtat susimąstė Springrouvas. Jis kiaurai permatė klastingus iškraipymus, baisesnius už grynas melagystes, kurie tiek jam, tiek jai buvo lemiami. Ir iš visos širdies prakeikė moterį ir vyrą, kurie sukėlė šitokią kančią jam ir jo mylimajai. Bet jis nenorėjo dar labiau aptemdyti šiai vargšei ateities ir atskleisti per daug. Visų pinklių ji neturi žinoti.

– Man buvo vis tiek, kas bus toliau, – tarė Edvardas, – bet mis Eldklif pareikalavo, kad laikyčiausi pusseserei Adelaidei duoto žodžio. Dabar, kai esi ištekėjusi, negaliu nieko pasakoti, bet viską dariau dėl tėvo. Kadangi man buvo uždrausta apie tave galvoti, tai niekas ir neberūpėjo. Man toptelėjo, gal mane tebemyli, kai gavau pranešimą apie pusseserės vestuves. Tėvas rašė, kad nors tu išteki per senąsias Kalėdas, tai yra rytoj, į tave gaila žiūrėti. Jis manąs, jog tu mane tebemyli. Man to pakako – atvažiavau pirmuoju rytiniu traukiniu, vildamasis, kad kaip nors pavyks tave sutikti šiandien, dieną prieš vestuves, kaip man atrodė, ir tikėdamasis, nors ir bijojau tikėtis, kad prikalbinsiu tave tekėti už manęs. Kaip kulka iššoviau iš stoties, lėkdamas per kaimą išvydau prie bažnyčios krūvą žioplių, o varteliai, vedantys į dvarą, buvo atkelti. Įpuoliau į bažnyčią pro mažąsias dureles ir išvydau, kaip tu išeini iš zakristijos. Aš pavėlavau, o dabar tau išsipasakojau. Buvau priverstas tau pasakyti. O mano prarastoji meile, dabar gyvensiu patenkintas – arba mirsiu patenkintas!

– Tai aš kalta, Edvardai, aš, – liūdnai tarė ji. – Jie mane išmokė bijoti skurdo, mano naktis pavertė bemiegėmis, nuolat kalė man į galvą, kol patikėjau, kad:

Pasaulis ir jo papročiai turi nemažą vertybę,
Ir jeigu nepritaria jie, nėra sudėtinga
Primest savo skonį.[73]

Bet aš nieko nesakysiu apie tuos, kurie paveikė mane... kurie įtikino. Juk sutikau aš pati. Edvardai, aš ištekėjau norėdama, kad mano duonos kąsnis nebepriklausytų nuo mis Eldklif ar kitų ponių užgaidų. Man buvo puikiai išaiškinta, kad priklausomybė ne tokia sunki, jeigu turi vietą, vadinamą namais. Bet būti priklausomai ir neturėti kur dėti širdies – o, kaip tai liūdna ir vargana... Bet visi įkalbinėjimai būtų buvęs tuščias burnos aušinimas, jei ne mano kvailas įsitikinimas, kad tu neištikimas! Tai ir buvo paskutinis lašas, tai mane priveikė. Turėjau įteigti sau, kad tu man niekas, o misteris Menstonas visada buvo malonus. Ką gi, kas padaryta – padaryta, privalau likti jam ištikima. Jis niekad nesužinos, kad nemyliu jo – niekad. Jei viskas būtų įvykę taip, kaip atrodė, jei tu iš tikrųjų būtum mane užmiršęs ir vedęs kitą moterį, man būtų lengviau. Geriau jau būčiau nežinojusi tiesos! Bet kas gi yra mūsų gyvenimas? Pakelkime galvas, Edvardai, ir nugyvenkime keletą mums likusių metų oriai. Tai ilgai netruks. Taip, aš tikiuosi, jog tai ilgai netruks!.. O dabar sudiev, sudiev!

– Kad taip galėčiau prisiartinti ir paliesti tave – vieną kartą, tik vieną kartelį, – tarė Springrouvas balsu, kuris nebuvo nei tvirtas, nei aiškus, nors jis ir bandė nepamesti galvos.

Jie pažvelgė į upelį: smėlėto dugno fone kaip juodi dryžiai šermuonėlio kailyje plaukiojo rainių būrys. Nors ir siauras, upokšnis buvo gilus, o tilto nesimatė.

– Kiterėja, ištiesk ranką, kad galėčiau ją paliesti.

Ji priėjo prie pat vandens ir ištiesė ranką į jį, bet nepasiekė. Upelis buvo per platus.

– Nesvarbu, – tarė Kiterėja, ir jos balsas nutrūko iš susijaudinimo, – turiu eiti. Tesaugo tave Dievas, mano Edvardai! Telaimina tave Dievas!

– Aš turiu tave paliesti, turiu paspausti tau ranką, kartojo jis.

Jie ėjo vis artyn ir artyn, dar arčiau, ir pirštai susilietė. Ilgas, tvirtas paspaudimas, toks glaudus ir tylus, kad kiekviena ranka juto ne tik savo, bet ir kito širdies plakimą.

73 Iš R. Brauningo „Statula ir biustas“.

– Mano Kiterėja! Mano pavogtas ėryti!

Ji nebyliai atsisveikino didžiulių nerimastingų akių žvilgsniu, apsisuko ir neatsigręždama nubėgo per parką. Viskas tarp jų buvo baigta. Upelis tekėjo tykiai ir dusliai kaip visada, o rainės vėl susispietė pamėgtoje vietoje, lyg niekas nė nebūtų drumstęs jų ramybės.

Namie iš jos veido ir elgesio niekas neatspėjo, jog iš skausmo jai kone plyšta širdis. Tokiu metu moteris nealpsta, nerauda ir neklykia, kaip daro staigaus sukrėtimo akimirką. Varstoma nepakeliamo ir nepatirto skausmo, kurio žmonių kalba nenupasakosi, ji vaikštinėja tarp pažįstamų beveik tokia pat kaip visuomet ir elgiasi kaip įpratusi, tad visiems atrodo, jog ji tik gerokai apsiblaususi.

5. NUO PUSĖS TRIJŲ IKI PENKTOS VALANDOS POPIET

Ovenas palydėjo jaunavedžius į geležinkelio stotį. Trokšdamas matyti seserį iki galo, jis išlipo iš dvivietės karietos ir stovėjo pasirėmęs ramentais, kol traukinys išvažiavo.

Jau ruošdamiesi lipti į vagoną, vyras su žmona pamatė, kad vienas nešikas vogčia žvilgčioja į juos. Jis atrodė išblyškęs: matyt, buvo pasiligojęs.

– Tik pažiūrėk į tą vargšą ligotą žmogelį, – gailestingai tarė Kiterėja, – jam tikrai nereikėtų dirbti.

– Jis labai keistas šiandien, ponia, labai keistas, – atsiliepė kitas nešikas. – Beveik negirdi, kas jam sakoma – matyt, galva svaigsta, o gal kas kita neduoda ramybės. Toks buvo visą praėjusį mėnesį, bet šiandien jam ypač prastai.

– Vargšelis.

Ji neatsispyrė įgimtam troškimui padaryti gerą darbą šią apgaulingiausią ir baisiausią savo gyvenimo dieną. Priėjusi padavė jam pinigų ir liepė senojoje sodyboje paprašyti vyno ar ko kitko.

Drebančiam žmogeliui murmant padrikus padėkos žodžius, traukinys pajudėjo. Ovenas pamojavo ranka, ir Kiterėja šyptelėjo jam kaip niekur nieko.

Ovenas grįžo į senąją sodybą. Bet pasilikti šioje nuošalioje vietoje negalėjo. Sąžinė prikaišiojo jam, kad gal kiek paskubėjo išstumti seserį už vyro. Pasiėmęs ramentus išėjo lauk ir klaidžiojo purvinais keliais be jokio tikslo, tetrokšdamas prastumti laiką.

Tiršti debesys, visą dieną kyboję prie žemės, dabar, saulei leidžiantis, vakaruose išsisklaidė, tad keletas mažų paukštelių nedrąsiai sučirškė. Ovenas nukėblino prie krioklio ir stovėjo, kol toje atkampioje vietoje jam pasidarė nejauku, tada pasuko atgal ir nuslinko keliu į kaimą. Nusiminęs tarė sau: „Jeigu apskritai verta tikėti tais slogiais jausmais, kurie vadinami nuojautomis, – o aš nemanau, kad verta, – tai šiandien kažką nujaučiu... Vargšė Kiterėja!“

Tą akimirką paskutiniai menki saulės spinduliai nušvietė besiartinančio vyro galvą ir pečius. Ovenas atpažino senąjį misterį Springrouvą. Jiedu susipažino, kai Ovenas pernai lankėsi Nepvoteryje. Fermeris pasiteiravo, kaip Oveno koja, ir pasidžiaugė, kad šis vėl toks miklus.

– Kaip gyvuoja jūsų sūnus? – nejučiom paklausė Ovenas.

– Jis namie, sėdi prie židinio, – liūdnai atsakė fermeris. – Šį rytą įslinko vidun dievai žino iš kur, o dabar sėdi susigraužęs ir vis mąsto mąsto galvą susiėmęs taip, kad negaliu jo nesigailėti.

– Jis vedęs? – paklausė Ovenas. Kiterėja iš baimės nieko nepasakojo jam apie pokalbį parke.

– Ne. Nesuprantu, kaip ten išėjo... Ak! Ir tai Edvardas, kuris iš pradžių teikė tiek vilčių, o dabar pasidarė toks lengvabūdis – nė mėnesio neišbūna vienoje vietoje. Ką gi, misteri Grėjau, aš žinau, dėl ko taip yra. Jei ne tas širdies reikalas, jis gal būtų... bet kuo mažiau kalbėsim apie jį, tuo geriau. Protas neišneša, ką būtų reikėję daryti, jei mis Eldklif būtų reikalavusi laikytis nuomos sutarčių. Žinau, kad jūsų svainis valdytojas pasirūpino palengvinti mūsų dalią, ir esu jam už tai nuoširdžiai dėkingas. – Jis nutilo ir pažvelgė į dangų.

– Ar negirdėjote, kas atsitiko? – staiga paklausė senukas. – Aš kaip tik išsiruošiau pasiteirauti smulkmenų.

– Nieko negirdėjau.

– Tai kažkas labai rimta, nors nežinau kas. Tik girdėjau šnekant, kad šis reikalas labai glaudžiai susijęs su vienu iš parapijos gyventojų.

Keista, bet tą akimirką Ovenui nė į galvą neatėjo, jog tas parapijos gyventojas, su kuriuo susijęs minėtasis reikalas, gali būti jis pats ar jam artimas žmogus. Netrukus išaiškėjęs dalykas užtraukė tokią nelaimę moteriai, kurios gerovė buvo jam brangesnė už savo, kad kažin ar mirtis būtų didesnė bėda. Ir kada tik jis vėliau prisi-

mindavo artimiausio pusvalandžio naujienas, netgi jo praktiškas sveikas protas negalėjo atsistebėti, kad išgirdęs šiuos fermerio žodžius jis grįžo į kaimą taip ramiai ir nerūpestingai. „Koks nenuovoka atrodžiau visa numatančio Dievo akiai, – dažnai sakydavo jis paskui. – Kolumbas, prieš atrasdamas naują pasaulį, ir tas nujautė daugiau“.

Tarstelėjęs dar keletą banalių frazių, fermeris jį paliko ir, kaip jau buvo minėta, Ovenas lėtai ir abejingai nukulniavo į kaimą.

Samdiniai buvo ką tik baigę darbą ir ėjo pro parko vartus, atkeliamus į gatvę, kai prisiartino Ovenas. Jie sliūkino gyvai kalbėdamiesi, o paskui kiekvienas pasukdavo prie savo trobos durų. Tačiau išvydę Oveną jie reikšmingai susižvalgė ir sustojo. Jis išniro kelyje priešais pirkių vorą iš pievų pusės ir pasuko į dešinę. Ovenui pasirodžius, visų akys įsmigo į jį. Vienas ar du vyrai šmurkštelėjo vidun ir netrukus išniro su žmonomis, taip pat spoksančiomis į jį ir malančiomis liežuviais. Atrodė, kad jie nežino, kaip elgtis.

„Jei aš jiems reikalingas, gali pašaukti“, – pamanė Ovenas, vis labiau stebėdamasis. Jau nebebuvo abejonių, kad jis kažkaip susijęs su jų šnekomis.

Prie jo priėjo kažkoks berniukas.

– Kas atsitiko? – paklausė Ovenas.

– A, vienas žmogelis pradėjo su dievais šnekėtis ir pasiuntė pastoriaus.

– Ir viskas?

– Taip, sere. Jis pasakė, kad geriau būtų miręs. Jam, regis, galvoj pasimaišė. Taip buvo prieš ateinant misteriui Ronhemui.

– O kas jis toks? – paklausė Ovenas.

– Džozefas Činis, vienas iš geležinkelio stoties nešikų. Jis paprastai dirbdavo naktimis.

– A, tai tas žmogus, kuris šiandien popiet sirgo. Tiesa, jam buvo liepta kažko užsukti į senąją sodybą, bet jis neužėjo. O ar dar kas nors atsitiko... kas nors, susiję su šiandieninėmis vestuvėmis?

– Ne, sere.

Nusprendęs, kad jį su įvykiu veikiausiai sieja tik Kiterėjos gerumas tam žmogui, Ovenas apsisuko ir nusiraminęs patraukė namo, nors nebuvo patenkintas tokiu paaiškinimu. Kelias, kurį pasirinko, vedė per pieninės kiemą, ir jis atkėlė vartelius.

Penkias minutes prieš tai Edvardas Springrouvas apžiūrinėjo vieną iš tėvo laukų atkampiame trijų ar keturių pirkių kaimiūkštyje

už pusantros mylios. Netoli lauko buvo užkarda kelio mokesčiui rinkti.

Edvardui išeinant į kelią, iš Kesterbridžo atvykęs vežėjas iššoko iš vežimo sumokėti mokesčio. Jis atpažino Spingrouvą.

– Kas čia per velniava jūsų krašte darosi? – paklausė. – Jūs turbūt nė nežinot?

– Ko? – paklausė Springrouvas.

Sumokėjęs kelio mokestį, vežikas priėjo prie Edvardo ir slapta pašnibždėjo keletą žodžių. Paskui užšoko ant vežimo ienų, reikšmingai linktelėjo Springrouvui ir nudardėjo.

Nuo šios žinios Edvardas išblyško. Pirmoji jo mintis buvo tokia: „Grąžinti ją namo!“ Paskui jam toptelėjo: „Ar Ovenas Grėjus žino, kas išaiškėjo? Veikiausiai dabar jau žino, bet būtina įsitikinti – negalima rizikuoti moterimi, kurią jis myli labiau už viską pasaulyje“. Šiaip ar taip, jis turi būti tikras, kad jos brolis žino.

Jis leidosi bėgti į senąją sodybą.

Kelias ėjo per arimus ir kartu su visu lauku kiekvieną rudenį buvo suariamas, o paskui vėl suplūkiamas. Sniegui nutirpus, žemė buvo minkšta ir puri, tad sulig kiekvienu jo šuoliu iš po kojų į veidą dribo purvo gumulai, kliudantys jam ir dešimteriopai sunkinantys bėgimą.

Bet jis bėgo toliau – į kalną, į pakalnę, vienodu žingsniu – kaip debesies šešėlis. Jį, kaip ir Oveną, trumpiausias kelias vedė per pieninės kiemą, tad Ovenas įeidamas pastebėjo už kokių dviejų ar trijų šimtų jardų nuo kalvos greitai besileidžiantį Edvardą. Ovenas pro karves žengė pirmyn.

Pienininkas, iki tol garsiai kalbėjęs kažkokia įdomia tema su karves melžiančiais samdiniais, Ovenui praeinant nusisuko į karvės snukį ir nutilo.

Ovenas prisiartino prie jo ir tarė:

– Girdėjau, atsitiko keistas dalykas. Tas žmogelis, manau, ne beprotis?

– Tik ne šis... šis pakankamai sveiko proto, – atsakė pienininkas ir užsičiaupė. Su draugais jis būdavo šnekus, o su nepažįstamais žmonėmis vangus ir nekalbus.

– Ar tiesa, kad tai Činis, geležinkelio stoties nešikas?

– Taip, tai jis, sere. – Visi samdiniai, sutūpę prie karvių, atidžiai klausėsi šio pokalbio ir atgaliom rankom melžė, atsargiai taikydami čiurkšles į kibiro šonus.

Ovenas jau nebegalėjo valdytis, kad ir kaip bijojo apsijuokti.

– Regis, visi žmonės žiūri į mane, lyg aš čia būčiau kuo dėtas. Ar tai dėl šito kvailo atsitikimo?

– Aišku, sere, jūs geriau žinote, ar šis keistas dalykas susijęs su jumis, ar ne.

– Koks keistas dalykas?

– Negi nežinot! Jis atliko išpažintį pastoriui Ronhemui.

– Ką jis išpažino? Pasakykite.

– Jei tikrai negirdėjot, tai štai kas: pernai tą naktį, kai kilo gaisras, jis, kaip paprastai, budėjo stotyje, antraip nebūtų šito žinojęs.

– Ko? Dėl Dievo meilės, sakyk, žmogau!

Bet šią akimirką beveik tuo pačiu metu trinktelėjo abeji vartai į pieninės kiemą – vieni iš rytų, kiti iš vakarų.

Iš vienos pusės per kiemą atpluošė pastorius, iš kitos – Springrouvas.

Edvardas prabilo pirmas:

– Jūsų sesuo neteisėtai ištekėjo! Pirmoji Menstono žmona dar gyva! Kaip čia yra, aš nežinau!

– O, pagaliau, misteri Grėjau, dėkui Dievui! – atsiduso pastorius. – Buvau senojoj sodyboj, paskui pas mis Eldklif jūsų ieškodamas – kažkas labai keista... – Jis pamojo Ovenui, paskui žvilgsniu pasikvietė Springrouvą ir visi trys pasitraukė į šalį.

– Stoties nešikas. Keistas nervingas žmogutis. Visą dieną elgėsi savotiškai, bet varomas namo nėjo. Regis, šiandien po pietų jūsų sesuo gražiai su juo pasielgė. Kai ji su vyru išvažiavo, jis tęsė darbą, iškrovinėjo bagažo vagonus. Painiojosi po kojomis kaip nesavas ir pagaliau buvo pasiųstas namo. Tada panoro pasimatyti su manim. Aš iškart nuėjau. Jis pasakė, kad jam kai kas slegia širdį, ir išsipasakojo. Maždaug tada, kai prieš metus kilęs lapkričio gaisras jau buvo užgesintas, o jis vienas sėdėjęs nešikų kambary ir snūduriavęs, kažkas atėjo į stotį ir pabandė atidaryti duris. Jis išėjo laukan ir pamatė, kad tai ta pati ponia, kurią jis vakare lydėjo į Kerifordą, misis Menston. Ji paklausė, kada išvyksta artimiausias traukinys į Londoną. Kitą rytą, atsakęs jis, penkiolika septintos iš Badmouto, bet tai ekspresas, kuris Keriforde kelyje nestoja – nestoja iki pat Englberio. „Ar toli iki Englberio?" – paklaususi ji. Jis pasakęs, ji padėkojusi ir nuėjusi bėgiais. Netrukus parbėgusi atgal ir išsitraukusi piniginę. „Nė žodžio nei kaime, nei kur kitur, kad aš buvau

čia, nė šnipšt apie tai – man gėda, kad atvažiavau". Jis pažadėjęs, jinai ištraukusi du soverenus. „Prisiek Šventuoju Raštu, – tarusi ji, – ir aš tau juos atiduosiu". Jis paėmęs iš stoties laukiamojo Bibliją, prisiekęs, gavęs pinigus, ir ji išėjusi. Pusę šešių jo budėjimas baigėsi. Visą laiką iki dabar jis tylėjęs, bet pastaruoju metu tai sunkia našta prislėgę jo sąžinę ir silpną dvasią. Ir kuo labiau artėjo vestuvių diena, tuo labiau jis bijojęs pasakyti. Įvykus vestuvėms, jį ėmusi graužti sąžinė. Sako, kad jūsų sesers gerumas paskui kaip peiliu pervėręs jam širdį. Jis ėmė vaizduotis pražudęs ją.

– Ką gi dabar daryti? Kodėl jis nepasakė anksčiau? – suriko Ovenas.

– Iš tikrųjų tai jis vakar du kartus buvo pas mane užėjęs, – tęsė pastorius, – regis, pasiryžęs išlieti širdį. Abu kartus manęs nebuvo namie – raštelio jis nepaliko ir, sako, atrodė beveik patenkintas, neradęs manęs. Jis pasakoja, kad vakar vakare ryžęsis nueiti pas jus į senąją sodybą – išsiruošęs, priėjęs iki durų, bet pabijojęs pasibelsti ir grįžęs namo.

– Gardi istorijėlė grafystės gandonešiams, – apmaudžiai tarė Ovenas. – Kodėl jis negalėjo anksčiau burnos praverti – juk tai nusikalstamas dalykas!

– Ak, tokia jau silpnavalių prigimtis. Bet dabar, kai viskas mums pateikta šitaip, iš tikrųjų atrodo daug įtikinamiau, kad ji bus pabėgusi, o ne sudegusi.

– Jūs turbūt iškart eisite pas misterį Menstoną ir paklausite, ką visa tai reiškia? – pertraukė Edvardas.

– Žinoma, eisiu! Menstonas neturi teisės išsivežti mano sesers, jeigu nėra jos vyras, – tarė Ovenas. – Eisiu ir išskirsiu juos.

– Žinoma, taip ir padarykit, – pritarė pastorius.

– Kur nešikas?

– Savo pirkioj.

– Pas jį eiti beprasmiška. Turiu tuoj pat važiuoti, pasivyti juos, išdėstyti visą reikalą Menstonui ir pareikalauti papildomų bei neginčijamų jo pirmosios žmonos mirties įrodymų. Regis, netrukus išvyksta traukinys į šiaurę.

– Kur jie iškeliavo? – paklausė Edvardas.

– Į Paryžių. Šiandien popiet – į Sauthemptoną, o rytoj rytą keliaus toliau.

– Kur apsistos Sauthemptone?

– Nežinau tikrai... kažkokiam viešbuty. Turiu tiktai jų Paryžiaus adresą. Bet paklausinėjęs susirasiu.

Tuo tarpu pastorius išsitraukė užrašų knygelę ir atsivertė pirmą puslapį, kuriame kiekvieną mėnesį buvo įpratęs įsiklijuoti traukinių tvarkaraštį, iškirptą iš vietinio laikraščio.

– Popietinis ekspresas ką tik išvyko, – tarė jis laikydamas atverstą puslapį, – o kitas traukinys į Sauthemptoną be dešimt šešios. Iki to laiko liko... luktelėkit... keturiasdešimt penkios minutės. Misteri Grėjau, patarčiau jums su manim užsukti į nešiko trobą. Ten aš trumpai užrašysiu jo pasakojimo esmę, o jis pasirašys. Tada turėsite daug tvirtesnį pagrindą kištis į misterio ir misis Menstonų gyvenimą, ne vien kažkokius gandus.

Pasiūlymas atrodė išmintingas.

– Taip, dar yra laiko, kol traukinys išvyks, – tarė Ovenas.

Edvardas neramus mąstė.

– Leiskite man važiuoti į Sauthemptoną, jūs gi šlubuojate, – staiga kreipėsi jis į Oveną.

– Labai dėkoju, bet negaliu priimti siūlymo, – šaltai atkirto Ovenas. – Misteris Menstonas padorus žmogus ir su juo geriau susitiksiu aš pats.

– Be abejo, – pritarė misteris Ronhemas, – jis buvo įsitikinęs, kad žmona nebegyva.

– Kas be ko, – tarė Ovenas, – todėl šią žinią jam reikia pranešti ir draugiškai paprašyti kitų įrodymų. Misteriui Springrouvui visiškai nėra reikalo kištis. – Jis vis dar kalbėjo gana šaltai. Buvo nemalonu prisiminti, kad jo sesuo ir Edvardas mylėjo vienas kitą.

– Jūs niekad jų nesurasit, – tarė Edvardas. – Jūs niekad nebuvot Sauthemptone, o aš ten pažįstu kiekvieną namą.

– Nieko, – pasakė pastorius, – pasisamdys karietą. Šiuo atveju tikrai pridera važiuoti misteriui Grėjui.

– Pasilikite, o aš nusiųsiu jiems telegramą, prašydamas palaukti manęs perone, – tarė Ovenas, – jeigu kartais jų traukinys dar nenuvyko.

Misteris Ronhemas vėl išsitraukė užrašų knygelę.

– Pusės trijų traukinys atvyko į Sauthemptoną prieš ketvirtį valandos, – tarė jis.

Buvo jau vėlu gaudyti juos stotyje. Vis dėlto pastorius manė, kad vertėtų pasiųsti telegramą „į visus padorius Sauthemptono viešbučius“, o gal pavyks juos užtikti ir taip palengvinti Ovenui paieškas.

– Aš einu ir išsiųsiu telegramą, kol jūs grįšite pas tą žmogelį, – tarė Edvardas, ir visi sutiko. Tada Grėjus su pastorium pasuko nešiko trobos link.

Norėdamas tučtuojau išsiųsti pranešimą, Edvardas nuskubėjo keliu į stotį, vis dar apniktas neramių minčių. Visus savo veiksmus Ovenas grindė tuo, – ir tai suprantama, – kad Menstonu galima pasikliauti ir kad jis linkęs griebtis bet kokių priemonių, kad tik išaiškintų paslaptį. „Bet, – mąstė Edvardas, – sakykim, ir atleisk man, Viešpatie, aš negaliu taip nemanyti, kad Menstonas anaiptol nėra padorus žmogus. Ką tada darys Ovenas, jaunas ir nepatyręs? Ar neapdums jam akių kokia apgaulinga istorija, kuri gyvuos tol, kol Menstonui nusibos vargšė Kiterėja? O paskui išaiškėjusi tiesa nepataisomai suniokos ir apjuodins brolio ir sesers ateitį".

Vis dėlto jis keliavo toliau atlikti savo užduoties. Parašė, kad Ovenas prašąs Menstoną ateiti į Sauthemptono geležinkelio stoties peroną ir palaukti jo atvykstant, jei brangina savo gerą vardą. Pranešimas buvo adresuotas taip, kaip siūlė pastorius, o Edvardas laidavo jį perduodančiam klerkui, kad visos išlaidos, susijusios su paieškomis, bus apmokėtos.

Telegrama dar nebuvo išsiųsta, kai Edvardui apmirė širdis nuo vienos minties: jei Menstonas visą laiką žinojo, kad jo pirmoji žmona gyva, telegrama bus perspėjimas, suteikiantis galimybę kuo puikiausiai sudoroti Oveną.

Aparatas vis dar beldė ilgas garsų serijas, kai Edvardas išgirdo galingą dunkstelėjimą lauke, lydimą ilgo skardaus girgždesio. Tai buvo kažkoks traukinys, tyliai įslenkantis į stotį. Tas traukinys ėjo į šiaurę ir tikrai buvo keleivinis.

O kasos langelis buvo uždarytas.

– Ei, Džonai, vėluoji septyniolika minučių, o pakeliui tik trys stotelės. Vėl vargai važiuodamas nuolydžiu? – Balsas buvo stoties viršininko, o atsakė, matyt, konduktorius:

– Taip, anoje sankasos pusėje. Po atlydžio viską gaubia miglų debesys, o bėgiai slidūs kaip stiklas. Turėjau dukart važiuoti per sankasą.[74]

[74] Kai bėgiai būdavo slidūs ir garvežys nebeįstengdavo užtempti ant kalvos vagonų, traukinį padalydavo: pirmoji dalis važiuodavo į artimiausią stotį, o likusiems vagonams būdavo nusiunčiamas dar vienas garvežys.

– Dar kas nors važiuos traukiniu be penkiolikos penkios? – klausė tas pats balsas. Keli keleiviai, jau seniai perėję į kitą pusę, iškart įsėdo.

Staiga Edvardas, nudiegtas baisios minties ir nenumaldomo troškimo, liovėsi abejojęs. Toji mintis – siaubinga ir staigi – buvo tokia: Menstonas yra niekšas, kuris sužinojęs, jog jo žmona gyva, papirko ją, kad nesipainiotų po akių ir netrukdytų jam gauti Kiterėją. O troškimas buvo toks: tučtuojau važiuoti šiuo jau beveik pajudėjusiu traukiniu, susirasti Menstoną, kol šis iš telegramos (jeigu ją gavo) dar neįtaria atvyksiant ką nors iš Keriferdo, ir drąsiai apkaltinti jį padarius nusikaltimą. Edvardas vylėsi, jog valdytojo sumišimas (jeigu jis kaltas) įmins šią nepaprastą mįslę ir išlaisvins Kiterėją!

Bilietų kasą uždarė praėjus tam laikui, kada turėjo atvykti traukinys. Išpuolęs lauk tą akimirką, kai konduktorius sušvilpė švilpuku, Edvardas atidarė vagono duris ir įšoko vidun. Traukinys netrukus pajudėjo nusiveždamas jį.

Springrouvas seniai peržengė savotišką ribą, skiriančią įsimylėjimą, kuris tėra aistros pradmuo, nuo troškimo mylėti moterį puoselėjant, kai šioji vyrui iš žavėtojos tampa nuoširdžia drauge. Tuomet vyras kitomis akimis pažvelgia į moterį. Anksčiau apie mylimąją buvo mąstoma „ji“, dabar – „mes“. Akys, kurias reikėjo pavergti, tapo akimis, dėl kurių reikia nuogąstauti; protas, kurį reikėjo išmėginti cinizmu, tapo protu, kuriam reikia švelniai padėti; kojos, kurias reikėjo išbandyti šokiu, tapo kojomis, kurių negalima varginti; kalba, manieros ir drabužiai, kažkada atrodę netobuli, tampa žaviausi pasaulyje.

6. NUO PENKTOS IKI AŠTUNTOS VALANDOS POPIET

Leidęsis sekti pėdom ir kiek atvėsęs, Edvardas prisiminė, kad neturi ko parodyti, – visiškai jokio teisinio įgaliojimo apklausti Menstoną arba kištis į jo ir Kiterėjos – vyro ir žmonos – gyvenimą. Dabar suprato, kaip išmintingai pasielgė pastorius, užrašęs nešiko išpažintį. Nors šis dokumentas nėra priešmirtinė išpažintis ir galbūt neturi jokios teisinės galios, bet Ovenas pateiks jį; ir tik jis, giminystės teise Kiterėjos globėjas, gali juos išskirti remdamasis viso labo neįrodyta galimybe, gal net bepročio svaičiojimais. Vis dėlto Edvardas, kaip ir pastorius, buvo tvirtai įsitikinęs, kad žmo-

gelio pasakojimas teisingas. Dabar jis dilbinėjo tuščioje kupė iš kampo į kampą, kol traukinys vingiavo per tamsius viržynus, klaidžius miškus, dejuojančias giraites. Kaip niekad buvo kupinas ryžto užsipulti Menstoną ir tą lemiamą laiko akimirką, kai telegrama gauta, o Oveno traukinys dar neatvykęs, apkaltinti jį padarius nusikaltimą. Ką paskui sakys ir darys, bus matyti, bet Oveną paremti nusprendė visais galimais nenumatytais atvejais.

Trisdešimt trys minutės aštuntos jis jau stovėjo išlipęs Sauthemptono geležinkelio stoties perone – visą valandą prieš atvykstant Oveno traukiniui.

Čia šiek tiek paklausinėjo, bet per daug nekantravo, kad ieškotų rūpestingai ir nuodugniai, tad nedelsdamas patraukė į miestą.

Per pusvalandį jis apsilankė septyniuose viešbučiuose ir smuklėse, dideliuose ir mažuose, kiekviename pateikdamas tą patį klausimą ir sulaukdamas vis to paties atsakymo – čia neapsistojo tokia pavarde ar taip atrodantys žmonės, jau buvęs užbėgęs pasiuntinukas iš telegrafo ir klausinėjęs apie tuos pačius asmenis.

Jį nusmelkė skaudi mintis, kad jie galbūt nusprendė perplaukti Lamanšą naktiniu laivu. Paskui nuskubėjo ieškoti į kitą miesto kvartalą, ne į tokius madingus ir ramesnius viešbučius. Atrodė purvinas ir išvargęs, tad kur tik ėjo, su juo buvo elgiamasi beveik šiurkščiai, todėl užduotis darėsi dar sunkesnė. Šiame kvartale užsuko į trejetą namų, bet vėl nieko nepešė. Pro ketvirtojo duris įžengė, kai artimiausios bažnyčios laikrodis mušė aštuonias.

– Ar neatvyko čia šįvakar toks aukštas ponas, pavarde Menstonas, su jauna žmona? – vėl paklausė jis, ir šie žodžiai, nuolat kartojami, jo ausiai skambėjo keistai.

– Sakote, jaunavedžiai?

– Taip, nors aš to ir nesakiau.

– Jie užsisakė svetainę ir miegamąjį, tryliktą numerį.

– Ar dabar jie ten?

– Nežinau. Eliza!

– Taip, ponia.

– Pažiūrėk, ar tryliktas numeris namie – tas ponas su žmona.

– Taip, ponia.

– Ar jiems atėjo telegrama? – paklausė Edvardas, kai kambarinė nuėjo.

– Ne, bent jau aš negirdėjau.

– Kažkas buvo atėjęs ir klausė, ar misteris ir misis Masters, ar kaip ten jie, buvo čia šį vakarą, – atsklido kitas balsas iš svetainės, kurioje buvo ir baras.

– Ar jie gavo pranešimą?

– Aišku, ne, nes jų čia nebuvo, jie atvyko tik po pusvalandžio. Tas, kuris klausinėjo, jokio pranešimo nepaliko. Aš pasakiau jiems, kai atvyko, kad kažkas ieškojo jų ar kito žmogaus panašia pavarde, bet jie, regis, nesuprato, tuo viskas ir baigėsi.

Sugrįžo kambarinė.

– Pono nėra, tik ponia. Kaip apie jus pranešti?

– Niekaip, – atsakė Edvardas, nes dabar reikėjo apmąstyti, ką daryti toliau. Jis ieškojo, kur jie apsistoję, ne tik norėdamas padėti Ovenui, bet ir susitikti su Menstonu, griežtai pareikalauti pasiaiškinti ir patvirtinti telegramos reikalavimą Kiterėjai girdint, kad sutrukdytų valdytojui kokia pasakėle apdumti jai akis ar išsisukti, kol atvyks jos brolis. Tačiau dabar padėtis pasikeitė: telegramos jie negavo, Kiterėja buvo namie viena.

Jis svarstė, ar padoru būtų įsiveržti pas ją Menstonui nesant. Be to, moterys laiptų apačioje pamatys jį, ir jo įsibrovimas pasirodys keistas, o Menstonas kiekvieną akimirką gali grįžti. Jis gali nueiti ir palaukti Menstono, kad išrėžtų jam savo kaltinimą, kaip buvo ketinęs, bet tikrai nežinant, ar Kiterėją jis gavo teisėtai, ar ne, šitaip pasielgti būtų nedora. Jei pirmoji Menstono žmona iš tikrųjų mirusi, – nuo šios minties jam pasidarė silpna, – tai Kiterėją galbūt metų metus valdytojas žemins ir kankins dėl to, kad dabar įsikišo buvęs mylimasis.

Vis dėlto gal bus padoriau ir saugiau, jei viską jai praneš brolis Ovenas, kuris netrukus turi atvykti.

Bet apsisukęs jis pamatė, kad ant laiptų ir koridoriuje nieko nėra. Ir jis pats, ir jo klausimai visiškai išgaravo tarnams iš galvos, niekas į jį nebekreipė dėmesio. Taigi dabar Edvardo niekas nebeskyrė nuo Kiterėjos. Ne, jis turi ją pamatyti – teisinga tai ar ne, garbinga Menstono atžvilgiu ar ne, įžeis jos brolį ar ne. Iš jo lūpų ji turi išgirsti šią nerimą keliančią istoriją. Kas gi myli ją labiau už jį! Pirštų galais jis perbėgo prieškambarį, užlėkė laiptais, šokuodamas per du laiptelius, ir leidosi koridorium, kol atsidūrė prie trylikto numerio durų.

Jis tyliai pasibeldė, bet niekas neatsiliepė.

Reikėjo skubėti, kad spėtų pakalbėti su Kiterėja prieš pareinant Menstonui. Paspaudė durų rankeną ir žvilgtelėjo vidun. Ant stalo degė lempa, blausiai apšviesdama sudėtus atverstus rašymo reikmenis. Pagrindinis šviesos šaltinis buvo židinys, kurį užstojo mielos pažįstamos galvutės ir pečių kontūrai.

7. PENKIOLIKA DEVINTOS VAKARO

Kiterėja sėdėjo liūdna, susimąsčiusi ir dvasinga nelyginant įsikūnijusi siela. Kokias praėjusias dienas ir saulėtus vakarus Badmouto įlankoje ji įsivaizdavo? Įsisvajojusi neišgirdo net jo beldimo.

– Kiterėja! – švelniai pašaukė jis.

Ranka nusviro, ir ji pasuko galvą, be abejo, manydama, kad gali įeiti tik Menstonas, tačiau sugluminta balso.

Springrouvas prabilo be užuolankų. Užmiršo savo padėtį, jos padėtį, užmiršo, kad atėjo ramiai pasiteirauti, ar Menstonas turi kitų įrodymų, jog yra našlys, – viską užmiršo ir žaibiškai apsisprendė.

– Tu jam ne žmona, Kiterėja, eik iš čia. Jo žmona gyva! susijaudinęs kuždėjo jis. – Tuoj čia atvažiuos Ovenas.

Ji pašoko, pirmiausia suvokusi žinią, o tik paskui atpažinusi tą, kuris ją atnešė.

– Ne žmona? Ką tai reiškia... kas... kas gyva? – Ji pamažu atsipeikėjo. – Ką man daryti? Edvardai, čia tu! Ko atėjai? Kur Ovenas?

– Kuo tau Menstonas įrodė, kad jo pirmoji žmona mirusi? Greit sakyk.

– Niekuo, mes apie tai niekad nekalbėjom. Kur mano brolis Ovenas? Man reikia jo! Man reikia jo!

– Jis netrukus atvyks. Eime į stotį jo pasitikti, eime, – meldė Springrouvas. – Jei pareis misteris Menstonas, jis neišleis tavęs su manim, aš juk esu niekas, – su apmaudu pridūrė, pajutęs jos žodžiuose slypintį priekaištą.

– Misteris Menstonas išėjo išsiųsti laiško, kurį ką tik parašė, – tarė ji ir dar aiškiai nesuvokdama, ką daro, kaip paklaikusi puolė prie skrybėlaitės, čiupo apsiaustą ir ėmė rengtis, bet sagstydamasi sagas klyktelėjo:

– Ne, su tavim aš neisiu! – Ir sviedė šalin drabužius. Puolė prie durų, pasileido koridorium, paskui – laiptais žemyn.

– Duokite man atskirą kambarį, visiškai atskirą, – dusdama išpyškino apačioje.

– Dvyliktas numeris yra vienvietis, ponia, ir neužimtas, pasigirdo kažkieno nustebęs balsas.

Nelaukdama, kol kas nors ją palydės, Kiterėja vėl užlėkė laiptais į viršų, nuskuodė koridorium, įbėgo į nurodytą kambarį ir užsidarė duris. Edvardas išgirdo, kaip ji kūkčiodama ištarė:

– Nesikalbėsiu su niekuo, tik su Ovenu!

– Jis tuoj bus čia, – tarė Springrouvas, prisiartinęs prie durų, o paskui pasuko laiptų link. Pamatė ją, ir to jam užteko.

Jis nulipo žemyn, išėjo į gatvę ir nuskubėjo į geležinkelio stotį pasitikti Oveno.

O vargšė mergaitė, išgirdusi tokią naujieną, nežinojo, ką ir galvoti. Ji klausėsi, kol Edvardo žingsnių aidas nutilo, tada įsikniaubė į patalą. Staiga panoro tapti nematoma. Išvarginta nepaprastos dvasinės ir fizinės šios ilgos dienos įtampos, jautėsi įsibauginusi ir sukrėsta kaip niekad. Ji vis galvojo ir galvojo apie praneštą naujieną – kad pirmoji misis Menston dar gyva, kol įkaitusios smegenys, atrodė, išsprogdins kaukolę. Nieko nuostabaus, kad ilgainiui ji nebeskyrė fakto atskleistos paslapties nuo įtarimo – kad vyras tyčia taip padarė. Ir tada jinai pasibaisėjo juo.

„O jeigu jis dabar ateis ir griebs mane!“ Dėl šio beprotiško spėjimo Menstonas, ypač jo įdėmus žvilgsnis, pamažu jai ėmė kelti tikrą siaubą. Ji baisiausiai įsiaudrino, nors verkti neprapliupo. Ne, ji viena nepakels Menstono žvilgsnio, ji susitiks su juo tik brolio akivaizdoje.

Beveik pamišusi nuo šios minties, ji puolė prie durų ir užsirakino, kad šių ketinimų niekas negalėtų paversti niekais, kad niekas nepažvelgtų ar neužkalbintų jos, kol neaišku, kas ji tokia.

8. PUSĖ DEVYNIŲ VAKARO

Paskui Kiterėja patamsyje apgraibom nusigavo iki lovos galvūgalio, sugraibė skambučio virvutę ir trūktelėjo. Skubiai atsiliepė pati šeimininkė, neapsakomai smalsavusi, ką gi reiškia šitoks keistas elgesys. Šeimininkė pasuko durų rankeną. Kiterėja neatrakino.

– Prašom pasakyti misteriui Menstonui, kai jis pareis, kad aš sergu, – pasakė anapus durų, – ir negaliu jo matyti.

– Gerai, pasakysiu, ponia, – atsakė šeimininkė. – Gal užkurti ugnį?

– Ne, dėkui.
– Tai gal šviesą uždegti?
– Dėkui, ne.
– Gal ko nors reikia?
– Nieko.

Šeimininkė nuėjo įsitikinusi, kad jos viešbutyje apsistojo pusprotė.

Po kokių penkių minučių grįžo Menstonas ir iškart pasuko į svetainę, nė neabejodamas, kad žmona tenai. Neradęs jos paskambino varpeliu, ir jam perdavė Kiterėjos žodžius, esą ji labai serga ir nenori jo matyti.

– Ji dvyliktame numeryje, – pridūrė kambarinė.

Menstonas sunerimęs pabeldė į duris.

– Kiterėja!

– Man negera, negaliu su tavim matytis, – atsakė ji.

– Ar labai sergi, brangioji? Tikriausiai nelabai.

– Ne, nelabai.

– Leisk man įeiti, aš pakviesiu gydytoją.

– Ne, ir jo aš neįleisiu.

– Ji niekam neatidaro durų, sere, niekam! – išpylė kambarinė išvertusi akis.

– Užsičiaupk ir nešdinkis! – subliuvo Menstonas.

Kambarinė dingo.

– Na, Kiterėja, nekvailiok, atidaryk duris... Nesuprantu, kas tau yra. Ir daktaras nesupras, tavęs neapžiūrėjęs.

Jos balsas sulig kiekvienu žodžiu drebėjo vis labiau, bet taip ir nepavyko jos įkalbėti, kad atidarytų. Nenorėdamas scenų, Menstonas didžiai suirzęs ir suglumęs grįžo į svetainę.

Kiterėja iš gretimo kambario girdėjo, kaip jis ten vaikšto iš kampo į kampą. Ji galvojo: „O jeigu jis įsigeis mane pamatyti – juk gali taip būti – ir išlauš duris!“ Ši mintis jai nebėjo iš galvos, tad pusiausnūda susmuko kampe ir pastačiusi ausis klausėsi menkiausio garso. Sveikas protas negalėjo įveikti kliedesio, esą už durų stovi Menstonas ir visi viešbučio tarnautojai, pasiruošę ją užjuokti negyvai.

9. NUO PUSĖS DEVYNIŲ IKI VIENUOLIKTOS VAKARO

Tuo metu Springrouvas mindžikavo geležinkelio stoties perone.

Atėjo pusė devynių – metas atvykti Oveno traukiniui, bet jis nesirodė.

– Kada atvyks pusės devynių traukinys? – paklausė jis žmogelio, šluojančio laiptus.

– Šią valandą dar nelaukiama.

– Kaip?

– Žinot, Kalėdų metas, visada šitaip. Žmonės lanko draugus, traukiniai sausakimši ir vėluoja nuo pat Kūčių. Dar savaitę taip bus.

Edvardas ir toliau vaikštinėjo lūkuriuodamas po skersvėjo traukiama pastoge. Nieku gyvu negalėjo pasitraukti iš čia. Susitikimą su Ovenu, kad praneštų jam, kur apsistojusi Kiterėja, jis laikė tokiu svarbiu, jog įsivaizdavo, kad tereikia jam nusigręžti, ir Ovenas gali išeiti iš stoties nepastebėtas bei dingti miesto gatvėse.

Praėjo valanda. Išmušė dešimt.

– Kada atvyks traukinys? – paklausė Edvardas telegrafisto.

– Po trisdešimt penkių minučių. Dabar jis L... Prisėdo daugiau keleivių, o ir kelias šiandien prastas.

Be penkiolikos vienuoliktą traukinys pagaliau atvažiavo.

Pirmasis iš jo išlipo Ovenas, išblyškęs ir sustiręs. Jis abejingai dėbtelėjo į beveik tuščią peroną ir jau skubinosi į miestą, kai žvilgsnis užkliuvo už Edvardo. Išvydęs draugą, jis taip suglumo, kad žodžio nebegalėjo ištarti.

– Štai ir aš, misteri Grėjau, – linksmai tarė Edvardas. – Mačiau Kiterėją, ir jinai jau dvi ar trys valandos laukia jūsų.

Ovenas paėmė Edvardo ranką, paspaudė ir tylėdamas žvelgė į jį. Buvo toks susikaupęs, kad tik po kurio laiko susiprato pasiteirauti Springrouvą, kaip šis sugebėjęs čia pakliūti pirma jo.

10. VIENUOLIKTA VALANDA VAKARO

Priėję prie viešbučio durų, Springrouvas su Grėjum susitarė, kad įeis tik Grėjus, o Edvardas lauks lauke. Ovenas visą laiką turėjo galvoje tai, ką jo draugas dažnai užmiršdavo, – kad, galimas daiktas, jo sesuo vis dėlto teisėta Menstono žmona – todėl vengė elgtis neatsargiai, kad vėliau vyras nesiširdytų.

Įžengęs į kambarį, rado Menstoną sėdint toje pačioje kėdėje, kur prieš tris valandas, atėjus Edvardui, sėdėjo Kiterėja. Dar Ovenui neprabilus, Menstonas atsistojo ir praėjęs pro jį užrakino duris. Iš veido atrodė sunerimęs – taip susirūpinęs, kad šitokio nerimo niekaip nebuvo galima paaiškinti vien nesuprantamu Kiterėjos elgesiu.

Menstonas nenumanė, dėl kokios priežasties čia atsidūrė Ovenas, bet iš nuojautos siejo tai su Kiterėjos atsiskyrimu.

– Apskritai tai baisiai negražu, – tarė jis, – kad ir kas būtų.

– Nepamanykite, kad aš čia atvykau nedraugiškai nusiteikęs, – nuoširdžiai tarė Ovenas, – bet išklausykite ir suprasite, kad negalėjau pasielgti kitaip.

Jis išsitraukė iš kišenės nešiko Činio išpažintį, kurią paskubom buvo užrašęs pastorius, ir garsiai perskaitė. Menstono veido išraiška, išgirdus pirmuosius žodžius, buvo keista, niūri ir pakankamai paslaptinga, kad patvirtintų įtarimus – atrodė, jog šis vyras galėtų griebtis bet kokios apgaulės, tačiau klausantis toliau, jo veide atsispindėjo tik vienas, naujas ir nesulaikomas, aiškiai nuoširdus jausmas – begalinė nuostaba dėl tokios naujienos. Ovenas pakėlė akis ir pamatė tai. Šitoks vaizdas tik sutvirtino jo pasitikėjimą, kurio jis nebuvo praradęs, priešingai nei įtarusis Edvardas Springrouvas.

Negalėjo kilti nė menkiausios abejonės, kad jei pirmoji misis Menston gyva, jos vyras to nežino. Ko jis, sprendžiant iš šiurpios veido išraiškos, pirmiau bijojo, o dabar jau ne, spėlioti buvo beprasmiška.

– Dabar aš nė kiek neabejoju, kad jūs visiškai nieko apie šį reikalą nežinote, – tarė Ovenas baigęs skaityti. – Bet ar ne geriau Kiterėjai grįžti su manim atgal, kol viskas paaiškės? Tiesą sakant, kai reikalai taip susiklostė, man nelieka nieko kito, tik prašyti ją paleisti.

Kad ir ką Menstonas jautė iš pradžių, dabar baisiausiai suirzo, o paskui įniršo. Pavaikščiojo po kambarį, kol apsiramino, o paskui ramiu balsu tarė:

– Aš tikrai žinau ne daugiau už jus ir visus kitus – nėra reikalo mane įžeidinėti sakant, kad neabejojate manim. Kodėl gi jūs ar kas nors kitas turėtų manim abejoti?

– Gerai, kur mano sesuo? – paklausė Ovenas.

– Užsirakinusi gretimam kambary.

Tai pasakius, Menstonui toptelėjo, kad Kiterėja kažkokiu paslaptingu būdu bus sužinojusi apie šį reikalą.

Ovenas nuėjo prie Kiterėjos kambario durų.

– Kiterėja, brangioji, čia aš, Ovenas, – pasakė jis pro duris.

Pasigirdo drabužių šlamesys, tykūs žingsniai ir balsas iš kambario:

– Tai tikrai tu, Ovenai? Tikrai?

– Tikrai.

– Ak, ar tu pasirūpinsi manim?

– Būtinai.

Ji atrakino duris ir atsitraukė. Iš kito kambario su žvake rankoje pasirodė Menstonas, kai Ovenas atidarė duris.

Jos išsigandusios akys buvo nenatūraliai didelės ir apšviestos suspindo tamsoje kaip žvaigždės. Ji vienu šuoliu prišoko prie Oveno, išskėtusi mažus plonus pirštelius nelyginant lubino lapus. Tada apglėbė jo kaklą šaltomis virpančiomis rankomis ir sudrebėjo.

Ją išvydus, visos Menstono aistros vėl įsiliepsnojo.

– Ji su jumis nevažiuos, – ryžtingai pareiškė jis ir žengė artyn. – Nebent įrodytumėt, kad ji man ne žmona, o to padaryti jūs negalit!

– Štai įrodymas, – tarė Ovenas ištiesdamas popierių.

– Anoks čia įrodymas, – įsikarščiavo Menstonas. – Čia ne priešmirtinė išpažintis, o įrodymu laikoma tik priešmirtinė.

– Pakvieskite advokatą, – griežtai tarė Ovenas, – ir tegu jis nusprendžia, kaip mums dera elgtis.

– Įstatymas nesvarbu, leiskite man važiuoti su Ovenu! – sukliko Kiterėja, vis dar įsikibusi į jį. – Juk leisite man su juo važiuoti, ar ne, pone? – paklausė ji ir maldaudama atsisuko į Menstoną.

– Pasielgsime dorai ir sąžiningai, – kiek apsiraminęs tarė Menstonas. – Aš neprieštarauju, kad tavo brolis pakviestų advokatą, jeigu nori.

Jau artėjo dvylikta, tačiau šeimininkas, neramus dėl paslaptingo gyventojų elgesio ir neįprasto įvykio tykiame šeimyniniame viešbutyje, dar nebuvo atsigulęs. Ovenas pažvelgė pro turėklus ir išvydo jį stovint prieškambaryje. Grėjui kniostelėjo, kad išmintingiausia būtų šį bei tą jam papasakoti, apeliuojant į garbę ir panašiai, ir taip gauti reikiamą informaciją bei neleisti, kad vakaro įvykiai taptų visiems žinomi.

Laimė, šeimininkas buvo ramus prietaringas žmogelis, toksai rūkalius mąstytojas.

– Pažįstu žmogų, kokio jums reikia, kaip tik tokį žmogų, – tarė jis žiūrėdamas į žvakės liepsną. – Gudrus kaip lapė ir neturi per daug pinigų. Timsas akimirksniu viską sutvarkys, patikėkite Timsu.

– Jis jau miegos, – pasakė Ovenas.

– Nesvarbu, Timsas pažįsta mane, aš pažįstu jį. Jis man padarys paslaugą. Truputį luktelėkit čia. Gali būti ir taip, kad jis kokiame pobūvyje – tai šaunus, linksmas vaikinas ir gudrus kaip lapė. Atsiminkit – ir gudrus kaip lapė.

Jis nulipo apačion, apsivilko paltą ir išėjo iš namų, o trys labiausiai suinteresuoti asmenys suėjo į kambarį ir stovėjo jo vidury nejudėdami, sutrikę ir tylūs. Kiterėja vaizdavosi ilgas varginančias minutes, kurias teks čia prastovėti, kol mieguistas advokatas nušvies padėtį. Galop įtampa pasidarė jai nepakeliama – ji visada sunkiai iškęsdavo laukimą. Ovenas suirzo, kad Menstonas iškart nesusitarė su juo gražiuoju, Menstonas – kad Ovenas taip naiviai pasiūlė pakviesti advokatą, lyg šis būtų neklystantis.

Jų mintis nutraukė artėjantys žingsniai ir po kelių akimirkų įėjęs viešbučio šeimininkas pristatė savo draugą.

– Misteris Timsas nemiegojo, – tarė jis. – Buvo ką tik grįžęs ir vakarieniavo su keletu draugų, tad nesutrukdžiau jo. Norėdamas sutaupyti laiko, viską išdėsčiau pakeliui.

Tiek Ovenui, tiek Menstonui toptelėjo, kad misteris Timsas po vakarienės su keletu draugų įstatymus gali aiškinti labai miglotai.

– Kaip aš suprantu, – prabilo advokatas žiovaudamas ir iš visų jėgų bandydamas pasitelkti vaizduotę, – tai sprendžiama šalių susitarimu, kad ir kas tos šalys būtų – bent jau šiuo metu. Tiesą sakant, kalbu labiau kaip tėvas negu kaip advokatas, bet tepasilieka jaunoji ponia pas tėvą arba globėją, toliau nuo gėdos, kol paslaptis bus ištirta, kad ir kokia ta paslaptis būtų. Jei paaiškės, kad įkaltis netikras arba kažkieno suklastotas, kad ją atskirtų nuo vyro, jūs galite iškelti bylą dėl žalos, padarytos gaišto.

– Taip, taip, – pritarė Menstonas, visiškai atgavęs savitvardą ir sveiką protą. – Tegu viską nusprendžia ji pati. – Atsisukęs į Kiterėją, sukuždėjo taip tyliai, kad Ovenas neišgirdo jo žodžių: – Ar tu nori išvažiuoti su broliu, brangiausioji, ir palikti mane čia nelaimingą ir vienišą, ar pasiliksi su manim, savo vyru?

– Važiuosiu atgal su Ovenu.

– Puiku. – Jis liovėsi įkalbinėjęs ir tęsė rūsčiai: – Tik neužmiršk, Kiterėja, kad aš nekaltas dėl šios apgaulės, kaip nekalta ir tu pati. Tiki manim?

– Taip, – atsakė ji.

– Aš nė neįtariau, kad mano žmona gyva. Aš ir dabar taip nemanau. Tiki manim?

– Tikiu, – atsakė ji.

– O dabar labanakt, – tarė jis ir atidarė duris, mandagiai užsimindamas trims greta stovintiems vyrams, kad jiems nebūtina toliau pasilikti jo kambary. – Po trijų dienų pareikalausiu jos.

Pirmieji išėjo advokatas ir viešbučio šeimininkas. Ovenas, surinkęs kambaryje išmėtytus sesers rūbus, paėmė ją už parankės ir nusekė aniems iš paskos. Edvardo, kuriam ji už viską turėjo būti dėkinga ir kuris buvo paliktas stovėti gatvėje kaip benamis šuo, niekas neatsiminė. Ovenas sumokėjo šeimininkui ir advokatui, pasirūpino, kad viskas būtų supakuota, ir nuėjo prie durų.

Buvo pasamdytas vienkinkis vežimas, nežinia ko lūkuriuojantis priešais namą. Į jį sukrovė Kiterėjos turtą.

– Ar nežinote kokio viešbučio prie stoties, atidaryto ir naktį? – paklausė Ovenas vežiką.

– Jums užsakytas numeris „Baltajame vienaragyje“, sere, ir tas ponas prašė jums perduoti štai ką.

„Viešbutį, kaip ir vežimą, žinoma, užsakė Springrouvas“, – tarė sau Ovenas. Gatvės žibinto šviesoje jis perskaitė šias eilutes, paskubom brūkštelėtas pieštuku: „Išvažiavau namo pašto traukiniu. Visiems geriau, kad nesipainiočiau po akių. Pasakykite Kiterėjai, kad gailiuosi sukėlęs jai, regis, tokį nereikalingą skausmą, bet dabar nieko nebepadarysi. E. S.“

Ovenas padėjo seseriai įlipti į vežimą ir liepė važiuoti.

– Vargšas Springrouvas, su juo nelabai gražiai pasielgėm, – tarė jis Kiterėjai ir persakė jai raštelio žodžius.

Jos krūtinę užplūdo džiaugsmingas jaudulys. Tai buvo tikrų tikriausias mylimojo priekaištas. Ji tikrai kalbėjo atsainiai ir šaltai, tačiau abejingas jai vyriškis to nebūtų pastebėjęs. Puoselėdama tą saldžią mintį, ji akimirką užmiršo savo padėtį.

Jeigu ji vis dar Menstono žmona, ateitis nežada nieko gera, nes dėl šio sukrečiančio įvykio ir šiaip nelinksmas gyvenimas su Menstonu taptų siaubinga kančia.

Paskui ji pagalvojo apie paskalas ir triukšmą, kilsiantį, jeigu jinai ne žmona. Mąstė, kad yra ir už ką dėkoti Apvaizdai: Edvardas žino tiesą.

Netrukus jie privažiavo tylią seną smuklę, kurią jiems apdairiai buvo parinkęs ją švelniai mylintis vyriškis. Čia apsinakvojo, nusprendę kitą dieną pirmuoju traukiniu išvykti į Badmoutą.

Tuo metu Edvardas Springrouvas sparčiai artėjo prie gimtosios grafystės naktiniu pašto traukiniu.

Keturioliktas skyrius

PENKIŲ SAVAIČIŲ ĮVYKIAI

1. NUO SAUSIO ŠEŠTOSIOS IKI TRYLIKTOSIOS

Menstonas akivaizdžiai nusprendė neskubėti.

Buvo aišku, kad jis nuoširdžiai trokšta nesukelti Kiterėjos širdyje pasibjaurėjimo. Iškart po pirmojo nevilties protrūkio Sauthemptono viešbutyje jis suprato, kad verčiau merginos savaitę nematyti, negu amžiams prarasti jos pagarbą.

„Ji bus mano, aš dar pareikšiu teises į tą jauną mergaitę", – tvirtino jis. Paskui apgalvojo būdus, kaip pasiekti tikslą. Visiems, kurie šiek tiek buvo girdėję apie šį įvykį, jis atrodė labiausiai neįtikimas iš visų galimų nenumatytų atvejų.

Kitos dienos vakare jis grįžo į Nepvoterį ir jau ruošdamasis užsukti pas mis Eldklif buvo priverstas pripažinti, kad tokiu elgesiu nieko nepeš. Ne, veikti reikia atvirai ir net pamaldžiai. Pagaliau jis nuėjo pas pastorių ir išdėstė, ką nusprendęs.

– Žinoma, – pritarė misteris Ronhemas, – geriausia elgtis atvirai ir garbingai, antraip galite būti neteisingai įtarinėjamas. Mano nuomone, iškart turite pradėti veikti.

– Padarysiu viską, ką galiu, paslapčiai išaiškinti ir užrišiu liežuvius, kuriais mane dabar plaka. Bet ką galiu padaryti? Kalbama, kad žmogaus, nuo kurio reikėtų pradėti paieškas, niekur negalima rasti – turiu omeny nešiką.

– Deja, taip ir yra. Kai vakar vakare, palydėjęs Oveną Grėjų, grįžau iš geležinkelio stoties ir vėl užėjau į jo trobelę daugiau sužinoti, jo ten neberadau. Sutemus jis išėjo pasakęs, kad netrukus grįš. Bet iki šiol neparėjo.

– Abejoju, ar mes jį kada bepamatysim.

– Jei būčiau žinojęs, būčiau padaręs tai, ko per šį sąmyšį nesusipratau padaryti – liepęs jį sekti. Kodėl gi jums iš pradžių nepabandžius duoti skelbimo, kad ieškote dingusios žmonos, o tada pasitarti su advokatu?

– Duoti skelbimą? Pagalvosiu apie tai, – nutęsė Menstonas. – Taip, tai atrodo tinkamas siūlymas – pats tinkamiausias.

Jis parėjo namo ir niūrus pratūnojo troboj visą kitą dieną ir dar kitą – žodžiu, beveik savaitę. Paskui vieną vakarą, jau sutemus,

neryžtingai išlindo laukan, lyg svarstydamas, kur eiti, ir vėl pasuko į pastoriaus namus.

Jis susitiko su misteriu Ronhemu.

– Ar jau ką nors darėte? – pasiteiravo pastorius.

– Ne, nieko, – išsiblaškęs atsakė Menstonas. – Tačiau ketinu pradėti. – Jis delsė, lyg gėdytųsi silpnybės, kurią tuojau ketintų atskleisti. – Aš užėjau paklausti, ar jūs negirdėjote jokių naujienų iš Badmouto apie mano... Kiterėją. Juk kalbėdavote apie ją taip rūpestingai.

Dabar Menstono balsas iš tikrųjų buvo liūdnas, ir pastorius nutilo galvodamas, kaip jam atsakyti.

– Su ja nesikalbėjau, – tarė atsargiai. – Bet jos brolis bendrauja su keletu parapijiečių...

– Tikriausiai Springrouvais, – niūriai burbtelėjo Menstonas.

– Taip, ir jie pranešė man, kad ji sunkiai serga, ir apgailestaudamas turiu pasakyti, jog, matyt, dar keletą dienų sirgs.

– Aš būtinai būtinai turiu nuvažiuoti jos aplankyti! – karštai tarė Menstonas.

– Nepatarčiau, – atsakė Ronhemas. – Užuot važiavęs, padarykite štai ką: pasistenkite kuo greičiau išaiškinti tiesą apie savo žmoną. Matote, misteri Menstonai, šitas užkampis – ne miestas, čia niekas nelinkęs darbuotis visuomenės gerovei, o vargšė Kiterėja su broliu per daug menki žmoneliai, kad dėl jų kam skaudėtų galvą, tad jūs tuo labiau turite būti nešališkas ir nedelsti.

Valdytojas burbtelėjo sutinkąs. Bet ir vėl neryžtingai – ne iš silpnumo, o dėl suvoktos painiavos.

Grįždamas namo po šio pokalbio iš pastoriaus namų, jis praėjo pro „Tekančios saulės“ smuklės duris. Pastebėjęs, kad neturi ugnies cigarui prisidegti, užsuko į smuklę, nes iki jo būsto parke buvo trys ketvirčiai mylios. Priekiniam kambary, kur stovėjo Menstonas, nebuvo nieko, bet vieta prie židinio buvo atskirta pertvara ir už ąžuolinio suolo su aukšta atkalte, sudarančia pertvaros dalį, girdėjosi balsai. Pašnekovai neišgirdo jo žingsnių ir kaip niekur nieko kalbėjosi toliau.

Vieną jis atpažino – tai buvo garsus naktinis brakonierius, žmogus, kuris tą vakarą, kai kilo gaisras, pranešė jam apie žmonos mirtį. Antrasis, regis, buvo svetimas žmogus, irgi turbūt brakonierius. Pokalbio tonas buvo rėksmingai konfidencialus, taip šneka

įkaušę vyrai, o kalbėjosi jie apie keistą dalyką, atsitikusį vienam iš jų gaisro naktį.

Tai, ką išgirdo valdytojas, privertė jį visiškai užmiršti, ko čia atėjęs. Jis taip sumišo, kad, regėjos, tik ir trokšta kuo greičiau išsmukti iš užeigos, kol jo niekas nepastebėjo ir neišgirdo.

Jis taip ir padarė, ir tada, įėjęs pro parko vartelius, nužingsniavo alėja į senąją sodybą. Tenai atsisėdo prie židinio ir paskendo mintyse. Laikas bėgo nepastebimai. Pirmiausia, paskleidusi nemalonų kvapą, užgeso sudegusi žvakė – jis to nepastebėjo. Paskui užgeso židinys – jis to nematė. Jo kojos atšalo, o jis vis dar galvojo.

Galima pridurti, kad prieš metus su ketvirčiu viena ponia, lygiai taip pat susimąsčiusi, elgėsi beveik taip pat savotiškai kaip dabar šis vyriškis. Toji ponia buvo mis Eldklif.

Buvo pusė pirmos, kai Menstonas pakilo, lyg būtų kažką nusprendęs.

Kitą rytą jis pirmiausia nuėjo į Nepvoterio dvarą. Ten sužinojo, kad mis Eldklif nesveikuoja ir todėl negali jo priimti. Po nešiko Činio išpažinties jai prasidėjo nedidelis vidinis kraujoplūdis. Ne per daug dėl to įsižeidęs, jis netrukus atsidūrė geležinkelio stoty ir išvažiavo į Londoną, palikęs mis Eldklif laišką, paaiškinantį, kad išvyko ieškoti dingusios žmonos pėdsakų.

Per kitas šios savaitės dienas vietiniuose ir nevietiniuose laikraščiuose pasirodė žinučių, sukėlusių susidomėjimą šiuo keistu atsitikimu. Žurnalistai beveik visi kaip susitarę pabrėždavo faktą, kurio kaimiečiai, tarp jų ir misteris Ronhemas, iš pradžių nepastebėjo – kad jei Činio pasakojimas teisingas, tai misis Menston veikiausiai tyčia paliko laikrodį ir raktus, nenorėdama, kad žmonės įtartų ją pabėgus ir kad dėl to dabar ji nesileis surandama, nebent bus priversta. Žurnalistai pridurdavo, kad policija aptiko nešiko pėdsakus – šis tikriausiai pasislėpė bijodamas, kad jo tylėjimas buvo nusikalstamas – ir kad misteris Menstonas, dingusiosios vyras, daro viską, kad paslaptis išaiškėtų.

2. NUO SAUSIO AŠTUONIOLIKTOSIOS IKI MĖNESIO PABAIGOS

Po penkių dienų Menstonas grįžo iš Londono ir Liverpūlio labai nuvargęs ir susirūpinęs. Pastoriui ir kitiems pažįstamiems jis paaiškino, kad paieškos vietovėse, kur jis ir jo žmona gyveno anksčiau, buvo bevaisės.

Tačiau jis, regis, buvo linkęs trūks plyš išaiškinti šį reikalą, jeigu jau ėmėsi jo. Po dienos ar dviejų įvykdė pastoriui duotą pažadą ir davė skelbimą dėl dingusios moters į tris Londono laikraščius. Skelbimas buvo rūpestingai apgalvotas ir masino stipriais jausmais, kuriems jokia moteris, išsaugojusi bent lašą moteriškumo, negalėjo likti abejinga.

Atsakymo nesulaukė.

Po trijų dienų jis vėl pabandė – rezultatas buvo toks pat.

– Daugiau neverta bandyti, – įtikinėjo Menstonas pastorių, šiuo metu vienintelį savo klausytoją. – Misteri Ronhemai, pasakysiu tiesiai: aš jos nemyliu. Aš myliu Kiterėją ir šitie bandymai ieškoti kitos moters man ne prie širdies. Meldžiu Dievo, kad daugiau jos nebepamatyčiau.

– Bet savo pareigą jūs atliksite? – paklausė misteris Ronhemas.

– Aš ją atlikau, – atsakė Menstonas. – Joks vyras šiame pasaulyje geriau neatliko savo pareigos nesančiai žmonai, gyvai ar mirusiai... Bent jau, – pasitaisė jis, – nuo tada, kai gyvenu Nepvoteryje. Prieš tai ja nesirūpinau – prisipažįstu dabar, neslėpiau ir anksčiau.

– Jumis dėtas, jei skelbimai neduos rezultatų, ieškočiau kitokių būdų, kad ką nors apie ją sužinočiau, nesvarbu, kokie mano jausmai, – spyrėsi pastorius. – Vis dėlto dar kartą duokite skelbimą. Sako, trečias kartas nemeluoja.

Menstonui išėjus iš kambario, giliai susimąstęs pastorius ilgai stovėjo žiūrėdamas į ugnį. Išsitraukė dienoraštį ir po daugelio pauzių, kurias paįvairindavo dažydamas plunksną į rašalą, laukdamas, kol rašalas nudžius, valydamas plunksną į rankovę ir vėl ją merkdamas į rašalą, parašė štai ką:

Sausio 25-oji. Ką tik trečią kartą buvo užėjęs misteris Menstonas dėl savo dingusios žmonos. Visi trys pokalbiai pasirodė man keistoki.

P i r m a s i s   p o k a l b i s. Mano svečias, žodžiais reikšdamas didelį norą padaryti viską, kad ją surastų, elgsena aiškiai rodė, jog yra įsitikinęs jos niekad nebepamatysiąs.

A n t r a s i s   p o k a l b i s. Jis liovėsi apsimetinėjęs, kad trokšta elgtis garbingai su savo pirmąja žmona, ir atvirai paklausė, kaip gyvena Kiterėja.

T r e č i a s i s (ir pats nepaprasčiausias) p o k a l b i s. Regis, jis pats sau prieštarauja. Vėl kalbėdamas apie meilę Kiterėjai (kuri iš tikrųjų didelė) ir, kaip paprastai, neslėpdamas abejingumo pirmosios

misis Menston likimui, jis išsidavė, kaip karštai trokšta, kad aš jam patarčiau dar kartą duoti skelbimą.

Praėjus savaitei po antrojo, buvo išspausdintas trečiasis skelbimas, papildytas pastraipa, kad tai jau paskutinis kartas.

3. VASARIO PIRMOJI

Šią dieną vienuoliktą valandą paštininkas atnešė laišką misteriui Menstonui, užrašytą moters ranka.

Tuo metu pas valdytoją viešėjo viengungis jo bičiulis, vardu misteris Diksonas, nemažas plepys – *plenus rimorum*[75], garsėjantis nesuskaičiuojamais pažįstamais ir atvažiavęs iš Kesterbridžo. Kvietimas pasisvečiuoti Diksoną maloniai nustebino, nes paprastai Menstonas beveik neslėpė, kad laiko jį nuobodybe. Jis pasiliko nakvoti ir dabar pusryčiavo su šeimininku, kai atėjo laiškas.

Menstonas nebandė slėpti, nei kas tame laiške, nei kas jį parašė. Iš pradžių peržvelgęs puslapius, jis garsiai perskaitė štai ką:

Vyre mano, meldžiu atleidimo.

Per pastaruosius trylika mėnesių aš šimtus kartų daviau sau žodį, kad niekad nesužinosi to, ką dabar apgalvotai sakau tau: kad esu gyva ir sveika.

Skaičiau visus tavo skelbimus. Atsiliepti mane privertė tik tavo atkaklumas. Pamaniau – jis tikrai mane tebemyli. Antraip kurio galo jam mėginti susigrąžinti moterį, kuri, nors ir liks ištikima iki mirties, visuomenės požiūriu ne kažin koks lobis – tiesą sakant, greičiau priešingai.

Tu atspėjai mano mintis: kad mes galime susitikti ir gyventi kartu, vildamiesi būti laimingi, tik tuo atveju, jei abu sutinkame pamiršti visus ankstesnius nesutarimus. Aš nuoširdžiai ir noriai užmirštu viską ir viską atleidžiu. Sprendžiant iš tavo veiksmų, tu irgi.

Dar bus laiko paaiškinti tau tuos kelis faktus, susijusius su mano pabėgimu gaisro naktį. Šiam paskubom brūkštelėtam raštely pasakysiu tik tiek, kad nusiminiau, jog tu neatvykai manęs parsivežti, dar labiau nusiminiau nesutikusi tavęs stotyje, o labiausiai – neradusi namie. Eidama į smuklę, gūžte gūžiausi nuo man padarytos skriaudos. Gavusi kambarį, laukiau ir tikėjausi, kad ateisi. Kai šeimininkas

75 *Plenus rimorum (lot.)* – pilnas rimų. Žr. Terencijaus „Eunucho" I veiksmo II paveikslo 25 eil.

užlipo į viršų ir atsigulė, supratau, kad neatėjai, ir galop nusprendžiau išvykti. Buvau pusiau nusirengusi, bet vėl apsirengiau, tik skubėdama užmiršau laikrodį (ir, matyt, pamečiau raktus, nors neįsivaizduoju kur) ir išslinkau iš namų. Šiukšlių...

– Įtartina istorija, – pertraukė misteris Diksonas.

– Kas gi čia įtartina? – skubiai paklausė Menstonas ir išraudo.

– Kad skubėdama užmiršo laikrodį ir pametė raktus.

– Nematau nieko labai keisto. Taip gali atsitikti kiekvienai moteriai.

– Taip, gali atsitikti kilus gaisrui, sudužus laivui ar ištikus kitokiam staigiam pavojui. Bet aš nesuprantu, kaip gali sveiko proto moteris, tyliai nusprendusi išeiti iš namų, būti tokia užmarši.

– Norint suderinti tavo nuomonę ir jos veiksmus, tereikia įsivaizduoti, kad ji buvo truputį apkvaitusi, o kad ji ten buvo, abejonių nekyla, antraip iš kur būtų atsiradę tie daiktai. Be to, ji gana atvira, – jis kalbėjo nekantriai ir griežtai.

– Taip, taip, žinau. Aš tik norėjau pasakyti, kad tai gana keista.

– Taip, taip.

Menstonas skaitė toliau:

... ir išslinkau iš namų. Šiukšlių krūva skaisčiai liepsnojo, bet man netoptelėjo, kad namui gresia pavojus, nepagalvojau, kad jis dengtas šiaudais.

Stoviniavau ant tako pamiškėje, kol atvažiavo paskutinis traukinys į pietus, nes nenorėjau matyti nepažįstamų žmonių. Kol ten lūkuriavau, kilo gaisras, ir tai mane dar labiau išmušė iš vėžių. Vis dėlto aš pasiryžau tame krašte nepasilikti. Nuėjau į geležinkelio stotį, kurioje tokiu metu buvo ramu, ir vieną nešiką pasiteiravau apie traukinius. Tiktai atsisveikinusi su juo suvokiau, kaip mano gyvenimą gali pakeisti šis gaisras. Pagalvojau, nors ir nesigilindama, kad dėl šio įvykio, atkreipusio kaimo dėmesį į smuklę, žmonės gali aptikti pėdsakus, jeigu suabejos mano mirtimi, ir staiga išsigandusi, kad vėl teks grįžti į Nepvoterį – vietą, kuri man atrodė priešiška nuo pradžios iki galo – parbėgau atgal ir papirkau nešiką, kad tylėtų. Paskui nuėjau į Englberį ir lūkuriavau priemiesty, kol atvyko rytinis traukinys. Išvažiavau juo į Londoną ir išsinuomojau kambarį. Užsidirbau siūdama ir stengiausi susitaupyti pinigų kelionei atgal į Ameriką, bet sekėsi man sunkiai. Tačiau dabar viskas pasikeitė. Argi aš galiu būti nelaiminga? Aišku, ne. Aš laiminga. Pasakyk, ką man daryti, ir toliau laikyk mane savo ištikima žmona.

Junisė.

Mano pavardė čia (kaip ir anksčiau) yra misis Rondli, o adresas: Edingtono 79, Londonas.

Pavardė ir adresas buvo parašyti ant atskiro lapelio.

– Na, pagaliau viskas bus gerai, – tarė Menstono bičiulis. – Bet į šią istoriją įpainiota ir kita moteris. Neatrodo, kad tu labai gailėtum tos jaunos mergaitės, kuri, šitaip pakrypus reikalams, pakliuvo į bėdą. Keista, kad tu taip ramiai jos atsižadi.

Tardamas šiuos žodžius, jis tyrinėjo lango kryžmas – pastebėjo, kad kai kurios angos įstiklintos rombais, o kai kurios – stačiakampiais. Jeigu būtų žiūrėjęs valdytojui į veidą, būtų pastebėjęs jo beviltišką kančią, šmėkštelėjusią tuo metu, kai jis šitai sakė. Bet jis nieko nepastebėjo, o Menstonas netrukus atsiliepė. Apie jauną mergaitę, kuri manė esanti jo žmona, kurią vos prieš kelias dienas jis nesislėpdamas dievino ir kurią, nors švelni meilė ir nebuvo jam būdinga, širdies gilumoje vis dar tebedievino, jis kalbėjo labai santūriai. Buvo aišku, jog iš apdairumo su teisėtąja žmona jis elgsis kaip pridera, nes nuo likimo nepabėgsi.

– Nėr kas daryti, – tarė jis, – šitaip elgtis, kaip aš elgiuosi, yra garbės reikalas, ir tuo viskas pasakyta.

– Taip, tik aš maniau, kad dėl pirmųjų vedybų tu nesukai galvos.

– Vienu metu tikrai ne. Žmonos, velniškai padorios visais atžvilgiais, tokios kaip manoji, greit įkyri. Bet permaina ne taip jau blogai – Abigailė prarasta, tačiau atsirado Mikholė.[76] Nežinau, ar tu patikėsi, bet ji, rodos, įsivaizduoja vėl tapusi nuotaka – lyg būtų iš tikrųjų, ne perkeltine prasme, prisikėlusi iš numirusių.

– Ar praneši jaunajai gražuolei, kad anoji parvyksta?

– *Cui bono?*[77] – kritiškai mąstė valdytojas, parodydamas baltutėlaičius ir lygius dantis tarp ryškiai raudonų lūpų. – Negaliu jai pasakyti nieko gera, – tęsė. – Keblu ir susitikti su ja, ir jai pranešti apie žmonos atvykimą. Geriausia, kad viskas vyktų savaime – ir ji gan greitai sužinos.

[76] Abigailė ir Mikholė buvo dvi Dovydo žmonos. Žr. I Samuelio knygą, XXV ir II Samuelio knygą, III.

[77] *Cui bono?* – kam naudinga? *(lot.)*.

Po kelių minučių Menstonas liko vienas. Jis užsidengė veidą rankomis ir sukuždėjo: „O prarastoji mano! O mano Kiterėja! Kaip man sunku, kad šitaip išėjo! Dabar viskas tik tamsa – žemė nelaimės ir tamsybių, kur mirties šešėlis ir jokios tvarkos, o tik amžinas baisumas gyvena“.[78]

Taip, šis nepaprastas žmogus, apsimetinėjęs prieš nepažįstamus nuo to laiko, kai nugirdo pokalbį smuklėje, dabar nebeištvėrė ir balsu ėmė raudoti Kiterėjos.

4. VASARIO DVYLIKTOJI

Veiksmo vieta – Nepvoterio parkas vienuoliktą purvino, tykaus, ūkanoto, bet savotiškai šviesaus ryto valandą. Rytas be mėlyno dangaus, be šešėlių, žemė pagyvėjusi ir nušviesta greičiau nematomos saulės dvasios negu spindulių.

Medžiotojų draugija šiandien susirinko pamedžioti plyname lauke iškart už valdytojo buveinės, sąraše pavadintos „senąja Nepvoterio sodyba“. Čia būdavo renkamasi kiekvieną sezoną mis Eldklif ir jos draugų džiaugsmui.

Persisvėrusi pro antrojo aukšto langą, į ryškų rausvų ir juodų apsiaustų, sodrių spalvų žirgų, spindinčių žąslų ir pentinų vaizdą įdėmiai žvelgė parsiradusi misis Menston.

Šaunių vyrų žvilgsniai kartais nukrypdavo į ją, aiškiai rodydami, kad jos nuotykiai ir šios dienos oras – lygiavertės pokalbio temos, o gal ji net svarbesnė. Apžiūrinėjama ji neparaudo – priešingai, atrodė, kad jai tai malonu, akys švietė pasitenkinimo triumfu, kiek slopinamu, kaip ir dera ištekėjusiai moteriai.

Iš tos vietos, kur jie stovėjo, ji atrodė patraukli – graži kaip Kedaro padangtės.[79] Bet akylesniam stebėtojui buvo aišku, kad Dievas neužbaigė šio kūrinio. Ji atrodė bent septyneriais metais vyresnė už Kiterėją, o iš tikrųjų galėjo turėti vos ne dukart daugiau metų, mat labai sumaniai naudojosi dirbtinėmis priemonėmis ir šiaip jau dailiam veideliui pagražinti. Buvo apkūni, ir jos geidulingai brandi figūra ryškiai skyrėsi nuo trapaus Kiterėjos mergiškumo.

Atrodo, esama vienos taisyklės beveik be išimčių: moteris, siekusi ar galbūt sieksianti vyrų palankumo savo garbei pavojingais

78 Žr. Jobo knygą, X 22.

79 Žr. „Giesmių giesmę“, I 5.

būdais, negali neatsakyti reikšmingu žvilgsniu, kai tokio žvilgsnio geidžiama, net jei ant kortos pastatyta jos gyvybė ir ateitis.

Jei apdairus ir mylintis vyras išvystų tokią žmonos veido išraišką kaip dabar šios tamsiaakės, gaudančios atsitiktinius kurio nors puošeivos raudonu apsiaustu žvilgsnius, jis daugel dienų kankintųsi pavyduliaudamas ir abejodamas. Bet Menstonas ne iš tokių vyrų, be to, dabar jis buvo kitame dvaro krašte ir ramiai dirbo savo darbą.

Prieš keletą dienų valdytojas tyliai parsivežė žmoną, o kitą rytą su ja apėjo kaimą, šitaip atsakydamas į visus kaimui bei jo apylinkėms iškilusius klausimus ir spėliones. Vieni sakė, kad šios moters nė lyginti negalima su Kiterėja, kaip negalima lyginti žemės su dangumi. Kiti, vyresni ir išmintingesni, teigė, kad tokia žmona labiau tinka Menstonui nei jaunutė Kiterėja, nieko neišmananti apie namų ūkį. Smalsumas atslūgo. Keriforde, kaip ir visame pasaulyje, kai tik netiesioginiai įkalčiai tapdavo tiesioginiais, teismo žiopliai nusižiovaudavo, apžiūrėdavo viską paskutinį kartą ir susidomėdavo kitu objektu, teikiančiu daugiau peno spėlionėms.

Penkioliktas skyrius

TRIJŲ SAVAIČIŲ ĮVYKIAI

1. NUO VASARIO DVYLIKTOSIOS IKI KOVO ANTROSIOS

Ovenui Grėjui, pasitaisiusiam po ligos, kuri tokiam ilgam laikui buvo jį prikausčiusi prie lovos, atsivėrė puikios profesinės perspektyvos, nors iš pradžių permainos buvo nežymios, o jo uolumas darbe beveik nesąmoningas. Ilgėjant dienoms ir atsinaujinant sezono statyboms, jis pirmą kartą suprato atsidūręs kelyje, kuriuo rūpestingai eidamas vieną dieną veikiausiai užkals gražaus pinigo. Bet kol kas buvo dar tik pradžia.

Praėjus maždaug mėnesiui po kelionės į Sauthemptoną, jį, vos spėjusį pasveikti, aplankė misteris Gredfildas ir pasiūlė darbų vykdytojo vietą atstatant bažnyčią Tolčerče, kaime už penkiolikos ar šešiolikos mylių nuo Badmouto ir maždaug perpus arčiau nuo Kerifordo.

– Dabar aš gaunu šimtą penkiasdešimt svarų per metus, – patenkintas aiškino Ovenas seseriai, – ir tau, Kiterėja, kol aš gyvas, daugiau nebereikės būti despotiškų ponių pastumdėle. Nesielvartauk ir negalvok apie tai, kas atsitiko, tavo garbė nenukentėjo. Nusiramink, dar būsi laiminga žmona.

Jis nepasakė „Edvardo Springrouvo žmona“, nes, didžiam jo nusivylimui, pasklido gandai, kad mylimasis, kuriam Kiterėja buvo tiek daug skolinga, ketina su visa manta išplaukti į Australiją. Tiesa, tuomet Menstono žmona dar nebuvo grįžusi, net abejota, ar ji gyva. Šiai parsiradus, migloti Kiterėjos ir jos buvusio mylimojo santykiai pasidarė aiškesni, bet laimės tai neatnešė, o kodėl – tuojau papasakosime.

Kiterėja po ligos buvo vis dar išblyškusi ir vis dar labai prislėgta. Kol jų dar nebuvo pasiekusi žinia, kad misis Menston grįžo, jinai dieną sėdėdavo užsidariusi ir išdrįsdavo išeiti iš namų tik naktį. Visą laiką, ir miegodama, ir budėdama, ji nuogąstavo, kad savo teisių į ją nepareikštų žmogus, kurį vos prieš keletą savaičių ji rami ir beveik patenkinta laikė būsimuoju vyru.

Bet sugrįžus misis Menston ir jai atgavus laisvę, vieną nerimą pakeitė kitas. Pasklido išgalvotos kalbos, kaip buvo surasti Kiterėja ir Menstonas, kurios laikui bėgant pasiekė ir jos ausis. Taigi laisvė jai neatnešė laimės, ir atrodė beveik neįmanoma, jog kada nors ji vėl taps šmaikšti mergina, galinti sugundyti patį dievą.

Todėl pirmą kartą gyvenime Ovenas ryžosi nuslėpti nuo jos, ką manąs apie tas nevykusias vedybas. Slapta jis kentė pažeminimą, kol to pažeminimo sukelta ir negalinti išsilieti pagieža tapo jam nebepakeliama. Tokia nuotaika gerokai trukdė atsidėjus dirbti – o tatai buvo būtina, norint visam laikui apsirūpinti jaukiu būstu jiedviem abiem.

Jie paliko savo butą Badmoute ir prasidėjus statyboms išsikraustė į Tolčerčą.

Apsigyveno senoje fermoje. Namas, kurio viename gale jie įsikūrė, stovėjo netoli gebenėmis apsivijusio bažnyčios bokšto. Iš senosios bažnyčios tas bokštas tik ir turėjo išlikti. Ilgas status šio gražaus namuko stogas beveik siekė žemę, o senos jo čerpės buvo apaugusios vešliomis gelsvai žaliomis samanomis. Nuo senumo atsiradusios skylės buvo užlopytos naujomis raudonomis čerpėmis, po dvi ir tris, kurios skaisčiai raudonais taškais pagyvino darnią išorę.

Šios jaukios buveinės vidų galima apibūdinti taip: platus židinys, didžiuliai bufetai, rudas suolas su atkalte ir keletas eskizų ant medinės židinio atbrailos, išbraižytų įkaitinto žarsteklio galu – dauguma jų vaizdavo tiesius kaip styga seniokus, lydimus šunų, užrietusių uodegas.

Savaitę ar dvi pagyvenus Tolčerče, paklaidžiojus po nuostabias jo apylinkes, merginos sieloje pradėjo įsiviešpatauti ramybė. Grėjus vylėsi, kad ji pagaliau atsigaus. Kiterėja buvo pasiruošusi ir linkusi nugyventi visą gyvenimą šiame nuošaliame būste. Kartais apie šį namą ji tyliai ir baikščiai padainuodavo kokį posmelį:

Tariau: jei pasaulyje galima rasti ramybę,
Širdis nuolanki jos tikėtis galėtų štai čia.[80]

[80] Iš T. Moro (1779–1852) „Baladžių".

Šitaip ji jautėsi vieną vakarą žiemai baigiantis, kai Ovenas, parėjęs iš statybų, avėsi purvinus batus, ketindamas pirmiau įsispirti į šlepetes, o jau tada sėsti prie stalo arbatos su paskrudinta duona.

Į duris ilgai, bet tyliai pabeldė.

Šitaip belsdavosi tik vienas žmogus – naujasis vikaras, bažnyčios statybos iniciatorius. Tačiau šiandien jis vakarieniavo su skvairu.

Kiterėja, išgirdusi šį beldimą, pasijuto nesmagiai – pati nesuprato kodėl, gal kad nervai buvo nusilpę po ligos. Užuot atidariusi duris, ji išbėgo iš kambario ir nulėkė viršun.

– Kas čia per kvailystės, Kiterėja! – šūktelėjo brolis eidamas prie durų.

Pilkoje prietemoje stovėjo Edvardas Springrouvas.

– Puiku! Tai neišvykai į Australiją ir, žinoma, neišvyksi, – garsiai tarė Ovenas. – Kurio galo trenktis tenai? Niekad netikėjau, kad išvažiuosi.

– Rytoj vėl grįžtu į Londoną, – tarė Springrouvas, – ir užsukau persimesti pora žodžių prieš išvažiuodamas. Kur?..

– Ką tik užbėgo į viršų. Užeik, negramdyk batų, mes dabar tikri kaimiečiai: akmens grindys, duonkepė krosnis ir visa kita, pats matai.

– Parsirado misis Menston, – nevykusiai pradėjo Edvardas, įsitaisęs jaukiame kampe prie židinio.

– Taip. – Paminėjus vieną iš jo bėdų, Oveno linksmybė kaipmat išgaravo ir jis paskendo mintyse.

– Jos pabėgimo istorija labai paprasta.

– Labai.

– Žinai, aš visą laiką stebėjausi, kai tėvas man pasakodavo apie gaisrą, kaip moteris gali taip kietai miegoti ir taip nenujausti pavojaus, kad paskui per vėlu net pagalbos šauktis.

– O man atrodo, kad tai įmanoma, turint omeny jos ilgą varginančią kelionę. Žmonės dažnai uždūsta lovose nepabudę. Bet nelabai tikėtina, kad kūnas visiškai pavirstų pelenais, nors po kvotos niekas tuo neabejojo. Ir koks kategoriškas buvo chirurgas, kalbėdamas apie tas kaulų liekanas! Kodėl – niekas nežino. Negaliu susilaikyti nepareiškęs, kad tie Kerifordo prisiekusieji – kvailių kvailiai. Tarp dvylikos besmegenių neatsirado nė vieno įžvalgesnio.

– Ar ji jau visai pasveiko? – paklausė Springrouvas.

– Kas? A, mano sesuo, Kiterėja. Ačiū, dabar beveik sveika. Aš ją pakviesiu.

– Luktelėk. Noriu tau kai ką pasakyti.

Ovenas vėl atsisėdo.

– Tu žinai, nors ir nesakiau, kad tebemyliu Kiterėją taip pat stipriai kaip visada... manau, kad ir ji mane tebemyli... ar ne?

Piršlybų reikalais Ovenui užteko žemiško gudrumo, iš prigimties būdingo tėvams ir globėjams, tad nors jis buvo penkeriais metais jaunesnis už Edvardą, bet atsakė atsargiai ir neapibrėžtai.

– Na, gal ir tebemyli, – tarė, lyg labai abejodamas savo žodžių teisingumu.

Springrouvas iškart nuliūdo. Jis mažų mažiausiai tikėjosi paprastučio „taip“. Taigi tęsė dar labiau prislėgtas:

– Tarkim, jinai mane myli, tad ar neįžeistų tavęs ir jos, jeigu aš pasipirščiau? Kol padėtis tokia sunki, keletą metų gyventume kuo taupiausiai, kol bus sumokėta skola, kurią garbė ir pareiga verčia atlyginti. Mano tėvas dėl ištikusios bėdos smarkiai įsiskolino mis Eldklif. Jis sensta ir nebe toks energingas. Aš stengsiuosi grąžinti jo skolą. Taigi mano ateitis kol kas nykoka. Bet pats supranti, – tęsė jis, – per šitas nelaimingas ir nebegaliojančias vedybas su Menstonu Kiterėja atsidūrė bjaurioje ir negarbingoje padėtyje, nors ji pati dėl to nekalta. Vedybos su manim, nors sąlygos ir nepalankios, – turiu galvoje materialines sąlygas, kurias minėjau, – suteiks mums laimę, suteiks jai *locus standi*.[81] Jei ji nenorėtų daugiau nieko girdėti apie savo bėdas, išvyktume į kitą Anglijos dalį, emigruotume, ir viską susitvarkytume.

– Pašauksiu Kiterėją, – tarė Ovenas. – Tai reikalas, kurį gali spręsti tik ji pati. – Jis kalbėjo nemeiliai, nes įsižeidė, kad Edvardas peršasi iš gailesčio. Tačiau dėl tėvo skolos Ovenas širdyje pritarė Edvardui, jis ir pats ketino sumokėti senas skolas.

– Kite, atėjo misteris Springrouvas, – tarė jis nuo laiptų apačios.

Sesuo netvirtais žingsniais nusileido girgždančiais senais laiptais ir sustojo, židinio ugnies nušviesta. Ji ištiesė ranką Springrouvui ir sveikindamasi tik sukrutino lūpas, nusukusi akis – šis įprotis atsirado tada, kai ji susirgo ir buvo apšmeižta. Ovenas atidarė duris ir

81 *Locus standi* – teisė būti išklausytam *(lot.)*.

išėjo palikęs įsimylėjėlius vienus. Tai buvo pirmas jų susitikimas po anos atmintinos nakties Sauthemptone.

– Aš uždegsiu žiburį, – tarė ji sutrikusi.

– Ne, nedek, Kiterėja, – švelniai pasakė Edvardas. – Eikš, pasėdėk su manim.

– Ak taip, turėjau tau pasiūlyti sėstis, – baikščiai atsiliepė ji. – Šioje parapijoje visi įpratę sėdėti kampe prie židinio. Tu sėskis anoje pusėje, o aš įsitaisysiu čia.

Židinyje buvo iškirstos dvi nišos – viena iš dešinės, kita iš kairės pusės. Čia jie ir susėdo – ant suolų, įtaisytų nišose, vienas priešais kitą. Židinyje liepsnojo ugnis. Jos raudonas atšvaitas krito ant nuleistų jų veidų ir kambario grindų įstrižai, kaip besileidžiančios saulės spinduliai. Kiekviena smiltelė ir aslos iškilimas metė durų link ilgą šešėlį.

Edvardas žvelgė į savo išblyškusią mylimąją pro lengvus žydrus dūmų žiedus, kurie kaip garbanos raitėsi tarp jų ir darė ją panašią į šmėklą, mediumo iškviestą iš ano pasaulio. Niekas taip nepaskatina prarastos moters pakelti akių, kaip santūrus ją praradusio vyro tylėjimas – ir Edvardas kantriai tylėjo. Valandėlę ji žvelgė į ugnį, bergždžiai laukdama, kol jis ištars dar bent žodį, ir pagaliau pakėlė akis į jo veidą.

Jis buvo pasiruošęs jas sutikti.

– Kiterėja, ar tekėsi už manęs? – paklausė.

Jis negalėjo nusėdėti vietoje laukdamas atsakymo. Prislinko prie jos suolo anapus židinio, suklupo jai po kojų ir paėmė už rankos. Ji vis tylėjo.

– Edvardai, aš niekad negalėsiu būti niekieno žmona, galop ištarė liūdnai ir ryžtingai.

– Apgalvok gerai, – maldavo jis. – Juk mes mylime vienas kitą. Be to, vedybos žmonėms užkimštų burnas. Kol kas tau galiu pasiūlyti tik neturtą, bet noriu, labai trokštu, apsaugoti tave nuo nemalonios praeities, kurią tau nuolat prikiš, kol gyvensi vieniša ir užsidariusi kaip dabar – galbūt tokį gyvenimą ir turi pasirinkti skaistybė, bet žmonėms atrodo, kad tai priverstinis apleistosios bei paniekintosios vienišumas – ir liežuvautojai darbuojasi išsigalvodami būtus ir nebūtus dalykus.

– Aš viską žinau, – skubiai pasakė ji, – dėl to ir atsisakau. Tu ir Ovenas – du žmonės, kuriuos aš myliu labiau už viską pasaulyje – žinote visą tiesą, ir man to užtenka. Bet apkalbos nuolat kartosis,

o aš niekam nenoriu suteikti progos kalbėti tau... kad... tavo žmona... – Ji visiškai palūžo ir pravirko.

– Neverk, mano mieliausioji! – maldavo jis. – Neverk, Kiterėja!

– Prašau mane palikti. Mes būsime draugai, Edvardai, bet neversk manęs... aš nusprendžiau... negaliu... netekėsiu nei už tavęs, nei už jokio kito vyro, atsidūrusi tokioje dviprasmiškoje padėtyje – niekad netekėsiu, aš pasakiau, niekad!

Abudu tylėjo. Jis suglumęs žvelgė į tamsą virš galvos, kur atitrūkusios nuo dūmtraukio šonų ir grotelių lyg apdriskusios vėliavos senovinių bažnyčių navose pleveno suodžių draiskanos, o pro kvadratinę kamino skylę į juos iš pilko kovo dangaus žemyn žvelgė viena ar dvi skaisčios žvaigždės. Šis vaizdas jį, regis, padrąsino.

– Tu bent jau mane myli? – sukuždėjo jai.

– Taip... visuomet... amžinai amžinai!

Jis pabučiavo ją kartą, kitą, trečią ir atsistojęs lėtai ėmė trauktis durų link. Kiterėja liko sėdėti įsmeigusi akis į ugnį. Edvardas išėjo nusiminęs, bet viltis net dabar tebebuvo gyva.

Jis užuodė cigaro kvapą ir iškart išvydo mažą raudoną ugnies taškutį tamsiame gyvatvorės fone. Grėjus vaikštinėjo taku ir rūkė. Springrouvas papasakojo jam pokalbį.

– Tu geras vaikinas, Edvardai, – tarė Ovenas, – bet aš manau, kad sesuo teisi.

– Norėčiau, kad ir tu laikytum Menstoną niekšu, ne tik aš, – pasakė Springrouvas.

– Būtų kvaila sakyti, kad jis man patinka, juk sesuo per jį apkelta kalbomis, bet garbingai prisipažįstu, kad negaliu jo pavadinti blogu žmogumi.

Edvardas nebegalėjo nutylėti, kad Menstonas spaudžia mis Eldklif dėl namų. Jis papasakojo Ovenui visą istoriją.

– Tai viena, – tęsė jis, – bet dar ne viskas. Ką tu pasakysi štai apie ką: sužinojau, kad jis nuvyko į Badmouto paštą atsiimti laiško dieną prieš pasirodant laikraščiuose skelbimui dėl žmonos. Jo laukė laiškas, adresuotas žmonos rašysena, tai galiu įrodyti. Teisybė, tai atsitiko jau po vestuvių su Kiterėja, bet jeigu, kaip atrodo, skelbimai buvo komedija, tai galima drąsiai spėti, jog visa kita irgi.

Ovenas apstulbęs neteko žado. Jis numetė cigarą ir įbedė akis į pašnekovą.

– Sąmokslas?

– Taip.

– Su pirmąja žmona?
– Taip, su žmona. Aš esu tuo įsitikinęs.
– Ką sužinojai?
– Kad jis atsiėmė iš Badmouto pašto jos laišką dieną prieš pasirodant pirmajam skelbimui.
Grėjus ilgai svarstė.
– Ak, – tarė jis, – dabar būtų sunku ką nors įrodyti. Dėl rašysenos į teismą nepaduosi, o jeigu jis kaltas, laiškas seniai sunaikintas.
– Turiu ir kitų įtarimų...
– Taip, taip, sakei, – pertraukė Ovenas, kuris vis dar neįstengė susikaupti ir suvokti padėties. – Taip, reikia atsiminti štai ką: Kiterėja buvo iš jo atimta prieš ateinant laiškui, o kad žmona gyva, jis negalėjo žinoti prieš vedybas. Galiu prisiekti, jis tikėjo, jog ji mirusi. Jis elgėsi nuoširdžiai.
– Ką gi, aš turiu ir kitų įrodymų, – pakartojo Edvardas, – ir jei būčiau jos vyras ar brolis, jį dar nuteistų už dvipatystę.
– Priekaištauti nėra reikalo, – kiek užsigavęs tarė Ovenas. – Ką galiu padaryti aš, žmogus be pinigų ir be draugų, kai Menstoną remia mis Eldklif visu savo turtu? Vienas Dievas težino, kas sieja dvaro šeimininkę ir valdytoją, bet kai išaiškėja tokie dalykai – žinoma, jei tai tiesa – galiu patikėti net kad ryšiai nedori, o anksčiau tikrai to neįtariau.

3. KOVO PENKTOJI

Tai, ką atskleidė Edvardas, nukreipė Oveno Grėjaus mintis visiškai nauja ir neįprasta vaga.

Pirmadienį po Springrouvo apsilankymo Ovenas užkopė ant kalvos netoli Tolčerčo. Toji bevardė plyna kalva stūksojo šalia bevaisės plikos aukštumos, į kurią niekad neateidavo vasara. Paskendęs vis tose pačiose mintyse, jis atsisėdo ant akmeninio ežiaženklio ir įsmeigė akis į tolimus slėnius, regėdamas tik įsivaizduojamą Menstono pavidalą.

Jį jaudino klausimas, ar nepasijuokta iš jo bejėgės sesers. Žinojo, kad Edvardą ji atstūmė tik dėl sutešto savo gero vardo ir kad šitaip nusprendė tik pasklidus šmeižikiškiems prasimanymams dėl jos atsiskyrimo nuo pasaulio. Negi tiesa, kaip užsiminė Edvardas, kad jis, brolis, neatliko pareigos jai, leisdamas Menstonui laimingai gyventi net neapklaustam, o tuo tarpu ji be jokios kaltės turi slėptis?

Negi tikrai Menstonas yra toks bjaurus niekšas, kad dar prieš vesdamas Kiterėją buvo numatęs susigrąžinti pirmąją žmoną, kai naujasis žaisliukas nusibos? Negi jis, gudriai pasinaudodamas atsitiktinumo suteiktomis galimybėmis, tikėjosi nuslėpti žinojęs, kad ji gyva? Tik vienas faktas parėmė šią prielaidą: sesuo, nors ir gražuolė, buvo žemo luomo, o niekieno neginama samdoma kompanionė kažin ar būtų sugundžiusi tokį savanaudį kaip Menstonas vesti ją, jeigu jis nebūtų numatęs, kaip ja paskui atsikratyti.

„Jei Menstonas nebūtų pergudravęs Springrouvų, – mąstė Ovenas, – Kitė dabar galėtų būti laiminga Edvardo žmona. Teisybė, Edvardas tik spėja, kad jis prikalbėjęs mis Eldklif, tačiau tai pagrįstas spėjimas – tikimybė didelė“.

Jis įėjo vidun ir išklausinėjo Kiterėją.

– Kas gaisro naktį pirmasis pasakė, kad misis Menston sudegė? – pasiteiravo.

– Nežinau, kas pirmasis paleido gandą.

– Ne Menstonas?

– Tikrai ne jis. Visi jau buvo liovęsi abejoti, dar jam nepasirodžius įvykio vietoje – tą gerai žinau. Visi sakė, kad namui užsidegus ji neišbėgo, ir niekam netoptelėjo, kad ji galėjo išeiti anksčiau – tai atrodė neįmanomas dalykas.

– Taip, kol nešiko pasakojimas apie jos pyktį ir abejones dėl tolesnių veiksmų įrodė, kad tai savaime suprantama elgsena.

– Per tardymą viską nulėmė Menstono paliudijimas, – tarė Kiterėja, – kad laikrodis jo žmonos.

– Jis buvo tuo tikras, ar ne?

– Man regis, taip.

– Gal jis jos ir buvo – užmiršo susijaudinusi, kaip kalbama, nors iškart sunku tuo patikėti. Taip... apskritai gal jis ir tikėjo, kad ji mirusi.

– Supratau iš kai kurių dalykų, kad tada ir dar kurį laiką jam nė į galvą neatėjo, jog ji gali būti gyva. Dabar manau, kad dar prieš nešiko išpažintį jis kažką žinojo apie ją – nors ir nemanė, kad ji gyva.

– Kodėl?

– Sprendžiu iš to, ką jis man pasakė vestuvių dienos vakarą, kai užsirakinau viešbučio kambary po Edvardo apsilankymo. Jis, matyt, įtarė, kad aš kažką žinau, nes buvo suirzęs ir sunerimęs. „Ponia, – pasakė, – jūs tikriausiai nemanote, jog kas nors pa-

aiškėjo dėl mano žmonos?“ Vos tai ištaręs, jis, regis, labai troško atsiimti savo žodžius.

– Keista, – tarė Ovenas.

– Ir man pasirodė labai keista.

– Vis dėlto nereikėtų užmiršti, kad jam tokia mintis galėjo dingtelėti atsitiktinai, spėliojant, ko tu puolei į neviltį. Taip, svarbiausias dalykas, kurį reikia išsiaiškinti, lieka tas pats – ar jis abejojo dėl jos mirties vesdamas tave. Negaliu neįtarti, kad abejojo, nors tą naktį mūsų naujiena jį labai pribloškė. Edvardas galvą guldo, kad jis nebuvo tikras.

– Gal tik trumpą laiką prieš vestuves, – tarė Kiterėja, – kai jau nebebuvo kaip manęs neimti.

– Kaip paprastai, tu atskiedi teisingumą gailesčiu, Kiterėja. Pati sau bloga darai šitaip kalbėdama. Jeigu galėčiau jį paduoti į teismą už dvipatystę – tarkim, jis toks buvo, – mirčiau laimingas. Reikia išsiaiškinti, nesvarbu, geruoju ar piktuoju, ar jis tikrai tyčia įsitaisė antrą žmoną?

– Neverta nė bandyti, Ovenai. Reikės samdyti advokatą, o iš ko?

– Nėra iš ko, aš tai puikiai žinau. Bet dabar nė neketinu to daryti – advokatui reikalinga byla, tai yra faktai, kuriais galėtų remtis. Dabar jų maža, kaip ir pinigų, ir kol neprasimanėm daugiau pinigų, neverta skubintis samdyti advokato. Galbūt per tą laiką, kol sužinosime reikiamus faktus, sukaupsime ir pinigų. Darbuodamiesi vieni, prarasime tik laiko, bet ne rezultatą: juk vieno proto per dvylika mėnesių subrandintas vaisius yra vertesnis nei sukurtas dvylikos protų per vieną mėnesį, ypač jei užkliudyti gyvybiniai to vieno interesai, o anie dvylika tik pasamdyti. Bet aš esu ne vienas su savo protu – tu įžvalgi moteris, Kite, o Edvardas nuoširdus pagalbininkas. Paskui, jeigu turėsime tvirtą pagrindą pareikšti ieškinį, bylos imsis valdžia.

– Nelabai noriu taip karštai imtis šio reikalo, – sukuždėjo ji. – Kokia mums, Ovenai, iš to nauda, tiesą sakant?

– Egoistiškai mąstant, tokia: bus paskelbti tavo kelionės į Sauthemptoną faktai, ir paskalos liausis. Be to, Menstonui teks atkentėti už tai, ką padarė tau ir kitoms moterims bei Edvardui Springrouvui.

Dabar jis nusprendė papasakoti jai, kuo Springrouvas įsipareigojęs mis Eldklif – ir kad dėl šios sumaišties pirmiausia kaltas Menstonas. Klausydamasi ji išraudo.

– O dabar, – tarė jis, – imsimės aiškintis, kur gyveno misis Menston atsiskyrusi nuo vyro, paskui – kiek laiko praėjus po gaisro jie vėl užmezgė ryšius.

– O, kad mums, kaip anksčiau, pritartų ir padėtų mis Eldklif, – atsiliepė Kiterėja, – kokie būtume stiprūs! Kokią jis galią turi jai, jeigu daro su ja ką nori! Dabar ji myli mane. Misis Moris parašė, kad mis Eldklif meldėsi už mane – taip, ji girdėjusi, kaip anoji meldėsi ir verkė. Mis Eldklif nesibaimina, kad savas žmogus, misis Moris, tai žino. Ir vis dėlto ar pastebėjai jos mirtiną tylą ir neveiklumą, kol ši istorija tęsėsi?

– Tai paslaptis, bet dabar nesuk dėl to galvos, – įtaigiai tarė Ovenas. – Pirmiausia mums reikia sužinoti, kur gyveno misis Menston, jiems pirmąkart išsiskyrus, kai Menstonas čia atvyko, nes kaip tik ten jai buvo pirmiausia pranešta apie persikraustymą į Nepvoterį prieš gaisrą; iš ten ji slapta naktį atvyko pas vyrą – žinai, tada, kai aš tave vakare aplankiau ir anksti rytą išvažiavau namo. Buvo išaiškinta, kad tada ir ji aplankė jį. O, ar negalėtume pasiteirauti misis Lyt, Keriforde pašto viršininkės, gal ji atsimena, kur būdavo adresuojami laiškai misis Menston?

– Jis jai išsiųsdavo laiškus ne iš šios parapijos – tada tai buvo pastebėta. Svarsčiau, ar nebūtų galima apie jos gyvenamąją vietą ko nors rasti tuometinėse „Kesterbridžo kronikose“. Kai ką apie kvotą laikraščiai juk išspausdino.

Brolis karštai nusitvėrė šio pasiūlymo.

– Kas komplektuoja „Kronikas“? – paklausė jis.

– Misteris Ronhemas, – atsakė Kiterėja. – Be to, jis buvo man labai palankus.

Ovenas nieku gyvu iki šeštadienio vakaro negalėjo palikti bažnyčios statybų. Taigi jeigu jie nenori gaišti laiko, Kiterėjai pačiai reikia imtis darbo.

– Darysiu, kaip liepsi, Ovenai, – tarė ji.

Šešioliktas skyrius

VIENOS SAVAITĖS ĮVYKIAI

1. KOVO ŠEŠTOJI

Kitą rytą Kiterėja stvėrėsi darbo. Užsidengusi veidą tankiu šydu, pasisamdė karietą, paprašiusi sustoti už kokios mylios nuo Kerifordo. Ją vėl užplūdo liūdesys pamačius vaizdus, prie kurių akis, gyvenant po mis Eldklif stogu, jau buvo pripratusi – kalvų apybraižas, pievų upokšnius, senus parko medžius. Nuošaliu taku nuskubėjo į pastoriaus namus ir paklausė, ar misteris Ronhemas namie.

Nors pastorius buvo vienišas senbernis, tačiau su moterimis elgėsi galantiškai ir mandagiai, kaip senovės ispanas, o Kiterėją jis ypač mėgo, daug labiau negu ji numanė. Kadangi jis retai ir tik parapijos reikalais lankydavosi pas savo giminaitę mis Eldklif, o mis Eldklif pas jį svečiuodavosi dar rečiau, Kiterėja gyvendama Nepvoteryje jo beveik nepažinojo. Giminiuotasi iš tėvo pusės, o šiai bepinigei šeimos atšakai dvaro šeimininkė niekad nejautė didelės simpatijos. Peržvelgdami savo genealogiją, mes instinktyviai linkę manyti, kad viską paveldėjome iš turtingesniosios nelygių vedybų pusės.

Po senojo kapitono mirties pastorius jausdavosi Nepvoterio dvare beveik kaip svetimas ir nė per nago juodymą dėl to neapgailestavo. Taigi susiklosčius šitokiems santykiams, jis nė kiek nesijaudindavo, jai girdint sakydamas pamokslus, o pastoriui tai didelis dalykas; savo ruožtu jinai nesuko galvos dėl jo prastų pamokslų, o ciniškai moteriai tai dar didesnis dalykas.

Nors jis teturėjo vos penkiasdešimt, tačiau plaukai buvo balti kaip sniegas ir keistai nesiderino su gaiviu ir sveiku, sakytum jaunuolio, veido raudoniu. Skaisčios Kiterėjos akys, nebyliai ir rimtai kas sekmadienis žvelgiančios į jį, išblaškė niūrias nuotaikas, įsėlinančias į tuščią širdį vienatvės valandomis. Tačiau jai išvykus iš parapijos, anuos jausmus išstūmė kiti, skaudesni. Žodžiu, kad kiek, jis būtų jai pajutęs aistrą, kurios įvardyti savigarba neleido net mintyse.

Pastorius ją priėmė maloniai, bet ji neketino būti atvira. Jis pamatė, kad ji slapukauja ir iš įgimto takto bei geraširdiškumo

neklausinėjo, kodėl ji prašo leisti pavartyti užpraėjusių metų „Kronikas“. Jis padėjo laikraščius ant rašomojo stalo priešais ją toks pat susidrovėjęs kaip ji ir paliko ją vieną.

Ji vartė juos, kol išvydo pirmą antraštę, susijusią su jos paieškų objektu: „Pražūtingas gaisras Keriforde nusinešа žmogaus gyvybę“.

Išvydus įvykio, taip nelaimingai pakreipusio jos gyvenimą, aprašymą, jai apsisuko galva. Kurį laiką vargiai galėjo įžiūrėti raides. Valios pastangomis nuslopinusi atsiminimus, suėmė save į rankas ir atidžiai perskaitė straipsnį. Pranešime nebuvo nė vieno fakto, kurio ji neprisimintų.

Atsivertė kitos savaitės kvotos aprašymą. Atidžiai perskaičiusi šykščias eilutes, apie misis Menston terado štai ką: „Abraomas Braunas iš Londono miesto Hokstono rajono, kurio namuose gyveno velionė, prisaikdintas paliudijo...“ ir taip toliau.

Daugiau joks londoniškis kvotoje nedalyvavo.

Ji susiruošė eiti, padėkojusi misteriui Ronhemui, kuris dirbo sode.

Šis įbedė kastuvą į žemę ir palydėjo ją iki vartų.

– Gal galiu tau kuo nors padėti, Kiterėja? – paklausė kreipdamasis vardu, nes jautė, kad gali jai atgimti nemalonūs prisiminimai, jei po vestuvių atsisveikinęs su misis Menston, dabar pavadintų ją mis Grėj. Kiterėja suprato, kodėl jis taip elgiasi, ir buvo dėkinga, tačiau atsakė išsisukinėdama:

– Kol kas mano galvoje dar tik spėlionės ir baimė.

Jis vėl nuoširdžiai pažvelgė į ją.

– Pažadėk man, kad jei tau reikės pagalbos ir manysi, jog aš galiu ją suteikti, ateisi pas mane.

– Ateisiu, – pažadėjo ji.

Varteliai užsivėrė.

– Ar nenori, kad aš dabar tau kuo nors padėčiau, Kiterėja? – pakartojo jis.

Jei būtų pasakęs, ką jautė: „Aš labai noriu tau padėti, Kiterėja, ir vardan tavęs stebiu Menstoną“, – ji būtų su džiaugsmu priėmusi siūlymą. O dabar sutrikusi pakėlė į jį akis, nebe taip drąsiai kaip prieš savo bėdą, bet taip pat kukliai ir pakankamai gyvai, kad savo žodžiais iš anapus vartelių pribaigtų jį:

– Ačiū, ne.

Ji grįžo į Tolčerčą po dienos labai nuvargusi. Ovenas pasitiko ją nerimaudamas:

– Na kaip, Kiterėja?

Ji padavė jam popieriaus skiautelę, kurioje pieštuku buvo nurašyti žodžiai iš straipsnio apie kvotą.

„Dabar reikia išsiaiškinti gatvę ir namo numerį", – mąstė Ovenas.

– Ovenai, – tarė ji, – atleisk man tai, ką dabar pasakysiu. Aš nebegaliu, tikrai nebegaliu toliau narplioti šios paslapties. Vis dar manau, kad tai tuščias darbas ir kad nebūtina keršyti misteriui Menstonui. – Ir jau liūdniau pridūrė: – Šitoks triūsas žemina mano moterišką orumą – jaučiau tai visą dieną.

– Labai gerai, – nutraukė jis. – Tada darbuosiuos be tavęs. Teisingumo paieškos negali žeminti. – Jis atkreipė dėmesį į jos išblyškusį pavargusį veidą ir išsiplėtusias akis – ji taip atrodydavo, kai nuvargdavo. – Mieloji, – tęsė švelniai, – daugiau taip sunkiai nebesidarbuosi, nes esi visiškai nusivariusi. Bet man turi leisti elgtis kaip noriu.

2. KOVO DEŠIMTOJI

Šeštadienio vakarą Grėjus išskubėjo į Kesterbridžą ir apsilankė pas „Kronikų" reporterį. Reporteris buvo namie ir pasitiko jį prie durų. Ovenas paaiškino, kas toks esąs, ir paklausė, gal šis jam maloniai leistų perversti užpraėjusių metų gruodžio mėnesio Keriforde vykusios kvotos užrašus, pridurdamas, kad dėl šeimyninių sunkumų, apie kuriuos reporteris veikiausiai girdėjęs, norėtų išsiaiškinti dar keletą įvykio smulkmenų, jei tokių esama.

– Žinoma, – nedelsdamas atsakė reporteris, – nors bijau, kad sužinojau nieką daugiau negu išspausdinta informacijoje. Luktelėkit – senąsias užrašų knygeles palikau laikraščio redakcijoje, rašomojo stalo stalčiuje. Jei eisite kartu, galėsiu pažiūrėti.

Jo žmona su šeima kambaryje gėrė arbatą ir jis, drovėdamasis į akis lendančio skurdo, regis, apsidžiaugė, kad nepažįstamas žmogus neužsibus jo namuose.

Jie perėjo gatvę, įžengė į redakciją ir kiek paieškoję kabinete surado reikiamą knygelę. Tikslus adresas, nenurodytas glaustame straipsnyje, buvo toks:

Abraomas Braunas
Butų nuoma
Čarlzo aikštė, 41
Hokstonas

Ovenas nusirašė jį ir davė reporteriui šiek tiek arbatpinigių.

– Kol kas norėčiau išlaikyti šį tyrimą paslaptyje, – nedrąsiai tarė. – Galbūt jūs suprasite kodėl ir padėsite man tai padaryti.

Reporteris pažadėjo.

– Naujienos – mano profesija, – pasakė jis, – ir jas nutylėti man didžiausias malonumas.

Jau buvo vakaras, ir redakcijos prieškambarį ryškiai apšvietė dujinės lempos. Po šių žodžių reporteris kartu su Grėjum išėjo iš kabineto, į Oveno padėkos žodžius atsakęs, kad jam dėl to nebūsią jokių nepatogumų. Tebekalbėdamas jis uždarė duris, vis dar nepaleisdamas iš rankų užrašų knygelės.

Jiems išeinant, prieškambaryje prie stalo stovintis aukštas vyras kalbėjo patarnautojui:

– Šią savaitę būsiu čia, tai laikraštį pasiimsiu pats, jums nebereiks siųsti paštu.

Po to nepažįstamasis truputį pakreipė galvą, pamatė Oveną ir atpažino, o šis išėjo Menstono nepamatęs.

Tada Menstonas pažvelgė į reporterį, kuris nulydėjęs Oveną iki durų grįžo atgal užrakinti savo popierių. Menstonui buvo aišku, kad aptriušusi knygelė marmuro piešinį primenančiu viršeliu, prikaišiota sugeriamojo popieriaus juostelių ir atversta iš galo, yra seni užrašai. Jis įsmeigė akis į reporterį. Šis nesugebėjo slėpti savo jausmų ir išsidavė. Menstonas jau ir taip numanė, jog knygelė siejasi su jo gyvenimo įvykiais. Nieko nepridūręs, jis pasiėmė laikraštį, išėjo iš redakcijos paskui Oveną ir dingo tamsioje gatvėje.

Edvardas Springrouvas vėl buvo Londone, ir tą patį vakarą, prieš išvažiuodamas iš Kesterbridžo, Ovenas parašė jam laišką, kuriame smulkiai išdėstė visus surinktus faktus ir maldavo, jeigu jam brangi Kiterėja, atsargiai apsiklausinėti. Tuo metu, kai jis įmetė laišką į pašto dėžutę, po žibintu už kokio pustuzinio jardų nuo pašto stovėjo aukštas vyras.

Tą patį vakarą, po to, kai atsitiktinai pamatė Oveną Grėjų, valdytojas svarstė, ar nevertėtų pasiskubinti į Londoną pašto traukiniu, išvykstančiu iš Kesterbridžo dešimtą valandą. Tačiau atsiminęs, kad laiškas, įmestas į pašto dėžutę po to, kai Ovenas kažką sužinojo, pasieks Londoną tik pirmadienio rytą, apsigalvojo ir parvyko namo į Nepvoterį. Pasitaręs su žmona, jis susiruošė išvykti pašto traukiniu sekmadienio naktį.

Kitą rytą išsiruošęs į bažnyčią keliom minutėm anksčiau negu paprastai, valdytojas tyčia lūkuriavo kaimo kelyje, kol jį pasivijo senasis misteris Springrouvas. Menstonas labai mandagiai prakalbo apie šį rytą ir apie orą, pasiteiravo, ką rodo fermerio barometras ir kada galima tikėtis pasikeisiant vėją. Toks žmogus kaip misteris Springrouvas, ir dar eidamas į bažnyčią, negalėjo šiurkščiai atsakyti į mandagius klausimus, kad ir kaip jo jausmus buvo sudrumstę paskutinieji įvykiai. Pokalbis vyko gana draugiškai.

– Dabar turbūt vėl neblogai įsikūrėte, misteri Springrouvai, nepaisant bėdos, ištikusios jus tą baisią lapkričio naktį.

– Taip, bet kad neblogai įsikūriau, misteri Menstonai, negalėčiau pasakyti. Niekad neužmiršiu senosios trobos lango, buvusio kampe prie židinio. Ten, kur gyvenu dabar, užkrosnyje lango nėra, o aš per penkiasdešimt metų prie jo buvau pripratęs. Tedas sako, kad man tai didelė netektis, o jis gerai mane supranta.

– Jūsų sūnus tikriausiai vėl turi gerą darbą? – paklausė Menstonas, mėgdžiodamas valstietišką domėjimąsi ne savo reikalais, mat kaime tatai laikoma geru išsiauklėjimu.

– Taip, sere. Viliuosi, kad jis jo nepraras... o gal imsis ko kito ir nebesiblaškys.

– Tikėkimės, kad jis surimtėjo.

– Jis visada buvo rimtas, galite neabejoti, – atrėžė senukas.

– Taip, taip... aš noriu pasakyti, kad jo protas subrendo. Ir didžiausias šventuolis mintyse gali smagintis kiek tinkamas.

– Kas per kvailystės! Tedas pakankamai rimtas, ir jokių čia kalbų negali būti.

– Aišku, aišku. O butą ar gerą turi? Iš patirties žinau, kad jaunam vyrui, kuris vienas gyvena Londone, tai didelis dalykas.

– Vorviko gatvėje, Čering Krose – ten jis įsikūręs.

– Kaip keista! Labai artimas mano draugas gyveno tos pačios gatvės penkiasdešimt antrame numeryje.

– Edvardas gyvena keturiasdešimt devintame – visai netoli to namo! – tarė senasis fermeris nenorom atsileisdamas.

– Visai netoli, – tarė Menstonas. – Klausykite, misteri Springrouvai, mudviem reikėtų paskubėti: jau skambina varpai.

„Keturiasdešimt devintas numeris“, – sumurmėjo sau.

4. KOVO DVYLIKTOJI

Oveno laišką Edvardas gavo laiku, bet kadangi dieną buvo užimtas, įvykdyti prašymą galėjo tik laikrodžiui išmušus penktą. Tada išbėgo iš savo kontoros Vestminsteryje, pasisamdė karietą ir nuvažiavo į Hokstoną. Po kelių minučių jis jau beldėsi į Čarlzo aikštės keturiasdešimt pirmojo numerio – misis Menston nuomoto buto – duris.

Aukštas vyriškis, kuris būtų buvęs nepaprastai gražus, jei ne senamadžiai ir per dideli drabužiai, slepiantys figūrą, tą pačią akimirką, išlipęs iš Edvardui įkandin važiavusios karietos, sustojo už kampo tylioje gatvelėje. Springrouvui pasibeldus, jis ramiai šyptelėjo.

Niekas neprięjo prie durų. Springrouvas vėl pasibeldė.

Dabar pasirodė du žmonės – vienas duryse, į kurias jis beldėsi, kitas – iš gretimų durų dešinėje pusėje.

– Ar misteris Braunas namie? – paklausė Springrouvas.

– Ne, sere.

– O kada bus?

– Nežinia.

– Gal galite pasakyti, kur man jį rasti?

– Ne. O, štai jis pareina, sere. Tai misteris Braunas.

Edvardas pažvelgė į tą pusę, kur rodė moteris, ir pamatė šaligatviu besiartinantį vyriškį. Žengė keletą žingsnių jo pasitikti.

Edvardas nekantravo, be to, iš dalies jis tebebuvo kaimietis, kuris neslepia savo minčių, kaip daro miestiečiai, ir kalbą pradeda be įžangos. Jis tyliai tarė nepažįstamajam:

– Tik vieną žodį... ar jūs neprisimenate savo nuomininkės, pavarde misis Menston?

Misteris Braunas prisimerkęs įsispitrijo į Springrouvą – lyg žiūrėtų ne pro tą teleskopo galą.

– Aš kaip gyvas nenuomojau kambarių, – atitraukęs akis tarė jis.

– Ar ne jūs prieš pusantrų metų dalyvavote kvotoje Keriforde?

– Nė nežinojau, kad pasaulyje esama tokios vietos, sere. O dėl nuomos, tai per pastaruosius trisdešimt metų aš tik supirkinėdavau akrus, bet išnuomojęs nesu nė colio.

– Matyt, čia kažkoks nesusipratimas, – sumurmėjo Edvardas ir nusisuko. Dabar jiedu su misteriu Braunu stovėjo priešais duris, gretimas toms, į kurias Edvardas beldėsi. Jose tebestovinti moteris girdėjo klausimą ir atsakymą.

– Man regis, jums reikia kito misterio Brauno, kuris čia gyveno anksčiau, – tarė ji. – To misterio Brauno, apie kurį neseniai čia jau teiravosi?

– Matyt, kaip tik jo, – susidomėjęs tarė Edvardas.

– Čia jis nesugebėjo prasimaitinti iš kambarių nuomos, tai galų gale išvyko į Kornvelį, iš kur buvo kilęs. Ten tebegyvena jo brolis, vis prašęs jį grįžti namo. Bet permaina nebuvo sėkminga: sako, kad po Londono jis neatlaikęs tenykščių lietų su vėjais ir kitą gruodį pasimiręs. Gal užeisite į vidų?

– Kaip nepasisekė, – tarė Edvardas įeidamas. – Bet gal jūs prisimenate tokią misis Menston, kuri gyveno greta jūsų?

– Taip, taip, – atsakė šeimininkė uždarydama duris. – Tai ponia, kurią, kaip manyta, ištiko baisi lemtis, bet iš tikrųjų ji gyva. Neseniai mačiau ją.

– Po gaisro Keriforde?

– Taip. Jos vyras, lygiai kaip ir jūs, buvo atvykęs paklausti, ar misteris Braunas dar čia gyvena. Atrodė labai sunerimęs, o paskui vieną vakarą, po savaitės ar dviejų, kai jis vėl atvyko dar pasiklausinėti, jinai buvo drauge su juo. Bet aš nesikalbėjau – ji stovėjo atokiau, lyg ko drovėdamasi. Tačiau man buvo smalsu, nes senasis misteris Braunas, grįžęs po kvotos, man viską papasakojo apie ją.

– Ar pažinojote misis Menston anksčiau, dar prieš jai čia neseniai pasirodant?

– Ne. Matote, ji buvo misterio Brauno nuomininkė tik dvi ar tris savaites, ir aš nežinojau, kad ji čia gyvena, beveik iki to laiko, kol ji vėl susiruošė išvykti. Londone žmonės nelabai pastebi kaimynus. Didžiai apgailestavau, kad nepažinojau jos, kai išgirdau, kas atsitiko. Paskui ilgai kalbėdavom apie ją su misteriu Braunu. Nė neįtariau, kad galų gale išvysiu ją gyvą.

– Kada, sakote, jie čia kartu buvo atvykę?

– Tiksliai neprisimenu dienos, nors prisimenu labai gražų tos nakties sapną... ak, aš jo niekad nepamiršiu! Pulkai nuomininkų su angelų sparnais žygiavo aikšte, nešini spindinčiais auksiniais soverenais, reikalaudami butų Vestendo kainomis. Jie nenorėjo nė girdėti apie mažesnį nuomos mokestį, ne, net jei...

– Taip. Ar misis Menston nieko nepaliko išvykdama iš šio buto – gal kokius dokumentus? – paklausė Edvardas sunkia širdimi, nes jautėsi esąs pergudrautas. Menstonas su žmona apsilankė čia pirma jo ir bus sunaikinę visus pėdsakus.

– Iki šiol visada atsakydavau „ne“, – atsiliepė moteris, – turėdama omeny, kad davusi priesaiką daugiau nieko negalėčiau paliudyti. Bet šiaip plepėdama, tuo labiau kad tas reikalas baigtas, galiu pasakyti, jog keletas kažkokių daiktelių (nors abejoju, ar dokumentų) liko jos rankdarbių dėžutėje, nes apie tai ji kalbėjo su misteriu Braunu ir labai pyko dėl to, kas įvyko – matote, ji buvo pikčiurna, visi taip sako, tai aš ir nepriminiau jai tos dėžutės, kai čia neseniai lankėsi su vyru.

– O kaip ten buvo su ta dėžute?

– Tai va, iš to, ką atsitiktinai nugirdau, atrodo, kad misis Menston nebereikėjo kai kurių baldų ir išvykdama jinai pardavė juos iš varžytinių. Tarp jos daiktų buvo dvi viena į kitą labai panašios rankdarbių dėžutės. Vieną ji ketino parduoti, antrosios ne, o misteris Braunas, kuris atrinkinėjo daiktus, išnešė parduoti ne tą.

– Kas joje buvo?

– Et, nieko nei ypatingo, nei vertingo – man atrodo, kažkokios sąskaitos, siuvinėjimo įrankiai – nieko daugiau. Ji nelabai stengėsi ją atgauti – pasakė, kad sąskaitos bevertės tiek jai, tiek kam nors kitam, bet ji norėjusi pasilikti tą dėžutę, nes ją po vestuvių padovanojęs vyras ir jei jis sužinos, kad jinai ją pradangino, supyks.

– Ar misis Menston, neseniai čia lankydamasi su vyru, neužsiminė apie ją ir nesiteiravo? O gal tai padarė misteris Menstonas?

– Ne, ir tai mane nustebino. Dėžutę ji atrodė visiškai pamiršusi – tiesą sakant, ji nieko nesiteiravo, tiktai stovėjo jam už nugaros ir klausėsi.

– Kur buvo parduoti tie jos daiktai?

– Kas buvo aukcionininkas? Misteris Helvėjus. Jo namas trečias už posūkio antai tos gatvės gale. Kiekvienas jums parodys jo krautuvę – ant jos kabo jo pavardė.

Edvardas išskubėjo toliau aiškintis paslapties – labiau iš užsispyrimo padaryti viską, ką gali, negu tikėdamasis daug nuveikti. Kai jis dingo iš akių, aukštas apsiaustan įsisupęs vyriškis, kuris stebėjo jį, priėjo prie moters durų, iš pažiūros baisiausiai skubėdamas.

– Ar čia vienas ponaitis neklausinėjo apie misis Menston?

– Taip, jis ką tik nuėjo.

– Dieve mano! Jis man reikalingas.

– Jis nuėjo pas misterį Helvėjų.

– Galėčiau jam suteikti šiokių tokių žinių. Ar jis gerai moka?

– Man davė pusę kronos.

– Pakankamai. Aš neturtingas žmogus ir pažiūrėsiu, ką galiu pelnyti už savo kuklią pagalbą. Bet gal jūs jau pasakėte jam tai, ką aš žinau, – kur ji gyveno prieš atsikeldama čia?

– Nežinau, kur ji gyveno prieš atsikeldama čia. Ne, ne, aš tik pakartojau, ką man buvo sakęs misteris Braunas. Jis atrodė geras ir malonus vaikinas, todėl ir kalbėjau su juo taip atvirai.

– Dabar pabandysiu pasivijęs surasti jį pas misterį Helvėjų, – tarė vyriškis ir skubiai, kaip ir buvo priėjęs, pasišalino.

Tuo metu Edvardas pasiekė varžytinių salę. Turėjo pasistengti, kad gautų reikiamą informaciją, nes tarnautojai būna nepaslankūs, kai vienintelis akstinas suteikti paslaugą – kažkieno užgaida, bet pagaliau jie susitarė. Aukcionininko knygoje buvo užrašyta, kad misis Menston rankdarbių dėžutę bei kitus daiktus įsigijo misis Higins, gyvenanti Kenli perėjoje 3.

Ten ir pasuko Edvardas, sekamas ano vyriškio. Ant durų staktos viena virš kitos kaip liemenės sagos kyšojo keturios skambučio svirtelės. Edvardas stvėrė už artimiausios.

– Ko jums reikėjo? – iš kažkur atsklido plonas balsas.

Edvardas pažvelgė į viršų, apsidairė aplink – nieko nesimatė.

– Ko jums reikėjo? – vėl paklausė tas pats balselis.

Dabar jam paaiškėjo, kad balsas sklinda iš už grotelių, saugančių rūsio langą. Žvilgtelėjo pro grotas ir pamatė boluojant vaiko veidelį.

– Ko jums reikėjo? – trečią kartą ištarė balsas lygiai tokia pat apatiška intonacija.

– Misis Higins, – atsakė Edvardas.

– Trečias skambutis iš apačios, – tarė balsas, ir veidas dingo.

Jis patraukė trečią svirtelę iš apačios ir buvo įleistas kito vaiko – jo ieškomos moters dukters. Davė mažylei šešis pensus ir paklausė, kur mama. Vaikas nuvedė jį į viršų.

Misis Higins buvo žmona dailidės, kuris vieną žiemą pristigęs darbo nusprendė vesti. Paskui jie abu įprato gerti ir visiškai nusigyveno. Užpakaliniame trečio aukšto kambaryje, kur jie gyveno, iš baldų tebuvo kelios kėdės ir stalas. Ant grindų gulėjo vystyklų krūva, greta – košėtas šaukštas ir apverstas skardinis puodelis. Ant sienos kreivai pritvirtintas olandiškas laikrodis paklaikusiai tiksėjo valandas ir minutes, o jo viduriai kybojo po baltu ciferblatu su

vielos rodyklėmis kaip harpijos išmatos (*foedisssima ventris proluvies, uncaeque manus, et pallida semper ora*[82]). Prie kiekvienos kėdės kojos verkė po kūdikį, visi šeši ar septyni buvo tokie mažučiai, kad būtum galėjęs juos uždengti gelda. Misis Higins smūksojo be jėgų, o jos suknelė su gausybe kabliukų ir kilpučių, kurių, deja, nė vienas nebuvo tinkamai sukabintas, beveik neatliko savo paskirties – pridengti krūtinę. Niekur nesimatė jokios rankdarbių dėžutės.

Tai buvo slegiantis miesto skurdžių šeimyninio gyvenimo paveikslas. Tik vieną trumpą valandėlę iš dvidešimt keturių vyras su žmona patirdavo tikrą laimę. Tai atsitikdavo vakare, kai pardavę kokį baldą jiedu išmaukdavo ketvirtį pintos džino.

Iš visų sąmojingų ir žiaurių satyrų, nuo amžių pradžios iki dabar kaip peilis smingančių į moteris, pati skaudžiausia joms ir mums, jas mylintiems vyrams, yra ta, kad ir labiausiai smukęs vyriškis akimirksniu gali susirasti žmoną, pasiryžusią dėl kompanijos smukti dar labiau už jį.

Edvardas skubiai išdėstė savo reikalą.

Misis Higins pasakė, kad neseniai užstačiusi rankdarbių dėžutę kartu su kitu beverčiu šlamštu. Edvardas nupirko iš jos kvitą ir nusileido apačion į lombardą.

Priplėkusios parduotuvės gilumoje už pertvaros, supamas įvairiausių daiktų ir kvapų, būdingų tokioms vietoms, jis parodė kvitą ir didžiai patenkintas, lyg būtų nežinia kokį lobį įsigijęs, paėmė dėžutę ir išsinešė pasikišęs po pažastimi. Eidamas pabandė ją atidaryti, bet dėžutė buvo užrakinta.

Temo, kai Springrouvas grįžo į savo būstą. Įėjęs į mažą svetainę pirmame aukšte, jis uždegė žiburį ir pradėjo apžiūrinėti savo pirkinį, bene ras ant jo kokį ypatingą įbrėžimą ar ženklą. Kalteliu išlaužęs užraktą ir nukėlęs dangtelį, jis nekantriai pažvelgė vidun ir... nieko nerado.

Paskui pastebėjo, kad dangtelio apačioje prisiūta lyg ir kokia kišenė ar aplankas. Atsegė jį ir įkišęs ranką vidun iš tikrųjų kažką užčiuopė. Pirmiausia ištraukė pustuzinį susinarpliojusių šilkinių ir

82

„Tai vanagai mergaičių veidais, viduriuodamos visos dvokia iš tolo, nagai riesti, skruostai jų iš bado baisiai išblyškę". Iš Vergilijaus „Eneidos", III kn. , 216–218 eil.

medvilninių gijų. Po jomis buvo trumpa namų ūkio sąskaita, sudžiūvęs apmusijęs rožės pumpuras ir pora senų portretinių nuotraukų. Viena iš jų vaizdavo misis Menston – apačioje rašalu buvo parašyta „Junisė“, o antroji – patį Menstoną.

Jis nusiminęs atsisėdo. Tik tokie jo darbo vaisiai – jokio laiško, datos ar adreso, kurie jam padėtų. O argi kas panašaus galėjo čia būti?

Vis dėlto pamanęs, kad pasiųs visus šituos niekus Grėjui, norėdamas jam įrodyti, jog padarė, ką galėjo, jis pakeverzojo kelis žodžius ir sudėjo į voką viską, išskyrus siūlus. Pažvelgęs į laikrodį pamatė, kad dabar be dvidešimt septynios. Prilipdęs dar vieną ženklą, jis galės išsiųsti viską vakariniu paštu. Skubiai užrašė adresą ant paketo ir juo nešinas tuoj pat nulėkė į Čering Kroso paštą.

Grįžęs jis vėl paėmė dėžutę, pradėjo neskubėdamas ją tyrinėti. Ir tada aptiko negilią ertmę dangtelyje po adatų pagalvėle, kurią buvo galima patraukti kaspinėlio galu. Pakėlęs pagalvėlę, rado suplotą mirtos šakutę ir suglamžyto popieriaus skiautelę. Ant popieriaus vyro ranka buvo užrašytas eilėraščio posmelis. Jis pažino, kad tai Menstono rašysena, nes tėvo namuose buvo matęs jo išrašytų sąskaitų ir kvitų. Giriamojo pobūdžio eilėraštis aprašė damą, kuri dabar buvo Menstono žmona.

JUNISEI

Nors žvelgtum per dienas į ją,
Bet šito veido šviesoje
Išnyksta bruožai; atminty
Belieka atšvaitai keisti
Ir amžina kaita;
Žydrų akių šviesos žaismė
Kaip vasaros dangaus versmė
Atspindi permainas minos
Kaskart kitokias – kaip dainos
Ringuojanti gaida.

Visiškai suprantama, kad dabar jis purtė, plėšė ir krėtė dėžutę, kol beveik sudraskė ją. Bet daugiau ten nieko nebuvo.

– Kaip gaila, – tarė jis numesdamas dėžutę, popieriaus lapelį bei sudžiūvusią šakutę.

Vis dėlto, nors naujasis radinys buvo bevertis, jis nusprendė, kad reikėtų patikslinti ką tik Grėjui išsiųsto raštelio teiginį, esą išsiunčia viską, kas buvo dėžutėje, išskyrus siūlus. Todėl įdėjo eilėraštį su mirtos šakele į kitą voką ir prirašė, kad pirmą kartą ieškodamas jų nepastebėjo ir paliko ant stalo, ketindamas išsiųsti kitą dieną.

Springrouvas skubėjo ir galvojo tiktai apie reikalą, užtat įėjęs į kambarį ir uždegęs žiburį negaišo laiko užuolaidas užtraukti ir langines uždaryti. Taigi viskas, ką jis darė, buvo matyti iš gatvės. Bet kadangi paprastai tokį vakarą atokiu šaligatviu jau niekas nebevaikščiodavo, jis nesuko galvos dėl savo aplaidumo.

Tačiau kitoje gatvės pusėje prie sienos stovėjo aukštas vyriškis ir stebėjo, ką jis daro. Edvardui einant į Čering Kroso paštą, vyras sekė įkandin ir matė, kaip šis įmetė laišką į pašto dėžutę. Po to nepažįstamasis paliko namo grįžtantį Springrouvą ramybėje.

Dabar Menstonas žinojo, kad žmonos rankdarbių dėžutėje būta kažkokių fotonuotraukų, ir nors buvo per toli, kad jas įžiūrėtų, tačiau spėjo, kieno jos. Nereikėjo didelio proto nutuokti, kam jos buvo išsiųstos.

Kurį laiką jis stovėjo po pašto portiku, žvelgdamas į omnibusus, sustojančius ir vėl pajudančius jam prieš akis, paskui nulėkė Strendo, Holivelio gatve ir tolyn į Old Bosvelo rūmus. Nustūmęs batų valytojus, kurie einant jam po kolonada bandė prisikabinti, pasuko siauru koridorium į pašto žinynų leidyklą. Ten jis išmeldė akimirkai parodyti Anglijos pietvakarių grafysčių žinyną.

Pardavėjas nuėmė knygą nuo lentynos, ir Menstonas įsitaisė su ja prie lango. Jis atsivertė grafystę, o paskui Tolčerčo parapiją. Istorinio ir topografinio kaimo aprašo pabaigoje perskaitė: „Pašto viršininkė – misis Herston. Laiškus pusę septynių ryto iš Englberio atneša pėsčias laiškininkas“.

Padėkojęs jis grąžino žinyną ir išėjo iš leidyklos. Savo žygius pratęsė nuošalioje Strendo kavinėje, kur užsisakė lengvą vakarienę. Tačiau jis negalėjo nurimti. Kažkoks nenumaldomas noras neleido jam ramiai pasėdėti. Apmokėjęs sąskaitą, jis pasiėmė savo portfelį ir išėjo paslampinėti gatvėmis ir palei upę, kol naktinis pašto traukinys pajudės iš Vaterlo stoties. Šiuo traukiniu jis ketino grįžti namo.

Galvoje esama ir išoriniam pasauliui skirtos kertelės. Kai žmogus sprendžia svarbiausią savo gyvenimo problemą, atsitiktinės ir nereikšmingos mintys prieš nuvejamos kurį laiką šmėkščioja jo

galvoje. Menstonas, kad ir labai susikaupęs, suvokė, jog judrioje Strendo gatvėje jį supa žmonės: aukšti vyrai, iš pažiūros nereikšmingi, ir žemi vyrai, iš pažiūros dideli ir išmintingi; praradusios gerą vardą nuslydėlės, iš pažiūros laimingos kaip ilgos dienos; laimingos žmonos, iš pažiūros nusikamavusios ir suvargusios. Visi ir kiekvienas buvo panašūs tuo, kad ėjo savo keliu kaip įausti siūlai, iš kurių susidaro vėliava, ir tuo, kad vienodai nesuvokė reikšmingos visumos, kurią visi drauge atspindėjo.

Dešimtą valandą jis pasuko į Lankasterio aikštę, perėjo į kitą upės pusę ir atsidūrė geležinkelio stotyje, kur įsėdo į šiaurėn važiuojantį pašto traukinį, išvežantį iš Londono jį ir Edvardo Springrouvo laišką Grėjui.

Septynioliktas skyrius

VIENOS DIENOS ĮVYKIAI

1. KOVO TRYLIKTOJI. NUO TREČIOS IKI ŠEŠTOS VALANDOS RYTO

Į Englberio stotį traukinys įvažiavo nejudrų, ramų ankstyvo ryto metą. Laikrodis virš kasos rodė be dvidešimt penkių minučių tris. Menstonas lūkuriavo perone. Matė, kaip išnešami maišai su laiškais, ir stūmė laiką, stebėdamas daugybę nutrupėjusio vaško dėmių tose vietose, kur anksčiau būta antspaudų. Apsaugos darbuotojai sukrovė juos į vienkinkį vežimaitį ir nuvažiavo pašto link.

Rytas buvo žvarbus, niūrus, nors kol kas tik lynojo. Menstonas trūktelėjo iš butelio ir išėjo iš stoties. Pėdino tamsoje, kol pasiekė miesto vartus, nuo paskutiniojo gatvės namo nutolusius per kokius du šimtus jardų.

Kelias iš stoties buvo ir pagrindinis kelias į kaimą. Iš pradžių jis vingiavo per viržynus. Apžvelgęs vieškelį, kad įsitikintų, kur jis veda, Menstonas ėmė vaikštinėti pirmyn atgal, nenueidamas per toli. Pavasaris buvo nešaltas, tačiau ankstyvas metas ir nežinomybė šalčiu varstė valdytoją, nors jis ir vilkėjo paltu. Dulksna vis smarkėjo ir lašai nuo pakelės medžių tiško ant suplūkto kelio, kuris neryškiai atspindėjo miesto žibintų šviesas.

Čia jis lūkuriuodamas vaikštinėjo dvi valandas. Nė gyvos dvasios nei matyt, nei girdėt. Paskui išgirdo turgaus laikrodį mušant penkias, ir netrukus greiti tvirti žingsniai sudundėjo gatvės, vedančios jo link, šaligatviu. Tai ėjo Tolčerčo apylinkių laiškanešys. Jis pasiekė gatvės galą, paskutinį kartą timptelėjo savo krepšius, nulipo nuo šaligatvio ir mikliai nušlepeno į kaimą.

Tada Menstonas atsuko miestui nugarą ir lėtai nužingsniavo. Po poros minučių jo figūrą apšvietė mirganti šviesa ir laiškanešys jį pasivijo.

Žmogelis buvo žemas, gunktelėjęs, kokių keturiasdešimt penkerių metų, iš abiejų pusių apsikabinėjęs dideliais ir mažais odiniais krepšiais, o prie krūtinės diržu prisiveržęs mažą žibintuvėlį, metantį siaurutį šviesos pluoštą ant kelio jam prieš akis.

– Varginantis rytas keliauninkams! – linksmai šūktelėjo laiškanešys nepasukdamas galvos ir nesulėtindamas žingsnio.

– Iš tikrųjų, – neatsilikdamas pritarė Menstonas. – Jūs kasdien sukariat ilgą kelią.

– Taip, ilgą. Nors tiesiai bus tik šešiolika mylių, tai yra aštuonios iki atkampiausios vietos ir aštuonios atgal, bet pridūrus vingius ir užuolankas į ponų sodybas, mano kojos numina ištisas dvidešimt dvi. Dvidešimt dvi mylios per dieną, o kiek per metus? Seniau skaičiuodavau, dabar nebe. Nesinori galvoti apie metų naštą, kai ją imu jausti.

Taip užsimezgė pokalbis, o toliau laiškanešys ėmė porinti visokias keistas istorijas iš savo gyvenimo. Menstonas elgėsi labai draugiškai.

– Laiškanešy, nežinau, kaip jūs įpratęs, – netrukus pasakė jis, – bet, tarp mūsų kalbant, aš visada turiu kišenėje ko nors apšilimui, kai išsiruošiu kelionėn tokį rytą kaip šis. Paragaukit, – ir ištiesė butelį konjako.

– Atleiskit, bet negaliu. Jau penkerius metus nė į burną neimu.

– Niekad ne vėlu pasitaisyti.

– Bijau, kad taisyklės draudžia.

– O kas gi sužinos?

– Teisybė, niekas. Vis dėlto būti sąžiningam – geriausia politika.

– Taip, žinoma. Bet, ačiū Dievui, kol kas puikiausiai verčiuosi be sąžiningumo. Negi negurkštelėsit su manim?

– Lyg ir per anksti, tačiau kad padaryčiau malonumą draugui, neatsisakysiu kokio lašelio. – Laiškanešys gurkštelėjo, o Menstonas vos vos prisilietė butelio. Po penkių minučių, kai jie priėjo prie vartelių, butelis vėl buvo ištrauktas.

– Puikus skystimėlis, – tarė laiškanešys pajutęs šilumą, – bet Dieve gink, bijau, kad man blogai baigsis.

– Taip, jeigu mesi šį darbą nebaigęs, kaip ir bet kurį kitą, – pasakė Menstonas. – Be to, galima tuo pačiu metu nespjauti į burnelę ir būti padoriu, net pamaldžiu žmogum.

– Taip, visokie veidmainiai gal ir gali. Bet aš niekad taip nesugebėjau, aš – ne.

– Tai ir nesuk galvos, labiau išprususiems nėra reikalo būti dievotiems – jie turi tiek sveiko proto, kad gali žaisti su ugnimi.

– Tai man tinka.

– Tiesą sakant, vienas mano pažįstamas, kuris neturi kitų dievų, tik savąjį Aš ir karštai geidžia savo artimo moteries[83], sako, kad tikėti klaida.

– Šventa teisybė! Vis dėlto šią klaidą daro labai nedaug žmonių.

– Tas jau taip!

– Nė vienas mūsų parapijos krikščionis nė pusmylės nenueis per tokį lietų kaip šis, kad sužinotų, pasmerkė jį Šventasis Raštas ar išteisino.

– Mano parapijoj irgi.

– Galvą guldau, kad jie netrukus galutinai atsisakys visagalio Dievo, nors su juo ir susigyvenom per tiek metų.

– Ką gali žinoti.

– O tada veikiausiai atsisakys ir karalienės. Tai bent bus kebeknė! Kieno galvą klijuosim ant laiškų ir kaip tada atskirsim, kas garbingai susimokėjo, o kas nusuko? O, tai bent tauta!

– Na, metas praskalauti gerklę. Buteliukas laukia.

– Suteiksiu tau malonumo, bičiuli.

Dar kartą gurkštelėjo. Laiškanešys kuo toliau, tuo labiau linksmėjo ir galop pasmagino valdytoją daina. Menstonas pritarė:

Jis trenkė į sieną plaktuką,
„Kol griūva bažnyčios, – sušuko, –
Turėsime darbo, vyrukai!“
Buvo šviežias Džoanos alus,
Buvo šviežias.

– Supranti, brolau, – pridūrė laiškanešys, – kadaise aš buvau mūrininkas. Ar neįžeisiu tavęs spėdamas, kad tu – buvęs pastorius?

– Nė kiek, – atsakė Menstonas.

Prapliupo lyti, bet jie veržliai drožė toliau, apie tai, kas auga laukuose, pro kuriuos vingiavo takas, spręsdami iš savito krintančių lašų garso. Iš pradžių susigeriantis šnypštimas paskelbė, kad jie eina pro ganyklą, paskui teškėjimas rodė, kad lyja ant kažkokių didžialapių šakniavaisių, po to pliuškesys pranešė apie pliką arimą, o vėjas ausyse čia stiprėjo, čia silpnėjo sulig kiekvienu žingsniu.

Greta mažų asmeninių senbuviams skirtų krepšių, visų užrakintų, laiškanešys nešė ir didžiulį bendrą maišą likusiems apylinkės

83 Užuomina į pirmąjį ir dešimtąjį Dievo įsakymą.

gyventojams. Kiekviename kaimelyje, į kurį jie ateidavo, laiškanešys sugraibydavo pluoštą laiškų ir įkišdavo į laiškų plyšį, išpjautą pašto viršininko trobos duryse. Daugumą kaimo paštų laikė senės, kurios dar miegojo, nors kitų trobelių languose mirksinčios šviesos rodė, kad kokie nors vežikai, miško kirtėjai ir arklininkai jau seniai ant kojų.

Apie šį laiką laiškanešys jau kaip reikiant sverdinėjo, bet vis dėlto dar per gerai atsiminė savo pareigas, kad leistų valdytojui kišti nosį į krepšį. Menstonas suglumo ir nuošalesnėse vietose skvarbiai dėbčiojo į striuką, sulinkusią purvyną minančio žmogelio figūrėlę, lyg būtų pasiryžęs kažką iškrėsti.

Dažnai pasitaikydavo, kad fermerių, dvasininkų ir kitų ponų namai būdavo tolėliau nuo tako arba jų link eidavo net keliukas, atsišakojantis nuo pagrindinio kelio. Norint sutaupyti laiko ir kelio, kai kurių tokių takų susikirtimo su vieškeliu vietoje vartų virpstas būdavo išskobtas ir paverstas laiškų dėžute. Į ją laiškanešys rytą sudėdavo laiškus, o vakare vėl dirstelėdavo tenai ir surinkdavo išsiųsti skirtą korespondenciją. Šitaip buvo aptarnaujama ir Tolčerčo pieninė su ferma, stovėjusi atokiau nuo kaimo gatvės. Valdytojas tai sužinojo kalbėdamasis su laiškanešiu ir apsiramino, nes pirmą kartą nuo kelionės pradžios susivokė, ko jam griebtis.

Jie priėjo kaimo pakraštį. Menstonas užsispyrė, kad dabar butelį reikia ištuštinti. Tai buvo padaryta, ir abu pasuko taku link pieninės ir fermos, kurioje gyveno Ovenas su Kiterėja.

Laiškanešys stabtelėjo, pasirausė krepšyje pasišviesdamas žibintu, ištraukė pustuzinį laiškų ir pabandė juos išrūšiuoti. Tačiau šis darbas pasirodė jam neįveikiamas.

– Matyt, mudu būtume pagedę apaštalai, – susvirduliavęs atsiduso jis.

– Mes negirti, tik įkaušę, – linksmai tarė Menstonas.

– Gerai nugėrėm! Tik kad nebūčiau taip apspangęs, net debesų nebeįžiūriu, o ką ten kalbėti apie laiškus. Dieve sergėk, jei kas papasakotų apie mane karalienės pašto ministrui! Šitas atsitikimas būtų apsvarstytas parlamente, mane apkaltintų valstybės išdavimu, galvą dedu, ir priteistų sumokėti baudą, o kas užmokės už vargšą žmogelį! Et, koksai neteisingas šis pasaulis!

– Pasitikėk Viešpačiu – jis užmokės.

– Užmokės, kurgi ne! O kodėl jis turėtų mokėti, jeigu negėrė? Užmokės, sulauksi! Gal manai, kad jis ne viso proto?

– Na, na, nenorėjau tavęs įžeisti. Bet iš kur aš galėjau žinoti, kad esi toks jautrus?

– Teisybė, iš kur tau žinoti, kad esu jautrus? Na ir kebelis su tais laiškais! Dievuliau mano, ką dabar Biliui daryti?

Menstonas pasisiūlė padėti.

– Juos reikia išskirstyti, – tarė laiškanešys.

– Kaip? – paklausė Menstonas.

– Tuos, kurie skirti kaimiečiams, reikia nunešti į kaimą, o laiškai fermos ir pieninės gyventojams turi būti palikti va tame vartų virpste. Pieninei šį rytą nieko nėra, bet prieš išeidamas pastebėjau, kad esama laiško naujosios bažnyčios darbų vykdytojui. Šitas, ar ne?

Jis laikė didelį voką, užrašytą Edvardo Springrouvo rašysena:

Misteriui Ovenui Grėjui
Darbų vykdytojui
Tolčerčas
Netoli Englberio

Pašto dėžutė buvo išskaptuota maždaug pėdos pločio ir pėdos ilgio ąžuoliniame vartų virpste. Plyšio laiškams įmesti nebuvo, nes tokioje nuošalioje vietoje padykusiems kaimo vaikams jis būtų tik pagunda ką nors iškrėsti. Bet šone buvo mažos geležinės durelės, kurias prilaikė sukiojama geležies sklendė su spyna. Viena sklendės pusė buvo nudažyta juodai, kita baltai, kad iškart matytųsi, esama dėžutėje laiškų ar ne, destis, kuri pusė atsukta išorėn.

Laiškanešys išsitraukė iš kišenės raktą ir bandė jį įkišti į pašto dėžutės užraktą. Bakstelėjo į vieną šoną, į kitą, viršun, apačion, bet į skylutę taip ir nepataikė.

– Duok, aš atrakinsiu, – pasisiūlė Menstonas imdamas iš laiškanešio raktą. Jis atrakino dėžutę ir jau buvo betiesiąs ranką į Oveno laišką.

– Ne, ne. O ne... ne, – sustabdė jį laiškanešys. – Kaip... vienas... iš Jos Didenybės tarnautojų... rūpinuosi... Jos Didenybės paštu... pareiga... sudedu laiškus... savo rankomis. – Jis lėtai ir iškilmingai įkišo laišką į ankštą ertmę.

– Dabar užrakink, – tarė uždarydamas dureles.

Valdytojas uždėjo sklendę juodąja puse į išorę – tai reiškė „tuščia“ – ir pasuko raktą.

– Atsukai ne tą pusę! – perspėjo laiškanešys. – Ji netuščia.

– Et, įmečiau raktą į purvyną, todėl nieko nebegaliu pakeisti, – atsakė valdytojas kažką išmesdamas.

– Ai, kaip negerai!

– Taigi kad negerai.

Abu pradėjo raustis purvyne, kurį betrypinėdami pavertė koše. Laiškanešys nusikabino nuo krūtinės mažą žibintuvėlį ir prikišo jį prie žemės. Lietus vis dar pliaupė, sunkūs debesys buvo aptraukę dangų, todėl atrodė, kad diena niekad neišauš. Žibintuvėlio šviesa skrodė tirštą rūką ir regėjos, kad spindulius beveik galima pačiupinėti. Šviesos atšvaitas krito ant dviejų kiaurai permirkusių žmogystų veidų ir kelių, laiškanešio gobtuvo ir krepšių bei valdytojo lagamino, blizgančių, lyg būtų nulakuoti.

– Nukrito į žolę, – tarė laiškanešys.

– Ne, į purvyną, – tvirtino Menstonas. Ir jiedu ieškojo toliau.

– Bijau, kad su tokia šviesa nerasim, – pagaliau pasakė valdytojas, valydamasis purvinus pirštus į šlapią pakelės žolę.

– Bijau, kad nerasim, – pakartojo laiškanešys atsitiesdamas.

– Žinai, kaip padarykim, – pasiūlė Menstonas. – Po kokios valandos tuo pačiu keliu aš grįšiu atgal, ir kadangi taip atsitiko dėl mano kaltės, vėl paieškosiu ir dienos šviesoje tikrai surasiu. O paliksiu raktą tau štai ten. – Jis parodė vietą už virpsto. – Tada bus per vėlu versti rodyklę, nes žmonės jau bus čia apsilankę, taigi pašto dėžutė geriau tegu lieka kaip yra. Laiškas bus gautas tik diena vėliau ir to niekas nepastebės. O jei pastebės, gali sakyti, kad neapsižiūrėjęs uždėjai sklendę ne ta puse, ir viskas bus gerai.

Laiškanešys sutiko, kad tai bus geriausia išeitis, ir abu nudrožė toliau. Jie perėjo kaimą ir pasiekė kryžkelę, kur valdytojas, pasakęs savo bendrui, kad čia jų keliai skiriasi, pasuko į kairę Keriforddo link.

Vos tik laiškanešys dingo iš akių, Menstonas nuskubėjo atgal prie pašto dėžutės. Kaimą jis apėjo slėpdamasis už aptvaro. Atsidūręs vietoje, išsitraukė raktą iš kišenės, kurioje šis visą laiką gulėjo, ir išėmė Oveno laišką. Tada pasuko namo, prieš tai persirengęs lagamine turėtais drabužiais ir atgavęs įprastą išvaizdą, nes artinosi prie apylinkių, kur jį visi pažinojo.

Spėriai mynęs pusantros valandos, jis atsidūrė prie savo durų Nepvoterio parke.

Atsisėdęs savo kabinete, jis sušlapino pavogto laiško voko kraštą ir kantriai laukė, kol šis atsiklijavo. Ištraukė Edvardo raštelį, sąskaitas, rožės pumpurą ir nuotraukas, kurias apžiūrėjo labai susidomėjęs ir sunerimęs.

Raštelį, sąskaitas, rožės pumpurą ir savo nuotrauką jis vėl sudėjo į voką. Antrą nuotrauką, suėmęs nykščiu ir smilium, ištiesė židinio grotelių link. Keliasdešimt sekundžių laikė ją ir svarstė.

„Per didelė rizika, net siekiant šitokio tikslo", – sumurmėjo.

Staiga jam toptelėjo puiki mintis, ir jis pašokęs išėjo į svetainę. Paėmęs nuo stalo albumą, suieškojo tris ar keturias moters, neseniai užėmusios Kiterėjos vietą, nuotraukas, kurios buvo įsimaišiusios tarp kitų, ir atidžiai jas apžiūrėjo. Jos pozos ir apdarai nuotraukose skyrėsi, ir kiekvieną jis palygino su ta, kurią laikė rankoje. Vieną, pačią panašiausią į ištrauktąją iš laiško savo nuotaika, dydžiu ir poza, jis pasiėmė ir grįžo į kabinetą.

Įpylęs į lėkštę vandens, pamerkė ten abu portretus ir atsisėdęs bandė skaityti.

Po ketvirčio valandos ir kelių bergždžių bandymų jam pavyko atlupti nuotraukas nuo kartono, ant kurio jos buvo užklijuotos. Tai padaręs, įmetė į krosnį originaliąją nuotrauką ir neseniai atsineštosios kartoną, ant originalo kartono priklijavo nuotrauką iš albumo, išdžiovino prie ugnies ir įdėjo į voką su kitais niekučiais.

Dabar voke buvo dvi nuotraukos su to paties fotografo pavarde ir iš eilės einančiais numeriais kitoje pusėje. Jo nuotraukos apačioje buvo užrašyta jo pavardė, ant antrosios buvo užrašytas jo žmonos vardas. Tačiau pagrindinį dalyką, moters atvaizdą, užklijuotą ant kartonėlio su užrašu, jis pakeitė.

Į kambarį įėjo misis Menston ir pakvietė pusryčių. Jis nusekė įkandin, ir jiedu susėdo prie stalo. Valgydamas jis papasakojo jai, ką nuveikęs, skrupulingai išdėstė visas smulkmenas ir parodė rezultatą.

– Rizika nemenka, – tarė ji siurbčiodama arbatą.

– Bet dar didesnė, jeigu nieko nebūčiau daręs.

– Taip.

Voką užklijavęs kaip anksčiau, Menstonas įsikišo į kišenę ir išėjo. Netrukus kažkas pamatė jį jojant Tolčerčo link. Didžiąją kelio dalį jojęs laukais, jis išlindo prie fermos pašto dėžutės, atidžiai apsidairė, ar nieko arti nėra, ir grąžino laišką į vietą. Padėjęs raktą

į slėptuvę, kaip buvo pažadėjęs laiškanešiui, aplinkiniu keliu vėl parjojo namo.

3. POPIETĖ

Laišką tą pačią popietę Ovenui Grėjui atnešė vienas iš vikaro tarnų, kuris, kaip paprastai, nuėjo prie dėžutės su savo raktu palikti laiškų vakariniam paštui. Kiek žmogelis atsiminė, geležtė tą rytą pirmą kartą buvo uždėta ne ta puse, bet niekas nekreipė didelio dėmesio į šį, kaip visiems atrodė, apsirikimą. Voko turinį Ovenas kruopščiai išnagrinėjo ir nušveitė šalin, palaikęs jį beverčiu.

Kitą rytą atėjo antrasis Springrouvo laiškas, apie kurį Menstonas nieko nežinojo. Išvydus Edvardo rašyseną, broliui su seseria vėl suruseno viltis, kol Ovenas atplėšė voką ir išėmė šakelę su eilėraščiu.

– Nieko, kas duotų nors menkiausios naudos, – tarė Ovenas. – Mes nė per nago juodymą nepasistūmėjome ieškodami įkalčių, kad galėtume jį nuteisti už tai, ką, aš esu tikras, jis padarė: vedė tave spėdamas ar net žinodamas, kad anoji gyva.

– Ką atsiuntė Edvardas? – paklausė Kiterėja.

– Senas mėgėjiškas eiles, rašytas Menstono ranka. Tik pamanyk, – skausmingai tarė jis, – kaip jis ją mergino. Tave, matyt, irgi taip pat.

Jis padavė jai eilėraštį ir ji perskaitė:

JUNISEI

Nors žvelgtum per dienas į ją,
Bet šito veido šviesoje
Išnyksta bruožai; atminty
Belieka atšvaitai keisti
Ir amžina kaita;
Žydrų akių šviesos žaismė
Kaip vasaros dangaus versmė
Atspindi permainas minos
Kaskart kitokias – kaip dainos
Ringuojanti gaida.

Kiterėjos veidas persimainė, jame atsispindėjo baisiausia kančia. Ji numetė popierėlį, drebėdama įsikibo Ovenui į ranką ir užsidengė veidą.

– Kiterėja! Vardan Dievo, kas atsitiko?

– Ovenai... tarkim... ak, tu nežinai, ką aš galvoju.

– Ką?

– „Žydrų akių šviesa“, – pakartojo ji pabalusiomis lūpomis.

– Na tai kas, kad „žydrų akių šviesa“? – paklausė jis, nustebintas jos elgesio.

– Misis Moris rašė man, kad jos akys juodos.

– Hm, misis Moris veikiausiai apsiriko, kas čia nuostabaus.

– Neapsiriko.

– Iš nuotraukos sprendžiant, gali būti ir tokios, ir kitokios, – tarė Ovenas žiūrėdamas į nuotrauką, ant kurios buvo užrašytas misis Menston vardas.

– Mėlynos akys neatrodytų tokios tamsios kaip šios, – atsakė Kiterėja. – Ne, tikrai čia jos atrodo juodos.

– Na, tada Menstonas apsiriko rašydamas eilėraštį.

– Betgi tai neįmanoma! Įsimylėjęs vyras gali užmiršti savo vardą, bet tik ne mylimosios akių spalvą. Be to, skaitydama eiles, ji būtų pastebėjusi klaidą ir paprašiusi ištaisyti.

– Tikrai, ji būtų taip padariusi, – susivokė Ovenas. – Tada, Kiterėja, belieka manyti, kad tave bus suklaidinusi misis Moris, ne kitaip.

– Gal.

Bet buvo matyti, kad ji netiki.

– Kodėl tau taip negera... nesmagu? – vėl paklausė Ovenas.

– Negaliu patikėti, kad misis Moris suklydo.

– Bet pagalvok, Kiterėja, juk jeigu moters akys buvo mėlynos prieš dvejus metus, tai jos turi būti mėlynos ir dabar, kad ir ką įsivaizduotų misis Moris ar kas nors kitas. Tavęs pasiklausius galima pamanyti, kad Menstonas sugebėjo pakeisti moters akių spalvą.

– Taip, – atsakė ji ir nutilo.

– Sakai „taip“, lyg jam tai būtų pavykę, – nenurimo Ovenas.

– Pavyko pakeisti... moterį! – sukliko ji. – Ovenai, negi tu nesuvoki siaubingos... aš to ir bijau... kad moteris, su kuria jis gyvena, ne misis Menston... kad ji vis dėlto sudegė... ir kad aš esu JO ŽMONA!

Prislėgta šios naujos bėdos, ji bandė išlikti rami, bet negalėjo. Netikėtos mintys sukėlė jai tokį pasišlykštėjimą, kad prislinko prie brolio ir prisiglaudė jam prie krūtinės.

Prieš apmąstydamas viską Grėjus nuvedė ją viršun ir paguldė. Paskui priėjo prie lango ir įsmeigė akis į taką, bergždžiai mėgindamas kaip nors įminti šią keistą mįslę. Kiterėjos spėjimas atrodė neįtikimas, tačiau ji taip įsijautė, kad reikėjo tą spėjimą paneigti nenuginčijamais įrodymais, kol būgštavimai neužgraužė jos negyvai.

– Kiterėja, – pasakė jis, – ilgiau šitaip negalima. Tu viena pabūk šią popietę, kol aš suvaikščiosiu į Kerifordą. Grįžęs žinosiu viską.

– Ne, ne, neik! – meldė ji.

– Tada ne dabar, bet greitai, – jis suprato, kodėl ji nenori elgtis išmintingai.

Pagalvojęs vis dėlto nusprendė, kad įvykdydamas savo ketinimą ir išsklaidydamas tuščius sesers būgštavimus pasielgs gerai. Kas tik nori būtų geriau už šią baisią abejonę, besisukančią jos galvelėje. Tačiau nusprendė palaukti sekmadienio dienos, kai gali tikėtis pamatyti misis Menston nesukeldamas įtarimų. O dabar parašė Edvardui Springrouvui, vėl prašydamas jo apsilankyti buvusiame misis Menston bute.

Aštuonioliktas skyrius

TRIJŲ DIENŲ ĮVYKIAI

1. KOVO AŠTUONIOLIKTOJI

Išaušo sekmadienio rytas, ir Ovenas nupėstino šešetą mylių kalvomis ir slėniais iš Tolčerčo į Kerifordą.

Edvardas Springrouvas, atsakydamas į paskutinįjį laišką, stebėjosi, kad eilėraščtis ir misis Moris laiškas taip keistai vienas kitam prieštarauja. O toliau rašė, kad jis vėl apsilankęs pas velionio misterio Brauno kaimynę, kuri jam kuo skrupulingiausiai nupiešė misis Menston – žinoma, kiek galima nupiešti žmogų žodžiais. Ji buvusi aukšta, tvirtų pečių, stambiakrūtė, tiesios ir didokos nosies. Moteriškė nežinojo, kokios spalvos buvo jos akys, nes matydavusi tą ponią tiktai gatvėje – išeinančią arba sugrįžtančią. Laiške jis prirašė tokią gluminančią pastabą: moteris beveik neabejojo atpažinusi misis Menston, kai ši neseniai užsuko su vyru, nors jos veidą dengė šydas. Kur ji gyveno prieš atvykdama į Hokstoną, kaimynė nežinojo ir Edvardui nepavyko to susekti net remiantis kitais šaltiniais.

Ovenas priėjo prie bažnyčios durų kelios minutės iki suskambant varpams. Bažnyčioje dar nieko nebuvo ir jis apvaikščiojo šonines navas. Kiterėja jam dažnai pasakodavo, kaip ir kur sėdėdavo ji ir kiti, tad jis žinojo, kur ieškoti Menstono vietos. Du ar tris kartus apsirikęs, pagaliau pakėlė maldaknygę su užrašu: „Junisė Menston“. Maldaknygė buvo beveik nauja, o užrašas kokio mėnesio senumo. Vienas klausimas paaiškėjo: moteris, gyvenanti su Menstonu, žmonių akyse buvo jo teisėta žmona.

Romiems Keriforde kaimiečiams bažnyčioje klauptų atrakintojo[84] nereikėjo. Vietiniai gyventojai turėjo nuolatinius klauptus, o svetimieji susėsdavo ten, kur būdavo vietos. Grėjus atsisėdo šiaurinėje navoje, netoli kolonos, skiriančios navą nuo praeigos, už kurios buvo mis Eldklif, jos fermerių ir tarnų vietos, tarp jų ir Menstono klauptas. Oveno vieta kitoje praeigos pusėje buvo la-

84 Tvarkos prižiūrėtojas bažnyčioje.

biau išsikišusi į priekį negu Menstono ir jis pasilenkęs galėjo pažvelgti į bet kurio Menstono klaupte sėdinčio žmogaus veidą, o jeigu atsisėsdavo tiesiai, jį visiškai paslėpdavo kolona.

Stengdamasis likti Menstono nepastebėtas, Ovenas sėdėjo nepasukdamas galvos, kol rinkosi parapijiečiai. Atšlamantis šiaurine praeiga į Menstono klauptą šilkas pranešė jam, kad atėjo kažkokia moteris ir, kaip rodė sunkesni žingsniai jai iš paskos, – kad Menstonas atėjo su ja.

Kai tik visi atsistojo, jis įdėmiai pažvelgė ton pusėn ir pamatė artimiausio klaupto gale stovint ponią. Iš už jos iš dalies matėsi Menstonas. Porą kartų dirstelėjęs, Grėjus pastebėjo keletą jos bruožų tokia tvarka:

ji aukšta moteris;

ji tvirtų pečių;

ji stambiakrūtė;

ji lengvai atpažįstama iš nuotraukos, tik akių spalvos nebuvo įmanoma įžiūrėti.

Susirūpinęs jis toliau klausėsi pamaldų, negalėdamas užmiršti, kad nors jo sesuo dėl vienos keistos aplinkybės įtarinėja šią moterį, visi įprasti įrodymai tvirtina priešingai. Ten sėdėjo portreto originalas – tad ar galima norėti daugiau? Kiterėja norėjo daugiau. Junisės Menston akys buvo mėlynos, tad šios moters akys irgi turi būti mėlynos.

Neįgudęs darbininkas įveikdamas kliūtis sueikvoja dešimt kartų daugiau energijos negu patyręs, dirbantis racionaliai. Ovenas pajuto, kad dabar reikia pasinaudoti jo paties ir Edvardo rastu įkalčiu. Tačiau jis niekaip negalėjo sugalvoti, kaip patikrinti šį tokį svarbų dalyką pačiam neišsiduodant, kad tuo atveju, jeigu paaiškėtų, jog ši moteris teisėtai skelbiasi Menstono pavarde, galėtų garbingai išsisukti iš keblios padėties.

Bet pamatyti misis Menston akis iš tos vietos, kur jis sėdėjo, buvo neįmanoma, nes per toli. Mis Eldklif jį veikiausiai atpažino, bet Menstonas ne. Jausdamas būtinybę nuslėpti savo apsilankymo tikslą nuo valdytojo, jis sumetė, jog būtų neblogai nuslėpti ir savo apsilankymą. Bent jau kol baigsis ši diena.

Grėjus išėjo iš bažnyčios vienas pirmųjų ir patraukė į laukus svarstydamas kitą planą. Jis neužsuks pas fermerį Springrouvą, kaip buvo ketinęs, kol nesutvarkys šio reikalo. Tarp rytinių ir popietinių pamaldų buvo dviejų valandų tarpas.

Beveik visą šį laiką Ovenas mąstė, ko griebtis ir ar verta rizikuoti užsukti į senąją sodybą ir griežtai pareikalauti pasimatyti su misis Menston. Jau buvo prisiartinęs prie jų būsto ir stovėjo kelyje, kur iš dalies buvo matyti pastato priekis, kai suskambo varpai popietės pamaldoms. Kol Grėjus delsė, pro priekines pusiau paslėptas nuo jo akių namo duris išėjo du žmonės, kuriuos jis netrukus atpažino. Tai buvo Menstonas ir jo žmona. Menstonas buvo užsidėjęs seną skrybėlę, kurią, matyt, nešiodavo darže, o po pažastimi pasikišęs kažkokį mėnraštį. Vos jiems išėjus pro vartus, jis pajudėjo iš vietos ir nudrožė už kalvos, į priešingą pusę nuo bažnyčios, ketindamas pasivaikščioti ir paskaityti, jei turės noro. O moteris pasuko į kitą pusę ir nužingsniavo taku į bažnyčią.

Ovenas pasiryžo pasinaudoti šia proga. Jis nuskubėjo bažnyčios link, apsuko vingį ir grįžo kitu taku, kuriuo turėjo ateiti misis Menston.

Po kokių trijų minučių ji pasirodė. Buvo be šydo. Jai artinantis, jis suvokė, kaip sunku įžiūrėti nepažįstamo žmogaus akių spalvą, atsitiktinai susidūrus lauko takelyje – iš pradžių apie tai jis nebuvo pagalvojęs. Reikėjo, kad misis Menston atsidurtų prie pat ir iš arti pažvelgtų į jį – tik tada jis pamatys jos akis.

Jis sumetė, ką daryti. Gal pavyks, o jei nepavyks, tai bent neatskleis jai savo ketinimų. Kai misis Menston atsidūrė visai arti, jis paklausė:

– Gal malonėtumėte pasakyti, kuris kelias veda į Kesterbridžą?

– Antrasis iš dešinės, – atsakė misis Menston.

Ovenas nutaisė klausiamą išraišką ir prisidėjo ranką prie ausies, parodydamas moteriai, kad esąs apykurtis.

Ji priėjo artyn ir aiškiau ištarė:

– Antrasis iš dešinės.

Ovenas raustelėjo. Jam pasirodė, kad įžiūrėjo tai, kas taip rūpėjo. Bet gal akys jį apgavo?

Jis vėl griebėsi gudrybės – priėjo dar arčiau, žvilgsniu rodydamas, kaip jam nesmagu jai įkyrauti.

– Visai kurčias, – sumurmėjo ji ir garsiai šūktelėjo: – Antras kelias iš dešinės!

Jos veidas dabar buvo per pėdą nuo jo, ji tarė garsus labai aiškiai, įdėmiai žiūrėdama jam į akis. Jo pirmasis spėjimas visiškai pasitvirtino. Jos akys buvo juodos kaip naktis.

Šitaip apsimetinėti Grėjui buvo labai nemalonu. Įminus mįslę, jo veidas vėl atgavo įprastą išraišką, o ji dar nebuvo atsitraukusi. Moteris pastebėjo, kaip jis stebeilija į ją, lyg skaitytų jos sielą. Jo žvilgsnis buvo tiriamas, o klausimą akys gali perteikti taip pat iškalbingai kaip ir jausmą.

Jos veidas persimainė, pakeitė spalvą. Šviesesnės vietos papilkėjo kaip pelenai, o rausvi skruostai tamsiai nuraudo. Taip visada atsitinka, kai veide nelieka nė lašo kraujo, jeigu tamsi oda papudruota ir išdažyta karminu.

Ji nusuko veidą ir nuėjo, skubiu nervingu murmesiu atsakiusi į Oveno „sudiev" ir drebančiomis rankomis susiglosčiusi rusvus plaukus.

„Ji nešioja peruką, – pamanė jis, – arba nusidažiusi plaukus. Jos plaukų spalva dera prie akių".

Taip, misterio Brauno kaimynai teigė beveik atpažinę misis Menston per jos paskutinį apsilankymą, tačiau tai galėjo ir nieko nereikšti. Taip, nuotrauka buvo jos. Tačiau nors pirmiau jis netikėjo Kiterėja, dabar, kai misis Menston šitaip išsigando, prisiminė jos tylėjimą ir nedrąsumą, lankantis Hokstone su Menstonu, ir nebeabejojo, kad ši moteris yra apsišaukėlė.

Kodėl Menstonas griebėsi šios stulbinančios apgaulės, Ovenas negalėjo įspėti, kad ir kaip laužė galvą.

Vos tik moteriai dingus iš akių, jis apsisuko ir patraukė taku namo į Tolčerčą.

Norėdamas nuraminti Kiterėją, tebebijančią, kad vyras pareikš į ją teises, ir vargiai galėdamas patikėti, kad pirmoji misis Menston žuvo, nors tai ir patvirtino kvota bei teismo sprendimas, Ovenas nutarė, kad galbūt tikroji misis Menston, kuri, kaip žinoma, buvo gimusi Filadelfijoje, traukiniu išvažiavo į Londoną, kaip sakė nešikas, o paskui, pakeitusi pavardę, išvyko iš šalies. Juk baisiau už našlystę – nelaiminga santuoka su nepastoviu, neištikimu ir nepareigingu vyru.

Sujaudinta Oveno naujienos, Kiterėja pagaliau prisiminė savo bičiulį, Keriforddo pastorių. Ji papasakojo Ovenui, kaip nuoširdžiai su ja elgėsi misteris Ronhemas ir kaip norėjo jai padėti.

– Jis ne tik geras, bet ir protingas. Mums tikrai praverstų patyręs žmogus.

– Be to, jis teisėjas, – pritarė jai Ovenas. Jis irgi manė, kad pastoriui galima patikėti paslaptį, tik buvo sunku tai padaryti

slapta. Jis norėjo, kad pokalbyje su misteriu Ronhemu dalyvautų ir jis pats, ir sesuo, tačiau būtų neprotinga abiem eiti pas jį tarnų ir visos Kerifordo parapijos akivaizdoje.

Tačiau laišką parašyti – jokių kliūčių.

Sumanyta – padaryta. Jie tuoj pat parašė jam, prašydami jo geranoriško ir labai reikalingo patarimo. Maldavo jį patenkinti ir antrąjį prašymą: kurį nors šios savaitės vakarą užsukti į jų trobelę Tolčerče.

2. KOVO DVIDEŠIMTOJI. NUO ŠEŠTOS IKI DEVINTOS VALANDOS VAKARO

Po dviejų dienų, nesirūpindamas, kad niekais nueis vakarienė, misteris Ronhemas pasibeldė į Oveno duris. Pastorius buvo sutiktas su nuoširdžiu dėkingumu, jo arklys pririštas prie tvoros, o jis pats palydėtas į vidų ir pasodintas į krėslą.

Paskui Grėjus papasakojo visą istoriją, primindamas, kad pirmieji įtarimai buvo visiškai kitokie ir kad stengdamiesi gauti įrodymų jie aptiko pėdsakus, sukėlusius naujų abejonių, triskart keistesnių, tačiau aiškesnių.

Kiterėjos širdis buvo kupina nerimo, ir elgėsi ji taip patikliai, kad apie formalumus nebegalėjo būti nė kalbos. Misteris Ronhemas užjausdamas paėmė jos ranką.

– Tai rimtas kaltinimas, – reikšmingai tarė jis, regimai pasirengęs tolesniems išvedžiojimams.

– Tarkim, kad pakeisti vieną moterį kita, atitinkamai susiklosčius aplinkybėms, nebuvo sunku, – tęsė jis, – tačiau reikia pagalvoti ir apie priežastį. Kodėl misteris Menstonas šitaip smarkiai rizikuoja? Didžiausias *roue*[85] persilaužimo momentu nesiryžtų žengti tokio beprotiško žingsnio vien dėl to, kad įsigytų naują draugę.

Ovenas ir pats buvo sukęs galvą, kodėl Menstonas žengė tokį žingsnį, o Kiterėja apie tai nebuvo susimąsčiusi.

– Mūsų nelaimei, – toliau kalbėjo pastorius, – nešikas Činis daugiau nieko nebepaliudys. Jūs tikriausiai žinote, kas jam atsitiko? Jis nuvyko į Liverpūlį ir sėdo į laivą, plaukiantį Amerikon, ketindamas atidirbti už kelionę, bet pakeliui iškrito už borto ir nuskendo. Tačiau jo išpažintis teisinga, jo elgesys įrodo, kad jis

85 *Roue* – ištvirkėlis, padauža *(pranc.)*.

nemelavo, ir nekyla jokių abejonių, kad tikroji misis Menston išvyko iš čia, ketindama rytiniu traukiniu grįžti ten, iš kur atvažiavusi. Bet tada kodėl (jei ši moteris apsišaukėlė) tikroji misis Menston nekreipė dėmesio į skelbimą? Juk akivaizdu, kad apsimesti Menstono žmona be tylaus misis Menston pritarimo neįmanoma?

– Manau, jog čia viskas suprantama, – tarė Ovenas, – nes aš jau anksčiau spėjau, kad jinai jo nekenčia, kad jai įsiėdė grandinė, prikausčiusi ją prie jo, ir kad ji ryžosi pradėti gyvenimą iš naujo. Tarkim, kur nors užsienyje jinai ištekėjo už kito, todėl ir pati bus suinteresuota tylėti.

– Jūs nurodėte vienintelę įtikimą galimybę, – atsakė misteris Ronhemas, barbendamas pirštu sau į kelį. – Tai, be abejo, paaiškina, kodėl misis Menston tyli. Bet misterio Menstono sumetimai vis tiek lieka nesuprantami.

Kiterėja buvo įsitempusi ir negalėjo suprasti, apie ką jie kalba.

– Ji sudegė, – tarė ji. – Taip... bijau... bijau, kad sudegė.

– Man atrodo, kad dabar, po to, kas atsitiko, neverta tuo tikėti, – tarė pastorius.

Vis dar tikėdamasi blogiausio, ji atsakė:

– Tai gal pirmoji misis Menston nebuvo jo žmona? Tada aš turėčiau likti jo žmona, ar ne?

– Jie tikrai buvo vedę, – įsiterpė Ovenas. – Tai liudija aibė netiesioginių įrodymų.

– Apskritai, – tarė misteris Ronhemas, – patarčiau jums tiesiai pareikalauti iš valdytojo teisinių įrodymų, jog šita moteris tikrai yra jo žmona – mano galva, tai reikėjo padaryti iš pat pradžių! – Jis atsisuko į Kiterėją ir maloniai paklausė, kodėl ši taip be niekur nieko atsižadėjusi vyro.

Ji negalėjo pasakoti pastoriui apie savo pasibjaurėjimą Menstonu ir nenuslopintą meilę Edvardui.

– Be abejo, išsigandai, – atsakė už ją pats, kaip įpratę pamokslininkai. – Bet toks svarbus dalykas kaip santuoka verčia atsižvelgti į visas aplinkybes, ir teisines, ir moralines. Tavo pareiga pareikalauti, kad viskas būtų aiškiai įrodyta. Žinoma, misteris Menstonas turi įrodymų, bet kadangi tik tau rūpi, kad jos tapatybė būtų nustatyta, o tu nė akių nerodydama elgiesi taip, lyg būtum įtikinta, jis ir nesivargina. Niekas nesiners iš kailio įrodinėdamas ką nors žmogui, nieko neprašančiam – visada jau taip būna. O tu, užuot pareikalavusi viską paaiškinti, pabėgai.

– Iš dalies aš dėl to kaltas, – tarė Ovenas.

Derėjo pasakyti, kad ji nemyli Menstono, bet Kiterėja vengė prisipažinti.

– Na, nesirūpink, – pridūrė pastorius, – galbūt tas tik garbę daro tavo moteriškumui. Taigi patariu tavo broliui brūkštelėti kokią eilutę misteriui Menstonui – esą tu nori teisinių įrodymų (sakykim, tam atvejui, jei vėl sumanytum tekėti), ir neabejoju, kad juos gausi. O gal geriau man pačiam parašyti?

– Oi ne, ne, sere, – maldavo Kiterėja blykšdama ir tankiai alsuodama. – Prašom nieko nedaryti. Leiskite man čia gyventi su Ovenu. Aš taip bijau, kad gali paaiškėti, jog privalau keliauti į Nepvoterį ir būti jo žmona, o aš nenoriu tenai. Nuslėpkite tai, ką mes jums papasakojom. Tegu jis ir toliau apgaudinėja – tuo geriau man.

Pagaliau misteris Ronhemas suvokė, kad jos meilė Menstonui, jei ji apskritai kada jį mylėjo, dabar pavirtusi visiškai priešingu jausmu.

– Šiaip ar taip, – tarė jis atsisveikinęs ir sėsdamas ant savo kumelės, – aš tuo pasirūpinsiu. Nusiraminkite, mis Grėj, ir būkite tikra, kad aš jums nepridarysiu bėdos.

– Laikykite paslaptyje viską, – maldavo ji.

– Pažiūrėsim... bet aš turiu atlikti savo pareigą.

– Ne... neatlikite savo pareigos! – Ji žvelgė į jį tamsoje, apšviesta žvakės.

– Dar pagalvosiu, – tarė misteris Ronhemas sujaudintas. Jis apsuko arklį, draugiškai atsisveikino ir dingo.

Kerifordo pastorius risčia jojo namo po šaltu ir giedru kovo dangumi, kuriame begalė žvaigždžių plazdeno it žibantys paukščiai. Jis nematė to vaizdo. Išsisklaidžius maldaujančiam Kiterėjos balsui ir žvilgsniui, jis blaiviai apgalvojo pokalbį.

Kiterėjos ir Oveno įtarimai buvo teisėti ir ne be pagrindo – tai jis privalo pripažinti. Ar galima jį – dvasininką, teisėją ir sąžiningą žmogų – pateisinti, jeigu jis paklausys Kiterėjos maldavimų ir tylės dėl to, kad jinai bijo, jog gali tekti grįžti pas Menstoną? Ar jos prašymas išmintingas? Jeigu ji laikysis tokios nuomonės kaip dabar, o jokių aiškių įrodymų nebus, tai niekad negalės ištekėti už kito ramia sąžine. Tarkim, Kiterėja Menstono žmona – t. y. kad pirmoji žmona iš tikrųjų sudegė? Tada būtų įrodyta, kad Menstonas svetimauja, ir, misterio Ronhemo nuomone, to pakaktų, kad

byla pakliūtų į teismą. O jeigu naujoji moteris, kaip tvirtinama, yra sugrįžusi misterio Menstono žmona, tada Kiterėjai irgi niekas negresia – santuoka negalioja, ir ji lieka netekėjusi moteris. Jeigu paaiškėtų, kad nors ši moteris ne Menstono žmona, tačiau jo žmona gyva, tiktai išvykusi į Ameriką ar dar kur nors, kaip spėja Ovenas, – ir tada Kiterėjai niekas negresia.

Pasitvirtinus pirmajai prielaidai, būtų liūdniausia. Ar ji taptų laiminga, būdama Menstono žmona? Kažin. Bet kad ir kas atsitiktų, trapi beginklė mergaitė, kuriai niekas neketina padėti ar globoti, privalo iškelti bylą tam vyriškiui. Ji turi tik vieną gyvenimą, ir už panieką, su kuria visas pasaulis dabar žvelgia į ją, privalo nors kiek atsilyginti vyras, kurio, švelniai tariant, neatsargumas viskuo kaltas.

Misteris Ronhemas vis tvirčiau įsitikino turįs atlikti savo pareigą. Būtina viską ištirti. Vos tik grįžęs namo, jis sėdo, parašė aiškų bei mandagų laišką misteriui Menstonui ir iškart išsiuntė jį per pasiuntinį. Paskui vėl sudribo kėdėje ir mąstė toliau. Ar tas įtarimas pagrįstas? Aišku, ne. Protingas žmogus nieko nedaro šiaip sau, o ar galima įsivaizduoti priežastį, dėl kurios Menstonas taip nenormaliai elgtųsi? Patvirkėlis, kurį skaistybė traukia kaip šv. Jurgio slibiną, niekad taip paikai nerizikuotų vien dėl to, kad gautų tą moterį, – tai beprasmiška, ji neprilygsta Kiterėjai nei fiziškai, nei dvasiškai.

Antra vertus, apmąsčius visą istoriją, jam pasirodė labai keista, jog moteris, tyčia slėpusis nuo vyro daugiau kaip dvylika mėnesių, grįžta atgal dėl kažkokio skelbimo. Tiesą sakant, visa ta skelbimų istorija per daug sklandi, kad nebūtų iš anksto apgalvota. Labai jau panašu į seną pjesę, kurios pabaigoje viskas kuo puikiausiai susitvarko. O kur dar tas keistas atsitikimas su raktais ir laikrodžiu. Jos pačios paaiškinimas, esą užmiršusi, jo neįtikino. Vienintelį tikėtiną paaiškinimą pateikė žurnalistai – kad jinai tyčia tuos daiktus palikusi, norėdama apdumti žmonėms akis dėl savo pabėgimo, tačiau jei tai buvo tikroji priežastis, skelbimu tos moters nebūtum parviliojęs atgal. Paskui dar tie du suanglėję kaulai. Jis išrausė knygas, popierius savo kabinete, paskui ėmė slampinėti iš kampo į kampą, neramiai mąstydamas vis apie tą patį. Įėjo kambarinė.

– Ar priimsite šįvakar jaunąjį ponaitį Springrouvą iš Londono, sere?

– Jaunąjį ponaitį Springrouvą? – nustebo pastorius.

– Taip, sere.

– Žinoma, priimsiu. Pasakyk jam, tegu įeina.

Edvardas įžengė į kambarį taip nekantriai, lyg norėtų parodyti, kokios kankinamos jam buvo tos kelios trumpos laukimo akimirkos. Jis stovėjo tarpduryje su tuo pačiu juodu krepšiu rankoje ir tuo pačiu senu pilku apsiaustu ant pečių kaip ir prieš penkiolika mėnesių, kai gaisro naktį grįžo namo. Įspūdis, kurį darė jo išvaizda, atitiko tikrovę: jis iš tiesų vaikščiojo kaip drignių apsiėdęs. Tačiau dabar buvo susijaudinęs.

– Aš ką tik atvykau iš Londono, – tarė jis, kai durys už nugaros užsidarė.

Pranašiškas įžvalgumas, atsiveriantis lemtingų įvykių akivaizdoje, įkvėpė misteriui Ronhemui atsakymą.

– Atvykote dėl Grėjų ir Menstono?

– Taip. Ta moteris – ne misis Menston.

– Įrodykite.

– Aš galiu įrodyti, kas ji yra: jos pavardė Anė Syvei.

– Pasirodo, Kiterėjos ir Oveno įtarimai buvo pagrįsti?

– Galiu ir dar kai ką pridurti.

– Numanote, kodėl Menstonas ryžosi taip padaryti?

– Taip, bet tik numanau. Tačiau mano prielaida taip puikiai atitinka faktus, slaptai praneštus man, kad kitos priežasties negaliu įsivaizduoti.

Iš Edvardo laikysenos buvo matyti, kad jis visiškai nebegalvoja apie save. Laukiniams žvėrims tai įprasta būsena, tačiau žmones ji apima tik jautrius ir be galo įnikusius į kokį darbą. Pastorius suprato, kad jis ketina papasakoti nekasdienę istoriją, tik neaišku kokią.

– Sėskitės, – pakvietė misteris Ronhemas. – Aš visą vakarą sukau galvą mėgindamas įspėti, ko siekiama visa šita istorija, bet taip nieko ir nesugalvojau, visiškai nieko. Ar jūs ką nors sakėte Ovenui Grėjui?

– Niekam nieko nesakiau. Nesiryžau net laiško jums rašyti. Viskas taip supainiota, kad prireikė šio pokalbio.

Springrouvui kalbant, abu atsisėdo. Žodžiai, iki tol aiškiai girdimi visuose kambario kampuose, dabar buvo tariami taip tyliai, kad patys pašnekovai vos ne vos girdėjo vienas kitą, o sakiniai likdavo

neužbaigti. Prabėgo trys ketvirčiai valandos. Edvardas pakilo, išėjo iš pastoriaus kabineto ir užsivilko apsiaustą. Užuot ėjęs namo, jis pirma patraukė į Kerifordo geležinkelio stotį išsiųsti telegramos ir tik tada pasuko tėvo namų link.

3. NUO DEVINTOS IKI DEŠIMTOS VALANDOS VAKARO

Veiksmo vieta – senoji sodyba tą patį vakarą, kuris aprašytas ankstesniajame poskyryje. Valdytojas, įsitaisęs svetainėje prie židinio, skaito pastoriaus laišką. Priešais jį sėdi moteris, kaime ir apylinkėse žinoma misis Menston vardu.

– Mūsų padėtis pavojinga, – niūriai tarė Menstonas. Niūrumas buvo kuo tikriausias. Sulig tais žodžiais jis ištiesė jai laišką.

– Aš to ir tikėjausi, – atsakė ji kur kas abejingiau už jį. – Supratau, kad tas vaikinas, kuris spoksojo į mane kelyje į bažnyčią, kažką įtaria. Galiu prisiekti.

Valandėlę Menstonas tylėjo. Jo veidas buvo išvargęs ir nusikamavęs. Paskutiniu metu jis jau nebevaikščiojo galvą iškėlęs kaip anksčiau.

– Jei bus įrodyta, kad tu esi... kas esi... Taip, jei bus įrodyta... – murmėjo jis.

– To jie nesužinos, – tvirtai pareiškė jinai žvelgdama į jį. – O jei ir sužinos, didelio čia daikto. Nesuprantu, ko tu toks nelaimingas, apgailėtinas ir baisus – man net kūnas pagaugais eina – kaip koks mirtininkas.

Jis neatsakė, ir ji kalbėjo toliau:

– Jei bus įrodyta, kad Junisė gyva – o tu, brangusis, žinai, kad taip ir yra, – ji tikrai sugrįš.

Po šių žodžių jis atsikvošėjo ir suirzęs prabilo. Gal jau šimtąjį kartą per jų bendrą gyvenimą jis ėmė pasakoti jai apie įvykius, susijusius su „Trijų žygūnų“ gaisru. Smulkiai išdėstė kiekvieną tos nakties epizodą ir be galo susirūpinęs – tai aiškiai buvo matyti iš kai kurių smulkmenų – stengėsi įrodyti, kad jo žmona tiesiog privalėjo žūti liepsnose. Ji atsistojo, perėjo kilimėlį prie židinio ir ėmė jį raminti, o paskui sukuždėjo, kad vis tiek tuo netikinti.

– Na, tarkim, kad ji pabėgo, tiktai tarkim, bet kur ji tada yra? – paklausė moteris.

– Kodėl tu nuolat smalsauji? – pyktelėjo Menstonas.

– Nes esu moteris ir noriu žinoti. Tai kurgi ji?

– Skraidančioje šv. Brendono saloje.[86]

– Sąmojumi atmieštas žiaurumas pats baisiausias. Jeigu ji Anglijoje, tai sugrįš.

– Ji ne Anglijoje.

– Bet sugrįš?

– Ne, nesugrįš... Žinote, ponia, – tarė stodamasis, – daugiau aš į klausimus neatsakinėsiu.

– Ajajai, ji gyva, – suraukusi kaktą vėl sumurmėjo moteris.

– Sakau tau, kad mirusi.

– Netikiu, mielasis.

– Ji sudegė, sakau tau! – suriko jis.

– O dabar, kad man įtiktum, pripažink, jog ji gali būti gyva – tik gali būti.

– Gerai, kad tau įtikčiau, pripažįstu, – skubotai atsakė jis. – Taip, pripažįstu, jog ji gali būti gyva, kad tau įtikčiau.

Suglumusi ji pažvelgė į jį. Šiuos žodžius jis ištarė neva juokaudamas, tačiau balso tonas buvo toli gražu ne juokaujamas. Jo veidas buvo jai tiesiai prieš akis, bet jame nieko negalėjai įskaityti.

– Visiškai suprantama, kodėl smalsauju, – irzliai sumurmėjo ji, – jeigu jau esu tokia panaši į ją, kaip tu sakai.

– Tu gražesnė, – tarė jis, – nors maždaug tokio pat ūgio ir sudėjimo. Bet nusiramink. Turi žinoti, kad nors esi tik ekonomė, kūnu ir siela susijungei su manimi.

Ji pyktelėjo po šių žodžių.

– Esu tavo žmona, – pareiškė ji, – tikrų tikriausia žmona, nes tu negali manęs išvaryti neprarasdamas savo gero vardo, padėties ir neužsitraukdamas sunkios bausmės.

– Pripažįstu, kad pasakyta protingai, tačiau labai klaidingai.

– Nesuk man galvos dėl klaidingumo ir kitokių paslaptingų dalykų. Tai dėl ko gi, brangusis, rizikuoji mane čia laikydamas?

– Dėl tavo grožio, – atsakė jis.

– Aš didžiai jums dėkinga už komplimentą, tačiau akių man neapdumsi. Na, tai dėl ko?

– Dėl tavo proto.

[86] Saloje, pavadintoje šv. Brendono, VI a. airių jūrininko, išvykusio ieškoti Rojaus salų, vardu. Skaitytojui užsimenama, kad Junisė Menston Rojaus salose, kur Anei užkirstas kelias, taigi ir klausinėti nėra reikalo.

– Ne, ne, ne dėl proto. Turėčiau proto – būčiau dabar tavo žmona, o ne tas, kas esu.

– Dėl tavo dorybės.

– Ir ne dorybės.

– Sakau tau, kad dėl tavo grožio, tikrai.

– Bet aš nei akla, nei kurčia, ir jeigu žmonės sako teisybę, tai nė perpus nesu tokia graži kaip Kiterėja, be to, keletu metų vyresnė už ją.

Menstono veidas sulig tais žodžiais taip aiškiai pritarė jos užuominai, kad nenatūralus jo „O ne!“ tik dar labiau ją nuvylė.

– Šita tavo apsimestinė aistra, – tęsė ji, – nebūtų suliepsnojusi nei iš šio, nei iš to. Po gaisro iki vedybų su Kiterėja keletą kartų buvai Londone ir niekad manęs nei aplankei, nei prisiminei, nei jaudinaisi, kad neturiu tarnystės ir skurstu. Bet praėjus savaitei po vestuvių, kai atsiskyrei nuo jos, stačia galva puolei man meilintis – tiesa, ne iškart pas mane, lankeisi dar keliose vietose...

– Ne, ne keliose.

– Taip, pats man sakei, kad pirmiausia nukeliavai į vienintelį būstą, kuriame tavo žmona buvo žinoma misis Menston pavarde, ir kai išsiaiškinai, jog žmogus, nuomojęs butą, išvyko ir mirė ir jog niekas visoje gatvėje neturi nė menkiausio supratimo, kaip tavo žmona atrodė, atėjai ir pasiūlei man šį susitarimą – kad aš apsimesiu anąja. Turėjai nemaža vargo, ir tai rodo, kad čia bus įsipynęs rimtesnis dalykas už meilę.

– Paistalai! Kokio gi aš turėjau vargo? Įsitikinęs, kad Kiterėja po vestuvių su manim nepasiliks, gerokai suirzau, kad vėl lieku vienas. Ar tai nesuprantama?

– Suprantama.

– O tavo paminėti palankūs atsitiktinumai – kad niekas nepažinojo mano pirmosios žmonos – atrodė pačios Apvaizdos siųsti mudviejų labui, tai aš beveik nesąmoningai jais ir pasinaudojau – pavadinau tave savo pirmąja žmona, mėgindamas išvengti skandalo, kuris būtų kilęs, jei čia būtum atvykusi kaip svetima.

– Meile mano, šia pasakėle niekam akių neapdumsi. Jei misis Menston sudegė, Kiterėjai, kurią tu myli labiau už mane, būtų tekę gyventi su tavim kaip teisėtai žmonai. Jeigu ji nesudegė, kurio galo tau rizikuoti – juk ji gali bet kada parsirasti ir demaskuoti pakaitalą, sužlugdydama tavo reputaciją ir ateities planus?

– Kurio galo rizikuoti? Galbūt taip stipriai mylėjau tave, kad rizikuočiau (jei manysime, kad ji nesudegė, bet tai aš neigiu).

– Taip, tu būtum rizikavęs, bet tik ne dėl manęs. Greičiau būtum rizikavęs, kad ji tave užkluptų su Kiterėja, antrąja žmona, negu su manim, apsimetusia pirmąja.

– Su tavim buvo mažiausia vargo – neužmiršk to.

– Ne taip jau mažai, turint omeny, kiek plūkeisi, kol įkalei man į galvą savo pirmosios žmonos istoriją – visas tas Filadelfijos gyvenimo smulkmenas. Paskui prispyrei mane perskaityti vadovą po Filadelfiją ir išstudijuoti amerikoniško gyvenimo ir manierų ypatybes, jei kartais kas nors iš aplinkinių sužinotų tavo žmonos Junisės gimimo vietą ir istoriją – nors tai atrodė neįtikima. Ak! O jos rašysena, kurią turėjau mėgdžioti, plaukų ir skruostų dažymas, kad visiškai pasikeisčiau? Nori pasakyti, kad šitoks mokymas – mažesnis rūpestis negu padaryti taip, jog Kiterėja patikėtų esanti tavo žmona ir gyventų su tavim?

– Tu buvai nuskurdusi nuotykių ieškotoja, pasiryžusi viskam vardan naujo malonumo ir lengvo gyvenimo, o aš, kvailys, tau nusileidau...

– Gailestingasis Dieve! Ar tai aš prašiau tave per skelbimus ieškoti anos žmonos ir versti mane vietoj jos atsiliepti? Ar aš prašiau atsiųsti man perrašyti laišką ir išsiųsti jį tau po trečiojo skelbimo – tariamai parašytą seniai prarastos žmonos ir smulkiai išdėstantį jos pabėgimo ir tolesnio gyvenimo istoriją, kurią tu pats ir išgalvojai? Tu man apsukai galvą ir atsiviliojai čia! Aha, ir dar štai koks dalykas: iš kur tu žinojai, kad į skelbimą neatsilieps tikroji žmona ir nesuardys tavo planų?

– Žinojau, kad ji sudegė.

– Tai kodėl tada neprivertei Kiterėjos sugrįžti? Na, meile mano, prirėmiau tave prie sienos? Tad vienąkart paaiškink man, kodėl turiu čia vaizduoti tavo pirmąją žmoną?

– Tylėk! – suriko jis.

Kokią porą minučių ji patylėjo, o paskui įkyriai niauzgė toliau:

– Ir kodėl mis Eldklif nė puse žodžio neatsiliepė ir neparodė jokios užuojautos savo globotinei Kitei, kai ši buvo paniekinta ir jos vietą šalia vyro užėmė kita? Žinai, dažnai pagalvoju, kad tu slapta primeti tai poniai savo valią. Ir ji visuomet vengia manęs, lyg aš, vargšė skriaudžiama moterytė, galėčiau primesti jai savo valią, tik pamanykit!

– Ji mano, kad tu esi misis Menston.

– Vien dėl to ji manęs nevengtų.

– Vengtų, – nekantriai nukirto jis. – Norėčiau būti miręs... miręs! – Sulig tais žodžiais jis pašoko ir nuslinko į kitą kambario galą. Grįžo tvirtesniu žingsniu ir pažvelgė jai į veidą.

– Mes turim iš čia išvykti, jei Ronhemas įtaria tai, ką spėju, – tarė jis. – Gal Kiterėja ir jos brolis nori tik įrodymų, kad jinai teisiškai laisva, bet gali būti, kad šis prašymas reiškia ir daugiau.

– O ką jis gali reikšti?

– Iš kur aš galiu žinoti?

– Na, na, nenuleisk rankų, vyruti, – tarė ji eidama artyn taikytis. – Nepulk į neviltį. Galima pamanyti, kad tu moteris, o aš vyras. Jeigu, tarkim, paaiškėtų, kas aš tokia, galim išvažiuoti iš čia ir kaip niekur nieko kartu gyventi toliau. Žmonės sakys apie tave: „Jo pirmoji žmona sudegė (arba „pabėgo į kolonijas“, juk ir taip gali būti), jis vedė antrą, o paskui paliko ją dėl Anės Syvei“. Labai kasdieniška istorija, ir nieko čia baisaus.

Jis nekantriai pasimuistė.

– Darykim ką nori, bet niekas neturi žinoti, kad tu ne mano žmona Junisė. O dabar man reikia apgalvoti, ką daryti.

Menstonas grįžo į savo kabinetą ir visą vakarą prasėdėjo ten užsirakinęs.

Devynioliktas skyrius

1. VIENOS PAROS ĮVYKIAI

1. KOVO DVIDEŠIMT PIRMOJI. RYTAS

Kitą rytą valdytojas, kaip paprastai, išėjo tarstelėjęs savo bičiulei Anei, jog beveik sumetęs planą, o smulkmenas jiedu aptarsią vakare, jam grįžus. Visa laimė, kad į pastoriaus laišką nesą būtina atsakyti nedelsiant, ir jis turįs laiko pasvarstyti.

Anė Syvei pradėjo tvarkytis namuose. Viena iš jos kasdieninių pareigų buvo nurodinėti virėjai ir kambarinei, be to, retkarčiais tekdavo nuvalyti dulkes Menstono kabinete, nes jis manė, jog tarnaitė be jokio reikalo sujauks knygas ir popierius. Su šluoste ji tyliai slankiojo nuo stalo prie lentynos, o paskui sustojo kambario vidury ir apsidairė, ar nepražiopsojusi dulkių kokioje matomoje vietoje.

Akis užkliuvo už senamadiškos kaštono spintelės dulkėtos iškyšos. Šis prancūzų renesanso dirbinys stovėjo nišoje prie židinio. Kokių keturių pėdų aukštyje priekio viršus buvo išskobtas, o į susidariusią tuštumą iš abiejų pusių atsidarė dvi mažos durelės. Centrinę dalį tarp jų užėmė panašaus dydžio įsprūda – trečiasis iš trijų kvadratų. Dulkės ant iškyšos buvo nusėdusios beveik akių aukštyje, ir nors jų buvo nedaug, bet matėsi gerai. O dulkėse priešais centrinę įsprūdą galima buvo pastebėti koncentrinio apskritimo ketvirčius, rodančius, kad ši įsprūda irgi yra durelės, kad neseniai jos buvo atidarytos ir apatiniu kraštu nubraukė dulkes.

Taigi pagaliau jos smalsumas buvo šiek tiek atlygintas. Atvirai kalbant, apžiūrinėti Menstono kabinetą Anę paskatino greičiau smalsumas sužinoti, kodėl jis buvo čia taip ilgai užsidaręs, kai gavo pastoriaus laišką, bei vėlesnis jų pokalbis, o ne staigus noras švarintis. Vis dėlto šis vaizdas Anei nebūtų pasirodęs įtartinas, jei ne vienas atmintin įstrigęs Menstono pasakymas. Kartą jis nerūpestingai leptelėjo, kad kiekviena iš šoninių spintelių apima po pusę viduriniojo ploto, o įsprūda neatsidaro, ji įdėta tik dėl simetrijos. Matyt, šį skyrelį vakar vakare jis atidarė pasišviesdamas žvake, antraip būtų pastebėjęs pėdsakus dulkėse ir jas nubraukęs, kad nepaaiškėtų, jog jis jai melavo. Pasistiebusi ant vienos kojos, ji

mąstė. Nusprendė, kad jis elgiasi labai negražiai ir nedorai, jei neatskleidžia jai visų savo paslapčių, kai jiedu sudarę tokią ypatingą sąjungą. Ji priėjo prie spintelės. Rakto skylutės nebuvo – matyt, durelės nerakinamos. Ratai dulkėse parodė jai, iš kurios pusės traukti, ir ji trūktelėjo pirštų galais, bet įsprūda neatsidarė. Ji prisitraukė kėdę ir užsilipusi apžvelgė spintelės viršų, bet nepamatė jokio varžto, mygtuko ar spyruoklės.

„A, tiek to, – abejingai ištarė, – paklausiu jo ir pasakys". Nulipo žemyn ir nusisuko. Paskui vėl pažvelgė į spintelę ir pati nustebo: keista, kad toks mažmožis neduoda jai ramybės. Grįžo atgal, ištraukė stalčių po spintelės iškyša ir įgrūdusi ranką ėmė grabalioti lentos apačią.

Čia ji aptiko mažą apvalią įdubą ir paspaudė ją pirštu. Nieko. Tada ištraukė ranką ir pažvelgė į piršto galiuką – jame buvo atsispaudęs ratukas, kurį diametraliai kirto linija.

„Kokia aš paikšė, čia juk varžto galvutė". Iš pradžių, matyt, būta kokio gudraus įtaiso mažyčiam spintelės skyriui atidaryti, bet vieną dieną jis turbūt sulūžo ir buvo pakeistas grubesniu. Sukilęs smalsumas nebeleido trauktis. Ji atsinešė atsuktuvą, išsuko varžtą, kišeniniu peiliuku atlupo dureles ir viduje rado kokių dešimties colių pločio ir ilgio ruimą, kuriame buvo: įvairių moterų laiškai, pasirašyti tik vardais (Pafose[87] niekinamos pavardės) ir neįskaitomai suregztais parašais; žmonos Junisės laiškai; pačios Anės laiškai, tarp jų ir tas, kuriuo ji atsiliepė į skelbimą; maža užrašų knygelė; įvairūs popiergaliai.

Nepažįstamų moterų, pasirašiusių mažybiniais vardais, laiškus ji peržvelgė gana skubotai ir atidėjo į šalį. Jie buvo per daug panašūs į jos pačios laiškus, kupinus apgailėtinų iliuzijų, o norint sužadinti smalsumą, reikia priešingybės.

Paskui ištyrinėjo žmonos laiškus. Jie prasidėjo nuo pirmojo Junisės susitikimo su Menstonu, ir patys ankstyvieji, ikivestuviniai, buvo kupini švelnių jausmų, moterims įprastų šiuo gyvenimo laikotarpiu. Praėjus kuriam laikui po vestuvių, laiškai vėl pasipylė, ir dabar jų turinys ją labiau domino. Ji uždarė spintelę, nusinešė laiškus į svetainę, pusiau gulom išsitiesė ant sofos ir atidžiai iš eilės juos perskaitė.

87 Pafosas – senovinis Kipro miestas, garsėjęs Afroditės šventykla.

Džono gatvė,
1864 m. spalio 17 d.

Brangiausiasis vyre,

gavau tavo vakar paskubom brūkštelėtą laiškelį ir, žinoma, buvau patenkinta. Bet kodėl nepranešei man tikslaus adreso, tik „Badmouto paštas"? Šito aš visiškai nesuprantu, juk turėtum man papasakoti visas smulkmenas. Nemanau, kad tai tokios pat pareigos, kokias iki šiol ėjai. Liepi man kurį laiką pasilikti čia, kol „apšilsi kojas" ir galėsi tartis dėl mano atsikraustymo. Privalau paklusti. Bet jei, anot tavęs, darbdavys nebūtų samdęs vedusio vyro ir todėl tau reikia slėpti, jog turi mane, kol įsitvirtinsi, kodėl apskritai užsimanei tos vietos?

Tiesą sakant, mūsų santuokos slėpimas man yra nemalonus, tai erzina ir vargina mane. Kiekviena gatvės nuskurėlė gali vadintis vyro pavarde ir ramiausiai gyventi su juo, tai kodėl aš negaliu? Norėčiau vėl atsidurti Liverpūlyje.

Šiandien nusipirkau pilką neperšlampamą apsiaustą. Atrodo, kad jis man šiek tiek per ilgas, tačiau labai geras ir palyginti pigus. Oras vėjuotas ir apniukęs, nuo tavo išvykimo iki šio ryto, galima sakyti, nebuvau kojos lauk iškėlusi. Prašau parašyti, kada man atvažiuoti.

Labai tave mylinti Junisė

Džono gatvė,
1864 m. spalio 25 d.

Brangus vyre,

kodėl nerašai? Gal tu manęs neapkenti? Šią savaitę nebeišmaniau, ko griebtis. Aš, tavo žmona, gyvenu skurde, o tu, mano vyras, pasiturimai! Buvau priversta dėl įsiskolinimo išsikraustyti iš savo pirmojo buto – be kitų dalykų, dar pareikalavo, kad sumokėčiau už nemažai brendžio, kurio aš tikrai nė neparagavau. Išsikrausčiau į Kembervelą, bet mane surado. Slapta iš ten pasprukau ir antrą kartą pakeičiau pavardę. Dabar esu misis Rondli. Bet naujasis butas buvo pats bjauriausias ir brangiausias iš visų, į kuriuos esu įkėlusi koją, todėl išsinešdinau pagyvenusi ten tik dieną. Dabar esu apsistojusi tos pačios gatvės, kurioje tu mane iš pradžių palikai, dvidešimtame numeryje. Visą praėjusią naktį mano lango rėmas taip baisiai barškėjo, kad negalėjau miegoti, bet neturėjau jėgų išlipti iš lovos ir pritvirtinti jį. Šį

rytą buvau išėjusi pasivaikščioti – nežinau, kiek nuėjau, bet kojas įskaudo. Apžiūrėjau iš lauko du tris teatrus, bet darbo ieškančios aktorės akims jie atrodė grėsmingi. Nors tu sakei, kad užmirščiau sceną, man atrodo, jog nelabai jaudintumeis mane ten pamatęs. Bet aš nesu apsigimusi aktorė, o gabumų tokia tapti turiu per mažai. Esu pernelyg drovi ir santūri – reikėjo man geriau tapti ūkininko pačia. Žinoma, nemėginsiu vėl grįžti į sceną, kol esu šioje nepažįstamoje vietoje. Kas per sumanymas atsivežti mane į Londoną ir čia palikti vieną! Kodėl manęs nepalikai Liverpūlyje? Gal manei, kad aš kam nors pasakysiu, jog tikroji mano pavardė – misis Menston? Kam gi aš išsiplepėsiu, juk visai neturiu draugų. Artimiausias draugas man toks pat artimas kaip ir daugumai kitų – svetimas žmogus. Bet gal reikia tau pasakyti, kad savaitę prieš paskutinįjį laišką, apgailėjusi, kad dėdė su teta iš Filadelfijos (vieninteliai artimi mano giminaičiai) jau mirę, staiga nusprendžiau brūkštelėti kelias eilutes pusbroliui Džeimsui, kuris veikiausiai tebegyvena tose apylinkėse. Mes nesimatėm nuo vaikystės. Nepranešiau jam apie savo vedybas, nes pamaniau, kad tau tai gali nepatikti, ir nurodžiau savo tikrąją mergautinę pavardę bei čionykščio pašto adresą. Bet Dievas žino, ar jis kada gaus tą laišką.

Meldžiu parašyti man atsakymą ir nors kiek atsiųsti.

Tavo mylinti žmona Junisė

Penktadienis, spalio 28 d.

Mano brangus vyre,

ką tik gavau dešimties svarų perlaidą ir labai nudžiugau. Bet kodėl rašai taip pagiežingai? Ak, jeigu turėčiau pinigų, dabar jau būčiau pakeliui į Ameriką, tad nemanyk, kad savo noru tau įkyriu. Ką tu galėjai sutikti toje naujoje vietoje? Patikėk, aš sakau tai be pagiežos, tačiau faktai rodo, kad mane pametei! Tu nepastovus – žinau tai. O, kodėl gi tu toks? Tebemyliu tave ir dabar, praradusi, nors tu mane apleidai. Esu pernelyg patikli – toks jau mano būdas. Bijau, kad paleidau vėjais savo gyvenimą. Žinau, kad iš tavo širdies mane išstūmė kita moteris – taip, žinau tai. Atvažiuok pas mane – maldauju, atvažiuok.

Junisė

Čarlzo aikštė 41, Hokstonas,
lapkričio 10 d.

Brangus Enėjau,

štai aš ir grįžau tave aplankiusi. Kodėl taip įtūžai, kad sužinojau tavo tikslų adresą? Kiekviena moteris būtų tai padariusi – juk žinai, kad būtų. Ir jokia moteris negyventų išgalvotom pavardėm taip ilgai kaip aš. Kartoju, kad nesivadinau misis Menston, kol mėnesio pradžioje neatsikrausčiau į šį butą. O ko tu tikėjaisi?

Būčiau kvailutis padaras, jei netikėtai man nebūtų nusišypsojusi laimė. Auštant išvaryta iš tavo namų, nesitikėjau, kad šis pažeminimas išeis man į naudą. Eidama per parką išgirdau jaunuolio ir merginos, kurie irgi buvo anksti atsikėlę, pokalbį. Man regis, kad tai ir bus toji mergaitė, kuri paviliojo tave nuo manęs. Tai va, jie labai keistai kalbėjo apie tave ir mis Eldklif. Nuostabiausia, kad tai, ką tu man esi pasakojęs, pats neteikdamas tam reikšmės, sudėjus su jų pokalbiu, atskleidžia man paslaptį, kurios nei tu, nei jie neperprato. Iš dviejų minusų dar niekad nebuvo gautas toks akivaizdus pliusas. Dar vienas įkaltis – ir tu viską suprasi. Neatskleidžiu jos tik dėl vienos priežasties: abejoju, ar tu tikrai viso to nežinojai, ar tik apsimetei norėdamas mane apgauti. Dabar prašom elgtis mandagiai.

Junisė

Čarlzo aikštė 41,
antradienis, lapkričio 22 d.

Mano mylimas vyre,

pirmadienis – pati tinkamiausia diena man atvykti. Elgiausi tiksliai pagal tavo nurodymus ir pardaviau savo šlamštą gretimos gatvės sendaikčių pirkliui. Visas šis sujudimas ir bruzdesys toks malonus po ilgų monotoniškai nugyventų savaičių. Kokia paguoda tarti „sudiev" Londonui – jis visada man atrodė daug svetimesnis už Liverpūlį. Vidurdienio traukinys pirmadienį man puikiai tiks. Nekantriai lauksiu tavęs sekmadienio vakarą.

Viliuosi, kad nepyksti ant manęs už laišką mis Eldklif. Juk nepyksti, mielasis? Atleisk man.

Tavo mylinti žmona Junisė

Tai buvo paskutinis laiškas vyrui. Dar vienas laiškas, parašytas misis Menston ranka, bet adresuotas kitaip, irgi buvo tame pačiame pakete.

„Trijų žygūnų" smuklė, Kerifordas
1864 m. lapkričio 23 d.

Brangus pusbroli Džeimsai,

nuoširdžiai dėkoju tau, kad taip greitai atsakei į mano laišką. Vakar užsukusi į paštą nė neįtariau, kad gausiu tavo atsakymą. Bet gana apie tai. Nedelsdama vėl rašau keisčiausiomis ir liūdniausiomis aplinkybėmis, kokias tik galima įsivaizduoti.

Aname laiške nepasakiau tau, kad esu ištekėjusi. Nekaltink manęs – taip norėjo mano vyras. Nežinau net nuo ko pradėti pasakoti. Kurį laiką gyvenome atskirai, paskui jis mane pasikvietė (tai buvo praėjusią savaitę), ir aš su džiaugsmu išvykau pas jį. Paskui jis padarė štai ką. Pažadėjo mane parsivežti ir neparsivežė – turėjau keliauti viena. Pažadėjo pasitikti mane stotyje – nepasitiko. Tamsoje nuklumpiau pas jį į namus ir radau užrakintas duris, jis buvo išvykęs. Tada atėjau čia ir rašau tau nepažįstamo kaimo smuklėje! Šią akimirką rašau todėl, kad palengvinčiau savo kančią. Sielvartas ima teikti malonumą, kai jį smulkiai aprašai, tačiau savotiškas tai malonumas.

Bet noriu sužinoti vieną dalyką, nors man gėda apie tai prabilti. Su džiaugsmu padaryčiau, kaip tu sakai, ir atvažiuočiau pas tave namų tvarkyti, tačiau neturiu pinigų net ketvirtos klasės bilietui. Džeimsai, ar tau tikrai manęs taip reikia? Ar tikrai mane taip užjauti, kad atsiųstum jų? Šiaip taip išsiversčiau Londone su tais pinigais, kuriuos gavau pardavusi daiktus, dar kokį mėnesį ar šešetą savaičių. Ar atsiųsi man jų tuo pačiu adresu į paštą? Bet iš kur galiu žinoti, ar tu...

Taip baigėsi laiškas. Iš suglamžyto popieriaus buvo aišku, kad iki šios vietos parašius, autorei jos kūrinys nebepatiko ir jinai suglamžė jį. Kad parašytų kitą ar kad apskritai neberašytų?

Kitas dalykas, kurį suvokė Anė Syvei: iš Menstono ji buvo išpešusi kelias užuominas, jog jo žmona išvykusi iš Anglijos į Ameriką, ir tai gali būti tiesa, nes įrodo du laiškai ir patvirtina nešiko liudijimas. Ir vis tiek iš pradžių jis apsiputojęs prisiekinėjo, kad jo žmona tikrų tikriausiai sudegusi.

Jeigu ji sudegė, šis laiškas, parašytas miegamajame ir greičiausiai įbruktas į kišenę, kai jinai paliko viešbutį, turėjo sudegti kartu su ja. Tai nekelia abejonių. Iš šio klausimo apstulbindamas ją staiga

iškilo kitas, daug keistesnis. Iš kur Menstonas gavo laišką? Kodėl sako, kad ji sudegusi, ir nerodo jai, Anei, to laiško?

Toji priežastis, be abejo, buvo pati nepaprasčiausia iš visų ir galbūt dėl to jis jai laiško nerodė.

Iš keleto požymių ji žinojo, kad nuo gaisro iki vestuvių su Kiterėja bei nešiko išpažinties Menstonas tikėjo, nuoširdžiai tikėjo, kad Kiterėja bus jo teisėta žmona. Vadinasi, tikėjo ir tuo, kad Junisė mirusi. Matyt, nuo tos akimirkos, kai patikėjo, kad ji sudegusi, iki vestuvių dienos su žmona nesusirašinėjo. O laišką turėjo. Kada jie vėl užmezgė ryšius?

Šitas laiškas reiškė, kad misis Menston nesudegė, ir Menstonas veikiausiai liovėsi tikėjęs baisiuoju įvykiu tą akimirką, kai jis pakliuvo jam į rankas, jei ne anksčiau. Tai negi vienintelis, Anės galva, mįslės įminimas buvo teisingas – kad jis vėl užmezgė ryšius su žmona maždaug tuo metu, kai Anė apsigyveno pas jį ar kiek vėliau?

Tiesiog neįtikima, jog moteris, palikusi vyrą, pritartų jo sumanymui, kad kažkas apsimestų ja – ar ji būtų Amerikoj, ar Londone, ar Nepvoterio apylinkėse.

Paskui vėl iškilo senasis painus klausimas: dėl ko Menstonas rizikuoja savo geru vardu, visus apgaudinėdamas dėl Anės? Jokia čia aistra, kad ir ką jis sakytų. Ji prisiminė misterio Ronhemo laišką, prašantį įrodymų, kad ji tikrai misis Menston. Anė neišmanė, kaip išsisuks ją išlaikantis vyriškis. Tiesą sakant, jos supratimu, net blogiausias atvejis nėra jau toks baisus – na, pagarsės kaip ištvirkėlis, turės įsivelti į skyrybų ar dar kokią bylą, atlyginti nuostolius. Viskam iškilus aikštėn, kurį laiką gali sušlubuoti jo karjera. Menstonui tatai būtų baisu kaip mirtis.

Ji grąžino laiškus į slėptuvę, dar permetė akimis kitus užrašus, bet neaptiko jokių naujų žinių, tada uždarė spintelę ir paliko viską kaip buvo.

Jautėsi nesmagiai. Labai gailėjosi pažinusi Menstoną. Jei asmuo, įtariamas keistomis nedorybėmis, yra nepaprastai gražus ir protingas, tai dėl tokio prieštaravimo darosi dar baisiau. Keista šio žmogaus elgsena baugino ne tik Kiterėją, bet ir Anę, ir nors ši turėjo trūkumų, vis dėlto dar nebuvo taip smukusi, kad savo noru taptų nusikaltimo bendrininke. Ji net nežinojo, kad turės pakeisti gyvą žmoną, kol neatvyko į Nepvoterį, o tada jau nebebuvo kur trauktis. Savo apsimetinėjimą ji laikė pragyvenimo šaltiniu, šiek

tiek geresniu už sunkų darbą, skurdą ir vienatvę, prisimenant judrų ir kiek išpaikintą smagios sodybos ūkvedės gyvenimą.

Non illa colo calathisve Minervae
Foemineas assueta manus.[88]

2. POPIETĖ

Taigi misteris Ronhemas ir Edvardas Springrouvas paleido mechanizmą, tikėdamiesi sulaukti reikšmingų rezultatų.

Pastorius visą rytą buvo neramus ir susimąstęs. Net tarnams tapo aišku, kad Springrouvo pranešta naujiena painiausia iš visų, kurias gavo senasis teisėjas per daugelį mėnesių ar metų. Šis buvo jau tokio amžiaus, kai užtenka valios nieko skubotai nespręsti, ir dabar stengėsi susigaudyti neužmiršdamas apdairumo.

Tik popiet jis ryžosi eiti pas savo giminaitę mis Eldklif ir atsargiai ištirti, ar jinai ką nors žino apie jį dominantį dalyką. Jam buvo aišku, kad ši vieniša moteris tebemyli Kiterėją. Mis Eldklif kelis kartus slapta teiravosi apie buvusią kompanionę ir visada minėdavo ją su liūdesiu. Tai rodė, kad vyresnioji Kiterėja, dėl neaiškios priežasties atsižadėjusi savo numylėtinės ir bendravardės, nebuvo abejinga jos likimui.

– Ar jums niekad nekilo įtarimo, kad jūsų valdytojas nedoras žmogus? – paklausė jis senmergės.

– Nė menkiausio. O jums? – atsargiai paklausė ši.

– Tiesą sakant, kilo.

– Koks?

– Negaliu aiškiai atsakyti, nes niekas dar neįrodyta. Bet mano įtarimai svarūs.

– Norite pasakyti, kad jis buvo abejingas žmonai po vestuvių ir negražiai pasielgė palikdamas ją? Žinau tai, bet man rodos, kad dabartinis jo elgesys su kaupu išpirko ankstesnį nerūpestingumą.

Jis pažvelgė mis Eldklif tiesiai į akis. Buvo aišku, kad ji nemeluoja ir neturi nė menkiausio supratimo, jog su valdytoju gyvenanti moteris galbūt ne misis Menston.

88 „Jos mergiškos rankos nepratę sukinti verpstę Minervos", iš Vergilijaus „Eneidos", VII kn., 805–6 eil.

– Ne, ne, apie tai nebeverta nė kalbėti, – tarė pastorius. – Noriu pasakyti, kad senojoje sodyboje gyvenanti moteris nėra misterio Menstono žmona.

– Nėra... misterio Menstono žmona?

– Taip, taip.

Mis Eldklif bejėgiškai pažvelgė į pastorių.

– Nėra misterio Menstono žmona? Tai kas ji tada? – tiesiai paklausė ji.

– Nuklydėlė, vardu Anė Syvei.

Misteris Ronhemas, kaip ir kiti, buvo pastebėjęs nepaprastą mis Eldklif rūpinimąsi valdytojo gerove ir bandė tai visaip aiškintis. Ji buvo taip sukrėsta šios žinios, kad tapo aišku, jog jos ir Menstono savitarpio supratimas dar nereiškia, kad jis yra jai atskleidęs savo paslaptis ir kad juodu jungiantis ryšys nenutrūkęs. Pastaruoju metu misteris Ronhemas buvo pradėjęs abejoti šiais saitais, o dabar, suvokęs, kad klydo, pasigailėjo atskleidęs savo ketinimus. Bet buvo jau per vėlu, taigi jis pateikė įrodymus ir smulkiai išdėstė mis Eldklif, kodėl taip manąs.

Dar jam nebaigus, jinai vėl pasidarė santūri kaip ir pokalbio pradžioje.

– Po tokių nuodugnių įrodymų gal ir patikėčiau, kad jūs teisus, – atsakė ji, – bet vienas esminis faktas liudija priešingai. Jį galima paneigti tik nenginčijamais įrodymais. Taigi dėl kokios priežasties neapkvaišęs vyras – o misteris Menstonas yra šviesaus proto ir garbingas – rizikuotų taip keistai elgtis? Nėra tokios priežasties.

– Aš irgi taip maniau iki tol, kol vakar vakare mane aplankė draugas, mano ir vargšelės Kiterėjos draugas.

– Aha, dar ir Kiterėja, – pridūrė mis Eldklif, kuriai šis vardas priminė svarbiausią įrodymą jos naudai. – Kad jis mylėjo Kiterėją ir kad tebemyli ją dabar, beprotiškai ir ištikimai, man aišku, lygiai kaip ir tai, kad kvėpuoju. Kiterėja yra daug jaunesnė už misis Menston, – aš ją taip vadinsiu, – dukart malonesnio būdo, triskart gražesnė. Argi jis galėtų tyliai ir staigiai atsižadėti jos dėl kažkokios... Misteri Ronhemai, jūsų spėjimas absurdiškas, ir aš juo netikiu! – Ji net paraudo iš įkarščio.

Dabar pastorius galėjo išdėstyti savo antrąjį įtarimą, bet dėl jam vienam težinomų priežasčių to nepadarė.

– Puiku, ponia. Viliuosi, kad faktai patvirtins jūsų nuomonę. Tiesiai jo paklauskite, ar ta moteris jo žmona, ar ne, ir stebėkite, kaip jis elgsis.

– Rytoj būtinai paklausiu, – atsakė ji. – Mėgstu griebti jautį už ragų.

Bet vos tik pastorius išėjo, jo pasėtas garstyčios grūdelis[89] suaugo į medį. Ji taip nekantravo norėdama kuo greičiau nusiraminti, kad suprato neiškęsianti per naktį. Vargais negalais sulaukė vakaro, kuris paslėptų ją. Kai tik saulė nusileido už horizonto, bet dar nebuvo visai sutemę, ji susisupo į apsiaustą, tyliai išėjo iš namų ir per gūdų parką nudrožė tiesiai į senąją sodybą.

Tuo pačiu metu pastoriaus namuose prie viengungiškos dvasininko vakarienės stalo susėdo dar du žmonės. Vienas, panašus į oficialų asmenį, niekuo nekrito į akis, tik žvilgsnis buvo neįprastai skvarbus. Antrasis buvo Edvardas Springrouvas.

Aptikusi stropiai paslėptus laiškus, Anė Syvei neberado sau vietos... Moteriškas jos orumas tvirtino, kad Menstonas neturi teisės slėpti nuo jos nieko, kas susiję su jo dingusia žmona. Iš pradžių ji suglumo, paskui suirzo, galop pasipiktino. Apmaudas ir smalsumas visai nebedavė ramybės.

Vidurdienį per pietus valdytojas su ja beveik nesikalbėjo. Jis nebepaisė paprasčiausio mandagumo ir atrodė beveik abejingas likimui. Jo veiksmai pranašavo nelaimę, tačiau jis nieko neaiškino. Ji atidžiai, kaip moka tik moterys, stebėjo menkiausią Menstono judesį, ir pagaliau jai toptelėjo, kad jis ketina slapta pabėgti. Anė bijojo dėl savęs: apie įstatymus ir teisingumą ji nieką tenumanė ir vaizdavosi, kad už jo darbelius gali tekti atsakyti jai.

Po pietų jis vėl išėjo ir jinai matė, kaip nuvažiavo grafystės centro link. Jai šovė į galvą pačiai ten nukakti, ir po pusvalandžio pėsčia jau drožė jam iš paskos, nors kelias tolimas. Apsimetė einanti apsipirkti.

Kaip paprastai išėjusi apsipirkti, ji užsuko kažkokio niekniekio į vaistinę, greta kurios stovėjo grafystės bankas. Pažvelgusi pro langą, pro spalvotus buteliukus išvydo Menstoną, besileidžiantį banko laiptais. Jis ištraukė ranką iš kišenės ir užsitraukė apsiausto gobtuvą iki pat nosies.

Beveik visi žmonės išeidami iš banko įpratę rūpestingai apsičiupinėti kišenes, jeigu ėmė pinigus, o jeigu įnešė, eina laisvai mosikuodami rankomis. Valdytojas atrodė ėmęs pinigus – galbūt

89 Žr. Mato evangeliją, XIII 31–2.

poniai Eldklif, jis tai nuolat darydavo. O gal atsiėmė savo pinigus, kaip daro žmonės, besiruošiantys išvykti iš šalies.

3. NUO PENKTOS IKI AŠTUNTOS VALANDOS VAKARO

Anė grįžo namo, kai jau buvo laikas nurodinėti, ką ruošti vakarienei. Menstonas parsirado po pusvalandžio. Užsidegę lempą ir uždarinėję langines, jiedu susėdo. Jis buvo išblyškęs ir nusikamavęs – galima sakyti, išsekęs.

Valgė jie beveik visiškoje tyloje. Menstonas buvo taip susirūpinęs, kad Anės, regis, nematė, ir ši nebežinojo, nė ką galvoti. Anei stojantis, į duris kažkas pasibeldė.

Nespėjus tarnaitei prieiti prie durų, Menstonas nuskubėjo per kambarį ir pats jas atidarė. Ten stovėjo mis Eldklif.

Menstonas iškart grįžo atgal ir tyliai tarė Anei:

– Būčiau laimingas, jei trumpam pasišalintum į savo kambarį.

– Vakaras gražus ir žvaigždėtas, – atsakė ši. – Eisiu pasivaikščioti, jei nori akis į akį pasikalbėti su mis Eldklif.

– Gerai, eik, jei tau taip labiau patinka, – tarė jis. Anė persimetė keletu bendrų frazių su mis Eldklif ir užlipo į viršų pasiimti skrybėlaitės bei apsiausto. Nusileidusi apačion, atidarė laukujes duris ir išėjo.

Apsidairė. Naktis buvo tamsi, niūri ir tyki. Tada sustojo. Nuo tos akimirkos, kai Menstonas paprašė ją pasišalinti, Anę užplūdo nenumaldomas ir karštas troškimas sužinoti, apie ką mis Eldklif kalbėsis su juo. Ją įkvėpė ne vien paprastas smalsumas. Rytą rasti laiškai sukėlė didžiausių įtarimų. Įsitikinusi, kad jos ateitis priklauso nuo gebėjimo kovoti su žmogumi, kuris pavojaus akivaizdoje elgsis tikrai ne kaip draugas, Anė pasiryžo sužinoti didžiąją paslaptį, kuri dabar aptarinėjama. Žvelgdama į tamsoje skendinčius medžius, ji neramiai svarstė, kaip tai padaryti.

Be garso pravėrusi laukujes duris, ji įėjo į prieškambarį ir žingsnis po žingsnio prisiartino prie durų, už kurių kalbėjosi mis Eldklif ir Menstonas. Pro rakto skylutę ir per sienas nieko nesigirdėjo. Ir ji surizikavo – tyliai pasuko rankeną ir pravėrė duris per kokią pusę colio. Tai darė taip atsargiai, kad užtruko gal net trejetą minučių. Tą pačią akimirką mis Eldklif pasakė:

– Kažkur traukia skersvėjis. Man rodos, durys praviros.

Anė šmurkštelėjo po laiptais. Menstonas priėjęs uždarė duris. Nepavyko, ir ji vėl susimąstė. Svetainės, kurioje jiedu kalbėjosi, langinės, kaip ir visuose senuose kaimo namuose, buvo užmautos ant vyrių lango išorėje iš abiejų angos pusių ir dengė kiekviena po pusę lango. Jos buvo tvirtinamos varžtu, kiaurai einančiu per langines ir medinį lango skersinį į vidų. Viduje varžtą prilaikė kuolelis, paprastai įkišamas, kai jiedu su Menstonu eidavo gulti, o kartais visai neįkišamas.

Jei ji vėl grįš prie kambario durų, kiekvieną akimirką gali būti užklupta, bet jeigu klausysis prie lango, atsidarančio į sodą, kuriame sutemus niekas nevaikšto, tai niekas jai netrukdys. Verta pamėginti.

Anė prislinko prie lango, suėmė varžto galvutę ir tyliai suko jį, kol ištraukė. Langinės liko ten pat kaip ir pirma, bet toje vietoje, iš kurios buvo ištrauktas varžtas, švietė trijų ketvirčių colio skersmens skylė, pro kurią matėsi kambario vidurys. Ji prikišo akį prie tos kiaurymės.

Ir mis Eldklif, ir Menstonas stovėjo. Menstonas – nugara į langą, o jo pašnekovė – veidu. Ponios laikysena buvo tvirta, smerkianti ir išdidi. Daugiau nieko nebuvo matyti. Anė pasisuko šonu, pečiu atsirėmė į langines ir prikišo ausį prie skylės.

– Galva neišneša, – tarė mis Eldklif, – kaip tu, vyras, galėjai griebtis tokios dvigubos apgaulės?

– Kartais vyrų elgesys nesuprantamas.

– Bet dėl ko, sakyk?

– Paprasčiausia užgaida.

– Gal ir patikėčiau, jei ta moteris būtų gražesnė už Kiterėją ar jei tu jau kurį laiką būtum pagyvenęs su Kiterėja ir ji tau būtų nusibodusi.

– Negi jūs negalite patikėti, kad šitaip susiklosčius aplinkybėms (aš vedžiau Kiterėją ir atsisakiau jos sužinojęs, kad mano žmona gyva, bet su manim negyvens), prikalbėjau šią moterį atvykti pas mane, nes geriau jau šis tas negu nieko. Nenorėjau rizikuoti mylimos moters garbe, jei žmonai kada šautų į galvą grįžti.

– Negaliu tuo patikėti. Per daug mylėjai Kiterėją, kad pakaktų šio pasiteisinimo. Tau reikėjo arba Kiterėjos, arba nieko. Aistrai numalšinti tau visiškai nereikėjo šitos Anės Syvei, bent jau nereikėjo taip, kad lyg beprotis rizikuotum savo reputacija atsivežda- mas ją čionai. Esu įsitikinusi, kad nereikėjo, Enėjau.

– Aš irgi, – atvirai prisipažino jis.

Mis Eldklif šūktelėjo iš nuostabos. Staigus prisipažinimas ją trenkė kaip žaibas. Verkdama pradėjo jam skaudžiai priekaištauti.

– Kaip tu galėjai sugriauti mano planus ir nuplėšti garbę vienintelei mergaitei, kurią gerbiau, šitaip keistai elgdamasis!.. Ta moteris turi išvykti iš čia, o gal net ir iš šalies. Dieve! Juk tiesa po dienos kitos išaiškės!

– Ji nieko panašaus nepadarys, o tiesą reikia kaip nors nuslėpti, tik nežinau kaip. Jei gyvensiu čia ar kurioje nors kitoje civilizuoto pasaulio vietoje Enėjaus Menstono pavarde, ši moteris bus greta ir vadinsis mano žmona arba aš galutinai pasmerktas!

– Nepakęsiu, kad ją čia laikytum, o motyvai man visai nerūpi.

– Turite ką nors daryti, – murmėjo jis. – Privalote. Taip, privalote.

– Nedarysiu nieko, – atrėžė ji. – Tai nusikaltimas.

Jis rimtai žvelgė į ją.

– Nejau nepritarsite šiai mano apgavystei, net jeigu nuo to priklausys mano gyvybė? Nepritarsite?

– Nesąmonė! Gyvybė! Kils skandalas, bet ji turi nešdintis iš čia. Anksčiau ar vėliau viskas iškils aikštėn, tai geriau jau anksčiau.

Menstonas niūriai pakartojo tuos pačius žodžius:

– Mano gyvybė priklauso nuo jūsų paramos. Mano gyvybė!

Tada prisiartino prie jos ir kažką pasakė į ausį. Kalbėdamas abiem rankom spaudė jos galvą sau prie burnos. Jos veidas persimainė, lūpos ėmė drebėti taip, kad gaila buvo žiūrėti. O jis vis spaudė jos galvą ir kuždėjo toliau.

Anė Syvei, kuriai klausytis trukdė vėjo skundas ir krioklio šniokštesys, nugirdo tik šiuos mis Eldklif žodžius, ištartus virpančiu balsu: „Jie neturi pinigų. Ką jie gali įrodyti?“

Anė pastatė ausis, stengdamasi nugirsti jo atsakymą, bet nepavyko. Iš tolesnio pokalbio ji suvokė, nors tiesiai to nebuvo pasakyta, kad mis Eldklif po to, ką jis jai pakuždėjo, kūnu ir siela stos už Menstoną.

Mis Eldklif jau lyg ir laikas buvo eiti, tačiau ji vis delsė, lyg nenorėdama jo palikti. Kai pagaliau nusiminusi ir susijaudinusi ponia susiruošė, Anė paskubom įbruko varžtą, lanku apibėgo įėjimą ir laiptais nulėkė žemyn į parką. Tenai prisiglaudė prie didžiulės liepos kamieno, ir jos tamsus siluetas susiliejo su juo.

Po kelių minučių ji pamatė Menstoną ir mis Eldklif, įsikibusią jam į parankę, einant per progumą dvaro link. Ji stebėjo, kaip du juodi taškai kopia aukštyn ir artinasi prie rūmų. Pailga šviesos dėmė, atsivėrusi tamsiame sienų masyve, rodė, kad atsidarė durys. Jų fone išryškėjo mis Eldklif figūra. Durys jai už nugaros užsivėrė ir vėl pasidarė tamsu. Iš tamsybės išniro vienišas grįžtančio Menstono siluetas. Jis praėjo pro Anės slėptuvę.

Dar ketvirtį valandos palūkuriavusi lauke, kad nekiltų jokių įtarimų, Anė grįžo į trobą.

4. NUO AŠTUNTOS IKI VIENUOLIKTOS VALANDOS VAKARO

Menstonas tą vakarą elgėsi labai maloniai. Dabar, susivokus kas dedasi, jai buvo aišku, kad jis žūtbūt stengsis nuslėpti savo tikruosius jausmus.

Jos baimė neslūgo. Jiedu sėdo vakarieniauti, Menstonui smagiai plepant. Bet kas gali įžvelgti daugiau už nepatiklios moters akį? Vyro gudrybės šiuo atveju tokios pat patikimos kaip Sisero šarvai prieš ploną padangtės vinį.[90] Nors jis buvo labai išradingas, ji suvokė, kad yra sumanęs kažką daugiau, o ne vien nuslėpti savo jausmus. Jis stengėsi atitraukti jos dėmesį, kad nepastebėtas kažką padarytų.

Anei tai buvo baisios akimirkos. Visas kūnas staiga pasidarė jautrus. Ji nesuteikė jam nė menkiausios galimybės net pakrutėti. Mes pažįstame dvilypę jauseną, kai pasidalijama į dvi dalis, ir tariamai niekuo dėta čiauškutė slepia antrąjį „aš“ – įtarią šnipę.

Menstonas neatsisakė savo užmačių, tik jos darėsi vis aiškesnės. Jie beveik baigė valgyti, kai jam, buvo matyti, toptelėjo nauja mintis, kaip pasiekti tikslą. Susimąstęs jis pasisuko su kėde ir įdėmiai pažvelgęs į laikrodį ant priešingos sienos išminčiaus balsu tarė:

– Nebylus laikrodžio ciferblatas gali daug pasakyti ir atspindėti įvairiausias paskatas – nuo subtiliausios pagundos iki nerūpestingumo ir raginimo veikti.

90 Užuomina, kaip Jahelė nužudė miegantį Siserą padangtės vinimi. Žr. Teisėjų knygą, IV 21.

– O kaip? – pasiteiravo ji. Kol kas Anei buvo visiškai nesuprantama, kur jis suka.

– Kad ir šitaip: pažvelk į šaltą, metodišką, neromantišką, dalykišką rodyklių, atsidūrusių stačiu kampu viena kitai, padėtį. Jos nuteikia žmogų darbui, nori jis to ar ne. Paskui žiūrėk, koks pikantiškai drovus darosi ciferblatas, kai rodyklės viena virš kitos. Yra keletas padėčių, kurios primena: „Pasiruošk". Be dešimt pirmos „pasiruošk" skiriasi nuo be dešimt dvyliktos „pasiruošk", lygiai kaip jaunystė skiriasi nuo senatvės. Vidurdienis ar vidurnaktis aiškiai rodo: „Atlikta". Ar esi pastebėjusi?

– Taip.

Jis tęsė su apsimestine nuostaba:

– Lengvas dešimt aštuntos veržlumas, greita be penkiolikos beprotybė, svyrantis iš nuovargio be penkių – akivaizdu visiems.

– Gal čia ir esama tiesos, bet vaizduotės daugiau, – tarė ji.

Jis ir toliau postringavo apie laikrodį.

– Akiai didelį poveikį daro ir apipavidalinimas. Štai senamadis mūsiškis – žalvario ciferblatu su išlenktu viršum, su pusmėnulio formos plyšiu, rodančiu mėnesio dieną, ir viršuje besisupančiu laivu – man atrodo kaip koks senas cinikas. Taip ir matai jo mintis sklandant tarp gėrio ir blogio.

Staiga jai prašvito akys: laikrodis buvo už jos, ir jis norėjo, kad ji atsisuktų į jį nugara. Ji bijojo nusigręžti, tačiau kad nesukeltų jam įtarimo, buvo atsargi: jam kalbant, greit žvilgtelėjo į laikrodį sau už nugaros ir vėl sėdėjo kaip sėdėjus. Per tokį trumpą laiką jis nieko negalėjo padaryti.

– Aha, – nerūpestingai pasakė Menstonas ir tą pačią akimirką pripylė jai taurę vyno. – Kalbėdamas apie laikrodį prisiminiau, kad jį jau reikėtų prisukti. Neužmiršk, šiąnakt reikia jį prisukti. O gal dabar tai padarytum, brangioji?

Išsisukti nebuvo galima. Ji ryžtingai pakilo padaryti ko prašoma, kad tik jos neįtartų. Laikrodis buvo senamadis, veikiantis aštuonias dienas, o stiliumi derinosi prie kitų senovinių Menstono surinktų baldų ir užsukamas baisiai girgždėjo.

Anė nebeturėjo vilties stebėti jį tuo metu, o ratukų girgždesys trukdė jai ir ką nors išgirsti. Tačiau sukdama laikrodį ji pastebėjo Menstono šešėlį ant sienos sau iš dešinės.

Ką jis daro? Jis kažką pila į jos taurę su vynu.

Jis užbaigė savo manevrą, jai dar neužsukus laikrodžio. Ji rūpestingai uždarė laikrodžio dureles ir vėl atsisuko. Kai atsistojo priešais, jis sėdėjo kėdėje kaip niekur nieko.

Sunku įsivaizduoti, kad įprastas, iki tol malonus vaizdas dėl kažkokios smulkmenos, išoriškai nieko nepakeitusios, staiga ima kelti siaubą. Moteris pamanė, kad jis ketina ją nunuodyti, bet iškart parodyti savo baimės negalėjo.

Tačiau dar nesuvokus, kas gali atsitikti, jai atėjo į galvą kita mintis, ir pirmoji pasirodė neįtikima ar net absurdiška. Tik beprotis atimtų jai gyvybę būdu, kurį taip lengva išaiškinti, nebent nusikaltimui būtų svarbesnių priežasčių negu Menstono.

Gal jis, kažko pripylęs jai į vyną, tenori, kad šiąnakt ji kietai miegotų? Tada pasitvirtintų jos ankstesnis įtarimas, kad jis ketina slapta pabėgti. Šiaip ar taip, jis ketina slapta kažką daryti, ir ji turi nieko apie tai nežinoti. Dabar reikėjo kaip nors išsisukti nuo vyno.

Keliom dingstim jai pavyko atidėti šią procedūrą beveik penkioms minutėms, bet jis per dažnai žvilgčiojo į ją, kad ji spėtų išpilti gėralą į židinį. Būtinai reikėjo nors gurkštelėti. Ji taip ir padarė, o po to nutaikiusi progą išspjovė į nosinę.

Menstonas nepastebėjo, kad jinai griebėsi atsargumo. Jam pasirodė, kad viskas vyksta kaip iš pypkės, tad pasilenkė žarstekliu pamaišyti žarijų. Ji iškart griebė taurę ir išpylė vyną sau už apykaklės. Kai jis vėl atsisuko, jinai spaudė prie lūpų tuščią taurę.

Atėjus metui, jis užrakino duris ir patikrino, ar uždarytos langinės. Ji dar pasikrapštė po namus ir po kelių minučių abu nuėjo gulti.

5. NUO VIENUOLIKTOS VALANDOS IKI VIDURNAKČIO

Kai apsimestinai gilus Anės Syvei alsavimas įtikino Menstoną, kad ji miega, jis tyliai atsikėlė ir tamsoje apsirengė. Iš visų jėgų įtempusi ausis ji girdėjo, kaip jis rengiasi; paskui jis kažką ištraukė iš kišenės, įdėjo į tualetinio staliuko stalčių, nuėjo prie durų ir nusileido laiptais. Ji šastelėjo iš lovos ir pažvelgė į stalčių. Jis buvo padėjęs į vietą mažą buteliuką, kurį ji jau anksčiau buvo ten mačiusi. Ant

etiketės buvo užrašyta: „Betlio[91] opiumo tirpalas“. Jai pasidarė lengviau, kad į jos gyvybę nesikėsinta, o tik norėta užmigdyti. Negalima prarasti nė sekundės, jei ji neketina jam nusileisti. Anė vienais naktiniais marškiniais nusekė iš paskos. Kai ji nulipo laiptais, jis buvo užsidaręs kabinete, o iš po durų sklindanti silpna šviesa rodė, kad jis užsidegęs žiburį. Ji prislinko prie durų, bet nedrįso jų nė trupučio praverti. Prikišusi ausį prie durų, išgirdo jį draskant kažkokius popierius, o po akimirkos plykstelėjęs ryškesnis virpantis šviesulys rodė, kad jis juos degina. Išgirdusi jo žingsnius plikomis grindimis, ji kaipmat suvokė, kad jis artinasi prie durų. Nukūrė viršun ir šmurkštelėjo į lovą.

Grįžtant į miegamąjį, Menstonas lipo jai ant kulnų. Įėjo jis vėl be žiburio. Kurį laiką stovėjo nejudėdamas, kad įsitikintų, jog ji vis dar miega. Nuėjo prie stalčiaus, kur buvo laikomi jų grynieji pinigai, ir ištraukė dėžutę. Anės ausis pagavo banknotų šlamesį ir aukso skimbčiojimą. Kažkiek įsikišo į kišenę, kažkiek padėjo atgal. Stovėjo ir galvojo, lyg kažką spręstų. Šitaip delsdamas pastebėjo savo veido atspindį veidrodyje – blyškų ir neryškų, kaip šmėklos. Atrodė, kad šis vaizdas ir buvo svarstyklių lėkštę nusvėrusi plunksnelė: jis sunkiai atsiduso, išėjo iš kambario ir nusileido laiptais. Ji išgirdo, kaip jis atšovė užpakalines duris ir išėjo į kiemą.

Nusprendusi, kad jis daugiau nebegrįš į miegamąjį, ji pasijuto saugi, atsikėlė ir skubiai apsirengė. Priėjusi prie kambario durų aptiko, kad jos užrakintos. „Iš atsargumo, ne kitaip“, – sumurmėjo sau. Tačiau dėl to dar labiau suglumo ir susijaudino. Jei jis ketintų iškart keliauti iš namų, tai kažin ar būtų varginęsis ją užrakindamas, juk mano, kad ji apsvaiginta miega. Spyna buvo įleidžiama, tad atsklęsti durų ji negalėjo. Kaipgi jį sekti? Labai paprastai. Iš miegamojo durys atsidarė į sandėliuką. Jis buvo didelis ir anksčiau naudojamas kaip persirengimo ar vonios kambarys, bet to atsisakyta dėl nepatogumo. Kito išėjimo į laiptų aikštelę nebuvo. Šio sandėliuko langas atsidarė į prieangio stogą, kuris buvo plokščias ir dengtas švinu. Anė pasiėmė nuo lovos pagalvę, tyliai atidarė kambario langą ir išlipo ant stogo. Persilenkusi per prieangį puošusių neaukštų turėklų kraštą, ji numetė pagalvę ant žvyruoto tako

[91] R. Betlis (1770–1856) – laivyno chirurgas, vėliau Londono vaistininkas, gerokai patobulinęs farmaciją.

ir ėmė leistis turėklais, laikydamasi rankomis, kol kojos atsidūrė per kokias dvi pėdas nuo žemės. Tada vikriai stryktelėjo ant pagalvės ir atsistojo ant tako.

Nuo to laiko, kai ji šįvakar grįžo namo pasivaikščiojusi, jau buvo patekėjęs mėnulis. Tačiau sunkūs debesys, pakibę danguje, trukdė jo pilkšvai perregimai šviesai prasiskverbti. Anė nuslinko už namo, atidžiai klausydamasi. Valdytojas buvo išėjęs mažiausiai dešimčia minučių anksčiau. Per tą laiką, kol ji čia laukė, buvo galima suskaičiuoti iki penkiasdešimties. Tada Anė išgirdo kažkokį bruzdesį šalinamyje, kuris kadaise jungėsi su pagrindiniu pastatu. Šitas šalinamis pertvara buvo padalytas į vidinį ir išorinį kambarius. Anksčiau, kol tarpiniai pastatai nebuvo nugriauti, ten buvo virtuvė ir indų plovykla, o dabar alaus darykla ir dirbtuvė, į kurią galima patekti tik per alaus daryklą. Paprastai durys į pirmąją patalpą iš lauko būdavo užrakinamos pakabinamąja spyna. Dabar jos buvo uždarytos, bet neužrakintos. Be abejo, Menstonas kuitėsi šalinamyje.

Ji vos vos pravėrė duris. Alaus darykloje tvyrojo tamsa, tačiau per grindis jos link iš už privertų dirbtuvės durų krito šviesos ruoželis. Šviesa buvo netikėta, nes nei pro skyles, nei pro plyšius jos nesimatė. Žvilgtelėjusi į vidų, moteris pastebėjo, kad visokias angas bei skyles jis užtiesęs skudurais ir kilimėliais, o ant lango užkabinęs maišą, kad joks spindulėlis neprasiskverbtų. Iš ten, kur ji stovėjo, matėsi, jog šviesos pluoštas krinta ant varinio katilo prie pat vidinių durų, o ant jo guli miegamojo raktas. Apšviestas dirbtuvės vidus pro dvejas praviras duris jai irgi iš dalies buvo matomas. Menstonas iš didelės spintos išiminėjo įrankius, glazūruotus indus ir senus gelžgalius, sukrautus joje. Tada pasiėmė kaltą ir pradėjo traukti kabliukus bei vinis, kuriomis spinta buvo pritvirtinta prie sienos. Ištraukęs jis išskėtė rankas, neišardęs nukabino spintą ir pastatė ant grindų greta savęs.

Dabar atsidengė sienos dalis, kurią pirmiau užstojo spinta. Buvo matyti, kad ji nutinkuota vėliau negu visas šalinamis. Menstonas kažkokiu įrankiu ėmė daužyti tinką, krintančius gabalus mesdamas į pintinę. Nuvalęs kokias dvi pėdas sienos, jis įkišo laužtuvą tarp plytų ir tyliai ėmė sukioti jį, kol keletas jų išklibo. Atsivėrė senos krosnies anga. Nebenaudojama krosnis, matyt, buvo užmūryta. Tai buvo paprasta senoviška krosnis, tik suploto rutulio formos ertmė be dūmtraukio.

Menstonas įkišo ranką į krosnį, ištraukė kažkokį didelį sunkų daiktą ir numetė ant žemės. Moteris aiškiai matė tą daiktą. Tai buvo paprasčiausias beveik pilnas maišas užrištu viršumi.

Valdytojas kartą ar du krūptelėjo, lyg būtų ką išgirdęs, ir jo judesiai pasidarė dar panašesni į katino. Staiga jis užgesino šviesą. Anė netriukšmavo, tačiau ir ji išgirdo kažkokį svetimą garsą priekinėje namo dalyje. „Žiurkė", – pamanė.

Buvo matyti, kad jis greit nusiramino, tačiau visiškai pakeitė taktiką. Nebedegė žvakės ir toliau dirbo tamsoje. Kiek ji galėjo spręsti iš garsų, jis vėl sudėjo į vietą plytas, kuriomis buvo užmūryta krosnies anga. Visą laiką ji laužė galvą, kaip reikės pakliūti į miegamąjį, bet dabar klausimas buvo išspręstas. Kai jis kabins spintą į senąją vietą, ji perbėgs alaus daryklą, pasiims raktą nuo varinio katilo, užbėgs į viršų, atsirakins duris ir vėl atneš raktą. Jei jis eis miegoti, nors tai sunkiai įtikima, manys, kad užraktas užsikirto. Ši mintis ir ketinimas, kuriam išdėstyti reikia tiek žodžių, šmystelėjo kaip žaibas ir nė kiek nenuslopino jos smalsumo. Užsispyrė pasilikti ir sužinoti, ką reiškia tie jo keisti veiksmai dirbtuvėje.

Šonu įslinkusi pro laukujes duris ir jas uždariusi, jinai tamsoje ėmė sėlinti prie antrųjų, žengdama kuo atsargiausiai, kad šiukšlės ant grindų netraškėtų jai po kojomis. Netrukus atsidūrė prie katilo vos per pėdą nuo durų į kambarį, kuriame darbavosi Menstonas. Iš čia ji aiškiai girdėjo, kaip sunkiai jis kvėpuoja nuo pastangų, bet nematė jo, nes buvo per tamsu.

Pirmiausia jai rūpėjo paimti savo kambario raktą, taigi atsargiai ištiesė ranką ten, kur jis gulėjo. Užuot palietę raktą, jos pirštai apčiuopė kažkieno batą.

Jai pasidarė silpna, išmušė šaltas prakaitas. Tai buvo moters arba vyro, stovinčio ant alaus daryklos varinio katilo, kur gulėjo raktas, koja. Šilta koja, apauta lakuotu batu.

Stulbinantis atradimas taip išgąsdino ją, kad ji vos vos nesuriko, ir žaibo greitumu atitraukė ranką. Jos prisilietimas buvo toks lengvas, kad, rodos, žmogus per storą bato odą nieko nepajuto, o Menstono brūžavimas nuslopino tylų jos suknelės šlamesį.

Ten tikrai buvo ne valdytojas – anas tebesidarbavo. O ta žmogysta, užgesinus šviesą, bus pasinaudojusi tamsa, išlindusi iš kažkurio alaus daryklos užkampio ir atsistojusi ant katilo plytų mūrinio. Iš pradžių ją paralyžiavusi baimė atlėgo suvokus, kad bijoti beprasmiška: ji pateko į beviltišką padėtį ir turi su tuo susitaikyti.

Nejudantis žmogus ant katilo, kaip ir Menstonas, nenutuokė, kad ji yra čia, taigi Anė išdrįso dar kartą ištiesti ranką ir tol grabaliojo aplink koją, kol surado raktą. Atitraukiant ranką, piršto galiukas brūkštelėjo per kelnių kiškos apačią.

Vadinasi, ten vyras. Iškart eiti prie durų buvo neprotinga ir ji nusliūkino į kampą. Čia buvo palyginti saugu, ji kiek atsikvošėjo ir padarė keletą logiškų išvadų:

1. Žmogus pasinaudojo tamsa, kad užliptų ant katilo, kaip jinai – kad įeitų.

2. Tas žmogus slėpėsi šalinamyje dar jai nepriėjus prie durų.

3. Jis stebi Menstoną apgalvotai ir nuosekliai, siekdamas savų tikslų.

Iš garsų ji sprendė, kad Menstonas jau pakabino spintą į senąją vietą. Girdėjo, kaip jis deda atgal joje buvusius daiktus – butelį po butelio, įrankį po įrankio, po to grįžta į alaus daryklą, eina prie lango ir nutraukia nuo jo maišą, bet kadangi langas buvo mažutis, viduje neką tepašviesėjo. Jis grįžo į dirbtuvę, staigiai užsimetė kažką ant nugaros ir pradėjo apgraibom ieškoti kambaryje dar kažkokio daikto. Radęs jį, išlindo pro vidines duris, perėjo alaus daryklą ir išėjo į kiemą. Vos tik jam atsidūrus lauke, blausioje mėnulio šviesoje ji išvydo jo siluetą. Ant peties buvo užsivertęs maišą, o rankoje nešėsi kastuvą.

Sulaikiusi kvapą Anė kiūtojo kampe ir laukė, ką darys antrasis vyriškis. Gal po pusės minutės ji išgirdo, kaip jis lipa nuo katilo, o paskui stačiakampėje durų angoje sušmėžavo jo siluetas. Tai būta plačiapečio vyro, susisupusio į ilgą apsiaustą. Jis irgi dingo, kaip ir valdytojas.

Moteris su palengvėjimu atsiduso ir žengė sekdama toliau. Tą pačią akimirką paaiškėjo, kad tą vyriškį, kurio kojos ji buvo prisilietusi, savo ruožtu stebėjo ir sekė kita moteris. Anė Syvei vėl atsitraukė. Nepažįstama moteris išlindo iš tolimesniojo kiemo kampo ir kurį laiką neryžtingai stoviniavo. Aukšta, tamsi, rūpestingai apsigaubusi apsiaustu ji buvo panaši į kiparisą. Sujudėjo, be garso perėjo kiemą ir nusėlino ta pačia kryptimi kaip aniedu.

Anė luktelėjo dar minutę, o paskui taip pat tyliai nusekė paskui moterį.

Bet ją taip paveikė vienos nuo kitų besislapstančios žmogystos, kad išėjusi į kiemą atsigręžė pažiūrėti, ar ir jos kas neseka. Nieko

nebuvo matyti, bet prie arklidės kampo jinai įžiūrėjo stovintį pakinkytą Menstono arklį su vežimaičiu.

Vadinasi, jis tikrai ketina pabėgti, pamanė ji. Matyt, pasikinkė arklį tik išėjęs iš namų, kol ji dar nebuvo išlindusi pro langą. Tačiau neturėjo laiko svarstyti visų šios nakties įvykių.

Ji apsisuko ir nusliūkino paskui anuos tris.

6. NUO VIDURNAKČIO IKI PUSĖS DVIEJŲ NAKTIES

Kur pažvelgsi, visur sekliai – regis, net pati naktis.

Keturi žmonės perėjo progumą ir pasuko į parko jaunuolyną, nutolę vienas nuo kito maždaug per septyniasdešimt jardų. Čia žemę, visiškai slepiamą lapijos, dengė storos samanos, švelniai liečiančios kojas nelyginant aksomas. Pirmasis seklys, vyras, ėjęs paskui Menstoną, dabar atsiliko, o Anė, Menstono ekonomė, gerai pažindama šias vietas, užuolankom nukurnėjo tarp medžių ir atsidūrė tiesiai valdytojui už nugaros. Šiam greitai eiti trukdė našta. Atrodė, kad antroji moteris kiek aplenkusi Anę, bet ji ėjo Menstonui iš kitos pusės.

Jis pasiekė duobę, esančią pusiaukelėje tarp krioklio ir siurblio pašiūrės. Sustojo, nusišluostė veidą ir įsiklausė.

Į šią jau artipilnę duobę krisdavo nesuskaičiuojamos sudžiūvusių lapų kartos. Ąžuolo, buko ir kaštono lapai, supuvę ir parudavę, virto vientisu kratiniu. Menstonas padėjo maišą ant žemės, įlipo į duobę ir nužėręs didelę lapų krūvą į šalį pradėjo kasti. Anė prisėlinusi šmurkštelėjo į krūmą ir atsisukusi pasižiūrėti, ką veikia kiti, niekur nepastebėjo pirmojo vyriškio, kuris atsiliko ir kurį mes vadinome pirmuoju sekliu. Nusprendusi, kad jis irgi pasislėpė, ji susidomėjo antruoju sekliu, moterimi, kuri per tą laiką prisiartino prie Anės slėptuvės ir įsitaisė už medžio dar arčiau valdytojo negu ji.

Taigi Anė tebesislapstė. Valdytojo kastuvo, smingančio į minkštus puvėsius, grikščiojimą tarpais ji aiškiai girdėjo, kai variklis liaudavosi girgždėti ir tuo pačiu metu nuščiūdavo vėjas, nes šiaip viską gožė krioklio šniokštesys, sklindantis iš anapus upės. Per kokias dvidešimt minučių Menstonas išrausė didelę, kokių keturių ar penkių pėdų gilumo, duobę. Įmetęs maišą, jis pradėjo ant jo versti žemes ir trypti jas. Paskui rūpestingai sužėrė sudžiūvusius lapus į duobės vidurį, uždengdamas jais žemę kaip buvo.

Neprilygstama slėptuvė! Storas lapų sluoksnis, nejudintas metų metus, galbūt vėl metų metus nebus pajudintas, o apatiniai sluoksniai pus toliau ir virs puria žeme.

Kai šis darbas buvo baigtas, dangus pašviesėjo, ir dabar Anė aiškiai matė antrosios moters, išsilenkusios iš už medžio, veidą. Rodės, ji užmiršo savo užduotį, užsižiūrėjusi, ką daro valdytojas. Jos veidas buvo baltas ir sustingęs.

Menstonas tiesiog negalėjo jos nepastebėti. Baigęs darbą jis atsisuko ir pamatė ją.

– Ei... jūs čia! – sušuko.

– Nemanyk, kad aš tave šnipinėju, – maldaujamai sušnibždėjo ji. Anė atpažino mis Eldklif balsą.

Susijaudinusi ponia skubiai dar kažką pridūrė, tačiau žodžius užgožė netolimo variklio girgždesys. Pirmasis seklys, jei jis nepriėjo arčiau negu iš pradžių, buvo per toli, kad išgirstų pokalbio nuotrupas, nes vandens krioksmas gožė ausis.

Mis Eldklif Menstonui, matyt, kažką pasakė apie pirmąjį seklį, nes valdytojas, nešinas kastuvu, iškart puolė ten, kur slėpėsi anas, ir dar šiam nespėjus išsipainioti iš šakų žiebė per galvą kastuvo ašmenimis. Vyriškis susmuko ant žemės.

– Bėk! – tarė Menstonui mis Eldklif, ir tas dingo tarp medžių. Mis Eldklif nuskubėjo priešinga kryptimi.

Anė Syvei irgi ketino sprukti, tačiau atsisukusi pažvelgė į susmukusį vyriškį. Šis gulėjo kniūbsčias ir nejudėjo.

Daugelis žemos moralės moterų elgiasi labai kilniai, išvydusios bėdos ištiktą žmogų. Elgtis padoriai, jei tokia tavo pareiga, yra gražu, bet dar gražiau doras neapgalvotas poelgis be išskaičiavimų. Ji priėjo prie jo ir švelniai apvertė. Jis sukrutėjo ir jos padedamas netrukus atsistojo. Suglumęs apsidairė, stengdamasis atsipeikėti.

– Kas jūs? – paklausė moterį.

Dabar nebevertėjo apsimetinėti.

– Aš tariamoji misis Menston, – atsakė ji. – O kas jūs?

– Aš policininkas, pasamdytas misterio Ronhemo ištirti šią paslaptį, kuri galbūt nusikalstama. – Jis pasirąžė ir susiėmė už galvos – matyt, susigriebė neatsargiai prasitaręs. – Nesvarbu, kas aš, – tarė, – nors dabar tai nebeturi reikšmės ir paslaptis greit išaiškės. – Jis pasilenkęs pakėlė skrybėlę ir nubėgo į tą pusę, kur dingo valdytojas, tačiau po minutės grįžo.

– Šiaip ar taip, tai tik užpuolimas sunkinančiomis aplinkybėmis, – skubiai išbėrė jis, – kol tikrai nežinome, kas čia užkasta. Galbūt tai tik maišas su statybos šiukšlėmis, bet gal ir kas nors daugiau. Eikš, padėsi man atkasti. – Jis nerangiai, kaip pratę miestiečiai, paėmė kastuvą ir įšoko į duobę, toliau murmėdamas: – Beprasmiška vienam jį vytis. Jis dabar jau nežinia kur. Geriausia patikrinti, kas yra čia.

Sekliui atkasti duobę buvo daug lengviau, negu Menstonui iškasti. Jis nužėrė lapus, išvertė molį ir ištraukė maišą.

– Laikyk, – paliepė Anei, kuri iš smalsumo nesitraukė šalin. Uždegęs menkai šviečiantį žibintuvėlį, kurį buvo atsinešęs, įspraudė jai į ranką.

Virvutę, kuria buvo užrištas maišas, policininkas perpjovė, maišą paguldė ant šono, stvėrė už apačios ir iškratė kas jame buvo. Iškrito didžiulis paketas, rūpestingai įvyniotas į dervuotą drobę ir stropiai suraišiotas. Jis jau ketino atplėšti vieną galą, bet pastebėjo šviesų siūlą, prikibusį iš lauko pusės. Uždėjo ant jo ranką, ir siūlas prikibo jam prie pirštų.

– Pašviesk, – tarė.

Ji prinešė artyn žibintuvėlį. Jis pakėlė ranką prie žibintuvėlio stiklo, ir abu įsispitrijo į beveik neapčiuopiamą siūlelį, kurį jis laikė tarp nykščio ir smiliaus. Tai buvo ilgas plaukas – moters plaukas.

– Dieve! Aš negalėjau tuo patikėti... niekaip negalėjau! – siaubo apimtas sukuždėjo policininkas. – Ir per savo netikėjimą štai pražiopsojau vyruką. Eime į kokią pastogę... Ne, luktelėk, kol patikrinsiu.

Jis įkišo ranką į liemenės kišenę ir iš ten ištraukė rudo popieriaus paketėlį. Išskleidęs jį, parodė vidury susiraičiusį dar vieną ilgą plauką. Tai buvo tas pats plaukas, kurį zakristijono pati rado ant Menstono pagalvės devynios dienos prieš Kerifordo gaisrą. Jis pažiūrėjo į plaukus prieš šviesą – abudu buvo rusvi. Tada sudėjo juos greta: abudu buvo visiškai vienodo ilgio. Seklys atsigręžė į Anę.

– Tai jo pirmosios žmonos lavonas, – tyliai tarė. – Jis nužudė ją, kaip ir įtarė misteris Springrouvas ir pastorius, tik kaip ir kada, vienas Dievas težino.

– ...ir dar aš! – sušuko Anė Syvei, kurios galvoje kaip žaibas nušvito aiški ir paprasta įvykių bei priežasčių grandinė, paaiškinan-

ti visą nusikaltimą: iš kur Menstonas gavo smuklėje žmonos rašytą laišką, kodėl atsižadėjo Kiterėjos ir kam atsivežė ją, Anę.

– Aha, suprantu, – tarė seklys atsistodamas neįprastai arti, ir ant jos riešo atsidūrė antrankis. – Jūs vyksite su manim, ponia. Žinoti apie slaptą žmogžudystę tiek pat kiek ir Dievas – labai įtartinas dalykas. Jūs dėl to netampate deive, toli gražu. – Jis pašvietė žibintu jai į veidą.

– Fui, atsitrauk, – su panieka atrėžė ji, – ir nepražiopsok pagrindinio herojaus, gaišdamas su vargše jo parankine.

Jis paleido jos ranką ir paėmęs už parankės ištempė iš giraitės – ji turėjo bėgti greta jo iki pat pastoriaus namų. Ten degė šviesa, o policininko padėjėjas laukė jo: kieme stovėjo į vežimaitį pakinkytas arklys.

– Atvažiavai... o, kad būčiau žinojęs, – greitai ir piktai išpyškino seklys savo pagalbininkui. – Ką gi, mes apsirikome – jis pabėgo. Turėjai būti čia, kaip liepiau! Mane išdavė toji moteris, mis Eldklif, ji mane sekė. – Jis skubiai kažką pusbalsiu įsakė laukusiam vyrui ir baigė tokiais žodžiais: – Eik pas pastorių, jis nemiega. Areštuok mis Eldklif. O aš su šita važiuoju į Kesterbridžą pastiprinimo. Mes jį tikrai sučiupsim, kai prašvis.

Jis padėjo Anei įlipti į vežimą ir išvažiavo. Tarp žalių plotų nelyginant baltas kaspinas prieš akis bėgo šviesus sausas kelias, ir važiuoti buvo lengva. Jie pasiekė vietą, kur ant vieškelio iš abiejų pusių sviro tankios eglės. Čia buvo visiškai tamsu.

Pasigirdo trenksmas ir smarkus smūgis. Nuvažiavus pusę kelio, tenai, kur prasidėjo nuokalnė, vežimas į kažką atsitrenkė, ir abu vos vos neišlėkė ant žemės.

Vyriškis atsipeikėjo, pasodino Anę ir ištiesė ranką. Apčiupinėjęs suvokė, kad jo vežimaičio dešinysis ratas įstrigęs į kitą tokį pat vežimaitį.

– Ei! – sušuko policininkas.

Niekas neatsakė.

– Ei, ar užmigai! – vėl pašaukė jis.

Jokio atsako.

– Keista... ir vis per kvailą įprotį keliauti be žibintų, tikintis, kad greit išauš. – Jis nušoko ant žemės ir uždegė žibintą.

Kelio vidury stovėjo užkirtęs jam kelią vežimas, pakinkytas nuvarytu arkliu, bet žmogaus nei jame, nei kur netoliese nesimatė.

– Ar žinai, kieno čia vežimas? – paklausė jis moterį.

– Ne, – niūriai atsakė ji, nors pažino, kad valdytojo.

– Galvą guldau, kad Menstono. Neapsimetinėk, iš balso supratau. Ką gi, turi teisę nesakyti nieko, kas tau pačiai nenaudinga. Koks įžvalgus tas vyrukas, kaip rūpestingai apsvarstė visus galimus atvejus! Jis, matyt, bus pasikinkęs arklį dar prieš pernešdamas kūną.

Jis pasiklausė, ar tarp medžių neišgirs kokio garso. Buvo tylu, tik kartais sausus lapus sušnarindavo bėgantis triušis. Policininkas apšvietė žibintu gyvatvorės spragą, bet pro neįžvelgiamą tankumyną nieko nesimatė. Buvo aišku, kad Menstonas vos už kelių jardų, tačiau kaip jį surasti – kitas klausimas. Šiuo metu seklys negalėjo nieko padaryti, nes jam trukdė arklys ir Anė. Jei jis įlįstų į tankmę ieškoti Menstono niekieno nepadedamas, šis galėtų nepastebimai išlįsti iš už kokio krūmo ir viens du jį nugalabyti. Juk priežasčių ryžtis tokiam žygiui Menstonas dabar turėjo daugiau negu reikia, taigi jo persekiotojas, nors ir ne bailys, pajuto, kad šioje vietoje ilgiau stoviniuoti pavojinga.

Jis skubiai pririšo Menstono arklį prie savo vežimo galo, kad valdytojas nebeturėtų jokių susisiekimo priemonių, išskyrus kojas, ir su savo suimtine nudardėjo į grafystės centrą. Atvykęs ten, įkurdino ją nuovadoje, o tada iškart ėmėsi gaudyti Menstoną.

Dvidešimtas skyrius

TRIJŲ VALANDŲ ĮVYKIAI

1. KOVO DVIDEŠIMT TREČIOJI. VIDURDIENIS

Nuo Menstono pabėgimo praėjo trisdešimt šešios valandos.

Grafystės centre buvo turgaus diena. Fermeriai javų biržoje apžiūrinėjo kviečių pavyzdžius, kaip paprastai, tyrinėdami pilstė juos iš vienos saujos į kitą, bet iš tiesų galvojo ir kalbėjo tik apie Menstoną. Bakalėjininkai aptarnaudami pirkėjus įprastinę frazę: „Ko dar norėtumėt?“ pakeitė kita: „Nežinote, ar jo dar nepagavo?“ Pienininkai ir gyvulių augintojai, stovintys prie avių ir galvijų aptvarų, tvirtai įsirėmę kojomis pasitaisydavo skrybėles, panardindavo rankas į pačias kišenių gelmes ir nenuleisdami įžvalgių akių nuo savo gyvulių šnekėjo: „Taip, taip, dar prieš sutemstant jį pagaus“.

Jau įdienojus Edvardas Springrouvas sunerimęs skubėjo gatve.

– Ar daugiau nieko negirdėjote? – pasiteiravo jį užkalbinusį pažįstamą.

– Policija jį susekė, – atsakė pažįstamas jaunuolis. – Iš pradžių vienas valkata pasakė, kad Menstonas auštant praėjo pro stirtą, kur jis gulėjęs. Jie nusekė jo nurodytu pėdsaku ir pagaliau priėjo lipynę per tvorą. Kitoje pusėje buvo apdžiūvusio purvo, nugramdyto nuo kelio, krūva. To purvo paviršiuje, išlygintame lopeta, buvo aiškiai atsispaudusi vyro ranka, liemenės sagos ir laikrodžio grandinėlė: tai rodo, kad jis skubėdamas perkopti lipynę užkliuvęs pargriuvo. Grandinėlės raštas rodė, jog tai būta Menstono. Policininkai sekė, kol priėjo brastą – kitame krante matėsi tie patys pėdsakai kaip ir prie lipynės. Šitas kelias vedė Badmouto link. Jiems einant tolyn, dar vieną įkaltį nurodė piemuo, pasakęs, kad jeigu avių bandą, gulinčią ganykloje, kerta tuščias trijų keturių jardų ruožas, tai reiškia, kad kažkas ėjo ta vieta ne vėliau kaip prieš pusvalandį. Tos dienos dvyliktą valandą jis pastebėjęs tokį ruožą savo bandoje. Daugiau nieko apie jį sužinoti nepavyko, ir policininkai nukeliavo į Badmoutą. Pašto garlaivis į Lamanšo salas turėjo išplaukti vakar vienuoliktą valandą vakaro, ir jie iškart nusprendė, kad jis ketina pakliūti į Prancūziją per Džersį ar Sent

Malou – tai vienintelė galimybė, nes visos geležinkelio stotys stebimos.

Taigi sekliai užkopė į laivą – jo ten nebuvo. Jie vėl atėjo pusę vienuoliktos – jis nepasirodė. Du sekliai įsitaisė po lempa tiesiai prie nuleidžiamojo tiltelio, dar vienas prie kontoros durų, o vienas ar du – Meri gatvėje, tiesiausiam kely į prieplauką. Be penkiolikos vienuoliktą maišai su laiškais buvo sunešti į laivą. Kol žiopliai domėjosi paštu, Meri gatve drąsiai atžygiavo vyriškis. Eisena buvo Menstono, drabužiai – ne. Jis perėjo į šešėlyje skendinčią gatvės pusę. Į jį atsisuko kelios galvos ir tai, matyt, buvo jam perspėjimas, nes iš šešėlio jis taip ir neišniro. Policija stebėjo ir laukė, bet valdytojas nebepasirodė. Buvo pakeltas aliarmas, visas miestas apverstas aukštyn kojom – Menstono nė kvapo. Visą rytą jo ieškota, bet niekur nerasta nė pėdsako. Vis dėlto paskutinės galimybės perplaukti Lamanšą jis neteko. Pranešta, kad jis apsikeitė drabužiais su vienu samdiniu.

Klausantis pasakojimo, susimąsčiusiam Edvardui į akį krito nušiuręs žmogelis drobine palaidine ir lengvais bateliais. Jisai kiūtino gatve, užsimetęs ant pečių šiaudų ryšulį, slepiantį galvą. Vyras, nešantis ant pečių šiaudų ryšulį, dengiantį galvą, Aukštojoje gatvėje nebuvo retenybė. Edvardas matė, kaip jis perėjo tiltą, skyrusį miestą nuo kaimo, padėjo savo ištaršytą naštą pakelėje ir paliko.

Springrouvas atsisveikino su pažįstamu ir taip pat pasuko tilto link. Paėjėjęs tolėliau, įsižiūrėjo į prieš akis tysantį vieškelį. Jam taip bežiūrint, iš gyvatvorės už kokių dviejų trijų šimtų jardų iššoko vyriškis, perėjo kelią ir atidarė vartelius kitoje pusėje. Figūra buvo panaši į žmogaus, nešusio šiaudų ryšulį. Springrouvas pažvelgė į šiaudus – jie tebegulėjo pakelėje.

Mintyse jis beregint sugretino išgirstus faktus: Menstoną matė apsivilkusį samdinio drabužiais – ruda palaidine. Taip dėvėjo ir šis vyras, kuris, geriau įsižiūrėjus, buvo visiškai nepanašus į darbininką, o veidą po šiaudų ryšuliu jis paslėpė lengvai ir paprastai.

Vyriškis pasuko keliu, vedančiu į Tolčerčą, kur gyveno Kiterėja.

Jei, kaip paaiškėjo, misis Menston buvo gaisro naktį nužudyta, vadinasi, Kiterėja – teisėta valdytojo žmona. Menstonas priremtas prie sienos, tad nieko nepaisydamas gali nulėkti pas žmoną ir ką nors jai padaryti.

Vyrui, mylinčiam Kiterėją, tai buvo baisi mintis, bet Springrouvas negalėjo jai atsispirti. Jis leidosi į Tolčerčą.

2. NUO PIRMOS IKI ANTROS VALANDOS POPIET

Tą patį vidurdienį, kai Edvardas laukais drožė į Tolčerčą, Ovenas Grėjus, iškeliavęs iš kaimo, jojo vieškeliu į grafystės centrą pasitikslinti keistų jį pasiekusių gandų apie Menstoną. Nenorėdamas drumsti sesers ramybės, jis jai nieko nesakė.

Kiterėja sėdėjo prie lango ir skaitė. Iš čia matėsi koks šimtas jardų tako. Į šį užkampį taip mažai kas užsukdavo, kad pakelės gyventojai visuomet pakeldavo akis į keleivį, tiek didelį, tiek mažą, nes tai būdavo naujiena.

Iš už kampo pasirodė vyriškis ruda palaidine ir pasuko namų link. Kadangi Kesterbridže buvo turgaus diena, kaimas veik ištuštėjo, be to, senoji ferma, kur gyveno Ovenas su seseria, stovėjo, kaip jau minėta, atokiau nuo daugumos trobelių. Žmogus pasirodė įtartinas, todėl Kiterėja pakilusi užsklendė duris.

Visa bėda, kad jis buvo jau arti ir pro langą matė, kaip ji perėjo kambarį. Prisiartinęs prie durų, pasibeldė ir nesulaukęs atsako priėjo prie lango, prispaudė veidą prie stiklo ir įsižiūrėjo vidun.

Tą akimirką Kiterėją ištiko baisiausia, kas gali ištikti trapią moterį. Ji atpažino veidą žmogaus, už kurio buvo ištekėjusi.

Bet ji nei krustelėjo, nei suriko. Labai išsigando, bet jei būtų žinojusi tiesą – jog žmogus už durų, jausdamas nebeturįs ką prarasti, kad ir ką padarytų, elgiasi kaip beprotis, – matyt, būtų neišlaikiusi.

– Kiterėja, – pašaukė jis, – įleisk mane. Aš tavo vyras.

– Ne, – atsakė ji vis dar nesuvokdama, koks baisus pavojus jai gresia. – Jei nori pasikalbėti, palauk, kol grįš Ovenas.

– A, tai jo nėra namie? Kiterėja, aš negaliu gyventi be tavęs! Nusidėjau todėl, kad be galo myliu tave! Ar bėgsi su manim? Aš turiu užtenkamai pinigų abiems – tik eik su manim.

– Ne dabar... ne dabar.

– Aš tavo vyras, sakau tau, ir galiu įeiti.

– Negali, – bailiai tarė ji. Jo žodžiai ėmė ją gąsdinti.

– O aš sakau, kad įeisiu! – suriko jis. – Dar kartą klausiu, ar įleisi mane vidun?

– Ne, neįleisiu, – atsakė Kiterėja.

– Tai aš pats įeisiu, – tvirtai pareiškė jis. – Įeisiu, net jei galas grėstų!

Švininės grotelės dalijo suveriamus langus į daug langiukų. Jis akmeniu iškūlė vieną langiuką, įkišo ranką pro skylę, atšovė skląstį, prilaikantį langą, ir atidarė jį.

Tą pačią akimirką garsiai užsitrenkė langinės – Kiterėja iš vidaus žaibiškai užstūmė jas.

– Velniai tave griebtų! – suriko Menstonas.

Jis nubėgo už namo. Dabar buvo dar nekantresnis: vienu kumščio smūgiu išmušęs sandėliuko langą, atidarė jį taip pat kaip ir pirmąjį, siaubo apimtai mergaitei nespėjus nė susivokti, kad jis gali apeiti aplink. Po akimirkos jis jau stovėjo sandėliuke. Nuėjęs į priešakinį kambarį, kur buvo ji, atidarė langines ir ištiesė rankas jos apkabinti.

Didžiausio fizinio ir dvasinio skausmo akimirkomis Kiterėja arba raudonuodavo kaip aguona, arba blykšdavo kaip mirtis, priklausydavo nuo to, kokia tuo metu būdavo jos sveikata. Dabar ji nuo galvos iki kojų degė kaip ugnis ir tik todėl neapalpo.

Dar niekad įgimtas vargšės mergaitės judrumas jai taip nepravertė kaip dabar. Kambario vidury stovėjo pailgas stalas. Ji lakstė aplink šį stalą, atsitvėrusi juo nuo Menstono, iš siaubo išplėtusi didžiules akis, kurių lėliukės buvo įbestos į jį ir iš jo veido išraiškos spėjo, ar jis ketina pulti į dešinę, ar į kairę.

Net jis šią jaudinančią akimirką neatlaikė neapsakomos kančios, kuria degė jos nepaprastas žvilgsnis, aiškiai Dievo duotas jai apsiginti. Toliau Menstonas ją vaikėsi nuleidęs akis.

Uždusęs ir įsiutęs pakvaišėlis, nebematantis nieko, tik žmoną, kurią turi sugauti, puolė po stalu – ji purptelėjo per jį kaip paukštelis. Jis sunkiai liuoktelėjo per stalą – jinai metėsi po stalu ir išlindo kitoje pusėje.

Vieno kojos vikresnės ir viską sveria jaunystė,
Kitas sudėtas stambiau, dramblotas, bet kreta ir linksta.[92]

Vis dėlto jis buvo stipresnis ir ilgainiui nukamavo ją. Ji pajuto, kaip didėja nuovargis ir tankėja kvėpavimas. Klaikiai suriko, ir atrodė, kad širdį draskantis šauksmas nuaidėjo mylių mylias.

92 Iš Vergilijaus „Eneidos“, V kn. 570–1 eil.

Tą pačią akimirką jos plaukai pasileido ir išsklido ant pečių. Tokią akimirką net mažmožio pakanka, kad apkvaištų pervargusi galvelė. Akimirką ji nesusivokė, į kurią pusę jis puls, ir Menstonas tučtuojau pergudravo ją.

– Pagaliau! Mano Kiterėja! – sušuko apversdamas stalą, peršoko jį, griebė ją už ilgos rudos garbanos, prisitraukė artyn ir suspaudė glėby. Ji išsinėrė iš jo rankų ir be sąmonės susmuko ant grindų. Dabar jis pasielgė ramiai – paguldė ją ant sofos ir ištarė:

– Pailsėk truputį, mano išsigandęs paukščiuk!

Ir čia jo triumfui atėjo galas. Pajuto, kaip jį kažkas stveria už apykaklės ir nelyginant taranas trenkia į židinį. Įsiutęs, išraudęs ir uždusęs Springrouvas įšoko pro atvirą langą ir vėl perskyrė vyrą ir žmoną.

Menstonas akimirksniu atsistojo ant kojų. Vienas žvelgė aistringai, kitas – negailestingai. Pasikartojo susitikimas izraeliečio Naboto vynuogyne: „Argi radai, kad aš tavo neprietelis?“ Jis atsakė: „Radau, nes tu parsidavei, kad darytumei pikta Viešpaties akivaizdoje“.[93]

Prasidėjo žūtbūtinė kova. Menstonas buvo aukštesnis, bet Edvardas turėjo kietus diržingus raumenis, kokių stigo gležnam valdytojo kūnui. Jie susikabino kaip vienų spąstų spaustuvai. Po akimirkos abudu jau raičiojosi ant grindų, gniauždami vienas kitą glėby taip stipriai, lyg būtų viena būtybė, kovojanti pati su savimi – Edvardas bandė surišti Menstono rankas trumpu odiniu diržu, kurį išsitraukė iš kišenės, o Menstonas stengėsi susirasti savo peilį.

Šį trumpą laiką kambaryje garsiai sklido du būdingi garsai: vienas – dviejų mušeikų šnopštimas, abiejų toks panašus, kad negalima buvo atskirti; antras – jų kulnų ir kojų pirštų brūkščijimas į grindis.

Kiterėja buvo be sąmonės vos keliasdešimt sekundžių. Paskui pašoko ir neatpažinusi, kad jos išgelbėtojas – Edvardas, atšovė duris ir išlėkė laukan, beprotiškai klykdama:

– Čionai! Gelbėkit! Gelbėkit!

Už kokių dvidešimties jardų stovėjo trejetas suglumusių vyrų. Išgirdę jos klyksmą, jie puolė artyn.

93 Žr. Karalių knygą, XXI 20.

– Gal neseniai matėte apdriskusį žmogelį, vilkintį palaidine? – paklausė jie. Ji parodė į duris ir nulėkė tolyn.

Menstonas, ką tik ištrūkęs iš Edvardo gniaužtų, šią akimirką atrodė nebeketinąs žūtbūt tęsti kovą iki galo.

– Atsisakau visko vardan gyvybės, savo brangios gyvybės! – šūktelėjo jis kimiai nusijuokdamas. – Narsuolis turi tuziną gyvybių – pamatysit, aš dar jus visus pergyvensiu!

Jis ištrūko iš namų, bet netoli tenubėgo. Tai buvo paskutinės jo pagyros. Po pusės minutės jis bejėgis atsidūrė persekiotojų rankose.

Edvardas svirduliuodamas atsistojo ir palūkėjo, kol atgaus kvapą. Jis nė akimirkos neužmiršo Kiterėjos ir iškart nuskubėjo taku jai iš paskos. Ji netoli tebuvo nuėjusi. Rado ją susmukusią ant pakelės pylimo, – buvo visiškai išsekusi. Pribėgęs pakėlė ją, bet net jo prilaikoma ji negalėjo pastovėti ir įsikibo į jį. Springrouvas būtų nieko nepagailėjęs už teisę ją pabučiuoti.

Jie iš lėto pasuko namų link. Kankinamas suvokimas, kieno ji žmona, nevisiškai nuslopino malonumą, kurį jis pajuto, kai ji dėkinga atpažino jį ir pasitikėdama įsikibo į parankę, kad jis prilaikytų. Edvardas rūpestingai parvedė ją namo.

Po ketvirčio valandos, kai ji pusiau atsigavusi snūduriavo krėsle, o Edvardas neramus laukė greta, kol grįš Grėjus, jie išvydo pro duris pravažiuojant vežimaitį. Jo ratai ir šonai buvo apdrabstyti purvu, dabar jau išdžiūvusiu po kadai užmirštų liūčių; lakas ir dažai buvo nusilaupę ir išblukę, papuošimai seniai apleisti, nes kokia gi nauda juos atnaujinti. Jame sėdėjo trys vyrai – vidurinysis buvo Menstonas. Jo rankos buvo surištos, akys įbestos į tolį, veidas išblyškęs, rūstus ir sustingęs.

Springrouvas keliais žodžiais buvo papasakojęs Kiterėjai apie Menstono nusikaltimą. Dabar jis rimtai tarė:

– Jis važiuoja mirti.

– O man jo negaila, – sudrebėjo ji atsilošdama ir užsidengdama veidą rankomis.

Po šių žodžių stojusioje tyloje Springrouvas stebėjo vežimaitį, kol šis pasuko už kampo ir ratų dardesys pamažu nuslopo, jam tolstant grafystės centro link.

Dvidešimt pirmas skyrius

AŠTUONIOLIKOS VALANDŲ ĮVYKIAI

1. KOVO DVIDEŠIMT DEVINTOJI. VIDUDIENIS

Praėjus lygiai septynioms dienoms po to, kai Edvardas Springrouvas pamatė vyrą, su šiaudų ryšuliu žingsniuojantį Kesterbridžo gatvėmis, senasis fermeris Springrouvas stovėjo ant to paties šaligatvio ir šnekėjosi su savo bičiuliu Beikeriu.

Jų pokalbis nutrūko. Misteris Springrouvas įsižiūrėjo į kažkokį judėjimą gatvės gale, patraukusį jo dėmesį.

– Aha, štai kuo visiems baigsis, – sumurmėjo jis.

Jo bičiulis pažvelgė ton pačion pusėn.

– Teisybė, kaimyne Springrouvai, teisybė.

Kelio viduriu vienas paskui kitą žingsniavo du vyrai. Apie juos ir kalbėjosi fermeriai. Tai buvo dailidės, ant pečių nešantys tuščią karstą, uždengtą plonu juodu audeklu.

– Visada jaučiu pasitenkinimą susidūręs su tokiu reginiu, – pareiškė Springrouvas, vis dar dėbčiodamas į liūdnąjį nešulį. – Vadinu tai savotiškais vaistais.

– Tai ir yra vaistai... Bet negirdėjau, kad paskutiniu metu kas būtų sirgęs. Matyt, žmogelis bus miręs staiga.

– Gali būti. Ak, Beikeri, nors sakom „mirė staiga", iš esmės staigi ir nestaigi mirtis niekuo nesiskiria. Atsitiktinai nenutraukiama tai, kas turi tęstis ilgiau. Mes tiktai staiga išvystame, kad jau galas, o iš tiesų jis numatytas iš anksto, kaip ir bet kuri kita pabaiga, tiesiog mes nenujautėm, kad tai įvyks taip greit.

– Tai tik mūsų protui atradimas, o Viešpaties planai nesikeičia.

– Taip. Šis dalykas nėra netikėtas, nebent mūsų akims.

– Gal ir nepatikėsi manim, kaimyne, bet išvydęs šį reginį nebe taip nerimauju dėl ateinančios savaitės kūlimo ir vėtymo, apie ką dabar štai kalbėjau. O kodėl nepagyvenus ramiai, sakau sau, nesukant galvos dėl kasdieninės duonos, kol viskas baigsis, mes supūsim ir būsim užmiršti?

– Kartais užplūsta toks jausmas, bet neverta imti į širdį. Viskas pasaulyje kada nors baigiasi ir turime elgtis kaip pridera, artindamiesi ten, kur visi atsidursim. Bet anie su karstu suka čion, žiūrėk.

Dailidės su savo našta nužingsniavo siauru takeliu, vingiuojančiu visai greta. Abu fermeriai ir visi kiti atsisuko į nueinančiuosius.

– Karstas vyrui, ir aukštam vyrui, – toliau kalbėjo fermeris Springrouvas. – Gražiai buvo nuaugęs, kad ir kas jis būtų.

– Labai prastas vargšelio karstas, žiūrėk, neobliuota guoba, – tarė Beikeris, vėjui kilstelėjus uždangalo kraštą.

– Taigi, labai neturtingam žmogui. Ką gi, mirtis jo labiau nepažemino. Dažnai pagalvoju, kad turtuoliai, išruošti į paskutinę kelionę, atrodo daug menkesni negu vargšai. Galbūt išmintingą žmogų su neturtu labiausiai ir sutaiko didinga ramybė, pripildanti sielą, kai gyvenimo laikinumas atsiskleidžia aiškiau negu paprastai, – kalbu tai iš patirties.

Springrouvui baigiant kalbėti, karsto nešikai žvyruota aikšte pražygiavo pro abudu fermerius ir prisiartino prie niūrios griozdiškos arkos. Jie sustojo po ja, paskambino varpeliu ir ėmė laukti.

Virš arkos didžiosiomis raidėmis buvo parašyta: GRAFYSTĖS KALĖJIMAS.

Iš vidaus atsidarė mažos stačiakampės durelės, įmontuotos į vienas iš dvejų geležimi kaustytų durų. Vyrai pavieniui peržengė slenkstį, pro angą įtraukė liūdnąjį nešulį, suėjo į kiemą ir dingo iš akių.

– Veikiausiai mirė koks nors kalinys?

– Taip, kalinys, – tarstelėjo pro šalį dumdamas švilpaujantis vaikėzas.

– Ar nežinot velionio pavardės? – paklausė Beikeris trečiojo žioplio.

– Kadgi visas miestas žino – ir jūs turbūt, misteri Springrouvai? Taigi Menstonas, mis Eldklif dvaro valdytojas. Šįryt jį rado negyvą. Kažkaip sugebėjo pasikarti ant kameros durų nosine ir keliais drabužių skivytais. Prižiūrėtojas tvirtina, kad jo veido bruožai buvo beveik nepasikeitę, kai pamatęs aną rytmečio saulei šviečiant pro grotas. Paliko smulkų žmogžudystės aprašymą, paaiškinęs, kodėl taip padarė. Taigi jis jau anam pasauly.

Tai buvo šventa teisybė: Menstonas atsisveikino su gyvenimu.

Išvakarėse jam buvo duota kuo rašyti, ir jis kone septynetą valandų rašė štai šią išpažintį:

Paaiškėjus, kaip nevykusiai sutvarkytas žmogaus gyvenimas, atsižadu jo ir, kad daugiau nebekelčiau rūpesčių, išdėstau, ką esu padaręs pastaruoju metu.

Įžengęs į namus tą naktį, kai degė Kerifordas, pirmiausia padėkojau Dievui, išvadavusiam mane nuo moters, kurios neapkenčiau. Antrą kartą nuėjau į nelaimės vietą ir suvokęs, kad ten pasilikdamas nieko nepakeisiu, netrukus vėl grįžau namo, lydimas misterio Ronhemo.

Jis paliko mane prie laiptų į priebutį ir nuėjo namo. Stovėdamas prie durų ir mąstydamas apie nepaprastą savo išsivadavimą, išvydau iš parko medžių šešėlio išnyrant siluetą – moters siluetą.

Jai prisiartinus, nors buvo tamsu, įžiūrėjau, kaip apsitaisiusi: ilgu apsiaustu iki pat suknelės padurkų ir tankiu šydu, dengiančiu veidą. Apranga, ūgis ir eigastis, be to, truputis įžvalgumo, jei prisiminsime įvykius, iš kurių jai pasisekė išsikapstyti gyvai, rodė, kad tai mano žmona Junisė.

Aš sugriežiau dantimis iš nevilties. Praradau Kiterėją ir vėl turiu moterį, kurios grožis nuvytęs, kurios šnekos skundai, kurios protas lėkštas ir kuri kasdien laka brendį. Jausmų permaina buvo siaubinga. Apvaizda, kuriai ką tik dėkojau, tyčiodamasi juokėsi iš manęs. Jaučiausi kaip beprotis.

Ji prisiartino – krūptelėjo pamačiusi, kad aš lauke, – ir prabilo. Pirmieji žodžiai buvo priekaištai dėl to, ką aš netyčia padariau, ir atrodė, jog šis prakeiksmas lydės mane, kol būsime gyvi. Aš piktai atkirtau, ir toks mano atsakymas ją galutinai suerzino. Jinai ėmė tyčiotis iš paslapties, kurią sužinojo, – tai buvo mis Eldklif ir mano paslaptis. Aš nustebau, kai jinai man ją atskleidė, dar labiau nustebau, kad jinai ją žino, bet nuslėpiau, ką jaučiu.

– Kaip tu galėjai taip su manim elgtis? – klausė ji ir net tada nuo jos trenkė brendžiu. – Tu myli kitą moterį, taip, myli. Tik pažiūrėk, kaip tu mane stumdai! Buvau nuėjusi stotin, ketindama tave visiems laikams palikti, tačiau sugrįžau pabandyti dar kartą.

Jai kalbant, aš ko nepasiutau – įniršis sumišo su apmaudu. Nebesuvokdamas, ką darau, užsimojęs trenkiau jai iš visų jėgų. Ji bandė išvengti smūgio – ir vargšei atėjo galas. Junisei sukrutėjus, mano ranka žiebė jai tiesiai į sprandą – ten šeriama norint užmušti kiškį. Poveikis buvo stulbinantis. Smūgis, matyt, pažeidė stuburą – ji susmuko man po kojų, kelis kartus krustelėjo ir tyliai sudejavo.

Aš puoliau vidun vandens ir vyno, išlėkęs lauk kišeniniu peiliuku prapjoviau jos ranką kraujui nuleisti. Bet ji gulėjo nejudėdama, ir aš supratau, kad Junisė nebegyva.

Ilgai negalėjau suvokti, kas įvyko. Keletą minučių man nė netoptelėjo mėginti išsisukti. Paskui atsitokėjau. Ar ją kas nors matė po to, kai išėjo iš „Trijų žygūnų“? Jei ne, parapijos gyventojai mano, kad ji seniai virtusi pelenais. Manęs niekad neįtars.

Taigi ėmiausi darbo.

Pirmiausia reikėjo paslėpti kūną. Iš pradžių ketinau užkasti ją duobėje tarp variklio pašiūrės ir krioklio, bet man toptelėjo, kad neturėsiu laiko. Buvo ketvirta valanda, ir netrukus aplink ims šmirinėti darbininkai. Iki kitos nakties jos neužkasiu. Įsitempiau lavoną vidun.

Kiek anksčiau, pertvarkydamas šalinamį į dirbtuvę, kaliau vinį į sieną spintai pritvirtinti ir iš garso supratau, kad siena tuščiavidurė. Ištyrinėjęs aptikau už tinko seną krosnį, jau kadai nenaudojamą ir užmūrytą, kai namas buvo rengiamas man.

Atkabinti spintą ir išimti plytas buvo kelių minučių darbas. Paskui, prisiminęs, kad kitą naktį kūną turėsiu išnešti, įkišau jį į maišą, įgrūdau krosnin, užkroviau plytomis ir vėl pastačiau spintą.

Tada nuėjau miegoti. Lovoje pagalvojau, ar gali kam nors šauti į galvą, jog mano žmona nežuvo degančio namo liepsnose. Įtartiniausia bus, kad ieškotojai neras jokių palaikų, ir tai juos gali nustebinti.

Geriausias sprendimas būtų nunešti lavoną ir palikti namo degėsiuose. Bet to aš negalėjau padaryti, nes buvo žmonių, stebinčių, ar gaisras neatsinaujins. Liko viena išeitis.

Vėl atsikėliau, apsirengiau ir išėjau į šalinamį. Reikėjo atitraukti spintą. Aš ją atkabinau. Išėmiau plytas, ištraukiau maišą, iškračiau lavoną ir išėmiau raktus iš kišenės, nusegiau nuo riešo laikrodį.

Paskui viską vėl sudėjau kaip buvo.

Su šiais daiktais kišenėje iš kiemo pasukau per karklyną į šventorių. Patekau ten iš nuošalesnės pusės. Atsargiai prasibroviau iki užkampio už laurų krūmų, kur kartais sukraunamos kaulų liekanos, kasant duobes naujiems kapams. Nuoširdžiai vyliausi tarp šių senų kaulų rasiąs kaukolę, bet nors čia dažnai matydavau vieną ar dvi, dabar jų nebuvo. Tada apgraibom apieškojau kitą kampą. Viskas veltui – kaukolės niekur neradau. Aptikau tik tris ar keturias kojos ir stuburo kaulų nuolaužas ir turėjau tuo pasitenkinti.

Nešinas tais kaulais, perėjau kelią ir užuolankom nusigavau už smuklės, kur vis dar ruseno varpučio krūva. Lindėdamas už gyvatvorės, mačiau trijų ar keturių vyrų, saugančių tą vietą, galvas.

Tebestovėdamas tenai, vieną po kito sumėčiau kaulus per gyvatvorę į rūkstančias žarijas. Tada numečiau raktus, o paskiausiai – laikrodį.

Grįžau namo tuo pačiu keliu, kuriuo atėjau, ir auštant vėl atsiguliau. Džiūgavau: Kiterėja vėl mano!

Pusryčiaudamas pamaniau: „O jeigu spintą kas nors šiandien pajudintų, nors tai ir neįtikima?"

Nuėjęs į statybas, kol darbininkai pusryčiavo, atsinešiau lopetą skiedinio. Vėl atitraukęs spintą, užmūrijau krosnies angą. Pastatęs spintą į vietą, laukiau kitos nakties, kad galėčiau užkasti lavoną, nors apskritai tai buvo gana saugi slėptuvė.

Atėjus nakčiai, nervinausi labiau negu praėjusią. Nebesinorėjo liesti lavono. Nuėjau į šalinamį, bet užuot išardęs krosnį, tvirtai sukaliau vinis, pritvirtinančias spintą prie sienos. „Rytoj naktį ją tikrai užkasiu", – tariau sau.

Tačiau kitą naktį man dar mažiau norėjosi ją liesti. Nenoras vis didėjo, ir lavonas liko tenai. Pagaliau atrodė, kad krosnies, kol aš gyvas, daugiau niekas nebeardys.

Aš vedžiau Kiterėją Grėj, ir nė vieno jaunikio širdis nebuvo tokia kupina meilės ir laimės, o galva – gerų norų kaip mano tą rytą.

Kai Sauthemptono viešbutyje dėl to keisto nešiko liudijimo pasirodė Kiterėjos brolis, aš buvau neapsakomai sukrėstas. Pamaniau, kad rado kūną. „Negi mane sučiups ir prarasiu ją net dabar?"– nusiminiau. Supratęs, kad klydau, suvokiau turįs išoriškai elgtis kaip padorus žmogus. Taigi broliui paprašius išleidau ją ir apgalvojau keletą planų, kaip susigrąžinti Kiterėją, teisėtą savo žmoną, nesukeliant įtarimų.

Kitą dieną grįžau namo į Nepvoterį ir beveik savaitę blaškiausi. Nesugalvojau, kaip įrodyti, kad mano žmona mirusi, ir neišsiduoti.

Misteris Ronhemas užsiminė, kad reikėtų pabandyti sužinoti, kur ji dabar yra, per skelbimus laikraščiuose. Neturėjau jėgų imtis šitos komedijos. Bet vieną vakarą netyčia užsukau į „Tekančios saulės" smuklę. Ant suolo su atramomis, kurios užstojo mane, sėdėjo pora pagarsėjusių brakonierių. Jie buvo įkaušę ir perdėtai reikšmingu tonu, būdingu gerokai įgėrusiems, kalbėjo apie mane.

Jų padrikų žodžių esmė buvo tokia: didžiojo Keriforde gaisro naktį vienas iš jų buvo pasiųstas manęs pasitikti ir pranešti, kad mano žmona sudegė. Taip jis ir padarė, bet kadangi aš jam nieko nedaviau už naujieną, jis nutarė man atkeršyti. Gaisrui užgesus, jis prisijungė prie sėbro ir abiem kniostelėjo, kad metas kuo tinkamiausias griebtis kokio neteisėto darbelio prieš išauštant. Mano paukštidė stovėjo

viliojančioje vietoje, ir vienas jų, vis dar įsižeidęs, kad jo prašymas tą vakarą liko nepatenkintas, pasiūlė nudžiauti vieną kitą mano vištą. Jie manė, kad aš su misteriu Ronhemu nuėjau į jo namus. Antrasis nepanoro eiti, todėl pirmasis išsiruošė vienas.

Buvo apie trečia valanda ryto. Jis priėjo ligi krūmokšnių, augančių netoli šiaurinės namo sienos, ir pro krioklio šniokštesį kitoje pastato pusėje jam lyg ir pasigirdo balsai. Jis juos nusakė tokiais žodžiais: „Žmonos šmėkla ima į nagą vyrą... paskui kažkas krinta... paskui sudejuoja... ir vėl šniokščia vanduo ir girgžda variklis". Jam atėjo į galvą tik vienas paaiškinimas: name vaidenasi. Be to, žmogeliui, turinčiam negerų kėslų, baugulį kelia bet kokie balsai, tiek gyvųjų, tiek mirusiųjų. Jis slapta parslinko namo.

Kadangi už namo tūnojo pasiruošęs vagystei, o už tokius dalykus teisiama, tai savo nuotykį nuslėpė. Jis nė neįtarė, kas įvyko, kol visų ant kojų nesukėlė keista geležinkelio stoties nešiko išpažintis. Tada jam dingtelėjo, kad gal siaubingi tos nakties garsai atspindėjo kūnišką vyro ir žmonos susidūrimą?

Antrojo žodžiai buvo tokie:

– Kodėl jis nebando jos surasti, jeigu ji gyva?

– Teisybė, – pritarė pirmasis. – Matai, aš neužmirštu, ką išgirdęs, ir jei ji nepasirodys, galėsiu ranką ant Biblijos uždėjęs prisiekti, kad ji buvo nužudyta, ir pastorius tai sužinos, nors šešetą mėnesių turėčiau tupėti cypėj dėl to, ko ten buvau.

– O jei ji pasirodys?

– Tada žinosiu, kad klystu, ir manysiu esąs ne tik kvailys, bet ir niekšas, ir laikysiu liežuvį už dantų.

Aš išslinkau iš smuklės išpiltas šalto prakaito. Atsižadėti Kiterėjos mane galėjo prispirti vienintelė priežastis – baimė mirti kartuvėse – ir dabar tokia grėsmė iškilo.

Prasėdėjau kiaurą naktį kurdamas įvairiausius planus. Vienintelė veiksminga priemonė mano pavojingai padėčiai pataisyti buvo paprasta. Reikėjo vietoj žmonos atsivežti kokią nors moterį, kol to lengvai apgaunamo vyruko įtarimai dar nesustiprėjo.

Vienintelė kliūtis buvo susirasti tinkamą pakaitalą.

Tam tiko tik viena moteris, Anė Syvei – naivi, draugų neturinti būtybė, kurią pažinojau jaunystėje ir kuri tarnavo vienos Londono ponios ekonome. Staigiai mirus tai poniai, Anės padėtis buvo nepavydėtina, nes stigo lėšų. Ji nelabai man tiko, bet nebuvo iš ko rinktis. Turėjo vieną gerą savybę: buvo neplepi. Kitą dieną aš nuvažiavau į Londoną, užsukau į savo žmonos butą Hokstone (vienintelėje vietoje, kur jinai vadinosi misis Menston) ir išsiaiškinau, kad didelių sun-

kumų dėl apgaulės nebus. Taigi palankiai susiklosčiusios aplinkybės padėjo man apsispręsti. Aš užsukau pas Anę Syvei, pasimeilinau jai ir pasiūliau savo planą.

Mes gyvenome gana ramiai iki pat to sekmadienio, kai aš pajutau kažką negera. Tą rytą Anė grįžo iš bažnyčios ir papasakojo man, kaip įtartinai į ją pasižiūrėjęs kažkoks jaunuolis. Nieko negalėjau daryti – laukiau, kas bus toliau. Paskui atėjo laiškas iš misterio Ronhemo. Pirmą kartą gyvenime man pasidarė kone vis tiek, kas manęs laukia. Kitą dieną kartą ar du pagalvojau, jog reikėtų bėgti, bet negalėjau galutinai ryžtis. Vis dėlto geriau palaidoti žmonos kūną, pamaniau, nes krosnį gali bet kada išardyti. Nuvykau į Kesterbridžą ir kai ką padariau. Vakare pas mane atėjo mis Eldklif (kurią su manimi sieja bendra paslaptis, bet jos atskleisti neturiu nei teisės, nei noro) ir dar labiau mane išgąsdino. Ji pasakė, jog iš misterio Ronhemo elgsenos tą vakarą supratusi, kad jis nuslėpęs nuo jos dar svarbesnį įtarimą negu tas, kurį jai pasakęs, ir kad jo namuose esama svetimų žmonių.

Aš įspėjau, koks tas svarbesnis įtarimas, ir nusprendžiau jai kai ką pranešti, tikėdamasis jos pagalbos. Pasakiau, kad netyčia gaisro naktį užmušiau žmoną, pabrėždamas, kad vienintelės moters, žinojusios jos paslaptį, mirtis jai tik į naudą.

Iš siaubo ir baimindamasi dėl mano likimo tą vakarą ji stebėjo pastoriaus namus. Matė, kaip iš jų išėjo seklys, ir atsėlino paskui jį iki mano būsto. Apie jį mis Eldklif man skubiai papasakojo, kai pastebėjau ją užkasęs žmonos kapą jaunuolyne. Ji nė neįtarė, kas maišė.

Mano siela seniai nebegyva, ruošiuosi numarinti ir kūną. Nes beveik visi – gyvi numirėliai. Peržvelgiant ilgą žmonijos istoriją, matyti, kad dauguma yra mirę ir kad vargu ar kada jie buvo kitokie.

Enėjas Menstonas

Valdytojo išpažintis, paremta įvairiais netiesioginiais įkalčiais, įrodė, kad tiek Anė Syvei, tiek mis Eldklif buvo nepagrįstai įtartos slėpusios nusikaltimą.

2. ŠEŠTA VALANDA POPIET

Buvo vakaras tos dienos, kai nusižudė Menstonas. Leidosi saulė.

Tolčerčo troboje buvo prisirinkę žmonių – Kiterėja, jos brolis, Edvardas Springrouvas ir jo tėvas. Jie sėdėjo prie lango, kalbėdamiesi apie keistus ir dar tokius nesenus įvykius. Kiterėjos akyse švietė vilties spindulėlis, nors veidas buvo išbalęs kaip lelija.

Kol jie kalbėjosi žiūrėdami į geltoną vakaro žarą, užliejusią gyvatvorę, medžius ir bažnyčios bokštą, iš už skersgatvio kampo pasirodė dvivietė karieta, kuri vis artėjo. Jos blizgantys šonai žybčiojo saulėje, kai ji išlindo iš už kampo, o ratų stipinai švytėjo kaip kardai. Vežimas privažiavo prie Oveno durų. Vežikas trūktelėjo vadžias ir riktelėjo – šnopščiantys putoti arkliai sustojo.

– Mis Eldklif karieta! – pasakė visi vienu balsu.

Ovenas išėjo į lauką.

– Ar mis Grėj namie? – paklausė vežikas. – Štai raštelis jai, man liepta palaukti atsakymo.

Kiterėja perskaitė Kerifordo pastoriaus ranka parašytus žodžius: „Mieloji mis Grėj, mis Eldklif serga, nors ir nesunkiai. Ji nuolat kartoja Jūsų vardą ir dabar labai nori Jus pamatyti. Jei galite, atvažiuokite šia karieta. Nuoširdžiai Jūsų Džonas Ronhemas“.

– Kas jai yra? – paklausė vežėją Ovenas.

– Labai sušalo stovėdama lauke tą darganotą naktį, kai valdytojas paspruko. Nuo tada iki šio ryto skundžiasi, kad jai užgulė krūtinę ir ten viskas degte dega. Šįryt įbėgusi kambarinė staiga pasakė jai, kad Menstonas kalėjime nusižudė. Ji suriko... trūko gyslutė... ir susmuko ant grindų. Kurį laiką trukęs vidinis kraujavimas liovėsi. Kalbama, kad ji tikrai išsikapstys, bet ji pati tvirtina, jog nebe. Mat ir anksčiau sirgo.

Kiterėja susiruošė per kelias akimirkas ir sėdo į karietą.

3. SEPTINTA VALANDA VAKARO

Kad ir kaip tyliai Kiterėja ėjo Nepvoterio koridoriais, nežmoniškai jautri kankinė išgirdo pažįstamus mergaitės žingsnius. Ši įėjo į ligonės kambarį sulaikiusi kvapą.

Kambaryje buvo taip tylu, kad atrodė, jog vienatvė praretinusi net orą, mąstymas čia atrodė veiksmas, o menkutės ponios pastangos gyventi – kova su visomis visatos jėgomis. Čia nebuvo nieko, tik misteris Ronhemas. Slaugė pasišalino įėjus Kiterėjai, o gydytojas su chirurgu šnibždėjosi gretimam kambary. Buvo paskelbta, kad ligonei pavojus nebegresia.

Kiterėja priėjo prie lovos, ir mis Eldklif ją iškart pažino. Kaip keista – ji prikaustyta prie lovos. Tačiau ši permaina nebuvo atstumianti. Silpnumas sušvelnino jos sulysusio veido bruožus: dingo

pasipūtimas, o vietoj jo atsirado daug malonesnis švelnus romumas.

Mis Eldklif parodė misteriui Ronhemui, kad norėtų likti su Kiterėja viena.

– Kiterėja... – tyliai sukuždėjo ji, kai tik durys užsivėrė.

Kiterėja spustelėjo suglebusią ponios ranką ir suklupo prie jos.

Mis Eldklif vėl sukuždėjo:

– Daktarai sako, kad tikrai gyvensiu, bet aš žinau, kad tikrai mirsiu.

– Manau, kad jie žino, ką sako.

– Aš geriau žinau, bet neverta apie tai kalbėti. Kiterėja... o Kiterėja, ar gali man atleisti?

Mergina suspaudė jos ranką.

– Bet tu dar nežinai... tu nežinai, – šnibždėjo ligonė, – aš prašau atleisti už neteisingą įvykių nupasakojimą Edvardui Springrouvui ir už spaudimą jam, nes nuo to ir prasidėjo nesuskaičiuojamos tavo bėdos!

– Aš žinau viską... viską. Ir jums atleidžiu. Ne paskubom ir impulsyviai, – toks atleidimas jausmams atvėsus atšaukiamas, – bet apgalvotai ir nuoširdžiai, kaip ir man, viliuosi, bus atleista. Aš dovanoju jums.

Mis Eldklif iš akių pabiro ašaros ir sumišo su jaunosios mergaitės, kuri negalėjo nuslopinti gailesčio, ašaromis. Palaužta moteris iš jaudulio nebeslėpė savo didelės meilės.

– Bet tu nežinai priežasties. O, jei žinotum, kaip manęs gailėtumeis!

Kiterėja nenutraukė stojusios tylos, ir vyresnioji moteris nežmoniškomis pastangomis sukaupė jėgas. Ji prabilo silpnu kaip vasaros vėjelis balsu, kartkartėmis nutildama ir vis dėlto pasiryžusi įvykdyti savo ketinimą, o kad tatai deramai atliktų, stengėsi kalbėti tvirtai.

– Kiterėja, – tarė ji, – išklausyk mane prieš mirtį. Seniai seniai, daugiau kaip prieš trisdešimt metų, jauną septyniolikos metų mergaitę žiauriai apgavo pusbrolis – pasileidęs dvidešimt šešerių metų karininkas... Jis išvyko į Indiją ir mirė.

Vieną naktį ta nelaiminga mergaitė, grįžusi namo iš Vokietijos, kur gimė jos kūdikis, paėmė visus pinigus, kiek tik turėjo, prisegė mažiukui prie krūtinės kartu su laišku, kuriame, be kitų dalykų, buvo nurodyta, kokio vardo ji norėtų vaikiukui, suvystė jį ir išėjo juo nešina į Klephemą. Čia nuošalioje gatvelėje nusižiūrėjo namą.

Padėjo vaiką ant slenksčio, pasibeldė į duris, tada nubėgo šalin ir ėmė stebėti iš tolo. Žmonės paėmė vaiką ir įsinešė vidun.

Atsikračiusi vargšo kūdikėlio, mergaitė ėmė save kaltinti, kam taip žiauriai su juo pasielgė, ir gailėjosi nesutikusi su tėvų patarimu slapta pasisamdyti auklę. Ji troško matyti vaiką. Nežinojo, ką daryti. Svetima pavarde rašinėjo moteriai, kuri jį pasiėmė, ir prašė susitikinėti nurodytose vietose ir atsinešti vaiką. Susitikdavo Čelsio, Pimliko ar Hamersmito viešbučiuose bei smuklėse. Moteris, kuriai gerai mokėjo, visada ateidavo ir nieko neklausinėdavo. Į vieną susitikimą Hamersmito smuklėje ji atėjo be vaiko ir pasakė mergaitei, kad šis taip sunkiai serga, jog ligi ryto neišgyvens. Nuo šios žinios ir iš nuovargio ji apalpo...

Mis Eldklif pasakojimą nuslopino rauda, ji baisiai susijaudino. Kiterėja, išblyškusi ir apstulbinta to, ką išgirdo, apverkė ją ir pasilenkusi prie jos meldė liautis šnekėjus.

– Ne, privalau, – sušuko ši pro ašaras. – Tęsiu, privalau tęsti! Turiu pasakyti dar aiškiau!.. Turi išklausyti mane, kol nenumiriau, Kiterėja. – Nustebusi ir gailėdamasi mergaitė vėl atsisėdo.

– Moters, priglaudusios vaiką, pavardė buvo Menston. Ji buvo mokytojo našlė ir visiems sakydavo, kad įsūnijusi giminaičių vaiką.

Tik vienas žmogus sužinojo, kas tikroji motina. Tai buvo smuklės, kurioje ji nualpo, savininkas, ir jo tylėjimą tai mergaitei pavyko nupirkti.

Praėjo dvylika mėnesių... penkiolika... ir nuliūdusi mergaitė tėvo namuose sutiko vyrą, pavarde Grėjus, – tavo tėvą, Kiterėja, tada dar nevedusį. Ak, koks tai buvo vyras! Nepatyrusi mergaitė dabar suvokė, ką reiškia būti mylimai, dvasingai ir ištikimai! Bet buvo per vėlu. Sužinojęs jos paslaptį, jis būtų ją metęs. Labai skaudžiai jinai išsiskyrė su juo ir paskui kankinosi.

Po daugelio metų, tėvui mirus tapusi turtinga dvarų savininke, ji sukūrė planą, kaip atsikviesti sūnų, kurį, tėvui gyvam esant, jai buvo uždrausta pažinti. Dabar tu žinai, Kiterėja, kas toji silpna moteris.

Didžiausiomis pastangomis man pavyko jį čia įtaisyti valdytoju. Norėjau, kad jis būtų tavo vyras, Kiterėja, – mano tikrojo mylimojo dukters vyras. Tai buvo mano saldi svajonė... Pasigailėk manęs... pasigailėk! Aš negaliu mirti nemylima! Mylėjau tavo tėvą, myliu jį ir dabar.

Tokia buvo Kiterėjos Eldklif paslaptis.

– Tu veikiausiai nori mane palikti... tu visada mane palieki, – ištarė ji, ilgai laikiusi Kiterėją už rankos ir tylėjusi.

– Ne, aš tikrai pasiliksiu visam laikui. Ar norite, kad likčiau?

Mis Eldklif net mirties naguose vis dar buvo mis Eldklif, nors iš buvusios ugnies beliko menkas švytėjimas.

– Bet tu tvarkai brolio namus?

– Taip.

– Tada, aišku, negali pasilikti su manim... Eik namo, nes jis nežinos net kur kas padėta. O rytoj iš ryto ateik vėl. Juk ateisi, mieloji? Ateik vėl – tave atveš. Bet dabar negali pasilikti ir apsunkinti Oveno. O ne, tai būtų beprasmiška. – Taip pasireiškė labai ligotiems žmonėms dažnai būdingas nepaprastas rūpinimasis kasdienėmis smulkmenomis.

Kiterėja pažadėjo eiti namo, o kitą rytą grįžti ir pasilikti visam laikui.

– Pabūk, kol aš mirsiu, gerai? Taip, kol mirsiu... aš nemirsiu iki rytojaus.

– Mes tikimės, mes visi tikimės, kad jūs pasveiksite.

– Aš geriau žinau. Ateik šeštą, mieloji.

– Kai tik galėsiu, – švelniai atsakė Kiterėja.

– Bet šeštą per anksti, reikia pagalvoti ir apie tavo brolio pusryčius. Išvyk iš Tolčerčo aštuntą, gerai?

Kiterėja sutiko. Mis Eldklif niekad nebūtų sužinojusi, jei kompanionė būtų pasilikusi dvare nakčiai, tačiau įgimta Kiterėjos sąžinė neleido net šitokios draugiškos apgaulės.

Buvo sutarta, kad namo ją parveš poniu kinkytas vežimaitis, o ne dvivietė ją atvežusi karieta. Vežimaitį nakčiai paliko Tolčerčo fermoje, kad kuo anksčiau ją atvežtų.

4. KOVO TRISDEŠIMTOJI. AUŠTANT

Trečias ir paskutinis naktinis siaubas, ženklinęs Kiterėjos ryšį su Eldklifų vardu bei krauju, ištiko ją šią dieną.

Buvo apie ketvirta valanda ryto, kai Kiterėja, veikiausiai sapnuodama, regis, pabudo ir ją sukaustė greičiau bauminga pagarba negu išgąstis. Jos kojūgalyje, žvelgdamas jai į veidą su karštu maldavimu, stovėjo mis Eldklif pavidalas – išsekęs ir aiškus. Ji nejudėjo, tačiau ilgesys, nuoširdus ilgesys, spinduliavo iš kiekvieno veido bruožo.

Kiterėjai atrodė, lyg būtų pabudusi, ir neabejojo, jog jai prieš akis stovi gyva mis Eldklif. Protas buvo apsnūdęs ir ji nesusigaudė, kaip tai galėjo atsitikti.

– Būčiau pasilikusi su jumis, kodėl neleidot man pasilikti! – sušuko Kiterėja. Apžavai išsisklaidė, ji staiga pabudo, ir pavidalas išnyko.

Jau brėško. Ji sudrebėjo išpilta prakaito ir nuėjusi pasibeldė į brolio duris.

– Ovenai!

Jis niekad kietai nemiegodavo, be to, jam jau beveik buvo metas keltis.

– Ko nori, Kiterėja?

– Man nereikėjo vakar vakare išvažiuoti iš Nepvoterio. Geriau būčiau neišvažiavus. Tuoj pat vykstu. Jai reikia manęs, aš žinau.

– Kiek dabar laiko?

– Kelios minutės po keturių.

– Geriau nevažiuok. Laikykis sutarto laiko. Pagalvok, kiek rūpesčių, kol prikelsi vežiką, o kur dar visa kita.

Gerai pagalvojus atrodė išmintingiau atsisakyti šios užgaidos. Ji vėl nuėjo gulti.

Po valandos, kai Ovenas jau ketino keltis, į lauko duris pasibeldė. Paskui kažkas atsitrenkė į Oveno lango stiklą. Jis laukė – garsas pasikartojo. Kažkas mėtė į langą žvyrą, norėdamas jį prikelti.

Jis perėjo kambarį, atitraukė užuolaidą ir pažvelgė į lauką. Susirūpinęs ir išbalęs veidas žvelgė aukštyn nuo kelio, viltingai įbedęs akis į langą, kol kas pasirodys. Tai buvo raitas Nepvoterio šeimynykštis.

Ovenas suprato, ko jis atvyko. Žmonių, atnešančių žinią apie mirtį, veido išraiška atspindi pačią mirtį. Grėjus atidarė duris.

– Mis Eldklif... – tarė pasiuntinys ir nutilo.

– Ak, mirė?

– Taip, mirė.

– Kada?

– Dešimt minučių penktos, po pasikartojusio kraujoplūdžio. Matote, pone, ji geriau žinojo. Aš iškart išjojau, pastoriui paliepus.

EPILOGAS

Praėjo penkiolika mėnesių, ir mes sulaukėme 1867-ųjų Joninių nakties.

Veiksmas vyksta senojoje Keriforda bažnyčios varpinėje dešimtą valandą vakaro.

Čia susirinkusius šešis Kerifordo gyventojus ir vieną prašalaitį apšviečia deganti žvakė, pastatyta ant pliauskos prie sienos. Šešetas Kerifordo vyrų – gerai žinomi skambintojai puikiai suderintais „fa" tonu senaisiais varpais, kurie glosto Kerifordo parapijos ir gretimų apylinkių gyventojų ausį pastaruosius keturis šimtus metų. Prašalaitis – padėjėjas, atsiradęs nežinia iš kur.

Šeši vietiniai, vienmarškiniai ir be skrybėlių, it paklaikę tampo siūbuojančias varpų virves, o jų plaukų kuokštai plevėsuoja vėjyje, sukeltame greitų judesių. Prašalaitis, kuriam patikėtas diskanto varpas, daro tą patį, bet santūriai ir nenusivilkęs apsiausto. Mirguliuojantys šešėliai ant sienos keičiasi kaip kaleidoskopo pavidalai, o visas septynetas vyrų pamaldžiai įsmeigę akis į kreida ant grindų nubraižytą brėžinį, panašų į ilgą sudėties stulpelį.

Vaizdas, matomas pro pinučius po bokšto arka, ryškiai skiriasi nuo geltonos žvakės šviesos, krintančios ant keturių netinkuotų bokšto sienų bei vyrų veidų ir drabužių. Bažnyčios gilumoje prie altoriaus pro rytinį langą skverbiasi melsvi mėnesienos pluoštai – švytintys ir vaiduokliški.

Laukiant svarbiojo įvykio, skambinimo varpais mechanizmas ir priedai buvo kruopščiai atnaujinti. Pririštos naujos virvės, kiekvienas varpas rūpestingai iškeltas, ašys suteptos. Skaisčiai raudoni vilnoniai laikikliai – minkšti ir lengvai sugriebiami – degte degė ant virvių vietoj senųjų šiurkščių mazgų. Šių smulkmenų naujumas tik dar ryškiau pabrėžė, kokie seni dauguma juos supančių daiktų.

Baigę skambinti varpais, vyrai nusišluostė veidus, atsiraitė rankoves prieš susukdami virves ir išsiskirstydami nakčiai.

– Fu-u! Keturiasdešimt minučių! – šniokštuodamas tarė vyras žvilgančiu nuo prakaito veidu – vienas iš dviejų, skambinusių tenoru.

– Bičiulis skambino kaip pridera, tikrai tikrai, nors tėra tik prašalaitis, – zakristijonas Kriketas, kuris ką tik paleido antrąją virvę, kreipėsi į vyrą juodu apsiaustu.

– Tikrai, – pritarė kiti.

– Man labai patiko, – kukliai atsakė šis.

– Ką būtume darę be tavęs, galva neišneša. Žmogelis, kuriam priklausė skambinti šiuo varpu, išgėrė du galonus seno sidro ir apsirgo.

– O dabar, – įsiterpė penktasis varpininkas, nusitverdamas užuominos, – mes užbaigsime savo sidrą bei midų ir kiekvienas nosies tiesumu namo.

– Nuoširdžiai pritariu, – atsakė zakristijonas Kriketas. – Ir Viešpatie apsaugok, jei neatlikau savo pareigos jaunajam Tedui Springrouvui – šitaip plušėjau.

– Mes irgi, – pritarė kiti, ir puodelis ėmė keliauti ratu.

– Taip, taip, skambinote, o aš kalbėjau apie dvasinius šio ryto reikalus, kuriuos turėjau tvarkyti prie altoriaus tvorelės. Labai gražu, kad jis atsivežė ir vedė ją čia, o ne tam nusmurgusiam Badmoute. Labai gražu.

– Labai. Ponui Kriketui irgi šis tas nubyrėjo.

– Na, nubyrėjo. Pinigas yra pinigas, teisybė, tikrų tikriausia, visada taip sakiau. Bet žmoneliams buvo į ką pavėpsoti. Jis raudonavo tarytum mergaitė, kaip kažin ką.

– Mergaitei bepigu rausti. Tai vyrui vedybos yra žaidimas su ugnimi.

– Kažin kas yra vedybos moteriai? – išsiblaškęs tarė zakristijonas.

– Mąstai apie žmoną, zakristijone? – prikibo Gedas Vydis. – Ji vėl apsuks kam nors galvą, kai tu jau būsi sutrūnijęs.

– Gerai gerai, palik ją ramybėje, telaimina ją Dievas, nes aš juk esu tik vargšas trečiasis. Pasigailėk, Viešpatie, ketvirtojo!.. Taigi Tedas galų gale gavo, ko norėjo. Kokios mažutės ir baltos tos mergaitės ausytės! „Rinkis žmoną kaip renkiesi paršą – mažos ausys ir mažai žviegimo“, – juokaudavau, kai buvau smagus vaikis, ak, kada tai buvo! Bet Tedas ją gavo. Vargšas berniokas, buvo sudžiūvęs kaip šakalys iš sielvarto, ji irgi.

– Gal dabar papilnės.

– Aišku, toks gamtos dėsnis, ir žmogus jo nenuneigs. Aha, gerai atsimenu, ką sakiau pastoriui Ronhemui apie septynetą tavo mo-

tinos vaikučių pačią pirmąją savaitę, kai jis čia atvyko, tada buvau pačiam žydėjime. „O kiek dukterų tas vargšas Vydis turi, zakristijone?"– klausia jis. „Šešias, sere, – sakau aš, – ir kiekviena turi po brolį". – „Vargšelė, – susirūpino jis, – tuzinas vaikučių – duok jai pusę sovereno nuo manęs, zakristijone". Kvatojo geras penkias minutes, kai suprato, koks aš linksmų plaučių vaikis – tikrai tikrai. Bet dabar linksmybės baigtos. Pradėjęs tarnauti bažnyčiai, atsižadėk sąmojo, nes sąmojis nieko nevertas be nuodėmės šešėlio.

– Jei Tedas ir ta panelė būtų išskirti visam gyvenimui, abudu būtų numirę, – karštai pareiškė Gedas.

– Bet dabar vietoj mirusiųjų padaugės gyvųjų, – atsakė zakristijonas.

– Viskas vyko kuo puikiausiai, – įsikišo penktasis varpininkas. – Jie neišlėkė tuoktis į pasaulio kraštą, ne. – Jis nutaisė pozą: – Štai taip stovi jaunasis Springrouvas. Štai taip ištekėjusi moteris. Štai taip jie eina į Nepvoterio dvarą ir ten susėda svetainėje prie židinio, per amžių amžius.

– Gražios buvo vestuvės ir gražiai aptarnautos, – pridūrė zakristijonas. – Panelė raudonavo kaip aguona, o jaunasis Springrouvas, regis, dvejojo, ar vertėjo čia eiti – ak, vargšai vyrai, jie visuomet svyruoja! Moterys lengviau atlaiko šią ceremoniją – mergaitė švytėte švytėjo. Ir nors ji baisiai drovėjosi, bet aiškiai buvo matyti, kad iš džiaugsmo netelpa savam kaily.

– Taip, – tęsė Gedas, – o pasistiepę ant pirštų galų pro altoriaus langus žvilgčiojo Timas Strudenas ir penketas jo draugų dailidžių. Išeinančių iš bažnyčios jaunųjų lūkuriavo pienininkas Dodmenas su nauju vežimaičiu. Atžygiavo du siuvėjai, prisistatė ir Kristoferis Rantas su kirtikliu bei lopeta. Aplink bažnyčią šmižinėjo būriai vyrų ir moterų, net takelį šventoriuje ištrypė. Spiegiantys vaikai iš visos sveikatos sprūdo tėvams iš rankų. O juk be šių žiūrovų viduje dar buvo ponų ir šiaip piniginių žmonių. Pagaliau išvydau ir misterį Oveną Grėjų, išsipuščiusį kaip lėlė. „Ei, misteri Grėjau, pašaukiau nuo šventoriaus tvoros, – kaip sekasi?" Misteris Grėjus nieko neatsakė – pasididžiavo aušinti burną. Tegu jį velnias, aš nė nenorėjau jo prakalbinti. Užtat Tedas išgirdo ir atsisuko. „Puikiai, Gedai!"– pasakė jis ir nusijuokė kaip berniūkštis. Tedas – tikras vyras.

– Nagi, – tarė zakristijonas Kriketas, atsisukęs į juodai apsirengusį vyriškį, – buvai su mumis taip ilgai, puikiai mus pažinai, tai ar nepasakytum, ko tau čia reikia ir kuo vertiesi?

– Niekuo nesiverčiu, – atsiliepė išdžiūvėlis šypsodamasis, – o atėjau pažvelgti į šią nuodėmingą žemę.

– Sakiau, kad tu su tais juodais drabužiais velnio padermės, – pasakė iki tol tylėjęs tvirtai sudėtas varpininkas.

– Ne, tiesą sakant, – atsiliepė išdžiūvėlis, išsigindamas tokio siaubingo paaiškinimo, – išėjau pasivaikščioti, nes vakaras gražus.

– Nagi drožiam namo, kaimynėliai, – pertraukė zakristijonas.

Žvakę apvertę paliko įduboje ir visa kompanija išėjo į šventorių. Mėnulis po dienos ar dviejų turėjo tapti pilnatimi ir jo šviesa neprasiskverbė tik pro tris ar keturis didžiulius kukmedžius, augančius pietrytinėje bažnyčios pusėje, kurie stūksojo tamsūs.

– Labanakt, – tarė zakristijonas draugams, kai durys buvo užrakintos. – Man arčiausiai per parką.

– Man turbūt irgi? – paklausė prašalaitis. – Aš einu į geležinkelio stotį.

– Gerai, einam.

Abu vyrai perlipo tvorą vakaruose, o kiti nudrožė keliu į priešingą pusę.

– Taigi meilės istorija baigėsi laimingai, – pasakė zakristijono bendrakeleivis, jiems traukiant per žolę. – Bet kaip ten išėjo su nuosavybe?

– Klausyk, brolau, – tarė zakristijonas Kriketas, – jei pasakysi man, kuo vertiesi ir kurio galo šiandien čia atsibeldei, tai smulkiai papasakosiu tau teisybę apie vedybas.

– Gerai, pasakysiu, kai papasakosi, – atsiliepė šis.

– Tai sutarėm. O istorija šitokia. Kai buvo perskaitytas mis Eldklif testamentas, paaiškėjo, kad jis surašytas tą dieną, kai Menstonas (jos mergautinis) vedė Kiterėją Grėj. Toji gudruolė sugalvojo štai ką. Gudruolė? Jos gudrybė buvo neišmatuojama kaip dangus. Visą savo turtą, kilnojamąjį ir nekilnojamąjį, su viena išimtimi, ji paliko „Enėjo Menstono žmonai“. Šiai mirus – jos vyrui. Šiam mirus – jo palikuonims. Šiems mirus – jai ir jos palikuonims. Šiems mirus – pastoriui Ronhemui ir taip toliau, kol išvardijo kone visą žmoniją. Supratai, koks gudrus buvo jos planas? Matai, nors iš pirmo žvilgsnio atrodė, kad visas jos turtas paliktas panelei Kiterėjai, panaudojus žodį „žmona“, o ne Kiterėjos pavardę, turtas turėjo atitekti Menstono žmonai, kad ir kas ji būtų. Ar ne velniškas gudrumas? Žinoma, taip buvo padaryta tam, kad jos sūnus Enėjas bet kuriuo atveju paveldėtų turtą, žmonėms

nežinant, jog čia jos sūnus, ir nieko neįtariant – juk jei turtas būtų paliktas tiesiogiai jam, būtų kilę kalbų.

– Protingai sugalvota! O kokia ta išimtis?

– Išmokėti tam tikrą sumą giminaičiui, pastoriui Ronhemui.

– Vadinasi, panelė Kiterėja, būdama Menstono našlė ir vienintelė giminaitė, paveldėjo visą turtą.

– Taigi kad paveldėjo. „Man jo nereikia", – pareiškė ji (nieko nuostabaus, kad vargšei vien nuo minties, jog kažką gavo Menstono dėka, bloga darėsi). Ji atsisakė savo teisių misterio Ronhemo naudai. Bet jeigu yra pasaulyje žmogus, kuriam nė kiek nerūpi žemiškieji dalykai, – nesakau, kad yra, bet jeigu – tai mūsų pastorius. Jis kaip sraigė: taip suaugęs su pastoriaus sodyba, kad neįsivaizduoja, kaip reikėtų ją palikti netgi giminės vardan. „Turtas jūsų, mis Grėj", – sako jis. „Ne, jūsų", – spiriasi ši. „Ne mano", – atkerta jis. Karalius peržiūrėjo bylą, pasvarstė, ar negalima būtų konfiskuoti dėl kriminalinio nusikaltimo, tačiau čia buvo kitoks atvejis ir karalius numojo ranka. Ar kada esi girdėjęs tokią istoriją: trys žmonės, vyras, moteris ir karalius, visi sveiko proto, mėto dvarą pirmyn atgal kaip kokį obuolį ar riešutą? O baigėsi viskas šitaip: turtą pasiėmė misteris Ronhemas. Jaunasis Springrouvas tapo įgaliotiniu bei valdytoju ir buvo įkurdintas Nepvoterio dvare, netoli nuo čia – lyg tai būtų jo paties turtas. Jis daro ką nori, misteris Ronhemas nesikiša, ir tenai jis šiandien parsivežė jaunąją žmoną, Kiterėją. Šiandien pat buvo pasirašyta sutartis, kad jų vaikai, palikuonys ir panašiai paveldės viską po misterio Ronhemo mirties. Pagaliau jie prasikūrė. Jos broliui irgi sekasi. Jis laimėjo kažkokį architektų konkursą ir ruošiasi persikelti į Londoną. Va antai ta sodyba, žiūrėk: išlįsk iš tų krūmų ir aiškiai pamatysi.

Jie išniro iš krūmokšnių, pasuko ežero link ir nusileido pietiniu šlaitu. Sustojo tiesiai priešais dvaro centrą.

Tai buvo puikus angliškas dvaras. Visas griežtai simetriškas fasadas su piliastrais ir karnizais buvo pastatytas iš balto lygaus smiltainio, mėnesienoje panašaus į Penteliko[94] marmurą. Šiame piezaže grožiu varžytis su fasadu galėjo tik tuzinas ežere plaukiojančių gulbių.

94 Pagarsėjęs baltas marmuras, randamas Penteliko kalne netoli Atėnų.

Šią akimirką pagrindinės durys laiptų viršuje atsidarė, ir į šviesą išėjo dvi figūros. Dvi skirtingos figūros. Jauna grakšti moteris lengva suknele – Kiterėja Springrouv, jaunas vyras juodais klasikiniais drabužiais – Edvardas, jos vyras.

Jie drauge stovėjo laiptų viršuje, žvelgdami į mėnulį, ežero vandenį ir visą žavų reginį.

– Štai ir jaunasis su jaunąja. Taigi aš pateikiau savo istoriją su tikrais gyvais pavyzdžiais, – sukuždėjo zakristijonas. – Tik pažiūrėk, kaip susiglaudę jiedu stovi! Nė penso tarp jų neįspraustum, niekaip neįspraustum! Gražu pažiūrėti, ar ne? Gražu!.. Bet čia privatus takas ir geriau tegu jie mūsų nemato, nes visi varpininkai vakarieniauti ir pasišokti rinksis rytoj vakare.

Abu pašnekovai tyliai nuslinko tolyn ir pro vartelius išėjo į vieškelį. Priėję zakristijono trobą kitame parko gale, jiedu sustojo atsisveikinti.

– Dabar tavo eilė kalbėti, – tarė zakristijonas Kriketas. – Kuo vertiesi ir ko čia atsibeldei?

– Aš esu „Kesterbridžo kronikų“ reporteris ir atvykau rinkti naujienų. Labanakt.

Tuo tarpu Edvardas ir Kiterėja, kelias minutes pastovėję ant laiptų, iš lėto nusileido šlaitu prie ežero. Ten buvo pririšta valtelė.

– Ak, Edvardai, – tarė Kiterėja, – turi padaryti tai, kas man šovė į galvą!

– Taip, brangioji, aš žinau.

– Tai pairstyk dabar mane truputį po ežerą, kaip irstei Badmouto įlankoje prieš trejus metus.

Jis padėjo jai įlipti į valtį ir beveik be garso atsistūmė nuo kranto. Ežero vidury stabtelėjo ir pažvelgė į ją.

– Brangioji, prisimenu, kaip tave pirmą kartą pabučiavau, – tarė Springrouvas. – Sėdėjau taip kaip dabar. Šitaip padėjau irklus. Tada atsisėdau greta tavęs, va šitaip. Paskui uždėjau ranką ant tavo liauno kakliuko...

– Man rodos, ant skruosto, štai šitaip.

– Aha, tikrai. Tada tu atsukai man savo švelnias raudonas lūputes...

– Mielasis, užmiršai – tai tu atsukai mano veidą, ir aš negalėjau nesusidurti su tavo lūpomis, nebent būčiau elgusis šiurkščiai, o šiurkšti tau būti negalėjau.

– O tada aš priglaudžiau savo skruostą prie šito skruosto, prispaudžiau savo lūpas prie šitų lūpų ir pabučiavau jas – va šitaip.

TURINYS

Thomas HARDY
PAVOJINGI VAISTAI
Romanas

Iš anglų kalbos vertė *Danguolė Žalytė*

Redaktorė *Jadvyga Barcienė*
Techninė redaktorė *Birutė Bansevičiūtė*

SL 1686. 1996 01 02. 22,00 leidyb. apsk. l. Tiražas 4000 egz. Užsakymas **18**.
Išleido „Tyto alba“, Medeinos 7-53, 2022 Vilnius.
Spausdino AB „Standartų spaustuvė“, S. Dariaus ir S. Girėno 39, 2038 Vilnius.
Viršelį spaudė NĮ „Solidarity“, Savanorių pr. 174, 2663 Vilnius.
Kaina sutartinė.

Hardis T.
Ha304 Pavojingi vaistai. Romanas / Iš anglų k. vertė D. Žalytė. - V.: Tyto alba, 1996, - 352 p.

ISBN 9986-16-023-5

„Pavojingi vaistai" - garsaus anglų rašytojo Tomo Hardžio (Thomas Hardy) romanas apie dvasios įkalinimą, sudėtingus jausmus ir kančias, kurias priversta išgyventi Kiterėja Grėj, pamilusi jauną architektą Edvardą Springrouvą. Ponios Eldklif - moters, kurią mylėjo Kiterėjos tėvas, bet negalėjo jos vesti, - klastos pastūmėja merginą atiduoti savo ranką ponios Eldklif nesantuokiniam sūnui Menstonui, kurio žmona esą sudegusi per gaisrą. Rašytoją T. Hardį lietuvių skaitytojai yra pamėgę iš jo romano „Tesė d' Erbervilių giminės".

UDK 820-3

Anglų rašytoją Thomas Ha
yra nepaprastai pamėgę iš jo r

„Pavojingi vaistai" – vienas iš labiausiai skaitomų ir intriguojančių T. Hardy kūrinių. Jo herojai kovoja su savo aistromis ir aklu likimu, o autorius tamsiąsias jų puses atskleidžia lygiai taip pat puikiai kaip ir pirmosios meilės nekaltybę.

Herojų likimai čia labai dramatiški. Paslaptingai nutrūksta architekto Grėjaus pirmoji meilė, netikėtai tragiškai užgęsta jo gyvybė. Kaip [illegible] komplikuotas ir jo mylimosios Kiterėjos Eldklif gyvenimas: jaunystėje palikusi savo kūdikį prie svetimų namų slenksčio, vėliau, po daugelio metų, ji atsivilioja sūnų dirbti į savo dvarą, kur šis karštai pamilsta gražuolę architekto Grėjaus dukterį Kiterėją Grėj ir ryžtasi nužudyti savo žmoną. Jaunutė Kiterėja, patyrusi, kad jos mylimasis Edvardas susižadėjęs su kita, be to, norėdama paremti sergantį brolį, skausmingai nutaria atiduoti savo ranką ponios Eldklif nesantuokiniam sūnui Manstonui...

Kiekvieno veikėjo istorija tokia nenuspėjama, tokia kupina netikėtumų, tokia prisodrinta stiprių išgyvenimų, kad skaitant šį romaną sunku atsitraukti.

ISBN 9986-16-023-5